Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

19

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FÎ ẒILÂLI-L-QUR'ÂN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

19

SARAJEVO, 1999.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ».

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

19

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

IZ SURA: EL-FURQĀN, EŠ'ŠU'ARA' I EN-NEML

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً ① ٱلَّذِى لَهُ مُلْكُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ ، وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيراً * وَٱتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ ، وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعاً ، وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتاً وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُوراً .

« وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا : إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ ٱفْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ . فَقَدْ جَاءُوا ظُلْماً وَزُوراً * وَقَالُوا : أَسَاطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا * قُلْ : أَنْزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، إِنَّهُ كَا[illegible]وراً رَحِيماً .

« وَقَالُوا : مَالِهَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ ، وَيَمْشِي فِي ٱلْأَسْوَاقِ ؟ لَوْلَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا * أَوْ يُلْقَىٰ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ، وَقَالَ ٱلظَّالِمُونَ : إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا * ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ ٱلْأَمْثَالَ ، فَضَلُّوا ، فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا * تَبَارَكَ ٱلَّذِي ـ إِن شَاءَ ـ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ ، جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَارُ ، وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًا .

« بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا * إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا * وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا * لَا تَدْعُوا ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَٱدْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا * قُلْ : أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا * لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ ، كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا ؟

« وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ، فَيَقُولُ : أَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا ٱلسَّبِيلَ * قَالُوا : سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ ، وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا ٱلذِّكْرَ ، وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا * فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ ، فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ، وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا .

« وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي ٱلْأَسْوَاقِ ، وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً ، أَتَصْبِرُونَ ، وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا » (٢) .

SURA EL-FURQĀN
OBJAVLJENA U MEKKI
77 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena, (25/1).

Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, koji nema djeteta, koji u vlasti nema ortaka i koji je sve stvorio i kako treba uredio! (25/2).

Neki pored Njega božanstva prihvataju koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone ni da sebi kakvu korist pribave i koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive (25/3).

Oni koji ne vjeruju govore: "Ovo nije ništa drugo do velika laž koju on izmišlja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu" - i čine nepravdu i potvoru (25/4)

i govore: "To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i naveče da mu ih čitaju" (25/5).

Reci: "Objavljuje ih Onaj kome su poznate tajne nebesa i Zemlje; On mnogo prašta i samilostan je" (25/6).

I oni govore: "Šta je ovom "poslaniku", on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje, (25/7)

ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio"? I nevjernici još govore: "Vi samo začarana čovjeka slijedite!" (25/8).

Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i pravi put ne mogu da nađu (25/9).

Neka je uzvišen Onaj koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje rijeke teku i dvorove (25/10).

Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili vatru razbuktalu,- (25/11)

kad od njih bude udaljena toliko da je mognu vidjeti, čuće kako gnjevna ključa i od bijesa huči, (25/12)

a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati (25/13).

"Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti!" (25/14).

Reci: "Da li je bolje to ili vječni džennet koji je obećan onima koji se Allaha budu bojali. On će im nagrada i prebivalište biti, (25/15)

u njemu će dovijeka sve što zažele imati; to je obećanje Gospodara tvoga; oni će imati pravo da to ištu od Njega (25/16).

A na Dan kada ih On sakupi, a i one kojima su se pored Allaha klanjali, te upita: "Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli, ili su oni sami s pravog puta zalutali ?" - (25/17)

oni će reći: "Hvaljen nek si Ti, nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali, nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju, pa su zaboravili da Te se sjećaju; oni su propast zaslužili!" (25/18).

Oni će poreći to što vi govorite, a vi nećete biti u mogućnosti da mučenje otklonite niti da pomoć nađete. A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim daćemo da patnju veliku iskusi (25/19).

Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i po trgovima hodao. Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi sve (25/20).

Ova mekkanska sura javlja se skoro u cjelini kao razveseljenje Božijeg Poslanika (alejhi's-selam), osvježenje, smirenje i jačanje dok se suočava sa politeistima Kurejšijama, sa njihovom tvrdoglavošću, njihovim napadima na njega, odvratnim postupkom prema njemu, njihovim prepiranjem u kome koriste neistinu, njihovim stavom, njihovom protivljenjem Uputi i odvraćanjem od Upute.

U jednom momentu ova sura predstavlja ugodno razveseljenje kojim je Allah okružio Svoga roba i Poslanika i kao da time odstranjuje njegove bolove i zamor nježnim doticajem, smiruje njihovo srce i izlijeva na njega pouzdanje i smirenost zapahujući ga povjetarcem zaštite, pažnje i ljubavi.

U drugom slučaju to je doticaj koji predstavlja žestoku borbu sa zalutalim ljudima koji se opiru i protive Allahu i Njegovu Poslaniku, koji se

prepiru žestoko, koji progone do ludila, koji ostaju uporni u svojoj tvrdoglavosti i koji su odstupili od sasvim jasne Upute.

To su ljudi koji za Kur'an časni kažu: *Ovo nije ništa drugo do velika laž, koju on izmišlja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu* (25/4), ili kažu: *To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i naveče da mu ih čitaju* (25/5), i oni koji govore o Muhammedu, Allahovu plemenitom Poslaniku: *Vi samo začarana čovjeka slijedite* (25/8), ili kažu s ironijom: *Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao?* (25/41). Ljudi koji se ne zadovoljavaju ovom zabludom, nego odlaze pa napadaju nerazumno na svog velikog Gospodara. *A kada im se rekne: "Padajte ničice pred Milostivim!" - oni pitaju: "A ko je Milostivi? Zar da padamo ničice samo zato što nam ti naređuješ?" I još se više otuđuju* (25/60). Ili ostaju tako tvrdoglavi pa kažu: *"Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?"* (25/21).

Ovo je ista grupa kao i ranija koja je ocrtana u tekstu ove sure, a iz vremena Nūha pa sve do ovih naših posljednjih dana, grupa sa svojim stavom prema posljednjem Poslaniku.

Ovi ljudi su se suprotstavili Poslaniku (alejhi's-selam) zato što je on čovjek i kažu: *"Šta je ovom "poslaniku", on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje* (25/7).

Oni mu se suprotstavljaju i u njegovom udjelu u imteku pa kažu: *ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio?* (25/8).

Oni su se suprotstavili i načinu objave Kur'ana pa kažu: *"Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav i to odjednom!"* (25/32).

Sve ovo uz laži, ismijavanje, podrugivanje i griješno izmišljanje.

Poslanik (alejhi's-selam) stao je da se suoči sa ovim svim, on sam, jedini, bez položaja i imetka, u čvrstoj vezi sa svojim Gospodarom, ništa Mu ne predlaže, ne traži da ga usmjeri želeći njegovo zadovoljstvo, niti slavu do samo Njega: **"Bože, samo ako se ti ne srdiš na mene, pa ja ne marim za zlobu da bih postigao Tvoje zadovoljstvo."**[1]

Ovdje u ovoj suri njegov Gospodar uzima ga Sebi u zaštitu, briše njegove bolove i umore, smiruje ga i osvježava, olakšava mu poteškoće i zlobe koje mu nanosi ovaj narod loše odgojen; oni koji njega napadaju,

[1] Iz tihog razgovora Poslanika sa njegovim Gospodarom neposredno poslije neugodnosti koja ga je zadesila u Taifu.

napadaju na svoga Stvoritelja, svoga Skrbnika, Stvoritelja Kosmosa i napadaju Onoga koji njime vlada i raspoređuje. On nije ništa odgovoran za ono što će njih snaći. *Mjesto Allahu, oni se klanjaju onima koji nisu u stanju da im neku korist pribave ni da od njih kakvu štetu otklone. Nevjernik je šejtanov saučesnik protiv njegovog Gospodara* (25/55). *Neki pored Njega božanstva prihvataju koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone ni da sebi kakvu korist pribave i koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive* (25/3). *A kada im se rekne: "Padajte ničice pred Milostivim!" - oni pitaju: 'A ko je Milostivi?"* (25/60).

Allah ga štiti od njihovog ismijavanja predstavljajući niski nivo u kome se oni valjaju: *Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? Misliš ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli* (25/43-44). Allah mu obećava pomoć u borbi i polemici i kad god se javi potreba: *Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti* (25/33).

Na kraju ove cjelokupne borbe predočavaju se Vjerovjesniku stradanja ranijih naroda koji su nagonili u laž: narod Mūsāa, Nūha, Āda, Semūda, Ashabi'r-Resa i drugi koji su živjeli tokom stoljeća.

Na kraju mu se predočava njihov mračni kraj u nizu scena Sudnjeg dana: *Oni koji budu lica okrenutih zemlji u Džehennem vučeni biće u najgorem položaju i u najvećoj nevolji* (25/34). *Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili vatru razbuktanu; kad od njih bude udaljena toliko da je mogu vidjeti, čuće kako gnjevno ključa i od bijesa huči, a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati. "Ne prizivajte danas jednu propast, nego pripizvajte mnoge propasti!"* (25/11-14). *Na dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoriće: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijetelja nisam uzeo* (25/27-28).

Kur'an tješi Poslanika kazujući mu da ono što se dešava s njim, dešavalo i sa svim poslanicima prije njega *Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i po trgovima hodao* (25/20). *Isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač* (25/31).

Kur'an obavezuje Poslanika da bude strpljiv i da se bori protiv nevjernika sa Kur'anom, knjigom jasnog i snažnog dokaza, jako utjecajnog

na savjest ljudi. *Zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori* (25/52).

Kur'an ga hrabri da podnosi poteškoće na putu borbe oslanjajući se na svoga Gospodara: *Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali! A dovoljno je to što grijehe robova svojih On zna* (25/58). I tako tekst u ovoj suri nastavlja čas da razveseljava, osvježava, smiruje i daje zaštitu Poslaniku kod Allaha, a čas govori o poteškoći i napadu politeista na Poslanika (alejhi's-selam), govori o mjeri i stravičnoj kazni od strane Uzvišenog Allaha; kada se približava kraju, osjeća se ugodan povjetarac, miris, smirenost i spas, javlja se slika *robova Mlostivog, onih koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!"* (25/63). Kao da se time završava teška borba sa ljudima koji negiraju, zalutalim, tvrdoglavim i odbojnim ljudima, i kao da su robovi Milostivoga, slatki začeti plod koji odražava svako dobro na stablu ljudskog roda punog trnja.

Ova sura završava slikom ljudske ništavnosti pred Allahovom veličinom, a da nije tih vjerničkih srca koja su pribjegla Allahu i koja Mu se obraćaju: *Reci: "Allah vam poklanja pažnju samo zbog vaše molitve, a pošto ste vi poricali, neminovno vas čega patnja"* (25/77).

Ovo je odsjen ove sure, to je ujedno i njena osa oko koje se okreće tekst i tema koju tretira. To je jedna povezana cjelina tako da je teško odvojiti jedan dio od drugoga, međutim, moguće je tu cjelinu podijeliti na četiri dijela u pogledu tretiranja ove teme.

Prvi dio ove cjeline počinje veličanjem Allaha, zahvalom Njemu na objavi Kur'ana Svome robu da bi upućivao cijelo čovječanstvo, govori o jednoti Allahovoj, Gospodaru svega što je u nebesima i na Zemlji, Koji mudro raspoređuje i vlada Kosmosom; negira se da On ima dijete ili ortaka; govori se o kažnjavanju politeista koji uzimaju sebi božanstva mimo Allaha, božanstva koja ništa ne stvaraju, nego su i ona stvoreno. Sve je ovo iznijeto prije nego što su se izložile njihove uvredljive riječi, njihovo nagonjenje u laž Poslanika i onoga što on prenosi; govori se o njihovim tvrdnjama da je Kur'an izmišljen, da su to priče ranijih naroda koje on traži da mu se upisuju; govori se o njihovom protivljenju da je Poslanik čovjek, jer on ima potrebe za jelom i hodanjem po trgovima; osvrće se na njihove

prijedloge da mu se spusti kakav melek ili da donese kakvu riznicu ili da ima bašču iz koje će se hraniti; govori se o njihovim pogrdama kod opisivanja Poslanika (alejhi's-selam), da je on opčaran; govori se da su ove njihove poricateljske riječi bile upućene prvo protiv njihova Gospodara kako bi bilo lakše Poslaniku (alejhi's-selam), njihove riječi o njemu i o poslanstvu. Zatim se oglašava njihova zabluda i njihovo opovrgavanje da će doći do Sudnjeg dana; potvrđuje se ono čime im Allah prijeti - Džehennem, u kome će biti stiješnjeni i bačeni vezanih ruku i nogu, a na suprotnoj strani ovoga iznosi se slika vjernika u Džennetu. *U njemu će dovijeka sve što zažele imati* (25/16). Kur'an nastavlja da na takav način izlaže scene Dana okupljanja, njihovo suočavanje sa onima koje su oni mimo Allaha obožavali, nagonjenje u laž njih od strane ovih da su oni njih pozivali i govorili da Allah ima ortaka. Ovaj dio završava tješenjem Poslanika (alejhi's-selam), da su svi poslanici bili ljudi kao i on, da su svi jeli i hodali po trgovima.

Drugi dio ove cjeline počinje napadom ovih koji nagone u laž da će se susresti sa Allahom, a koji kažu: *"Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?"* (25/21). U ovom dijelu iznosi se scena Dana u kome će oni vidjeti meleke: *a biće to mučan dan za nevjernike* (25/26). *Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao."* (25/27), da bi to bila utjeha Poslaniku (alejhi's-selam) dok oni napadaju Kur'an, a on se žali svome Gospodaru zbog ovog napada. Oni se suprotstavljaju i načinu objave Kur'ana i kažu: *"Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav"*(25/32), i ovo njihovo suprostavljanje popraćeno je njihovom scenom sa Sudnjeg dana kada će biti okupljeni i licem prema zemlji okrenuti, a oni i pored toga pobijaju da će doći do Sudnjeg dana, popraćeno je ovo njihovo suprotstavljanje sa predočenjem kazne kakva je zadesila one prije njih koji su nagonili u laž, narod Mūsāa, narod Nūha, narod Āda, narod Semūda, Ashabi'r-Res i mnoge druge koji su živjeli u minulim stoljećima. U ovom dijelu u tekstu se čudi njihovom stavu, jer oni prolaze pored razrušenih naselja Lūta, ali iz toga ne izvlače nikakvu pouku. Govori se i o njihovom napadu na Poslanika (alejhi's-selam) u riječima: *"Je li ovo onaj kojeg je Allah kao Poslanika poslao?* (25/41). Ovo izazivanje popraćeno je omalovažavanjem stavljajući ih u nivo životinje, pa čak i da su gori od nje: *Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli* (25/44).

Treći dio ove cjeline je šetanje po scenama Kosmosa, a počinje scenom hlada i nastavlja smjenom noći i dana, vjetrom koji nagovještava vodu koja oživljava, stvaranjem čovjeka od vode, a oni se i pored ovoga

klanjaju drugom božanstvu, mimo Allaha, božanstvu koje im ne može ni koristiti ni štetu nanijeti, koji se međusobno pomažu protiv svoga Gospodara i Stvoritelja. Kada im se upućuje poziv da se klanjaju istinitom Allahu, oni napadaju i prigovaraju ogavno. *A kad im se rekne: "Padajte ničice pred Milostivim!" - oni pitaju: "A ko je Milostivi?"* (25/60). On je *onaj koji je na nebu sazviježđa svtorio i njima dao Svetiljku, i Mjesec koji sija, On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pokaz za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran* (25/61-62). Međutim, oni se toga ne sjete niti su zahvalni.

Sada slijedi i posljednji dio ove cjeline koji govori o *robovima Milostivoga* , o onima koji Mu se klanjaju i koji Ga obožavaju. Ovdje se registriraju i njihove osobine koje su oni zaslužili kao visoko svojstvo, otvaraju se i vrata pokajanja svakome ko želi da ide i nastavi putem robova Milostivoga, govori se o njihovoj nagradi zbog strpljenja na obevezama koje proističu iz vjerovanja i ibadeta. *Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani* (25/75).

Ova sura završava potvrdom ljudske ništavnosti u odnosu na Allaha da nije tih čistih srca koja uslišavaju i odazivaju se Allahu u ovom protjeranom i zalutalom stadu, onih koji nagone u laž i koji ustrajavaju u negiranju.

U ovom nipodaštavanju leži olakšanje Poslaniku (alejhi's-selam) za sve ono što on doživljava od njih. Ovo sve se potpuno podudara sa odsjenom ove sure, njene atmosfere, sa njenom temom i ciljevima na umjetnički skladan način u Kur'anu.

* * *

A sada da počnemo sa objašnjenjem prvog dijela:

Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena, (25/1).

Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, koji nema djeteta, koji u vlasti nema ortaka i koji je sve stvorio i kako treba uredio! (25/2).

Neki pored Njega božanstva prihvataju koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone ni da sebi

kakvu korist pribave i koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive (25/3).

To je inspirativni početak glavne teme ove sure, a to je: da je Kur'an objavljen od strane Allaha, da ovo poslanstvo ima opću poruku, da se odnosi na sve; govori o se općoj Jednosti Allaha, da On nema djeteta niti ortaka, da On gospodari cijelim ovim Kosmosom, da vlada i upravlja njime mudro, da Mu i poslije svega toga politeisti i dalje pripisuju ortaka, da oni koji izmišljaju potvore i dalje izmišljaju, da oni koji se glaže i dalje se glože, da oni koji napadaju i dalje napadaju.

Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena (25/1).

Termin *tebareke* (neka je Uzvišen) došao je na oblik *tefaale* , a izveden je iz riječi *bereke,* što govori o stalnom povećanju, obilatom izlivu i visokom položaju u svemu. Ovdje nije spomenut termin *Uzvišeni* nego se zadovoljilo odnosnom zamjenicom *Onaj koji robu Svome objavljuje (25/1)* - da bi se istakla Poslanikova veza sa Allahom na ovom mjestu, jer je to tema o kojoj se raspravlja u ovoj suri, da bi se potvrdila istinitost poslanstva i objave Kur'ana.

Kur'an je ovdje nazvan *El-Furqān* zbog toga što Kur'an razlučuje Istinu od neistine i Uputu od zablude. Štaviše, u njemu je jasna razlika između programa u životu i nekog drugog programa, jasna razlika između obaveze čovječanstva i neke druge obaveze, jer Kur'an ocrtava jasan program za cjelokupan život, u slici ustaljenoj u savjesti čovjeka, u slici koja je predstavljena u realnosti, što Kur'an ocrtava program koji se ne miješa ni sa jednim drugim programom koje je čovječanstvu bilo poznato, što Kur'an predstavlja novo vrijeme čovječanstvu jednako i u njegovim osjećajima i u stvarnosti tako da se ni sa čim ne miješa što je bilo prije njega. Kur'an je *Furqān* u ovom širokom i velikom značenju, što se Furqānom završava period djetinjstva čovječanstva i počinje s njim period zrelosti, što prestaje period materijalne nadnaravnosti i počinje period racionalne nadnaravnosti, što njime prestaje period lokalnih i privremenih poslanstava, a počinje njime period općeg sveobuhvatnog poslanstva *da bi svjetovima bio opomena (25/1).*

Tamo gdje se ukazuje čast Poslaniku (alejhi's-selam) i tamo gdje se veliča, on se opisuje sa *ubudijje,* izraženo sa: *ala abdihi* (robu Svome). Ovim istim terminom ga je opisao i kod Noćnog putavanja i Miradža u suri *El Isra. Hvaljen neka je Onaj koji je u jednom času noći proveo Svoga roba*

iz Hrama časnog u Hram daleki (17/1). Zatim, opisao ga je tako kod njegova obraćanja i tihog razgovara u suri *El-Džinn: A kad je Allahov rob ustao da Mu se pomoli (72/19)*. Time ga je opisao i na mjestu gdje se govori o objavi njemu *Furqāna* kao i na početku sure *El - Kehf*. *Hvaljen neka je Allah koji Svome robu objavljuje Knjigu, i to ne iskrivljenu (18/1)*. Opisivanje *ubudijje* na ovim svim mjestima nosi u sebi značenje visokog položaja, da je to najviši položaj koga može dostići čovjek. U ovom opisu je i tiho podsjećanje da položaj čovjeka, kada on dostiže svoj kraj, ne može nikada nadići položaj *ubudijjeta* (klanjanja) Allahu. Položaj božanstva je jedinstven u svojoj uzvišenosti. On nema nikakvog ortaka niti sličnosti. Tako npr. položaj Noćnog putovanja - Isra i Miradž ili molbe i tihog razgovora ili Objave i primanja Objave bio je položaj nekih sljedbenika ranijih poslanika iz čega su izrasle priče sinovstva Allahova ili povezivanja sa nečim što je uspostavljeno ne na klanjanju niti na božanstvu. Kur'an insistira na potvrđivanju osobenosti klanjanja na ovom nivou i smatra da je to najviši stepen na koga se mogu uzdići odabranici među ljudima.

Tekst ocrtava cilj objave *Furqāna* svome robu: *da bi svjetovima bio opomena (25/1)*. Ovaj tekst je objavljen u Mekki, kao dokaz da potvrdi općenitost ovog poslanstva od njegovih prvih dana, a ne, kao što tvrde neki historičari, nemuslimani, da je i islamski poziv nastao kao lokalni, a onda pretendirao - poslije proširenja tla osvajanjem - i da bude svjetski poziv. On je od samog početka bio poslanstvo svjetovima. Priroda islama je svjetskog karaktera, a sredstva ovog poziva su humana sredstva čiji je cilj transformacija cjelokupnog čovječanstva iz jednog vremena u drugo, iz jednog programa u drugi putem ovog Furqāna koga je Allah objavio Svome robu - da *bi svjetovima bio opomena (25/1)*. Poslanik se suočava u Mekki sa ljudima koji nagone u laž, koji mu se suprotstavljaju i niječu.

Naka je uvišen Onaj koji robu Svome objavljuje ovaj Furqān, *Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, koji nema djeteta, koji u vlasti nema ortaka i koji je sve stvorio i kako treba uredio (25/2)*.

Ni po drugi put se ne spominje termin Uzvišeni nego se spominje odnosna zamjenica da bi se istaklo njegovo povezivanje koje ukazuje na svojstva kojima se želi potvrditi ovaj položaj.

Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji (25/2). Njemu pripada apsolutna dominacija nad nebesima i Zemljom, dominacija vlasništvom, položajem, postupkom, rasporedom, izmjenom i promjenom.

...koji nema djeteta (25/2). Množenje je jedan od zakona kojeg je Allah stvorio radi produženja života, a On (Uzvišeni) je Vječit, nije prolazan, Moćan je i ne treba Mu niko.

...koji u vlasti nema ortaka (25/2) - sve što je na nebesima i na Zemlji potvrđuje jednost ovog projekta, jednost ovog zakona i jednost ovog postupka.

I koji je sve stvorio i kako treba uredio (25/2) - odredio je obujam i oblik, moć, ulogu, djelatnost, odredio je njegovu vremensku i prostornu dimenziju, odredio je da to sve bude u skladu sa drugim pojedinostima ogromnog Bitka.

Sastav Kosmosa i svega drugoga u njemu dovodi, uistinu, do zbunjenosti čovjeka i negira svaku pomisao o slučajnosti, govori o detaljnoj moći i procjeni da ljudsko biće nije u stanju da prati pojave toga, pa ni da prati samo jednu stranu velikog Kosmosa. Što je više ljudska nauka napredovala, što je više otkrivala neke elemente ove skladnosti u zakonima Kosmosa, njegovog odnosa i pojedinosti, to se više proširivalo ljudsko poimanje značenja neizmjernog kur'anskog teksta: *i koji je sve stvorio i kako treba uredio.* (25/2).

Krajsi Morison, predsjednik Akademije znanosti u Njujorku, kaže u svom djelu koje nosi naslov *El-insanu la jequmu wahdehu.*[2]

“Između ostalog, do zbunjenosti dovodi i to što je priroda uređena na ovaj oblik ovako savršeno do nedostižive tačnosti, jer kad bi kora Zemlje bila deblja nego što jeste samo za nekoliko stopa, ugljendioksid bi upio kiseonik i tada ne bi bilo moguće postojanje biljnog života.

Kada bi zrak bio viši nego što jeste, onda bi neke užareni meteori koje sada sagorijevaju u milionskom broju u vanjskom omotaču zraka, pogodile dijelove zemaljske kugle, a one se kreću brzinom između šest i četrdeset milja u sekundi oni bi bile u stanju da zapale sve što može da gori, a kada bi išli brzinom puščanog metka svi bi se skotrljali na Zemlju i nastala bi stravična posljedica. Međutim, čovjek, njegov sudar sa najslabijim meteorom koji ide većom brzinom od puščanog metka za devedeset puta, bio bi u komade razbijen samom toplotom njegova prolaza.

---

[2] Prijevod Mahmuda Sâliha Felekija pod naslovom *El ilm jed'u ile'l -imani.*

Debljina omotača zraka je debela koliko je potrebno za reguliranje prolaza ovih zraka koje u sebi imaju hemijsko djelovanje za čim ima potrebu usjev; a te zrake ubijaju mikrobe i proizvode vitamine bez ikakvog nanošenja štete čovjeku osim, ako on bude duže izložen nego što je potrebno. I uprkos djelovanju gasa koji cijelo vrijeme izbija iz zemlje, a on je većinom otrovan, zrak ipak ostaje nezagađen, ostaje bez promjene u svom sastavu i potrebnoj ravnoteži za bitak čovjeka. Točak velike ravnoteže omogućuje taj prostrani blok vode, tj. okean iz koga proističe i život i hrana i kiša i umjerena klima i bilje i na kraju i sam čovjek. "

U drugom poglavlju isti autor kaže:

"Kada bi kisik bio npr. 50% ili više u zraku umjesto 21%, onda bi sva moguća materija za sagorijevanje u svijetu bila izložena zapaljivosti do te mjere da bi prva iskra munje koja bi pogodila neko stablo mogla zapaliti cijelu šumu, tako brzo kao da bi eksplodirala. Kada bi odnos kisika u zraku spao na 10% ili još niže, onda bi se život, možda, morao prilagoditi tome u toku vremena. Međutim, u ovoj situaciji malo je elemenata civilizacije koje je proizveo čovjek, kao što je npr. vatra., koji bi mu bili na raspolaganju."

U trećem poglavlju se kaže:

"O, kako je čudan sistem reguliranja i ravnoteže koji sprječava svaku životinju, bez obzira koliko bila divlja, ogromna i lukava, da zagospodari svijetom, počevši od vremena oklopnih životinja i onih okamenjenih pa nadalje. Međutim, sam čovjek je poremetio ovu prirodnu ravnotežu prenoseći biljke i životinje iz mjesta u mjesto, pa ga vrlo brzo snađe teška kazna zbog toga, npr. u razvoju pogubnih osobina životinja, kukaca i biljaka."

U slijedećem događaju imamo vidan primjer koji govori o važnosti tih regulatora u vezi sa tom egzistencijom čovjeka. Prije mnogo vremena zasađena je jedna vrsta kaktusa u Australiji kao zaštitna ograda, ali ovaj usjev nastavio je da se širi tako da je prekrio površinu, otprilike, veličine Engleske, pritijesnio stanovnike i grada i sela, upropastio njihovu poljoprivredu tako da su ostali skoro bez zemljoradnje. Stanovništvo nije pronašlo nikakva sredstva pomoću kojeg bi spriječilo njegovo širenje. Australija je bila izložena opasnosti da njom zagospodari vojska usjeva, muklo, bez glasa, vojska koja je napredovala svojim putem, bez ikakve smetnje.

Stručnjaci iz područja kukaca kružili su po Svijetu dok nisu, najkasnije, našli jednog kukca koji živi samo na ovoj vrsti kaktusa i koji se

hrani samo tom biljkom. Ovaj kukac se veoma brzo razmnožava. Ni njemu nije bilo neprijatelja u Australiji koji bi ga spriječio. Nije dugo potrajalo, a ovaj kukac je savladao ovu vrstu kaktusa i povukao se. Od tog kukca ostalo je samo malo kao preventiva koja je dovoljna da bi mogla spriječiti širenje ove vrste kaktusa, zauvijek.

Na ovaj način osiguravaju se regulatori i ravnoteža koji se vazda obnavljaju.

Zašto komarac malarije nije zavladao svijetom do tog stepena da i naši djedovi stradaju s njima ili da ostanu imuni od njegova ujeda? Ovo isto može se reći i za komarca crvene groznice koji se razvija na istoku u jednom od godišnjih doba pa je dospio i do Njujorka. Komarci su takoder brojni i u ledenim oblastima. Zašto se nije razvila cc muha do te mjere pa da bi mogla živjeti i u drugim područjima, ne samo u žarkim oblastima, pa da zbriše ljudsku vrstu iz ovog Bitka? Dovoljno je da čovjek samo spomene gubu i smrtonosne bakterije od kojih nije bilo zaštite sve doskora. Potrebno je spomenuti i to kakvo je potpuno neznanje vladalo o zdravstvenim preventivnim mjerama, da bi se shvatilo da je ljudski rod preživio uprkos tome, što također izaziva zbunjenost.

Neki kukci nemaju pluća kao čovjek, ali oni dišu putem cjevčica, i kada se razviju i porastu da te cjevčice nisu u stanju da ih napajaju, s obzirom da se tijelo povećalo, nigdje nije pronađen nikada nijedan kukac da je bio duži od nekoliko colova, a da su krila bila samo nešto dulja. Zahvaljujući aparatu koji formira ove kukce i načinu njihova disanja, nije bilo moguće da dođe do ogromnog poraslog kukca. Ova granica kod razvoja kukaca spriječila je da on zagospodari svijetom. Da nije ovog prirodnog regulatora, ne bi bilo ni čovjeka na Zemlji u protivnom, imali bismo prirodnog čovjeka koji susreće osu kako svojom veličinom ubija lava ili pauka slične veličine.

U fiziologiji o životinjama spominje se nešto malo o drugim organizacijama koje izazivaju zbunjenost, bez kojih ne bi bilo ni jedne životinje, čak ni jedne biljke koja bi mogla ostati na ovom svijetu.

Ovako se ljudskoj nauci iz dana u dan otkriva ponešto o čudnoj Allahovoj odredbi u stvaranju, Njegovom detaljnom rasporedu u Kosmosu. Čovjek saznaje nešto od tih dokaza iznijetih u Kur'anu koga je Allah objavio Svome Poslaniku: *I koji je sve stvorio i kako treba uredio (25/2).*

Pa i pored toga, politeisti ništa ne spoznaju iz svega ovoga.

Neki pored Njega božanstva prihvataju koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone ni da sebi kakvu korist pribave i koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive (25/3).

Na ovaj način lišena su njihova tzv. božanstva svih osobenosti Božanstva, jer oni *ništa ne stvaraju (25/3)*, a Allah je sve stvorio, *a koja su sama stvorena (25/3)*. Njih su stvorili njihovi robovi, napravili su ih, ako su to kipovi ili totemi, a ove je Allah stvorio, znači proizveo ih, bilo da su meleki, džini, ljudi, stablo ili kamen. Ta božanstva *nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone(25/3)*, ali mogu svojim robovima štetu nanijeti, a ne koristi. Onaj koji ne može sebi korist da donese lahko može drugom štetu nanijeti, međutim, oni ni to ne mogu. Zatim se to u tekstu donosi naprijed s obzirom da je to nešto najlakše, što bi čovjek mogao učiniti za sebe, a onda se uzdiže do kompentecija koje ne može učiniti niko drugi do Allah. *Koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive (25/3)* -usmrtiti život, oživiti život ili povratiti život nije u njihovoj moći. Pa kakve onda osobenosti Božanstva oni imaju? Kako ne shvaćaju ti politeisti kada njih uzimaju za Božanstvo.!

Eto, to je apsulutna devijacija i nije ni najmanje čudo da oni poslije toga upućuju protiv Poslanika takve riječi. Uostalom, njihov napad na Allaha je grozniji i žešći od svega onoga s čime su istupali protiv Njegova Poslanika. Pa zar može biti nešto ružnije od čovjeka koji istupa i govori protiv Allaha, a On ga stvorio kao i sve ostalo, istupa protiv Onoga koji raspoređuje i njegovim djelom i svim i svačim! Zar može biti nešto gnusnije od tvrdnje da Allah ima ortaka?! Božiji Poslanik (alejhi's-selam) bio je upitan: "Koji je grijeh najveći?" pa je odgovorio: "Da učiniš da Allah ima ortaka. a On te stvorio." [3]

* * *

Poslije izlaganja ovog napada na pozicije Stvoritelja Uzvišenoga, izlaže se njihov napad na Poslanika (alejhi's-selam). Na ovo se kasnije odgovara odgovorom u kome dolazi do izražaja maloumnost i laž tog napada!

---

[3] Navode Buharija i Muslim.

Oni koji ne vjeruju govore: "Ovo nije ništa drugo do velika laž koju on izmišlja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu" - i čine nepravdu i potvoru (25/4)

i govore: "To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i navèče da mu ih čitaju" (25/5).

Reci: "Objavljuje ih Onaj kome su poznate tajne nebesa i Zemlje; On mnogo prašta i samilostan je" (25/6).

Najveća laž je da nevjernici Kurejšije kažu ovako nešto, a oni sami su uvjereni da to što oni kažu jeste potvora koja nema nikakve osnove. Nije moguće da je njihovim glavešinama, koji govore ovakve riječi, bilo nepoznato da je Kur'an, koga njima uči Muhammed (alejhi's-selam), nešto drugo do Allahov govor. Oni su to osjećali i nisu se mogli oduprijeti utjecaju Kur'ana, a znali su o Muhammedu prije poslanstva da je bio iskren i siguran, da nije lagao niti je obmanjivao, pa kako preko njega da nagone u laž Allaha i da Mu pripišu riječi koje on nije rekao?

Tvrdoglavost i strah za njihove društvene položaje koji su proistekli iz njihove vjerske dominacije gurali su ih da ovako manevrišu i da govore usred arapskih masa, koje ne uočavaju nikakvu razliku u govoru niti znaju stepen govora: *Ovo nije ništa drugo do velika laž koju on izmišlja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu* (25/4). Neki kažu da su to bili strani robovi, njih trojica ili možda i više. Oni su se interesirali za ove riječi. To su prazne riječi koje ne traže da se o njima raspravlja, ako su ljudi u stanju da izmisle nešto poput ovog Kur'ana pomažući se pri tome i drugim narodima; pa šta ih je spriječilo da donesu takvo nešto pa da za to traže pomoć drugih naroda, da bi oborili dokaz Muhammeda (alejhi's-selam) koji ih izaziva, a oni ostaju nemoćni.

Međutim, u tekstu se ne raspravlja ovdje s njima, niti se polemizira o ovim praznim riječima, nego se označavaju poznatim i stalnim opisom:

i čine nepravdu i potvoru (25/4) - nepravdu protiv Istine, Muhammeda i samih sebe, a potvora je očita laž, vidljiva neistina.

Kontekst nastavlja sa izlaganjem njihovih riječi o Poslaniku (alejhi's-selam) i o Kur'anu:

i govore: "To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i naveče da mu ih čitaju" (25/5).

To su govorili zbog toga što su u Kur'anu našli kazivanja o ranijim narodima, koja se u Kur'anu navode radi pouke i savjeta, odgoja i upute, i

govorili su za ova istinita kazivanja da su *izmišljotine naroda drevnih* (25/5), tvrdili da je Poslanik (alejhi's-selam) tražio da mu ih napišu i čitaju jutrom i večerom, pošto nije znao ni čitati ni pisati, a onda bi ih on sobom kazivao i pripisivao Allahu. Tako su nastavili sa svojim optužbama, koje nemaju nikakve podloge niti zavređuju da se o njima raspravlja. Navođenje ovih kazivanja u kontekstu Kur'ana, njihovo izlaganje na ovaj način i usklađivanje njih i teme o kojoj se govori o njima, potvrđivanjem te teme tim kazivanjem - ovim odnosom između ciljeva ovih kazivanja i ciljeva teksta u jednoj suri, želi se potvrditi namjera tj. postići veoma lijepi raspored koji se ne primjećuje u rasutim pričama nepovezanih ideja, bez smjera i namjere, pričama koje se pripovjedaju da bi se *utuklo* vrijeme.[4]

U njihovim riječima, da su kur'anska kazivanja bajke i izmišljotine ranijih naroda, ukazuje se na drevnost tih kazivanja pa ih, prema njihovom sudu, Muhammed (alejhi's-selam) ne bi nikako mogao znati da mu ih ne diktiraju oni koji ih pamte i prenose s koljena na koljeno. Nato im se može odgovoriti da je Onaj koji diktira ta kazivanja Muhammedu znaniji od svakog znalca, da On zna svaku tajnu i da Njemu nije nepoznato ono što se zbilo kod ranijih ni kod kasnijih pokoljenja. *Reci: "Objavljuje ih Onaj kome su poznate tajne nebesa i Zemlje* (25/6). Gdje je znanje pripovjedača tih priča drevnih naroda u odnosu na ovo kompleksno znanje? Gdje su priče i bajke tih ranijih naroda o tajnama nebesa i Zemlje, o maloj tački dubokog mora koje nema ni obale ni stanke?

Eto, oni čine velike grješke. Oni teško potvaraju Poslanika (alejhi's-selam), a prije svega, oni insistiraju na pripisavanju Allahu ortaka, a On ih stvorio. Pa i pored toga, vrata pokajanja su otvorena. Napustiti grijeh je moguće. Allah je taj koji zna tajne u nebesima i na Zemlji, zna šta ljudi misle, a šta taje. On oprašta i Milostiv je: *On mnogo prašta i samilostan je* (25/6).

* * *

U kontekstu se nastavlja sa iznošenjem njihovih riječi o Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam), o njihovom paganskom protivljenju čovječanstvu, da Poslanik može biti ljudsko biće, i njihovom tvrdoglavom prijedlogu Njegovom Poslaniku.

---

[4] V. više poglavlje *El Qissa fi-l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru-l-fenni fi-l-Qur'ani.*

I oni govore: "Šta je ovom "poslaniku", on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje, (25/7)

ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio"? I nevjernici još govore: "Vi samo začarana čovjeka slijedite!" (25/8).

Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i pravi put ne mogu da nađu (25/9).

Neka je uzvišen Onaj koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje rijeke teku i dvorove (25/10).

Šta ima ovaj Poslanik? Pa on jede i ide po trgovima? Šta ima ovaj čovjek koji postupa kao i drugi ljudi - pitaju se oni! Ovo je, zaista, ponovljeno suprotstavljanje kojim su se ljudi suprotstavljali svakom poslaniku. Kako je moguće da bude X-Z poznat njima, živio s njima, jede kao i oni što jedu, ide kao što i oni idu, kako je moguće da on bude Allahov Poslanik, onaj kome Allah šalje Objavu, a ne njima? Kako je moguće da on kontaktira sa drugim izvan zemaljskim svijetom i da od njega prima Objavu. Oni vide da je on jedan od njih, da je od krvi i mesa i da se ni u čemu ne razlikuje od njih.

Ovakva pitanja su veoma čudna, s jedne strane, ali s druge strane mogu biti i prirodno shvatljiva. Allah je zadahnuo ovog čovjeka svojim *ruhom* i tim Božanskim udahnućem čovjek se odlikuje i postaje čovjekom i zastupnikom na Zemlji. On je ograničen u znanju i iskustvu, ograničen i slabih sredstava, i Allah ga nije htio ostaviti u ovom zastupništvu bez svoje pomoći i upute koja bi mu rasvjetljavala put. Allah mu je omogućio da uspostavi kontakt s Njim preko tog visokog udahnuća kojim se čovjek odlikuje. Nije nikakvo čudo da je Allah odabrao nekoga od ove vrste koji bi bio duhovno spreman za primanje Objave, da mu Allah objavljuje ono čime će uputiti svoju braću na put kad god put bude zamračen, pružajući mu pomoć kad god mu pomoć bude bila potrebna.

Allahovo ukazivanje Božanske časti čovjeku u ovoj čudnoj formi, izgleda, s druge strane, prirodno, ali oni koji ne spoznaju vrijednost ovog stvorenja, ni stvarnost ukazane časti koju Allah čovjeku želi, odbacuju da bi čovjek mogao biti vezan uz Allaha, putem Objave. Oni ne prihvataju mogućnost da neko od ljudi bude Allahov Poslanik i smatraju da su za tu ulogu preči meleki nego čovjek: *trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje* (25/7). Allah je tražio od meleka da učine sedždu

čovjeku zbog toga što mu je dao te velike kompetencije, proistekle iz visokog plemenitog udahnuća.

Božanska mudrost je i to što se poslanstvo javlja jednom čovjeku za sve narode, jednom od njih koji osjeća njihovim osjećajima, kuša njihovim okusom, pati njihovim patnjama, zna njihove osobine i želje, zna njihove potrebe i ono što ih opterećuje, osjeća sažaljenje prema slabim i nemoćnim, nada se i u njihovu moć i dominaciju, ide s njima polahko, korak po korak, razumije ih, i on je jedan od njih, krči put zajedno s njima prema Allahu, zahvaljujući Allahovoj Objavi i Njegovoj pomoći na savlađivanju zamora i poteškoće.

Oni sami sa svoje strane nalaze u njemu uzor koji je moguće oponašati - jer je i on jedan od ljudi, postupa s njima polahko, polahko, živi među njima ponašajući se, radeći i zadužujući ih obavezama koje saopćava, da ih je time Allah zadužio, traži to od njih, a i sam to čini, tako da je on tumač živog islama koje im saopćava. Njegov život, dinamičnost i njegova djela izložena su stranica pred njima koju oni čitaju, red po red, ostvarujući njeno pravo značenje. Oni to dalje prenose među sobom, žure se da to oponašaju, jer je ta stranica života predstavljena u čovjeku, a da je on bio kralj ili vladar, oni ne bi razmišljali o njegovu radu niti bi ga pokušavali oponašati, jer su oni od samog početka osjetili da njegova priroda nije što i njihova pa otuda nema sumnje da je njegovo ponašanje nešto što nije i njihovo ponašanje, da nema nade da ga mogu oponašati niti imaju želje ostvariti njegovu priliku.

To je Allahova mudrost, On je taj koji je sve stvorio i kako valja usavršio. To je savršena Allahova mudrost koja je dala da čovjek bude poslanik, da taj čovjek vodi ljude. Suprotstavljanje da čovjek može biti poslanik uslijedilo je zbog nepoznavanja Allahove mudrosti, a i neznanja o ukazanoj časti čovjeku od strane Allaha.

Njihovo primitivno i pagansko suprotstavljanje ovome bilo je da Poslanik ide po trgovima da bi sebi zaradio opskrbu, pa kažu: Zašto ga Allah nije snadbio velikim bogatstvom bez truda, muke, rada i sl.: *ili da mu se spusti kakavo blago, ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio* (25/8).

Allah nije htio da Njegov Poslanik (alejhi's-selam) ima riznicu, ni da ima bašču, jer je htio da Poslanik bude pravi i kompletni uzor svom narodu, da snosi obaveze svog velikog poslanstva, a istovremeno i da radi da bi se izdržavao kao što radi i svaki drugi čovjek njegovog Ummeta. To je htio tako Allah, da niko od Poslanikovog Ummeta ko se brine za svoj

život i o životu ne može reći da je Božiji Poslanik imao osigurane potrebe za život, da se nije brinuo za životnu egzistenciju, da se zbog toga mogao predati vjeri, poslanstvu i obavezama koje proističu iz toga, da ga ništa u tome nije ometalo niti je zbog toga patio, nego može reći da je on Allahov Poslanik koji radi da bi se prehranio, a radi i za poslanstvo.

Poslije toga izlilo se bogatstvo na Allahova Poslanika (alejhi's-selam) kako bi se ispunilo iskustvo s druge strane i lijep uzor. Poslanik nije dao da ga to bogatstvo okupira ili spriječi od Poziva. On je bio darežljiv kao poslani vjetar tako da se uzdigao iznad smutnje koju prouzrokuju kapital i bogatstvo, u sebi nije tome davao posebnu vrijednost kako mu ne bi niko poslije njegove smrti mogao reći: Muhammed se uzdigao svojim poslanstvom jer je živio kao siromah, nije se posvećivao radu da se obogati, da mu, eto, ogromno bogatstvo onako dolazi, nego Poslanik nastavlja sa svojim pozivom isto onako kao kada je bio i siromašan.

Šta je imetak? Šta je riznica? Šta su bašče u odnosu na povezivanje slabog i prolaznog čovjeka sa Moćnim i Vječitim Allahom? Šta vrijedi ova Zemlja i sve što je na njoj? Najzad, šta vrijedi ovaj cjelokupni Kosmos nakon povezivanja sa Allahom, Stvoriteljem svega i Darovateljem i Pokloniteljem brojnog i neznatnog, ali to ljudi nisu tada poznavali.

I nevjernici još govore: "Vi samo začarna čovjeka slijedite?" (25/8).

To je grozno nevjerovanje o kome se ovdje govori, a prenosi se o tome i u suri El-Isra. I ovdje i tamo se na to jednostavno odgovara:

Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i pravi put ne mogu da nađu (25/9).

I jedna i druga sura tretiraju približno istu temu u približno istoj atmosferi, i ovdje i tamo. Tim svojim riječima oni žele naštetiti osobi Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i umanjiti njegovu vrijednost jer ga predočavaju kao čovjeka čija je pamet začarana pa govori čudne riječi kakve ne govore normalni ljudi. Međutim, te riječi istovremeno u njima izazivaju čuđenje, da je ono što on govori nešto neprirodno, nije svakidašnje, nije u običaju ljudi da tako nešto govore niti je na njihovu nivou. U odgovoru na ovo njihovo pitanje dolazi do čuđenja kako mogu tako pričati: *Vidi šta o tebi oni govore* (25/9), porede te jednom sa opčaranim, a drugi put optužuju te da vršiš plagijat i prenosiš priče i izmišljotine. Sve je to zabluda, a nakon spoznaje istine *pa onda lutaju* (25/9), lutaju sa svakog puta istine, lutaju daleko od puta Upute *i pravi put ne mogu da nađu* (25/9).

Ovaj spor završava objašnjenjem kakvu glupost oni predlažu, kako poimaju predstave života ovog svijeta, za koga oni smatraju da je prava vrijednost i misle da bi bilo preče da Allah da Svome Poslaniku riznicu, ako je on uistinu Allahov poslanik, ili da mu da neku bašču iz koje bi se hranio. Da je Allah htio, mogao mu je dati i više uživanja od onoga što oni predlažu:

Neka je uzvišen Onaj koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje rijeke teku i dvorove (25/10).

Međutim, Allah je htio da mu učini više od bašča i dvoraca, da ga poveže sa Pokloniteljem bašča i dvoraca, da mu da osjećaj i svijest da Allah štiti, okružuje, usmjerava, omogućuje da se uspije i da čovjek osjeti slast tog povezivanja, da osjeti blagodat kakvu ne može dati niko pa ni približno tome, ne može mu dati nikakav užitak, bio on mali ili veliki. To je daleko od njihove spoznaje i ukusa.

U ovom definiranju njihovih griješnih stavova o Allahu i Njegovu Poslaniku (alejhi's-selam) ogleda se jedno drugo dalekosežno njihovo nevjerovanje kao i zablude. Oni negiraju i Sudnji dan i ne ustručavaju se da griješe i vrše potvore i laži, ne plaše se Dana u kome će sresti Allaha koji će ih kazniti zbog griješenja i izmišljanja neistine i potvore. Tamo će biti predstavljeni na jednoj od scena Sudnjeg dana kada će se zatresti i kruta i opora srca i pokrenuti tihi osjećaj. To je scena koja će im predočiti nesreću kakva ih očekuje na Sudnjem danu, scena koja istovremeno predočava kakvo dobro očekuje vjernike na Dan tog velikog straha.

Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili vatru razbuktalu,- (25/11)

kad od njih bude udaljena toliko da je mognu vidjeti, čuće kako gnjevna ključa i od bijesa huči, (25/12)

a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati (25/13).

"Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti!" (25/14).

Reci: "Da li je bolje to ili vječni džennet koji je obećan onima koji se Allaha budu bojali. On će im nagrada i prebivalište biti, (25/15)

u njemu će dovijeka sve što zažele imati; to je obećanje Gospodara tvoga; oni će imati pravo da to ištu od Njega (25/16).

Čak negiraju i Sudnji dan. Dotle su stigli u svom nevjerovanju i zabludi, dostigli su ovu dalekosežnost koja predočava ovaj izraz, otišli su daleko, daleko u svojoj zabludi, što prelazi sve što je prije toga rečeno, da bi to istakli i oličili. *Oni, čak, i Čas oživljenja poriču (25/11),* a onda se u tekstu otkriva kakva patnja očekuje one koji čine ovako griješno djelo, a to je Džehennem, pripremljen, prigotovljen. *A Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili vatru razbuktalu, - (25/11).*

Personifikacija - a pod tim mislimo darovanje života i otjelovljenje onoga u čijoj naravi nije tjelesni život, poput stvari značenja i psihičkih stanja – je umjetnost Kur'ana kojom se slike i prizori koji su pretstavljeni uzdižu na nivo nedokučivog, tako da im to daje elemenat života.[5]

Mi smo ovdje pred scenom Džehennema koji plamti. U njemu puzi život, a Džehennem kao da gleda i vidi one koji ne vjeruju u Sudnji dan, vidi ih izdaleka gnjevno ključa i bijesno huči. Oni čuju njegovo bijesnu buku i gnjevno ključanje. On ih spaljuje a bijesno hučanje dostiže njihovu grubost. Džehennem se karakteriše nesrećom, a oni hitaju i kroče prema njemu. To je strašna scena od koje se srca potresaju i noge podrhtavaju.

Eto, to su oni, već su stigli. Za ovu nesreću nisu ostavili ishod? Hrvu se sa Džehennemom, ali ih on obara. Zaštićuju se od njega, ali ih on pobjeđuje. Štaviše, bačeni su u Džehennem odmah, bačeni su povezanih ruku i nogu u lance, bačeni su u tijesno mjesto Džehennema, što im još više povećava jad i tjeskobu, ne mogu da se oslobode lanaca i nervoze. Očajni su, jer nemaju nikakva izgleda za spas, puni su tuge i jada u Džehennemu tako da sami dozivaju propast da ih spasi od ovog iskušenja i nesreće. *A kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati (25/13).* Svoju propast ovog dana oni žele. To je nada i jedini spasilac da se čovjek liši ovog jada kojeg ne može dalje podnositi. Eto, oni čuju i odgovor na ovu svoju molbu, čuju ismijavajuću i gorku ironiju: *"Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti!" (25/14).* Samo upropaštavanje ne znači ništa, niti iole zadovoljava.

[5] V. poglavlje *Et-tahjilu'l-hissijju we't-tedžsim* u djelu *Et-Teaswiru'l-fenni fi'l-Qur'ani.*

U ovom mučnom i strašnom položaju izloženo je i ono što očekuje bogobojazne, one koji se plaše svoga Gospodara, nadaju se suretu s Njim, a vjeruju i u Sudnji dan. I ovo se iznosi ironičnim i smiješnim stilom:

Reci: "Da li je bolje to ili vječni džennet koji je obećan onima koji se Allaha budu bojali. On će im nagrada i prebivalište biti, (25/15)

u njemu će dovijeka sve što zažele imati; to je obećanje Gospodara tvoga; oni će imati pravo da to ištu od Njega (25/16).

Je li taj grozni jad neko dobro? Ili je dobro bašča vječitosti koju je Allah obećao bogobojaznima? Oni naslućuju da imaju pravo pitati to i tražiti ostvarenje Njegova obećanja, koje ne može biti zamijenjeno ako im je dozvoljeno, i da mogu tražiti šta žele? Ima li tamo neka mogućnost za poređenje? Kako je gorko ismijavanje ironičara koji su napadali plemenitog Poslanika.

Zatim se nastavlja u kontinuitetu izlaganje jedne druge scene Sudnjeg dana kojeg su negirali negatori, scena tih politeista koji su se sakupili sa svojim božanstvima koje su oni uzimali za božanstvo, scene stajanja svih onih koji su obožavali i onih koji su obožavani pred Allahom, kako jedni pitaju, a drugi odgovaraju:

A na Dan kada ih On sakupi, a i one kojima su se pored Allaha klanjali, te upita: "Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli, ili su oni sami s pravog puta zalutali ?" - (25/17)

oni će reći: "Hvaljen nek si Ti, nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali, nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju, pa su zaboravili da Te se sjećaju; oni su propast zaslužili!" (25/18).

Oni će poreći to što vi govorite, a vi nećete biti u mogućnosti da mučenje otklonite niti da pomoć nađete. A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim daćemo da patnju veliku iskusi (25/19).

Ono što su oni obožavali katkada su to bili kipovi, katkada meleki, džini, ili nešto drugo što je obožavano mimo Allaha. Allah to sve zna. Međutim, odgovor na ovo bit će dat na velikom prostoru kada su svi oni okupljeni. Tada dolazi i do oglašavanja i do kajanja, a i to je strašna kazna. Odgovor je odvraćanje od ovih božanstava, obraćanje Jedinom i Moćnom Allahu i lišavanje Njega svih tih izmišljotina i potvora, lišavanje Njega ne samo tvrdnje da postoje i druga božanstva, nego lišavanje i samog uzimanja sebi za prijatelja nekog do Allaha uz prijezir svih tih neznalica negatora:

oni će reći: "Hvaljen nek si Ti, nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali, nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju, pa su zaboravili da Te se sjećaju; oni su propast zaslužili!" (25/18).

To dugo i naslijeđeno uživanje, bez poznavanja Darovatelja blagodati, upute i zahvale, zabavljalo ih je i učinilo da zaborave da se sjete Darovatelja pa su im srca završila na suhom i praznom - kao što na suhoj i neplodnoj zemlji nema života, nema usjeva ni ploda. Suša je propast, ali ovaj termin ovdje nagovještava također sušu i prazninu, sušu srca i prazninu života.

U kontekstu Kur'ana se dalje upućuju mučne riječi ljudima neznalicama.

Oni će poreći to što vi govorite, a vi nećete biti u mogućnosti da mučenje otklonite niti da pomoć nađete. A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim daćemo da patnju veliku iskusi (25/19).

Dok traje scena Sudnjeg dana, Dana okupljanja, kontekst iznenada prelazi na one koji negiraju i nagone u laž, a oni još uvijek na ovom svijetu.

A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim daćemo da patnju veliku iskusi (25/19) - kazna se ne može odbiti niti ima pobjede.

To je kur'anski metod doticaja srca u momentu kada su ona pripremljena za odgovor i uslišavanje. Ona su pod jakim utjecajem drugih sličnih scena zajedno sa ovim scenama.

* * *

Sada, nakon što su vidjeli oni, a vidio je i Allahov Poslanik (alejhi's-selam), kraj potvore, laži i ismijavanja, kraj suprotstavljanja da je Poslanik čovjek koji jede i ide po trgovima, sada se u kontekstu ove sure govori Poslaniku (alejhi's-selam) tješeći ga i iscjeljujući, da on nije nešto novo medu poslanicima, nego da su svi isti.

Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i po trgovima hodao. Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi sve (25/20).

Ako je u tome postojalo protivljenje, ono nije postojalo u pogledu Poslanikove ličnosti, nego je bilo suprotstavljanje jednom od Allahovih zakona, određenom i namjernom zakonu koji ima svoj ocrtani cilj. *Mi*

činimo da jedni druge u iskušenje dovodite (25/20), da bi se suprotstavio onaj koji ne spoznaje Allahovu mudrost, Njegove mjere, raspored i Njegovu moć, da se strpi onaj ko se pouzda u Allaha, Njegovu mudrost i pomoć, da bi se nastavilo sa pozivom u islam, borilo i savlađivalo sredstvima i ljudskim metodama, da bi se ustalio onaj ko se ustalio na ovom iskušenju. ... *pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi sve (25/20)* vidi šta je u prirodama i srcima ljudi, On zna njihove sudbine i ciljeve. Radi toga ovo dodavanje ovdje. *A gospodar tvoj vidi sve (25/20)* - je nagovještaj i odsjen čiji ugodni povjetarac pada na srce Poslanika (alejhi's-selam) na mjestu utjehe, zaštite i približavanja. Allah zaista zna šta kruži u srcima ljudi.

«وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا : لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَى رَبَّنَا . لَقَدِ
اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا ۝٢١ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ
لِلْمُجْرِمِينَ ، وَيَقُولُونَ : حِجْرًا مَحْجُورًا * وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَنْثُورًا * أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا * وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ
بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا * الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ، وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
الْكَافِرِينَ عَسِيرًا * وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ
الرَّسُولِ سَبِيلًا * يَا وَيْلَتَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا * لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ
إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا .

« وَقَالَ الرَّسُولُ : يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا * وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ ، وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا * وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا :
لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً ! كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ، وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا *
وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا * الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ
إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا .

« وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا * فَقُلْنَا : اذْهَبَا
إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ، فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا * وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ

أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً ، وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا * وَعَادًا وَثَمُودَ
وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا * وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا
تَتْبِيرًا * وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ، أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا ؟
بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا .

« وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا . أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ؟ * إِنْ
كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا ، وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا * أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ؟ * أَمْ
تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ؟ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا » (٤٤)

Oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati - govore: "Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?" Oni su, zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli (25/21).

Onoga Dana kad ugledaju meleke grešnici se neće radovati i uzviknuće: "Sačuvaj nas, Bože!" (25/22).

I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili u prah i pepeo ih pretvoriti (25/23).

Stanovnici dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati (25/24).

A na Dan kad se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kad se meleki sigurno spuste, (25/25)

tog dana će istinska vlast biti samo u Milostivoga, a biće to mučan dan za nevjernike (25/26).

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, (25/27)

kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, (25/28)

on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!" - a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu - (25/29).

Poslanik je rekao: "Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!" (25/30).

isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač! (25/31).

Oni koji ne vjeruju govore: "Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom!" A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo (25/32).

Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti (25/33).

Oni koji budu lica okrenutih zemlji u džehennem vučeni biće u najgorem položaju i u najvećoj nevolji (25/34).

Mi smo Mūsāu Knjigu dali i brata mu Hārūna pomoćnikom učinili (25/35).

pa rekli: "Otiđite vas dvojica narodu koji dokaze Naše poriče" - i poslije smo taj narod potpuno uništili (25/36).

A i narod Nūhov smo, kad su poslanike u laž utjerivali, potopili i ljudima ih poučnim primjerom učinili, a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili, (25/37)

i Ādu i Semūdu i stanovnicima Ressa i mnogim narodima izmedu njih,- (25/38)

svima smo primjere za pouku navodili, i sve smo poslije sasvim uništili (25/39).

A ovi prolaze pored grada na koji se sručila kobna kiša - zar ga ne vide?-, pa ipak ne očekuju oživljenje (25/40).

Kad te vide, rugaju ti se: "Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao? (25/41).

Umalo da nas od božanstava naših nije odvratio, ali: mi im vjerni ostadosmo." A kad dožive patnju, saznaćemo ko je dalje s pravog puta bio skrenuo (25/42).

Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? (25/43).

Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli (25/44).

Ovaj dio ove sure je nešto što sliči početku prvog dijela, odvija se istim hodom u uvodnom dijelu - govori o napadu politeista na njihova Gospodara, govori o njihovim protivljenjima i prijedlozima kao uvod napada na Allahova Poslanika (alejhi's-selam), govori o Allahovoj utjehi Poslaniku i Njegovom pojačanju. Međutim, u kontekstu se ovdje ubrzo iznosi kakva ih kazna čeka na Budućem svijetu, kazna zbog tog napada, a iznosi se i čitav niz scena Sudnjeg dana kao odgovor na njihove riječi: *Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?* (25/21). Zatim se iznose i sva njihova suprotstavljanja Kur'anu. To je popraćeno objašnjenjem mudrosti zašto je Kur'an objavljen postepeno, govori se o smirivanju Poslanika (alejhi's-selam) da će Allahova pomoć Poslaniku uslijediti kad god ga politeisti izazivaju na prepirku: *Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti* (25/33). Tu kontekst ove sure predočava i njemu i njima stradanje ranijih naroda koji su nagonili u laž poslanike, skreće im pažnju na stradanje Lūtova naroda, pored čijih razrušenih naselja oni prolaze prijezirno tako da ih izgledi tih naselja nimalo ne uzbuđuju dok oni prolaze pored njih. Sve je to bio uvod izlaganju njihova ismijavanja ličnosti Poslanika (alejhi's-selam) i napada na njegov položaj. Ovo skoro nije bilo ni iznijeto, a već je popraćeno snažnim riječima koje ih ponižavaju: *Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli* (25/44).

* * *

Oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati - govore: "Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?" Oni su, zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli (25/21).

Onoga Dana kad ugledaju meleke grešnici se neće radovati i uzviknuće: "Sačuvaj nas, Bože!" (25/22).

I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili u prah i pepeo ih pretvoriti (25/23).

Stanovnici dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati (25/24).

A na Dan kad se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kad se meleki sigurno spuste, (25/25)

tog dana će istinska vlast biti samo u Milostivoga, a biće to mučan dan za nevjernike (25/26).

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, (25/27)

kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, (25/28)

on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!" - a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu - (25/29).

Politeisti se ne nadaju susretu sa Allahom, tj. ne očekuju taj susret, ne misle da će polagati račun za svoja djela, ne uspostavljaju svoj život, svoja djela i postupke na bazi tog susreta i polaganju računa. Njihova srca ne osjećaju nikakvo dostojanstvo prema Allahu, Njegovoj moći i veličini, njihovi jezici govore takve riječi i predodžbe kakve ne mogu poteći od onoga ko se nada Allahovu susretu.

Oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati - govore: "Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?" (25/21).

Smatrali su sasvim dalekim da bi čovjek mogao biti poslanik. Da bi vjerovali u ono čemu ih poslanici pozivaju, uvjetovali su da im dođu meleki i potvrde im to ili da vide Allaha Uzvišenoga pa tek onda da u pozive poslanika povjeruju. To je, ustvari, napad na Allaha Uzvišenog, napad pagana koji se ismijava i koji u sebi ne osjeća veličinu Allahovu, ne cijeni Allaha kako valja. Ko su oni da tako napadaju? Ko su oni u odnosu na Uzvišenoga, Silnoga i Moćnoga Allaha? Ko su oni? Oni su u vlasti Allahovoj. On ih je stvorio kao zalutali sićušni atom. Oni ne znače ništa ako se ne budu vezali sa Allahom putem vjerovanja i iz toga izvlačili svoju vrijednost. U istom ajetu odgovara se politeistima prije njegova završetka. U ovom odgovoru otkriva se izvor takvog njihovog napada:

Oni su, zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli (25/21).

Sami sebe su smatrali velikim, oholili se i činili veliko nasilje. Njihova oholost porasla je u njima tako da su precijenili svoju pravu vrijednost i pravu težinu. Sve što su osjećali pripisivali su sebi. To im je izgledalo kao nešto veliko i ogromno. Smatrali su to nečim velikim u ovom

Kosmosu, nečim što zaslužuje da im Allah pokloni pažnju da bi vjerovali i potvrdili vjerovanje.

Zatim ih kontekst izvrgava ruglu predočavajući im strah koji ih očekuje onoga Dana kada vide meleke, a viđenje meleka je najmanji zahtjev njihove oholosti jer će vidjeti meleke samo strašnog i mučnog Dana, u kome ih očekuje kazna kojoj se ne mogu suprotstaviti niti od nje spasiti. To je Dan obračuna i kazne:

Onoga Dana kad ugledaju meleke grešnici se neće radovati i uzviknuće: "Sačuvaj nas, Bože!" (25/22).

I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili u prah i pepeo ih pretvoriti (25/23).

To je Dan u kome će se ostvariti prijedlog koga su predložili: *Onoga Dana kad ugledaju meleke (25/22).* Toga dana zlikovci i griješnici neće biti veseli, nego mučeni. Kakav će biti odgovor na njihovo traženje: *Tada će govoriti: "Sačuvaj nas Bože!"* (25/22) tj. daleko od nas. To je rečenica kojom se izražava zaštita od zla i neprijateljstva koju su oni govorili da bi se dalje udaljili od svojih neprijatelja i sačuvali od muke. Ona će biti kazna njihovim jezicima po običaju čuđenja kada budu iznenađeni. Međutim, gdje su oni danas u odnosu na ono što su govorili. Njihova molba neće ih zaštiti niti odbraniti.

I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili i u prah i pepeo ih pretvoriti (25/23).

Ovako se u jednom trenutku, mašta prati otjelovljen izmišljen pokret pristupanja djelima – na način kako to čini Kur'an postupkom otjelovljenja i imaginacije[6]- i radnju vitlanja i razbacivanja tih djela po zraku, kad najednom sve što su od dobra uradili, na ovom svijetu, pretvori se u prah i pepeo, jer to nije počivalo na vjerovanju koje povezuje srce čovjeka sa Allahom, na vjerovanju koje čini dobra programski zacrtana i namjeravana, a ne nasumice ni izbliza učinjena niti nepotpunom radnjom koja nema cilja ni smisla. Samo djelo nema nikakve vrijednosti ako nije programski povezano, nema nikakve koristi sami pokret ako on nije samo jedna spona - halka u lancu poznatog cilja.

---

[6] V. poglavlje *Et-tahjilu'l-hissiju* u djelu *Et-taswiru'l-fenni Fi'l-Qur'ani.*

Egzistiranje čovjeka, njegov život i rad, sve je to po islamskoj teoriji vezano za osnove ovog Kosmosa i zakona koji vlada Kosmosom i koja sve to povezuje sa Allahom, zajedno sa čovjekom i njegovom aktivnošću koju čini. Kada se čovjek odvoji u svom životu od osnovne ose s kojom je povezan i s kojom je Kosmos povezan, on postaje nešto izgubljeno, nešto što nema svoje vrijednosti, nešto čiji se rad ne vrednuje niti obračunava, štaviše, to djelo ne postoji niti je održivo.

Vjerovanje povezuje čovjeka sa njegovim Gospodarom, čini da njegov rad ima svoju vrijednost i mjesto u ovom Kosmosu i njegovu zdanju.

Tako se djela ovih politeista smatraju potpuno ništavnim, njih kur'anski izraz predočava osjetilnom i pojmovnom slikom.

I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili i u prah i pepeo ih pretvoriti (25/23).

Ovdje se u kontekstu govori o drugoj strani, o vjernicima - stanovnicima Dženneta kako bi se dočaralo poređenje u jednoj sceni:

Stanovnici dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati (25/24).

Oni su tu smješteni, osjećaju se ugodno i uživaju u okrilju Dženneta. Nasuprot ovog smještaja stoji pakao praha i pepela, a nasuprot smirenosti stoji strah koji se figurativno izražava da označi srozavanje.

Politeisti su predlagali da im Allah dođe u pratnji oblaka i meleka. Možda je to bio odraz izmišljotina korištenih u israilijjatima koja su predočavala božanstvo koje im se pričinjavalo u oblacima ili stubovima vatre. Ovdje dolazi i do ocrtavanja druge scene, scene kada se ostvaruje njihov prijedlog kada im dolaze meleki.

A na Dan kad se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kad se meleki sigurno spuste, (25/25)

tog dana će istinska vlast biti samo u Milostivoga, a biće to mučan dan za nevjernike (25/26).

Ovaj i mnogi drugi ajeti u Kur'anu govore da će se veliki svemirski događaji dovršiti tog dana. Svi ovi događaji govore o potpunom raspadanju u sistemu koji povezuje dijelove ovog Kosmosa nanizane u svemirima, njegove zvijezde i planete, govori o promjeni položaja Kosmosa, njegovog oblika i povezivanja kada će biti kraj ovog svijeta. To je preokret koji se

neće ograničiti samo na Zemlju, nego će obuhvatiti zvijezde, planete i svemire. Smatramo da neće biti loše da iznesemo neke pojavnosti ovog preokreta kao što je iznijeto u brojnim surama:

Kad Sunce sjaj izgubi, i kada zvijezde popadaju, i kada se planine pokrenu (81/1-3), i kada se mora vatrom napune (81/6), Kada se nebo rascijepi, i kada zvijezde popadaju i kada se mora jedna u druga uliju, i kada se grobovi ispreturaju (82/1-4), Kada se nebo rascijepi i posluša Gospodara svoga - a ono će to dužno biti - kada se Zemlja rastegne, i izbaci ono što je u njoj i potpuno se isprazni, i posluša Gopodara svoga - a ona će to dužna biti. (84/1-5), a kad se nebo razdvoji i kao ucvrkan zejtin rumeno postane,- (55/37), kad se Zemlja jako potrese i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta (56/4-6), A kad se jednom u rog puhne, pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, toga dana će se Smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti (69/13-16), Onoga Dana kad nebo bude kao talog od zejtina, a brda kao vuna šarena (70/8-9), Kada se Zemlja najžešćim potresom svojim potrese i kada Zemlja izbaci terete svoje (99/1-2), Toga dana će ljudi biti kao leptiri raštrkani, a planine kao šarena vuna iščupana (101/4-5), Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljivi dim koji će ljude prekriti. "Ovo je neizdrživa patnja!" (44/10-11), na Dan kad se Zemlja i planine zatresu i planine - pješčani humci razbacani postanu (73/14), Nebo će se toga dana rascijepiti, (73/18), kada se Zemlja u komadiće zdrobi (89/21), Kad se pogled od straha ukoči i Mjesec pomrači i Sunce i Mjesec spoje (75/7-9), Kada zvijezde sjaj izgube i kada se nebo otvori i kada se planine u prah zdrobe (77/8-10), Ako te pitaju o planinama, pa ti reci: "Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti, a mjesta na kojima su bili ravnom ledinom ostvaiti, ni udubina ni uzvisina na Zemlji nećeš vidjeti (20/105-108), Ti vidiš planine i misliš da su nepomične, a one promiču kao što promiču oblaci - (27/88), A na dan kada planine uklonimo, i kad vidiš Zemlju ogoljenu (18/47), na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa (14/48), onoga Dana kad smotamo nebesa kao što se smota list papira za pisanje (21/104).

Ovi ajeti nagovještavaju da će kraj našega svijeta biti stravičan, zatrest će se Zemlja, sudarati i nestati brda, prevrtati mora zbog udara ili eksplozije atoma i izbijanja vatre. Isto tako, potamnit će i zvijezde i popadati, nebesa će raspuknuti i popucati, porušiti će se zvijezde i prosuti, raspasti će se razdaljine pa će se spojiti Sunce sa Mjesecom, nebesa će izgledati čas kao dim, čas će plamsati crvenilom kao i druge kosmičke strahote.

U suri *Furkan* Allah plaši politeiste raspucavanjem nebesa u tamne oblake. To bi mogli biti nagomilani oblaci kao posljedica isparavanja mora, meleki će silaziti tada nevjernicima upravo onako kako su nevjernici i predlagali, ali ne radi potvrđivanja Poslanika (alejhi's-selam), nego da preuzmu posao mučenja nevjernika po Allahovoj naredbi. *A biće to mučan dan za nevjernike* (52/26) - tu će biti pored ostalog i jada i kazne. Šta im je, oni predlažu da im dođu meleki, a meleki dolaze samo u onaj dan kao što je taj pakleni i teški dan.

U kontekstu se dalje donosi jedna od scena toga dana u slici kajanja zalutalih griješnika koja se izlaže dosta dugo, tako da se slušaocu pričini da se ta scena neće nikada završiti niti prestati. To je scena kada se griješnik ujeda za prste zbog kajanja, žalosti i tuge.

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, (25/27)

kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, (25/28).

on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!" – a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu – (25/29).

Sve šuti oko njega. On nastavlja da ispušta svoj žalosni i tugaljivi glas čija intonacija govori o žalosti, a produženi ritam produžuje taj položaj i povećava njegov trag dubinom, tako da čitalac i slušalac ovih ajeta skoro saučestvuje u kajanju, žalosti i muci.

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao (25/27), ali prsti jedne ruke nisu mu dovoljni da ih ujeda, nego on uključuje i jednu i drugu ruku naizmječno, ili ih ujeda zajedno obje, zbog jačine kajanja koje probada i koje je predstavljeno u ujedanju svojih ruku. To je primjetni i uobičajeni pokret čime se izražava duševno stanje i puno otjelovljenje.

Govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao." (25/27) i nastavio njegovim putem, da se od njega nisam nikada odvojio, da od njega nisam odlutao... žali što nije slijedio Poslanika čije je poslanstvo negirao i smatrao da je nemoguće da ga Allah pošalje kao poslanika.

"Kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijetelja nisam uzeo, (25/28) - a ne neznalice čije zaglupljivanje obuhvata svakog nosioca zla, koji

odvraća od Poslanikova puta i od sjećanja na Allaha.[7] ... *on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio* (25/29) - bio je on šejtan koji me je zavodio ili je pomagao šejtanu, *a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu* (25/29). Vodio ga je do mjesta gdje ga je ostavio na cjedilo, ostavio ga je kad je bilo najvažnije, ostavio ga je na mjestu punom jada i tuge.

Ovako Kur'an potresa srca u ovoj potresnoj sceni u kojoj obilježava nevjerničku stravičnu sudbinu tako da je oni gledaju kao realnu sliku, a oni još uvijek na ovoj Zemlji, odbacuju da će doći do susreta sa Allahom, napadaju Ga, ne ukazuju Mu nikakvo poštovanje, nego predlažu smiješne prijedloge, dok ih strašan jad očekuje tamo i grozno kajanje kada proteknu vremena.

* * *

Poslije ovog zadržavanja na ovom teškom Danu Kur'an ih vraća na Zemlju, izlaže njihov stav prema Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) i njihovo suprotstavljanje objavi Kur'ana. I ova cjelina završava jednom njihovom scenom na Dan okupljanja i oživljenja:

Poslanik je rekao: "Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!" (25/30).

isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač! (25/31).

Oni koji ne vjeruju govore: "Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom!" A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo (25/32).

---

[7] Neke verzije prenose da je povod objave ovih ajeta bilo da je Ukbe Ibni Ebi Muait često sjedio s Poslanikom (alejhi's-selam). Jednog dana Ukbe pozva Posalnika (alejhi's-selam) sebi u goste. Božiji Poslanik (alejhi's-selam) je odbio da jede kod Ukbea dok Ukbe ne izgovori islamsko očitovanje (Šehadet). Ukbe je to izgovorio. Ubej Ibni Halef je bio Ukbetov prijatelj pa ga je prekorio i rekao mu: "Ogriješio si se o svoju vjeru." Na to Ukbe odgovara: "Ne, Boga mi, nego Muhammed odbi da jede u mojoj kući pa sam se postidio i donio Šehadet." Na to mu Ubej reče: "Nisam zadovoljan tobom sve dok ne odeš do njega pritisneš njegovu glavu i pljuneš ga - sve dotle ti neću vjerovati." Ukbe odlazi do Vjerovjesnika i nalazi ga kako sedždu čini u kutku. Uradio je onako kako mu je Ubejd rekao. Zbog ovakvog Ukbeova postupka Božiji Poslanik je rekao: "Neću te sresti izvan Mekke a da ti glavu mačem ne odrubim". Ukbe je bio zarobljen na Bedru. Poslanik (alejhi's-selam) je naredio Aliji da ga ubije i Alija je to uradio.

Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti (25/33).

Oni koji budu lica okrenutih zemlji u džehennem vučeni biće u najgorem položaju i u najvećoj nevolji (25/34).

Izbjegavali su Kur'an kojeg je Allah objavio Svome robu da ih opominje i oči im otvori, a oni su ga izbjegavali i nisu ga htjeli slušati. Bojali su se da ih taj poziv neće privući pa da ne mognu odbiti svoje srce od Kur'ana. Izbjegavali su Kur'an, a nisu ni razmišljali kako bi preko Kur'ana spoznali Istinu i našli uputu pomoću svjetla Kur'ana. Izbjegavali su ga i nisu htjeli da im Kur'an bude pravilo u životu, a Kur'an je objavljen da bude program u životu koji bi vodio ispravnom putu:

Poslanik je rekao: "Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!" (25/30)

Tvoj Gospodar, zaista, zna, ali je ovo molba, ispovijest i obraćanje da mu njegov Gospodar potvrdi da on, Poslanik, nije žalio truda, ali njegov narod nije slušao poruke ovog Kur'ana, nije razmišljao o Kur'anu.

Njegov Gospodar tješi ga i podržava, jer je to nešto uobičajeno, nešto što se i prije Allahova Poslanika kod svih poslanstava događalo. Svaki poslanik imao je neprijatelje koji su ga napadali i protivili se Uputi koju im je donio i odvraćali od Allahova Puta. Međutim, Allah upućuje Svoje poslanike na put pobjede nad njihovim zlim neprijateljima.

isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač! (25/31).

Allahu pripada sva vlast. Istupanje nevaljalaca da se bore protiv poslanika i njihovih poziva jača stablo poslanika, označava pozive pečatom ozbiljnosti Upute koji odgovaraju prirodi poziva i borbi nosilaca ovih poziva protiv nasilnika koji se suprotstavljaju uputama, bez obzira koliko će nosioci Upute imati poteškoća i prepreka. To karakteriše prave pozive i razlikuje od lažnih poziva. To ojačava one koji to nose i progone između njih lažne, tako da pored njih ostaju samo vjerni, snažni i predani vjernici, koji ne žele brzo stečeno bogatstvo, nego žele samo iskren poziv čime žele ostvariti zadovoljstvo Allaha Uzvišenoga.

Kad bi poziv bio lahak i jednostavan, kad bi se poziv odvijao utvrđenim putem zastrtim cvijećem, a na putu se ne javljaju neprijatelji i protivnci, ni oni koji nagone u laž, ni tvrdoglavi, onda bi bilo lahko svakom pojedincu da bude nosilac poziva islama, onda se ne bi miješali pozivi istine

i pozivi neistine i ne bi se događali neredi i smutnje. Ali pojava neprijatelja i protivnika Poziva jeste ono što čini tu borbu neminovno pobjednikom. Boriti se, podnosti bolove i žrtve mogu samo nosioci istinitog poziva, mogu samo opredijeljeni vjernici, oni čiji je poziv iznad rahatluka, uživanja i ponuda ovog svijeta, pa i samog života kada njihov poziv zahtijeva da se žrtvuju na putu tog poziva. U ovoj borbi mogu se ustaliti samo oni koji su najčvršćeg opredjeljenja, najbolji vjernici, najupućeniji u ono što je objavljeno od strane Allaha, a ne ono što ljudi donose. Tek tada se uočava razlika između istinitog i neistinitog poziva, sređuju se redovi i razlikuju hrabri od slabića, tek tada poziv istine nastavlja da se kreće svojim putem pomoću nosilaca tog poziva, koji su ustrajni na Putu, koji su prošli kroz probe i iskušenja. To su pravi povjerenici koji snose terete pobjede i njeno provođenje. Ovu pobjedu oni su ostvarili plaćajući je veoma skupo, iskreno i djelotvorno. Iskustva i iskušenja naučila su ih kako se nosi Poziv kroz draču i stijenje. Te žestine i strahote podstakle su njihove snage i sposobnosti pa im je saldo snage i spoznaje porastao tako da je to sve postalo saldo poziva onih koji nose njegovu zastavu i u izobilju i nevolji.

Ono što se često događa jeste da većina ljudi mirno stoji i posmatrau borbu koja se odvija između nevaljalaca i nosilaca ovog poziva, a kada poraste broj žrtava, patnje i bolova među nosiocima ovog poziva, a oni i dalje ostaju ustrajni u pozivu i nastavljaju svojim putem, većina koja posmatra kaže ili počinje da govore da nosioci ovog islamskog poziva ne bi ustrajali na ovom putu, usprkos njihovim brojnim žrtvama, nevoljama i bolovima, da u tom pozivu nema nečeg što je i skuplje i vrednije od onoga što oni žrtvuju. Tek tada pristupaju mnogi od ovih posmatrača da vide šta je to vrednije i cjenjenije kod nosilaca ovog poziva, koje preteže sve ponude ovog života pa i sam život. Tek tada posmatrači pristupaju u grupama ovoj vjeri, nakon dugog posmatranja ove borbe.

Radi toga je Allah dao da svaki poslanik ima svoje neprijatelje među nevaljalcima, dao je da se nevaljalci suprotstave pozivu ka Istini. Nosioci poziva bore se protiv ovih griješnika. Njih pogađa ono što ih pogađa, ali oni ustrajavaju na tom putu, a kraj je odranije definiran i poznat u čemu ne griješe oni koji se uzdaju u Allaha. Kraj pripada, zaista, Istini. Borba se završava pobjedom: *A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač!* (25/31).

Pojava nevaljalaca i protivnika na putu poslanstva je nešto sasvim prirodno, a poziv ka Istini dolazi onda kada je potrebno otkloniti smutnju koja se dogodila u društvu i čovječanstvu, smutnju u srcima ljudi, sistemima i situacijama. Iza svih ovih smutnji stoje nevaljalci koji, s jedne

strane, izazivaju smutnju od čega oni imaju korist, čija se pojila podudaraju sa tom smutnjom, čije strasti dišu u atmosferi kuge, koji u tome nalaze oslonac za neistinite vrijednosti na koje se oni oslanjaju u svom egzistiranju. Zbog toga je sasvim prirodno da se suprotstavljaju poslanicima i nosiocima Istine u odbrani svoje egzistencije. Oni se okreću prema klimi u kojoj mogu da dišu. Neki kukci guše se u jakom mirisu cvijeća i mogu da žive samo u prljavim mjestima. Neki crvi krepaju u čistoj i tečnoj vodi, jer mogu da žive samo u baruštinama i fekalijama. Tako isto i nevaljalci. Zbog toga je prirodno da se suprotstavljaju Istini. U borbi protiv poziva Istine idu nasmrt. Prirodno je da će na kraju Istina pobijediti jer ona ide ukorak sa životom i smjera ka časnom i svijetlom horizontu u kome dolazi u doticaj sa Allahom, pri čemu čovjek dostiže omogućeno mu savršenstvo kojeg mu je dodijelio Allah: *A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao vodič i pomagač!* (25/31).

U kontekstu ove sure se nastavlja sa iznošenjem riječi nevaljalaca i griješnika koji se direktno suprotstavljaju pozivu Kur'ana. Ovdje, na ovom mjestu im se odgovara:

Oni koji ne vjeruju govore: "Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom!" A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo (25/32).

Ovaj Kur'an je objavljen da odgoji Ummet, izgradi društvo i uspostavi sistem. Odgoj traži dosta vremena, djelovanja, aktivnosti u riječima, pretakanja djelovanja i aktivnosti u realnost. Ljudska duša se ne mijenja potpuno i kompleksno u toku jednog dana i noći pročitavši svu Knjigu novog programa, nego se ona mijenja djelovanjem iz dan u dan, dijelom ovog programa i uzdizanja osobe na koje se djeluje, malo pomalo, sa uobičavanjem da se zadužuje obavezama također malo pomalo, čemu se neće oduprijeti i posustati kao što bi posustala kad bi se na nj natovarila odvratna, teška i nelagodna obaveza. On narasta svakog dana hraneći se jednim obrokom, da bi drugog dana ili sutradan bio spremniji i sa dobrim ištahom da se nahrani slijedećim obrokom i sa većim užitkom.

Kur'an je donio kompletan i potpun program života. Istovremeno, on je donio i program odgoja kome je, sa Allahovim znanjem, sklona ljudska priroda. Zato je program i objavljen tačno prema potrebama muslimanskog društva koje se gradi i razvija, objavljen je spram spremnosti tog društva, koje sve više buja i raste iz dana u dan u sjeni odgojnog, Božanskog, preciznog programa, objavljen je da bi bio program i odgoja i života, a ne da bi bio knjiga kulturnog sadržaja koja bi se čitala

radi užitka ili samo radi spoznaje. Taj program je donijet da se provede doslovno iz riječi u riječ, iz obaveze u obavezu, donijet je da njegovi ajeti budu svakodnevne naredbe koje muslimani primaju da ih primijene odmah po njihovu dolasku, isto onako kao što vojnik u kasarni ili na ratištu prima dnevnu zapovijed, sa dojmom, razumijevanjem i željom da je sprovede, sa spremnošću i prilagođavanjem čim ju je primio.

Zbog svega ovoga Kur'an je objavljivan postepeno; prvo objašnjava u svom programu ono šta je potrebno srcu Poslanikovom (alejhi's-selam) da ga učvrsti na ovom putu, da ga slijedi malo pomalo, dio po dio.

A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ajet po ajet objavljujemo (25/32).

Tertil ovdje znači jedno iza drugoga, u sljedbi, suglasno Allahovoj odredbi i Njegovu znanju o potrebama tih srca i njihovoj spremnosti da se susretnu sa Objavom.

Kur'an je ostvario nadnaravnost svojim programom u prilagođavanju tih duša koje su ga dočekivale postepeno, dio po dio, koje su padale pod utjecaj Kur'ana iz dana u dan i napajale se malo pomalo. Kada su muslimani zanemarili ovaj program, uzeli Kur'an kao knjigu za uživanje kod čitanja ili radi kulture ili kao knjigu čije se učenje svodi samo na ibadet, a ne kao program koji se treba primjenjivati, prilagoditi se njegovu sadržaju kao programu života u radu i realizaciji, tada muslimani nisu imali nikakve koristi od Kur'ana, jer su odstupili od njegova programa kojeg je ocrtao Učeni i Obaviješteni.

U kontekstu ove sure nastavlja se sa učvršćivanjem Poslanika (alejhi's-selam) i uvjerenjem da će biti potpomagan jasnim dokazima kad god protivnici otvore vrata sporu i raspravi, ili kada mu predlažu kakav prijedlog ili mu se čime suprotstave.

Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti (25/33).

Oni se prepiru koristeći neistinu, a Allah odgovara na njihovu neistinu Istinom koja guši neistinu. Istina je cilj koji Kur'an želi da učvrsti, a ne samo pobjeda u prepiranju i polemici. To je snažna istina sama po sebi, jasna istina koju ne zamagljuje niti okružuje neistina.

Allah (Uzvišeni) obećava Svome Poslaniku (alejhi's-selam) pomoć pri svakoj raspravi koja bi nastala između njega i njegova naroda, jer Poslanik zastupa Istinu, a i Allah ga pomaže u Istini i nadmašaju neistinu.

Pa zar može da se suprotstavi njihova rasprava Allahovu neoborivu dokazu? Odakle može da se suprotstavi njihova neistina Istini koja označava ono što je objavljeno od Allaha?

Ova scena završava se jednom od scena u kojoj su oni licem okrenuti prema zemlji na Sudnji dan kao kazna što su odbijali Istinu, mijenjali mjerila i logiku u svojim neplodnim prepirkama i polemikama:

Oni koji budu lica okrenutih zemlji u džehennem vučeni biće u najgorem položaju i u najvećoj nevolji (25/34).

U sceni onih koji su licem okrenutim prema zemlji ogleda se omalovažavanje, poniženje i promjena, što odgovara veličini oholosti i suprotstavljanja Istini. Ovu scenu tekst Kur'ana stavlja pred samog Poslanika (alejhi's-selam) kao utjehu za ono što su mu nevaljalci počinili, stavlja tu scenu i pred njih da bi ih upozorio na ono šta ih očekuje. To je jasna scena koja se u kontekstu izlaže, u kojoj se ponižavaju njihove glavešine, potresa njihova tvrdoglavost i njihovo biće. Ova upozorenja su ih jako potresala, međutim, oni se oslanjaju na sebe, pouzdaju i nastavljaju sa svojom tvrdoglavošću.

* * *

Zatim se dovode oni u novu scenu koja govori o stradanju onih koji su ranije nagonili u laž.

Mi smo Mūsāu Knjigu dali i brata mu Hārūna pomoćnikom učinili (25/35).

pa rekli: "Otiđite vas dvojica narodu koji dokaze Naše poriče" - i poslije smo taj narod potpuno uništili (25/36).

A i narod Nūhov smo, kad su poslanike u laž utjerivali, potopili i ljudima ih poučnim primjerom učinili, a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili, (25/37)

i Ādu i Semūdu i stanovnicima Ressa i mnogim narodima izmedu njih,- (25/38)

svima smo primjere za pouku navodili, i sve smo poslije sasvim uništili (25/39).

A ovi prolaze pored grada na koji se sručila kobna kiša - zar ga ne vide?-, pa ipak ne očekuju oživljenje (25/40).

Ovo je sažeti i brzo donijeti primjer kojim se ocrtavaju stradanja tih koji su nagonili u laž:

- Mūsā koji je dobio Knjigu i s kojom je bio upućen i njegov brat Hārūn kao ministar i pomoćnik, Mūsā, kome je bilo naređeno da se suprotstavi narodu *koji dokaze Naše poriče* (25/36), time što su faraon i njegove glavešine poricali Njegove ajete, a što su činili čak i prije upućivanja Mūsāa i Hārūna njima. Allahovi dokazi ostaju zastalno, a poslanici upozoravaju nemarnike i ukazuju na te dokaze. Prije nego što se ispunio i drugi dokaz, u kontekstu se ocrtava njihova gorka i sveobuhvatna sudbina. *I poslije smo taj narod potpuno uništili* (25/36).

- A narod Nūhov *kad su poslanike u laž utjerivali, potopili* (25/37). Oni su nagonili u laž samo Nūha, a Nūh je došao sa jednom te istom vjerom koju su donosili svi poslanici. A pošto su oni nagonili u laž Nūha, znači da su nagonili i sve druge poslanike. *I ljudima ih poučnim primjerom učinili* (25/37). Dokaz potopa ne zaboravlja se protokom vremena i svako ko pogleda u taj dokaz uzet će pouku, ako ima u sebi srce koje razmišlja, *a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili* (25/37). Patnja je tu, ne treba nikakva priprema. Ovdje je upotrijebljen termin *nevjernici* umjesto zamjenice, da bi se potvrdio ovaj opis njih i razjasnio uzrok ove kazne. I narod Āda i Semūda i stanovnici Ressa[8] i drugi brojni narodi, svi su se oni susreli sa takvom sudbinom nakon što im je donijet primjer, a nisu razmišljali o tim primjerima niti se plašili propasti i rušenja.

Svi ovi primjeri naroda Mūsāa, Nūha, Āda, Semūda, stanovnika Ressa i drugih naroda koji su živjeli u ta vremena, zatim primjeri naselja na koje se sručila kobna kiša, a to je naselje Lūta, svi ti narodi idu istim putem i imaju jedan te isti kraj. *Svima smo primjere za pouku navodili, i sve smo poslije sasvim uništili* (25/39). Posljedica ugonjenja u laž bila je redovno rušenje i drobljenje. Ovdje u kontekstu se iznose primjeri tog brzog izlaganja da bi se iznijela ova jako dojmovna stradanja, a taj primjer se završava stradanjem naroda Lūtova koji prolaze pored toga u Sodomi za vrijeme ljetnog putovanja u Siriju. Te narode je Allah dao da budu uništeni

[8] To je bunar koji nema oko sebe zida, a neki ističu da su živjeli u oblasti Jemame i da su ubili svoga poslanika. Ibni Džerir misli da su oni Ashabi'l-uhdud koji su spaljivali vjernike, o kojima se govori u suri El-Burudž.

vulkanskom kišom sastavljene od pare i kamenja pa ih je to potpuno srušilo. Na kraju ove cjeline se potvrđuje da njihova srca ne prihvataju nikakvu pouku niti to na njih djeluje jer oni ne očekuju proživljenje poslije smrti niti očekuju susret sa Allahom. To je uzrok okrutnosti tih srca koja su se ugasila. Iz ovog izvora nastaju njihovi postupci, njihova suprotstavljanja i ismijavanja i Kur'ana i Allahova Poslanika.

* * *

Poslije ovog brzog izlaganja o njihovom ismijavanju Božijeg Poslanika (alejhi's-selam), dok je prije toga iznijet njihov napad na njihova Gospodara, dolazi i njihovo suprotstavljanje načinu objave Kur'ana. Ranije je bilo govora i o njihovim groznim scenama na Dan okupljanja i stradanja onih koji su nagonili u laž, sličnih njima, na ovoj Zemlji. Sve je to iznijeto radi potkrepljenja srca Resulullahova (alejhi's-selam) prije spominjanja njihovog ismijavanja Resulullaha i bestidnosti. Tada je uslijedila i prijetnja njima, omalovažavanje i spuštanje na nivo niži od nivoa životinje.

Kad te vide, rugaju ti se: "Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao? (25/41).

Umalo da nas od božanstava naših nije odvratio, ali: mi im vjerni ostadosmo." A kad dožive patnju, saznaćemo ko je dalje s pravog puta bio skrenuo (25/42).

Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? (25/43).

Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli (25/44).

Muhammed (alejhi's-selam) bio je omiljen i rado viđen među svojim narodom prije svoga poslanstva. Njegova kuća uživala je visoki ugled. Bio je najistaknutiji među Hašimovićima, a Hašimovići su bili najugledniji među Kurejšijama. S gledišta etike uživao je veliki ugled, pa je zbog toga i među Kurejšijama dobio nadimak El-Emin (Pouzdani).Čak su se i zadovoljili da im on presudi kod pitanja postavljanja Hadžeru'l - esveda prilikom obnove Kjabe. I ovo je bilo prije poslanstva na mnogo vremena, a kad ih je pozvao na Safvi i upitao: "Bi li vi povjerovali kad bih vas obavijestio

da konjica stoji ispod ovog brda?", oni su odgovorili: "Da, jer ti nisi kod nas osumnjičen!"

Međutim, poslije poslanstva i nakon što mu je objavljen ovaj Uzvišeni Kur'an, oni su ga počeli ismijavati govoreći: *"Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao?"* *(25/41)*. To su čarobnjačke riječi koje zaslužuju osudu. Da li su to bile riječi izrečene iz zadovoljstva kako bi ismijali njegovu ličnost koja po njima zaslužuje to od njih ili to ismijavanje zaslužuje ono što im je on donio? Nikako, nego su to bili planirani poduhvati od strane kurejšijskih glavešina da bi smanjili utjecaj njegove ugledne ličnosti kao i utjecaj Kur'ana kome se čovjek ne može suprotstaviti. To je bilo jedno od sredstava otpora novom pozivu koji je prijetio njihovim društvenim i privrednim položajima, da ih liši njihovih vjrničkih fantazija i zabluda na kojima su se gradili i održavali ti centri i položaji.

Oni su održavali i sastanke da bi se dogovorili o satkanim zavjerama i mjerama koje bi trebalo preduzeti, a u svemu tome znaju, sigurno, da nemaju pravo.

Ibni Ishak prenosi da je Velid ibni Mugire sastao se sa jednom grupom Kurejšija, a bio je najstriji među njima, u vrijeme hadždža. Tom prilikom je rekao: " Kurejšije, eto vrijeme hadždža je nastupilo i delegacije Arapa počele su vam dolaziti. Oni su čuli o pozivu Muhammeda pa gledajte da zauzmete jedinstven stav o ovom pitanju, nemojte se u ovome razilaziti pa da jedan drugoga demantujete, da vaši stavovi odbijaju jedan drugoga." Na to oni uzvratiše: "Daj ti reci, Ebu Abde'š-Šems, reci i daj nam stav kojeg ćemo zastupati." "Ne, reče Ebu Abdu'š-Šems, vi recite, da čujem!" Oni mu na to odgovoriše: "Dobro, da kažemo, na primjer, da je proricatelj!" "Ne, Boga mi", odgovori Abe'š-Šems, "on nije proricatelj, jer smo imali prilike da vidimo proricatelje, jer to što on govori nije mumljanje proricatelja niti čatanje." "Onda da kažemo da je lud!" Ebu Abde'š-Šems i to odbaci i kaže: "Nije on lud, jer smo imali prilike da vidimo luda čovjeka i prepoznamo ga. Kod njega nema ni traga o svađi, tuči, niti je đavolski zaveden." "Dobro, onda da kažemo da je pjesnik!" "On nije pjesnik", uzvikuje Ebu Abde'š-Šems, "jer mi dobro poznajemo poeziju, poznajemo metre arapske poezije: redžez, hezedž, metre potpunih, skraćenih i proširenih stopa. Ovo što on govori nije poezija." "Onda da kažemo da je čarobnjak!", uzvikuju Kurejšije. "Nije on čarobnjak!" Kaže Ebu Abd'u-š-Šems, jer smo imali priliku da gledamo čarobnjake i njihovo čarobnjaštvo. To što on govori nije njihovo puhanje niti u čvor vezanje." "Pa šta da kažemo, o Eba Abdd'e-š-Šems, pitaju Kurejšije. "Bogami, kaže Ebu Abdi Š-Šems, njegove riječi su

tečne i jasne, a korijen poput korijena palme[9] čije su grane plodonosne.[10] Sve što vi kažete to ne vrijedi ništa, jer se zna da je neistina. Najpovoljnije bi bilo da kažete da je donio nekakav čarobnjak neku vrstu čarobnjaštva koja razdvaja sina i roditelja, čovjeka od njegova brata, muža od žene, čovjeka od njegove porodice, itd." Prihvatili su to i otišli, sjeli pored puta kuda ljudi prolaze kad dolaze na hadždž tako da ne prođe niko od hodočasnika, a da ga oni ne upozore na ovaj slučaj i izlože im ga.

Ovo je jedan primjer spletke i mjera koje izazivaju zbunjenost ljudi kod činjenja zavjere protiv Poslanika (alejhi's-selam), a oni istovremeno znaju pravu stvarnost. Ono čime su oni njega ismijavali i govorili: *"Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao (25/41)*, izražavajući to u formi čuđenja, osude i prijezira, bio je samo jedan vid tih pripremljenih zavjera, što nije proisticalo iz istinskog osjećaja u njihovim dušama, nego su to oni uzimali kao sredstvo za umanjenje njegove vrijednosti i cijenjenja u očima širokih masa, tih masa koje su gospoda Kurejšije nastojale da zadrže pod svojom vjerskom zaštitom kako bi održali svoje društvene i privredne pozicije u kojima su uživali, a u sjeni te zaštite. To što su radile Kurejšije suprotstavljajući se pozivu Istine i njenim nosiocima to rade protivnici islama svih vremena i svih prostora.

I dok su Kurejšije ismijavale i omalovažavale, same njihove riječi govorile su ono što u dušama osjećaju o njegovoj ličnosti, njegovom dokazu i o Kur'anu kojeg je donio, pa su govorili.

Umalo da nas od božanstava naših nije odvratio, ali mi vjerni ostadosmo (25/42).

To znači da je Kur'an potresao njihova srca, njihovim priznavanjem jer su oni skoro bili ostavili svoja božanstva i svoje klanjanje uprkos njihovom nastaojanju da ostanu u svojim vjerama i na svim položajima i bogatstvima koja stoje iza tih božanstava, da se nisu suprotstavljali utjecaju Kur'ana na njih i ustrajali na svojim božanstvima. Ustrajnost može postojati samo na jakom otporu i žestokoj privlačnosti. Oni nazivaju uputu zabludom zbog njihove lioše procjene Istine i njihovih vrednovanja vrijednosti. Pa ipak, oni ne mogu sakriti potres koji je zadesio njihova srca izazvan pozivom Muhammeda (alejhi's-selam), njegove ličnosti i Kur'ana kojega on donosi, tako da oni demonstriraju omalovažavanje njegove

---

[9] Poredi Poslanika sa palmom koja ima dubok korijen.
[10] Nose pupoljke, nose zreli plod.

ličnosti i poziva iz prkosa i tvrdoglavosti. Ovdje Kur'an ubrzava iznošenje ukupne i strašne prijetnje.

A kad dožive patnju, saznaćemo ko je dalje s pravog puta bio skrenuo (25/42).

Tada će znati da li je ono što je Poslanik (alejhi's-selam) donio bila Uputa ili je bila zabluda, međutim, oni to saznaju kada to ništa ne koristi, saznaju kada vide kaznu, bila ta kazna na ovom svijetu, kao što su je iskusili, npr. na Bedru ili će biti kazna na Sudnjem danu koju će okusiti na Dan obračuna.

Ovdje se u kur'anskom kontekstu govori Poslaniku (alejhi's-selam), Kur'an ga tješi zbog njihove odbojnosti, prkosa i ismijavanja, da on nije učinio propust u pozivu, niti u dokazima. Prema tome, nije zaslužio napade, koje je od njih doživio. Uzrok njihova napada je u dušama svih njih, jer oni svoje strasti pretaču u božanstvo koje obožavaju, a ne osvrću se ni na kakav dokaz. Pa šta onda Poslanik (alejhi's-selam) može da učini za onoga koji uzima svoju strast sebi za božanstvo:

Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? (25/43).

Ovo je čudan izraz koji ocrtava potpuni uzorak vidnog psihičkog stanja kada se čovjek oslobodi i liši svih čvrstih i poznatih mjerila, svih tačnih tezulja, kada se potčini svojim strastima koje nad njim dominiraju i on počinje da im se klanja. Tada se on ne povinjava nikakvom mjerilu, ne priznaje granice, ne koristi logiku kada se suprotstavi svojoj nasilničkoj strasti od koje je on učinio sebi božanstvo kome se klanja i pokorava.

Allah (Uzvišeni) obraća se Svome robu pažljivo, sa ljubavlju i u vezi sa ljudima poput ovih kaže: ***kaži ti Meni** (25/43).* Time mu Allah ocrtava sliku koja govori o tom uzorku ljudi kojim logika ne pomaže niti dokaz i istina imaju kakvu vrijednost da bi mu olakšao gorčinu neuspjeha upute ovih ljudi. Njih nije moguće uputiti niti su oni ti kojima Poslanik treba da bude čuvar i da se brine o njima: *Hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? (25/43).*

Zatim pravi novi iskorak u omalovažavanju onih koji slijede svoje strasti, kojima sude njihove želje, koji odbacuju svaki dokaz i istinu, obožavajući sebe, svoje strasti i hirove, pravi sljedeći iskorak tako što ih poistovjećuje sa stokom koja niti čuje niti pameti ima. Zatim pravi

posljednji iskorak pa ih zakotrlja iz položaja životinje i stavlja u najniži nivo i poniženje.

Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli (25/44).

U ovom izrazu je predostrožnost i pravičnost jer se spominju riječi "*većina njih (25/44)*, a ne svi jer je manjina prihvatila Uputu, ili stoji pri istini o kojoj razmišlja dok većina koja je uzela sebi strast za božanstvo pokoravajući mu se i koja se pravi da ne primjećuje dokaze koji su nadomak i sluha i razuma, ta većina je kao stoka, a čovjek se razlikuje od stoke samo spremnošću da razmišlja i spoznaje, da se adaptira istinama koje spozna iz uvjerenja, cilja, želje i ubjeđenja i ostajanja pri dokazu i uvjerenju. Međutim, kada sečovjek liši ovih ljudskih osobina on će biti i niži i gori od životinje jer se životinja upućuje sa spremnošću koju joj je Allah dao tako da ona obavlja svoje funkcije potpuno i ispravno dok čovjek zanemaruje specifičnosti koje mu je Allah dodijelio, ne koristi se njima onako kao što se koristi životinja.

Kao stoka su oni, čak su još dalje s puta pravog skrenuli (25/44).

Ovim je popraćeno njihovo ismijavanje Poslanika (alejhi's-selam) pogovorom koji izvodi one koji ismijavaju iz ljudskog roda na isti način na koji su oni postupali: žestoko, omalovažavajući i sramotno.

Ovim se završava druga cjelina ove sure.

« أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ ، وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ، ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا (٤٥) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا * وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا ، وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا * وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ، وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا * لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا ، وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا .

« وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا ، فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا * وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا * فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ ، وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا .

« وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ ، هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ ، وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ؛ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا * وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ، وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا .

« وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ، وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا * وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا * قُلْ : مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ، إِلَّا مَن شَاءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا * وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ ، وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ، وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا * ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ، ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ، ٱلرَّحْمَٰنُ ، فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا : وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ ؟ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا ؟ وَزَادَهُمْ نُفُورًا .

« تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَاءِ بُرُوجًا ، وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا * وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا » (٦٢)

Zar ne vidiš kako Gospodar tvoj sjenu rasprostire - a da hoće, ostavio bi je da miruje -, i kako smo uredili da na nju Sunce utiče, (25/45)

a poslije je malo po malo Sebi privlačimo (25/46).

On vam je noć učinio pokrivkom, san vam je učinio počinkom, a dan da se krećete (25/47).

I On šalje vjetrove kao radosnu vijest, kao prethodnicu milosti Svoje; i Mi s neba čistu vodu spuštamo (25/48)

da njome već mrtav predio oživimo i da mnogu stoku i mnoge ljude koje smo stvorili napojimo (25/49).

Mi smo im o ovome često govorili da bi razmislili, ali većina ljudi poriče blagodati (25/50).

Da hoćemo, u svaki grad bismo poslali nekoga da opominje; (25/51).

zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori (25/52).

On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio - jedna je pitka i slatka, druga slana i gorka, a između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio (25/53).

On od vode stvara ljude i čini da su rod po krvi i po tazbini. Gospodar tvoj je kadar sve (25/54).

Mjesto Allahu oni se klanjalu onima koji nisu u stanju da im neku korist pribave ni da od njih kakvu štetu otklone. Nevjernik je šejtanov saučesnik protiv njegovog Gospodara (25/55).

a Mi smo tebe poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ (25/56).

Reci: "Za ovo od vas ne tražim druge nagrade, već da onaj koji hoće pođe putem koji vodi njegovu Gospodaru" (25/57).

Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali! A dovoljno je to što grijehe robova Svojih zna Onaj (25/58)

koji je za šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio, a onda cijelim svemirom zavladao; On je Milostivi i upitaj o Njemu onoga koji zna (25/59).

A kad im se rekne: "Padajte ničice pred Milostivim!" - oni pitaju: "A ko je Milostivi? Zar da padamo ničice samo zato što nam ti naređuješ"? I još se, više otuđuju (25/60).

Neka je uzvišen Onaj koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao Svjetiljku i Mjesec koji sja (25/61).

On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran (25/62).

U ovoj cjelini ostavljaju se riječi politeista i njihova polemika sa Resulullahom (alejhi's-selam) da bi se počelo sa novim osvrtom na scene Kosmosa i njegova prostranstva kojima se usmjerava srce Poslanika i spajaju njegovi osjećaji s tim prostranstvima. Samo ovo povezivanje bilo bi dovoljno da odbaci svoju pomisao na beznačajne tjeskobe politeista i otvori svoje srce prema tim prostranim horizontima prema kojima je sasvim beznačajna spletka spletkaroša i neprijateljstvo bez nevealjalaca.

Kur'an vazda usmjerava srca i razume prema scenama ovog Kosmosa i povezuje te scene sa razumima i srcima, budi osjećaje za prijem tih scena sa novim i otvorenim osjećajem da primi eho i rasvjetu aktivira se time, prihvata Poziv putuje kroz ovaj Kosmos da bi ubirao dokaze koji se šire, koji su očevidni, otvoreni u njegovim međuprostorima, razasuti na sve strane Kosmosa izloženi na njegovim stranicama u kojima čovjek primjećuje ruku Graditelja koji sve raspoređuje, osjeća djela ove ruke u svemu onome na što oko padne, u svemu onome što osjeti, u svemu onome što čuje i iz svega toga izvlači podlogu za razmišljanje i promišljanje, za povezivanje sa Allahom, povezivanje putem onoga što je Njegova ruka sačinila.

Kada čovjek živi u ovom Kosmosu otvorenih očiju i srca, budnog osjećaja i duše, spojenog razmišljanja i misli onda se njegov život uzdiže iznad tih malih okruženja na ovoj Zemlji, njegova svijest o životu raste i udvostručava se, svakog momenta on osjeća da su horizonti Kosmosa mnogo veći od Zemlje i da je sve ono što on primjećuje proisteklo iz jedne Volje, povezano sa jednim Zakonom, usmjereno prema Jednom Stvoritelju, jer i čovjek je samo jedno od ovih brojnih stvorenja koja su povezana sa Allahom, a ruka Allahova je u svemu oko njega i u svemu na što padne njegovo oko i u svemu što dotakne njegova ruka.

Osjećaj bogobojaznosti, osjećaj prisnosti, osjećaj pouzdanja da bi se to pomiješalo u osjećaju čovjeka i izliva na njegovu dušu - obilato izgradili njegov svijet i obilježili posebnim pečatom prozračnosti, ljubavi i smirenosti u njegovu putovanju kroz ovaj Kosmos na putu na kojem susreću Allaha. On sprodi ovo cjelokupno putovanje u šarolikosti Allahove tvorbe uživajući u trpezi ruke Graditelja koji raspoređuje i na najljepši način usklađuje.

U ovoj cjelini kontekst prelazi sa scene ugodnog hlada kojeg ruka Allahova proteže, a onda odnosi sa lahkoćom i prijatno, prelazi na scenu noći, sna i stalnosti u noći, na scenu dana u kome se sve kreće i oživi, pa scenu vjetra koji nagovještava milost , vjetar koji je popraćen vodom koja oživljava sve mrtvo, scenom dvaju mora slatke i slane vode između kojih je prpreka koja sprječava i onemogućava miješanje vode tih mora, a onda iz vode s neba kišnice do vode kapljice - sprme kad nastaje čovjek, čovijek koji raspolaže životom, prelazi na scenu stvaranja nebesa i Zemlje u toku šest perioda, pa na scenu sazviježđa na nebesima i svjetiljke - Sunca koje sija i sjajnog mjeseca, scene noći i dana koji se smjenjuju protokom vremena.

Kroz ove inspirišuće scene bude se srce, upozorava se razum da promisli o Allahovoj tvrbi u tim scenama, da ga posjeti na Allahovu moć i raspored, istovremeno začudi politeističkom pripisivanju ortaka Allahu, njihovu klanjanju onome što im ni najmanje ne koristi niti šteti, njihovom neznanju o njihovu Gospodaru, o njihovu napadu na Njega, njihovu ispoljavanju nevjerovanja, negiranja i odbijanja jer je to čudni postupak i sumnjivi usred ove nagomilanosti izložene kroz Allahove dokaze i scenama ovog Kosmosa kojega je Allah stvorio.

Uživajmo jedan moment u ovoj šarolikosti Allahove tvrbe koju je sačinio Stvoritelj, Kreator.

Zar ne vidiš kako Gospodar tvoj sjenu rasprostire - a da hoće, ostavio bi je da miruje -, i kako smo uredili da na nju Sunce utiče, (25/45)

a poslije je malo pomalo Sebi privlačimo (25/46).

Scena sjene koja se širi nadahnjuje dušu koja se trudi, mirom, smirenošću i sigurnošću i kao da je to ruka koja udara milostivi temelj, ruka koja pirka preko duše i tijela i blago dotiče ranu i bol, uljuljkuje umorno srce. Pa je li to ono što želi Allah Uzvišeni dok upućuje srce svoga roba nakon što Ga je taj rob ismijavao, je li to sklonište njemu? Allah, koji dotiče njegovo umorno srce u ovoj teškoj borbi dok se on u Mekki suočava sa nevjerovanjem, ohološću, spletkarenjem i odbojnošću među malom grupom muslimana i ogromnom većinom politeista i Koji mu još nije bio dozvolio da odgovori na neprijateljstvo neprijateljstom, nije mu dozvolio da odbije mučenje, napade i ismijavanje?! Ovaj Kur'an koji je objavljen srcu Poslanika (alejhi's-selam) bio je kao ugodni mehlem i sjenovita sjena a inspirisana duša nalazi se u groznoj toploti nevjerovanja i griješenja, a sjena, posebno u groznoj vrućini u pustinji koja sve žeže u skladu je sa duhom ove cjelokupne sure i svježinama i sjenama koje su u njoj.

Ovaj izraz ocrtava scenu sjene i tajnu ruku Allahovu koja sve raspoređuje i koja nježno proteže hlad, dohvata ga sa pažnjom: *Zar ne vidiš kako Gopodar tvoj sjenu rasprostire* (25/45), *a poslije je malo pomalo Sebi privlačimo* (25/46).

Sjena - to je manja tama koju prave nebeska tijela kad zaklone sunčeve zrake koja ga štiti u toku dana, sjena se kreće zajedno sa kretanjem Zemlje okrenute prema Suncu i mijenja svoje položaje i u protezanju i u obliku, a Sunce pada spušta na njega svoje svojetlo i svoju toplotu praveći tako udaljenost, a praćenje smjera sjene kako se ona proteže izaziva u čovjeku svježinu i udobnost kao i ugodu i prozračnu budnost. Sve to prati tvorbu Moćnog stvoritelja, scena sjena i Sunca kreće se i nageta je ka zalazu i tada se ona proteže sve više, a onda u trenu i to u jednom trenu čovjek pogleda i ništa ne nalazi od nje, iščezla lopta sunca i sakrile se s tom loptom i sjene. Gdje je otišla, šta misliš? I te sjene je dohvatila sakrivena ruka koja ih je i protezala. Sve se to savilo u nejasnu sjenu koja protiče, scenu noći i tmine.

To je moćna, snažna, prijatna ruka čija djela u Kosmosu ljudi zanemaruju da prate i djela oko sebe a ona vazda radi ne zna za zamor.

A da hoće, ostavio bi je da miruje (25/45). Kreiranje Kosmosa ovom skladonošću i usklađivanje Sunčevog sistema ovom harmonijom učinilo je da se sjena kreće ovom prijatnom kretnjom, a kad bi nestalo te harmonije samo malo izmijenila bi se djela te skladnosti i u sjeni koju primjećujemo. Kad bi zemlja bila nepomična, i sjena bi stala iznad nje ne bi se protezala niti iščezavala. Kad bi bila brzina Zemlje sporija ili brža nego što je i sjena bi u svom protezanju ili nestanku bila brža. Prema tome, usklađivanje Kosmosa kojeg primjećujemo prema ovom njegovom zakonu jeste ono što omogućava pojavu sjene i daje joj one specifičnosti koje mi primjećujemo.

Ovo usmjerenje ka toj pojavi koju mi primjećujemo svakog dana i prolazimo pored nje sasvim nemarno jedan je odraz kur'anskog programa o stalnom oživljenju Kosmosa u našoj svijesti i oživljavanje naših osjećaja o Kosmosu oko nas, o kretanju naših nepomičnih osjećaja koji su učinili da ritam kosmičkih čudnih scena iščezne zbog dugog druženja i povezivanja razuma i srca sa ovim ogromnim i čudnim Kosmosom.

Iz scene sjene ka sceni noći koja skriva, mirnog sna i dana sa svim kretnjama i hodom u njemu.

On vam je noć učinio pokrivkom, san vam je učinio počinkom, a dan da se krećete (25/47).

Noć prekriva i stvari i živo pa ovaj svijet izgleda kao da je obukao noć i zaogrnuo se njenom tamom i kao da mu je to odijelo. Po noći prestaje svaka kretnja, smiruje se i ono što gmizi, spavaju ljudi, mnoge životinje i ptice, sve u dubokom snu. Počinak ili spavanje je prekidanje i osjećaja i svijesti, to je počinak, a onda prodiše jutro i oživi kretanje, progmizi život u danu, to je kretanje iz tog malog mrtvila - smrti koja uključuje život na ovoj Zemlji sa proživljenjem i kretanjem jednom svakog obrta stalne kretnje Zemlje koju nikada ne zadesi zamor. To sve dešava se pred očima čovjeka, a on potpuno nemaran, kakve dokaze ta kretnja nudi koju ukazuju na Allahov raspored koji je vazda budan ne spava.

* * *

Zatim dolazi do pojave vjetra koji nagovještava kišu i sve ono što ona proživljava.

I On šalje vjetrove kao radosnu vijest, kao prethodnicu milosti Svoje; i Mi s neba čistu vodu spuštamo (25/48)

da njome već mrtav predio oživimo i da mnogu stoku i mnoge ljude koje smo stvorili napojimo (25/49).

Cjelokupni život na ovoj Zemlji održava se zahvaljujući vodi bilo direktno ili napajanjem iz potoka i rijeka na zemlje ili iz izvora i arteških bunara iz utrobe zemlje koji se izvlače na njenu površinu. Ali oni koji žive direktno zahvaljujući kiši najbolje spoznaju Allahu milost predstavljenu u toj kiši, oni gledaju na kišu osjećajući da njihov cjelokupni život ovisi o njoj. Oni promatraju vjetrove koje poznaju kako tjeraju oblake i time se vesele, osjećaju u tim oblacima Allahovu milost ali samo oni kojima je Allah njihove grudi prilagodio da osjete vjerovanje.

Ovaj izraz ističe značenje čistote i čišćenja ...*i Mi s neba čistu vodu spuštamo (25/48)* i to zbog značaja vode za život - *da njome već mrtav predio oživimo i mnogu stoku i mnoge ljude koje smo stvorili napojimo (25/49).* Voda baca na život posebnu sjenu, sjenu čistoće jer Allah Uzvišeni želi da je život čist, a On pere i lice Zemlje čistom vodom Koji proizvodi živo u mrtvo i napaja i ljude i stoku.

* * *

Kod ovog odlomka o izlaganju kosmičkih scena u tekstu se govori o Kur'anu spuštenom iz visina također za čišćenje srca i duša, kako da se ljudi vesele vodi koja oživljava tijela a ne vesele se Kur'anu koji oživljava duše.

Mi smo im o ovome često govorili da bi razmislili, ali većina ljudi poriče blagodati (25/50).

Da hoćemo, u svaki grad bismo poslali nekoga da opominje; (25/51).

zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori (25/52).

Mi smo im o ovome često govorili da bi razmislili[11] (25/50) - i to smo im izložili u raznim slikama i brojnim stilovima i raznim osvrtima, govorili smo im direktno njihovim osjećajima i njihovim spoznajama, njihovim dušama i njihovim umovima, ulazili im na sva vrata njihovih duša svim sredstvima da bi se mobilizirala njihova savjest *da bi razmislili* (25/50). Ovo pitanje ne traži ništa više nego samo da se o njemu razmisli, a činjenica kojom ih Kur'an pokušava navesti na nju je koncetrirana u njihovoj prirodi čije su ih strasti navele da je zaborave, strasti koje su uzeli sebi za božanstvo. *...ali većina ljudi poriče blagodati* (25/50).

Prema tome, zadatak Poslanika (alejhi's-selam) je veoma težak. On se suočava sa cjelokupnim čovječanstvom, a većinu toga čovječanstva zavele su strasti teže samo nevjerovanju, a dokazi vjerovanja tu, pred očima.

Da hoćemo, u svaki grad bismo poslali nekoga da opominje; (25/51).

Na taj način poteškoće bi se podijelile i olakšao bi se zadatak. Međutim Allah je izabrao za tu ulogu samo jednog roba, to je posljednji poslanik i zadužio ga da upozorava sve gradove da bi se objedinilo posljednje poslanstvo, a ne da bi se dijelilo na jezike poslanika po raznim naseljima, dao mu je Kur'an da se Kur'anom bori protiv njih:

[11] Neki komentatori kažu da se zamjenica u riječima *sarefnahu* odnosi na vodu jer je voda posljednja spomenuta u ovom tekstu, a Kur'an se ne spominje ovdje. Međutim, mi mislimo da se ipak zamjenica odnosi na Kur'an jer je ona bez sumnje u riječima *Vedžahid hum bihi* - misli se na Kur'an, a Poslanik se ne bori protiv njih vodom. Ono što se čini da se druga zamjenica odnosi na Kur'an to važi također i kod prve zamjenice. To je jedan od brojnih kur'anskih zaokreta kod eksplicitnih zamjenica koje se podrazumijevaju. Ovdje na ovom mjestu to je puštanje čiste vode koja daje život i podsjeća razum čovjeka na objavu čistog Kur'ana koji oživljava, na čemu se gradi i na čemu počiva cjelokupna sura.

zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori (25/52).

Kur'an sadrži u sebi i moć i snagu i jaki utjecaj i privlačnost kojoj se niko ne može oduprijeti, privlačnost koja jako zatresa njihova srca, zatresa njihove duše žestokim potresom, Kurejšije se bore protiv utjecaja Kur'ana svim sredstvima ali ne uspijevaju.

Velikani Kurejšija govorili su masama: *Ne slušajte ovaj Kur'an nego pravite buku da biste ga nadvikali* (41/26). Ove riječi ukazuju na strah koji je potresao njihove duše i duše njihovih sljedbenika, strah zbog utjecaja ovog Kur'ana. Oni misle da su ovi njihovi sljedbenici kao opčarani između večeri i podneva utjecajem samo jednog ili dva ajeta, ili jedne ili dvije sure koje im Muhammed ibni Abdillah (alejhi's-selam) uči i ljudi se povode za njim, a srca teže prema njemu.

Poglavari Kurejšija nisu govorili svojim sljedbenicima niti grupama ove riječi, a bili su krajnje pod utjecajem ovog Kur'ana; a da oni nisu osjetili u dubinama svojih duša potres ovog straha ne bi ovo naređivali, ne bi širili među svojim narodom ovo upozorenje koje snažno govori o jakom utjecaju Kur'ana.

Ibni Ishak prenosi u *Siri* od Muhammeda ibni Muslima ibni Šihaba Zuhrija da su Ebu Sufjan ibni Harb, Ebu Džehl, Ibni Hišam, Ahnes ibni Šurejk ibi Omer, Ibni Vehb Sekafi, saveznik Benu Zehre, izašli jedne noći da čuju Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kako klanja noću u svojoj kući. Svaki od njih je zauzeo određenu poziciju iz koje bi mogao čuti Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Nijedan od njih nije znao za drugoga. Prenoćili su slušajući Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Kada je zora zarudila, razišli su se, međutim, na putu se sretnu oči u oči, jedan drugoga su prekoravali i zaključili: "Nemojte se ponovo vraćati, jer ako vas primijeti neki od naših nenormalnih, mogu vam štogod reći što bi vas izazvalo." Tako su se vratili. Kada je došla druga večer, svaki od njih se našao na svom mjestu. Prenoćili su slušajući kako Vjerovjesnik uči Kur'an. Kada se zora pojavila, ponovo su se razišli, ali i susreli na povratku. Ponovili su iste riječi jedan drugome kao i kod prvog susreta, zatim se razišli. Kada je došla treća večer, ponovo je svako od njih zauzeo svoju poziciju i prenoćio slušajući kako Vjerovjesnik uči Kur'an. Kada se zora pojavila, napustili su svoja mjesta, ali su se ponovo sreli na putu u povratku i tada rekoše jedan drugome: "Nećemo napustiti ovo mjesto dok se ne obavežemo da se nećemo više vraćati." Složili su se u tome i obavezali da se neće više vraćati i potom razišli.

Kada je svanulo, Ahnes ibni Šurejk uzima svoj štap, odlazi do kuće Sufjana ibni Harba i zapita ga: "Reci ti meni, Ebu Hanzala, kakvo je tvoje mišljenje o onome što si čuo od Muhammeda?" Nato će mu ovaj: "Ebu Salebe, tako mi Boga, ja sam čuo neke stvari koje znam, a znam šta se s njima želi, a čuo sam i druge čije značenje ne znam, a ne znam šta se misli njima." Nato mu Ahnes ibni Šurejk odgovori: "I ja isto tako ne znam. Tako mi Onoga čime si se ti zakleo!" Ovaj Ahnes napušta Ebu Sufjana, odlazi do Ebu Džehla i ulazi mu u kuću postavivši i njemu pitanje: "Ebu'l-Hakeme, šta ti misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" "Šta sam čuo?" upita. Ovaj Ahnes nastavlja: "Počeli smo se natjecati u časti, mi i Benu Abdul-Menaf. Oni su bili požurni, a i mi, oni su napadali, a i mi, oni su davali, a i mi. Kada smo pali na koljena povorke i postali kao konjanik u trci, rekli smo: "Poslanik je jedan od nas, njemu dolazi Objava s neba! Kada ćemo to jednog dana shvatiti. Tako nam Boga, nikada nećemo vjerovati u Njega niti ćemo mu potvrditi!" Ibni Ishak nastavlja dalje i kaže da je Ahnes ustao od njega i napustio ga.

Ovako su se Kurejšije sami protiv sebe borili da ne bi pristali uz Kur'an pa da ih on pobijedi. Oni se nisu obavezali jedan drugom, a osjećaju šta prijeti njihovom rukovođenju kad bi se narod upoznao sa sadržajem Kur'ana, narod skoro opčarani.

Kur'an sadrži u sebi prirodnu jednostavnu istinu kada srce direktno se poveže sa osnovnim izvorom, tada bi bilo teško da se suprotstavi izvoru koji snažno izvire i da se spriječi izbijanje te bujice jer u njemu su i scene Sudnjeg dana i kazivanja i scene Kosmosa koje govore i scene stradanja ranijih naroda, snaga oličenja i predstavljanja, a što jako zatresa srca koja mu se ne mogu oduprijeti. Samo ova sura zatresa zaista ljudsko biće, katkada i savlađuje oblasti kakve ne može zauzeti brojna i spremna armija.

Prema tome, nije nikakvo čudo da Allah naređuje Svome Poslaniku da se ne pokorava nevjernica, da se ne pokoleba kod poziva i borbe protiv njih sa ovim Kur'anom jer se on bori protiv njih snagom kojoj se ne mogu suprotstaviti oni koji se prepiru niti oni koji traže nemoguće.

Poslije ovog osvrta kontekst se osvrće na scene Kosmosa, donosi pogovor o sceni vjetrova koji razveseljavaju i čistoj vodi, scenom mora pitke vode i mora slane vode i scenom prepreke koja ih razdvaja.

On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio - jedna je pitka i slatka, druga slana i gorka, a između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio (25/53).

To je onaj koji je ostavio dva mora, jedno od njih bude pitko, a drugo jako slano. Teku i susreću se a ne miješaju se jer je između njih prirodna pregrada koju je Allah dao. Tokovi rijeka su pretežno iznad površine mora, zatim rijeke su pitke, a one se izlijevaju u slano moro. Obratno se može desiti sasvim rijetko. Ovom preciznom odredbom more, iako je daleko veće vodom i obilnije, ne proteže se na vodu rijeke koja daje život ljudima, stoci i bilju. Ova odredba nije prolazna slučajnost pa da ovako nastaje nego to nastaje htijenjem Stvoritelja koji je dao ovaj Kosmos radi određenog cilja čije se zakon ostvaruje precizno i određeno.

U zakonima Kosmosa sačuvano je da se slane vode okeana ne protegnu na vode rijeka ni kopna čak i u vrijeme plime i oseke koje se događaju zbog Mjesečeve privlačnosti vode koja je na površini Zemlje i na taj način visoko podiže vodu.

Autor djela *El-insanu lajequmu vahdehu* (*El 'ilm jedu 'el- iman)* kaže: "Mjesec je udaljen od nas oko dvije stotine četrdeset hiljada milja. Na to nas podsjeća plima koja se događa dva puta, podsjeća nas ugodno na postojanje mjeseca. Plima koja se događa na okeanu npr. podiže se i do šezdeset stopa na nekim mjestima, čak se i kora Zemlje povija dva puta prema vani za nekoliko colova zbog mjesečeve privlačnosti. Sve nam ovo izgleda regularno, a to je što ne znamo ogromnu moć koja podiže cjelokupnu površinu okeana za nekoliko stopa, a savija koru Zemlje koja nam se čini da je krajnje kruta.

I planeta Mars ima svoj mali Mjesec koji od Marsa nije udaljen više od šest hiljada milja, kad bi naš Mjesec bio udaljen od nas pedeset hiljada milja npr. umjesto ogromne i stvarne udaljenosti od nas onda bi plima dostizala snagu da bi cijela Zemlja koja je ispod nivoa vode bila potopljena dva puta svakog dana vodom koja šiklja svojom snagom. U ovom slučaju možda danas ne bi bio nijedan kontinent koji bi se mogao izdignuti iznad dubina vode zbog ogromne brzine događaja plime i oseke; Zemljina kugla bila bi srušena ovim potresima, a plima koja je u zraku izazivala bi ciklone svakog dana.

Kada bi pretpostavili da su se kontinenti već probili iz vode, onda srazmjerna dubina vode iznad sve Zemljine kugle bila bi oko jednu i po

milju. Pretpostaviti je da tada život bi se nalazio samo na velikim dubinama okeana.

Međutim, ruka koja raspoređuje u Kosmosu razdvojila je dva mora i postavila između njih prepreku sačinjenju od prirode tih mora i prirode harmoničnog Kosmosa čija se sudbina odvija rukom Mudrog Graditelja, Kreatora, ovim određenim, skladnim, ocrtanim tokom.

* * *

Iz voda, neba, mora i rijeke pa do vode kapi - sperme iz koje se razvija direktni ljudski život.

On od vode stvara ljude i čini da su rod po krvi i po tazbini. Gospodar tvoj je kadar sve (25/54).

Od ove vode stvara se embrij muško, pa je rod po krvi i žensko, pa je rod po tazbini, jer s te strane dolazi tazbinstvo.

Ovaj ljudski život koji nastaje iz ove vode čudiniji je i složeniji od života koji nastaje iz vode neba jer iz jedne ćelije (sadržane su desetine hiljada u jednoj kapi vode čovjeka), koja se spaja sa jajašcetom žene u maternici nastaje to složeno i sastavljeno stvorenje, čovjek, najčudnije živo stvorenje.

Iz sličnih ćelija i sličnih jajašcadi razvijaju se muškarci i žene na čudan način. Ljudi ne znaju tajne toga. Ljudsko saznanje to ne može tačno precizirati niti objasniti. Ono što se iz ćelije hiljada ćelija može primijetiti poznate karakteristike jeste ono što osposobljava tu ćeliju da proizvede muško ili žensko. Ovakve karakteristike mogu se primijetiti i u jajašcetu pa i pored toga jedno od ovoga postaje muško, a drugo postaje žensko u krajnjoj etapi. *Gosopodar tvoj je kadar sve (25/54)* - eto to je moć koja se jednim detaljem otkriva u ovom najizrazitijem čudu.

Kad bi čovjek ispitivao u ovoj vodi i istraživao ono od čega je stvoren čovjek, spoznao bi kroz te faze dok istražuje kompleksne i složene specifičnosti čovjeka u krajnje preciznim tijelima koja nose elemente nasljedstva, gene cjelokupne vrste, gene roditelja, njihove bližnje porodici koja se prenose na muški i ženski fetus. Svako od ta dva momenta dovoljno je da ocrta ruku Moći stvaranja i usmjeravanja putem života.

Momenti uzeti iz knjige *El - insanu la jequmu vahdehu* govore o specifičnosti punog nasljedstva u tim malim atomima, a glase:

"Sve ove ćelije bilo muške ili ženske, sadrže hromozome[12] i embrione (jedinke nasljedstva). Hromozom je malo sićušno sjeme koje sadrži embrion, embrion je glavni i odlučujući faktor kako će biti svako živo biće životinja ili čovjek, citoplazma[13] je taj čudni hemijski sastav koji okružuje oboje i precizno prenosi glavni faktor jedinici nasljedstva. Embrion je odgovorn za sva ljudska stvorenja na Zemlji u pogledu njihovih pojedinačnih specifičnosti, psihičkih stanja, boja i vrsta. Kada bi se sve to sabralo i postavilo na jedno mjesto, to bi bilo manje od obujma "naprstka".

Ovi krajnje složeni mikroskopski embrioni su apsolutni ključevi osobenosti svih ljudi životinja i bilja, a "naprstak" koji obuhvata pojedinačne osobine biliona ljudi je bez sumnje veoma malog obujma, pa i pored toga, to je istina o kojoj se ne može sporiti.

Embrion - a on se sadrži u svom postepenom razvoju iz protoplazme u poluvrstu - kazuje nam registriranu historiju koja je sačuvana i nudi pouku o atomskoj organizaciji u njemu i citoplazmi.

Primijetili smo da embrion je potpuno u skladu sa svojim složenim bićem koje je daleko manje od atoma mikroskopije, u ćelijama nasljedstva u svih živih bića. Ebrion čuva oblik i registrira prošlost, osobine koje ima vsko živo biće, on dominira detaljima u korijenu, stablu, listu, cvijetu i plodu svake biljke kao što i određuje oblik, koru, dlaku i krila svake životinje pa među njima i čovjeka.

Sa ovim čudesima života koje je pohranila stvaralačka moć koja sve raspoređuje zadovoljit ćemo se na ovom mjestu: *Gospodar tvoj je kadar sve* *(25/54).*

* * *

U atmosferi sličnoj ovoj je atmosfera stvaranja i upravljanja- pred tim životom koji nastaje iz vode neba i iz protoplazme koja je snadbjevena tim specifičnostima koje čine ćeliju da bude muško sa njegovim svim

---

[12] Hromozom je organska jedinica neke materije i glavni faktor kod prenošenja osobina gena.

[13] Citoplazma je materija protoplazme koja se nalazi oko sjemenke ćelije.

osobinama i genima, a čini od ženske ćelije da nosi također svoje karakteristike i gene. U atmosferi sličnoj ovoj javlja se klanjanje nečem drugom, ne Allahu, što izaziva čuđenje, osudu od čega se priroda grozi pa se ovdje iznosi i njihovo klanjanje drugom ne Allahu.

Mjesto Allahu oni se klanjalu onima koji nisu u stanju da im neku korist pribave ni da od njih kakvu štetu otklone. Nevjernik je šejtanov saučesnik protiv njegovog Gospodara (25/55).

Nevjernik je šejtanov saučesnik protiv njegovog Gospodara (25/54)- svaki nevjernik, među koje spadaju i politeisti Mekke. To je rat protiv Gospodara koji ga je stvorio i njega i drugo sve, pa kako to on čini, a on sićušan, beznačajan ne može povesti rat protiv Allaha niti mu se suprotstaviti. To je rat protiv Allahove vjere, rat protiv Njegova programa kojeg je On dao i odredio za život, nego On želi da izrazi da je grozan i strašan prekršaj pa ga pojima kao rat protiv njegova Gospodara.

Nevjernik se suprotstavlja svome Gospodaru kad god se suprotstavlja Poslaniku (alejhi's-selam) i njegovu poslanstvu. Poslanik nije zadovoljan da vodi borbu protiv toga nego je s njim i Allah, On mu je garant, On smiruje Svoga roba, smanjuje teret s njegova ramena, podsjeća ga da on kada vodi svoje obaveze u razveseljavanju i upozoravanju i u borbi protiv nevjernika, na Kur'an koji je s njim. Tada napad prekršitelja na njega ne znači ništa niti odbojnost politeista. Allah preuzima umjesto njega borbu protiv njegovih neprijatelja koji se suprotstavljaju Allahu, pa neka se osloni na svoga Gospodara, a Allah zna kakvi su grijesi njegovih robova.

a Mi smo tebe poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ (25/56).

Reci: "Za ovo od vas ne tražim druge nagrade, već da onaj koji hoće pođe putem koji vodi njegovu Gospodaru" (25/57).

Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali! A dovoljno je to što grijehe robova Svojih zna Onaj (25/58)

Ovim se definira obaveza Poslanika (alejhi's-selam) a to je razveseljavanje i upozorenje jer mu još nije bila naređena borba protiv politeista u vrijeme dok je bio u Mekki da bi obezbijedio slobodu poziva i upozorenja kao što mu je bila naređena borba za vrijeme boravka u Medini. I ovo je bilo zbog mudrosti koja je poznata samo Allahu. Pretpostavljamo da je bilo u tom periodu pripremanje ljudi na koje se koncentrirala ova nova vjera i koja je živjela u njihovim dušama i koje su je

pretakale u svoj život i primjenjivali je u svojim ponašanjima da bi to bila klica muslimanskog društva kojim bi dominirao islam i počivao na tome ali nije se ulazilo u sporove krvave sudare koji bi odvraćali Kurejšije od islama, koji zatvara njihova srca da ostanu bez islama. Allah zna da će neki od njih primiti islam prije Hidžre, a osatli poslije oslobođenja Mekke, da će neki od njih biti čvrsta klica stalnog vjerovanja uz Allahovo dopuštenje.

Srž poslanstva ostala u Medini, a obeveseljenje i upozorenje u Mekki dok je borba primjenjivana radi odstranjenja materijalne zapreke a ne slobode poziva, borba je vođena za zaštitu vjernika kako ne bi došlo do smutnje u tome su vjerodostojni i tačni tekstovi objavljeni i u Mekki, a i u Medini podjednako: *a Mi smo tebe poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ* (25/56).

Reci: "Za ovo od vas ne tražim druge nagrade, već da onaj koji hoće pođe putem koji vodi njegovu Gospodaru" (25/57).

Poslanik (alejhi's-selam) nije težio za nagradu, oni niti bilo šta što nudi ovaj svijet, a što bi dobio od onih koji bi primili islam. Nema tamo nikakvog poreza, niti zavjeta, niti kurbana koji bi mu davao musliman time što ulazi u muslimansku zajednicu izgovarajući svojim jezikom riječi i vjerujući svojim srcem u to što je izgovorio. Ovo je odlika islama, odlika koju ne karakteriše vračar koji traži da mu se plati za njegovo vračanje, niti kakav posrednik koji uzima cijenu za svoje posredništvo. U islamu nema "daće za ulazak", ne plaća se ništa da bi neko nešto spoznao, niti za blagoslov niti usmjerenje. Ovo je sasvim jednostavna vjera, čista, nema ničega što bi ubacilo se između srca i vjerovanja, nema ništa niti nikoga ko bi stajao između čovjeka i njegova Gospodara, nema posrednika, nema svećenstva. Tamo postoji samo jedna nagrada Poslaniku (alejhi's-selam), a to je upućivanje onoga ko se uputi ka Allahu i njegovu približavanju njegovu Gospodaru onim s čime misli. *...već da onaj koji hoće pođe putem koji vodi njegovu Gospodaru* (25/57). To je ta jedina Poslanikova nagrada, njegovo čisto srce je zadovoljno time, njegova plemenita savjest se smiruje da vidi jednog od Allahovih robova kako se uputio ka svome Gospodaru želeći Njegovo zadovoljstvo, izabrao svoj put i krenuo prema svome Gospodaru.

Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali! (25/58).

Sve osim Allaha je mrtvo, ide u smrt, samo Vječiti ostaje trajan, On ne umire. Oslanjanje na mrtvoga koga će jednoga dana napustiti život,

trajao taj život dugo ili kratko, jeste oslanjanje na oslanac koji se ruši, na sjenu koja iščezava. Osloniti se čovjek može samo na vječito Živoga koji ne iščezava. *I veličaj Ga i hvali* (25/58). Zahvaliti se može samo Allahu Darovatelju i Poklonitelju. Ostavi ono što čine nevjernici kojima ništa ne koristi vesela vijest niti upozorenje, prepusti Živome, onome koji ne umire, jer On zna njihove grijehe Njemu grijesi nisu nepoznati - *a dovoljno je to što grijehe robova Svojih zna Onaj* (25/58) Koji je nebesa i Zemlju stvorio.

U predstavljanju apsolutne obaviještenosti i moći Allahove da može kazniti ili nagraditi spominje se Allahovo stvaranje nebesa i Zemlje i Njegovo cijelim svijetom dominiranje.

koji je za šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio, a onda cijelim svemirom zavladao; On je Milostivi i upitaj o Njemu onoga koji zna (25/59).

Vrijeme u kojem je Allah stvorio nebesa i Zemlju nije to sigurno vrijeme koje mi na zemlji računamo. Naši dani su odraz Sunčevog sistema u mjerilima kosmičkog kretanja koja je nastalo poslije stvaranja nebesa i zemlje. Ono je odmjereno količinom okretanja Zemlje oko same sebe ispred Sunca, a stvaranje traži samo izricanje Allahove želje koja se simbolizira sa terminom *budi* i ono što treba da se formina ono *biva*. Možda je ovih šest vremenskih razdoblja Allahovo razdoblje čiju količinu zna samo Allah i u kojima su se završavale faze za fazom nebesa i Zemlje dok nije došlo do formiranja njihova sadašnjeg stanja. Što se tiče iznošenja da je Allah cijelim Svemirom zavladao, to znači Njegovu dominacija i vladanje, a termin *onda* ne ukazuje na vremenski slijed, nego na daljinu te faze kada je zavladao i zadominirao.

Dominacijom i vladanjem ispoljena je velika i stalna milost Milostivog, a uz milost je i znanje. *I upitaj o Njemu onoga koji zna* (25/59). To je apsolutno znanje kome nije ništa sakriveno i kada ti pitaš ili moliš Allaha, ti pitaš ili moliš Onoga koji zna, kome nije ništa sakriveno ni na Zemlji ni na nebesima.

Pa i pored ovoga oni hvalisavci koji napadaju Allaha i Poslanika dočekuju pozive ibadu'r-Rahman (robova Milostivog) sa omalovažavanjem i prijezirom: *a kada im se rekne: "Padajte ničice pred Milostivog!" - oni*

pitaju: " A koj Milostivi? Zar da padamo ničice samo zato što nam ti naređuješ?" i još se više otuđuju (25/60).

To je jedna od prijezirnih slika, slika omalovažavanja i napadanja. Ovdje se ona spominje da bi se potcijenili oni koji napadaju na Poslanika (alejhi's-selam), jer oni ne ispoljavaju dostojanstvo prema svome Gospodaru kad govore ovakvim načinom protiv Uzvišenog Njegova bića, pa ako oni tako nešto govore protiv njega, pa je li onda čudno ono što oni govore o Resulullahu? Oni odstupaju od plemenitog Allahovog imena i smatraju navodno da ne znaju šta znači ime Rahman - Milostivi i pitaju Poslanika o Milostivom izražavajući na taj način još veće omalovažavanje. ... *oni pitaju: "A ko je Milostivi?" (25/60).* Taj njihov napad to njihovo omalovažavanje dovelo je do toga da su oni govorili: Mi poznajemo samo Rahmana onog iz Jemame, a misle time na lažnog Musejlemu.

Odgovor na ovo njihovo napadanje izražen je u slavljenju Allaha (Uzvišenog) i Njegovu veličanju, zatim iznošenjem Njegove blagodati i veličine, iznošenjem veličine Njegova stvaranja, Njegovih navedenih ajeta o ovom velikom stvaranju:

Neka je uzvišen Onaj koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao Svjetiljku i Mjesec koji sja (25/61).

On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran (25/62).

Sazvježđa su, najvjerovatnije, područja planeta i njihovo kosmičko kretanje, a veličina ovdje stoji u osjećaju nasuprot tom omalovažavanju u riječima politeista kada pitaju: *A ko je Milostivi? (25/60),* a ovo sazviježđe je Njegovo veliko i ogromno stvaranje i u osjećaju čovjeka i u stvarnosti. U ovom sazvježđu nalazi se i Sunce, a nazvano je *Siradž* - Svjetiljkom jer sa te Svjetiljke stiže svjetlo na našu Zemlju i drugdje, u tom sazviježđu je i Mjesec koji sija koji šalje svoju ugodnu i mirnu mjesečinu.

Ovdje je izložena i scena noći i dana i njihovo smjenjivanje. To su dva dokaza koji se stalno ponavljaju a koje ljudi zaboravljaju. Samo u ta dva dokaza je sasvim dovoljno *za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran (25/62).* Da Allah nije dan i noć tako učinio ljudi ne bi jedan drugog primjećivali, jedan drugog bi zamjenjivao, ne bi bio moguć život na ovoj Planeti ni čovjeku, ni životinji, ni biljki, a da su dan i noć bili duži, sve bi se izmijenilo pa ni tada ne bi bilo života.

U djelu *El insanu - la jequmu vahdehu (El-ilmu jedu ile'l-iman)* stoji: "Zemljina lopta kruži oko svoje ose jedanut u svakih dvadeset i četiri sahata, ili srazmjerno sa oko hiljadu milja u sahatu, a sada pretpostivimo da ona kruži srazmjerno samo sto milja u sahatu, a zašto ne, onda bila bi naša noć i naš dan duži nego što su sada za oko deset puta. U tom slučaju Sunce bi svojom ljetnom žegom spalilo sve naše biljke u toku jednog dana a i u toku jedne noći smrzla bi se svaka biljka na Zemlji."

Pa neka je Uzvišen Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju, stvorio sve kako valja, neka je Uzvišen Onaj koji je na nebu sazviježđe stvorio i u njemu dao Svjetiljku i Mjesec koji sija. *On čini da se noć i dan smjenjuju, to je uputa za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran* (25/62).

«وَعِبَادُ الرَّحْمَانِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا، وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا:
سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا * وَالَّذِينَ يَقُولُونَ: رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا
عَذَابَ جَهَنَّمَ، إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا * إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا * وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا، وَلَمْ يَقْتُرُوا، وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا * وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا
آخَرَ، وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَلَا يَزْنُونَ. وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ
يَلْقَ أَثَامًا * يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا * إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ
وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا، فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ، وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا *
وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا * وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ، وَإِذَا
مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا * وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا
وَعُمْيَانًا * وَالَّذِينَ يَقُولُونَ: رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ، وَاجْعَلْنَا
لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا * أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا، وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا *
خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا.

«قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ، فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا» ﴿٧٧﴾

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!" (25/63).

i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tle padajući i stojeći; (25/64).

i oni koji govore: "Gospodaru naš, poštedi nas patnje u džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna, (25/65)

on je ružno prebivalište i boravište"; (25/66)

i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine; (25/67)

i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusiće kaznu, (25/68).

patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati; (25/69)

ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova rđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je; (25/70).

a onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio; (25/71)

i oni koji ne svjedoče lažno, i koji, prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno; (25/72)

i oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu; (25/73)

i oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!"- (25/74).

oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani, (25/75)

u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište! (25/76).

Reci: "Allah vam poklanja pažnju samo zbog vaše molitve, a pošto ste vi poricali, neminovno vas čeka patnja" (25/77).

Ovo je posljednja cjelina u ovoj suri u kojoj se ukazuje na *(Ibadu'r-Rahman)* robove Milostivoga sa karakterističnim njihovim svojstvima i posebnim osobinama. Oni kao da su najodabraniji ljudi na kraju ove duge borbe između Upute i zablude, između ljudi koji niječu i poslanika koji donose uputu ovim ljudima, oni, robovi Milostivoga, kao da su zreli plod te teške i duge borbe i ugodna utjeha nosiocima Upute za nijekanja, tvrdoće i odvratnosti koje su doživjeli.

U prošloj cjelini rečeno je kako politeisti nisu poznavali ime *Rahman - Milostivi* i kako su to osuđivali, a evo sada se govori o tim robovima Milostivoga koji dobro poznaju Milostivoga, koji su zaslužili da se pripišu Milostivome i da budu Njegovi robovi. To su oni koji nose karakteristična svojstva, osobine svojih duša, ponašanja i života, to su oni koji predstavljaju živu realnost zajednice kakvu želi izgraditi islam. Živa realnost duša koje se izgrađuju snažnim odgojnim kur'anskim programom. Ovo su oni koji zaslužuju da im Allah posveti pažnju i na Zemlji, da im posveti Svoju zaštitu, a Allahu je lahko da posveti pažnju cjelokupnom čovječanstvu sve i kad ne bi bilo onih među njima i ovih koji se usmjeravaju prema Allahu skrušeno i sa molbom.

* * *

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!" (25/63).

Eto ovo je prva oznaka robova Milostivoga da oni idu po Zemlji lgahno i mirno. Kod njih nema nikakve izvještačenosti niti oholosti, nema među njima objesti niti su nadmeni, ne ponašaju se prijezirno niti idu mlako. Hod, kao i svaki pokret, odražava ličnost, odražava kakve osjećaje krije ta ličnost. Smirena ozbiljna osoba koja ima cilj ispoljava ove svoje osobine kod hoda. Ona ide pravo, smireno, odmjereno, usmjerena je ka cilju, u njoj je i dostojanstvo i smirenost i ozbiljnost i snaga. *Oni koji po Zemlji mirno hodaju (25/63)* ne znači da oni idu kao mrtvaci, obješenih glava, umornih dijelova tijela, smušenog izgleda kao što shvaćaju neki ljudi kada hoće da izraze termine *taqva i salah* bogobojaznost i dobrotu. Ovaj Allahov Poslanik (alejhi's-selam) kada bi išao, išao je odmjereno u hodu je bio brži od ostalih, ali i ljepši i smireniji. Ebu Hurejre prenosi: Ništa nisam vidio ljepše od Resulullaha (alejhi's-selam): kao da Sunce sija iz njegova lica. Nikog nisam vidio bržeg u hodu od Allahova Poslanika (alejhi's-selam)

njemu zemlja kao da se podvija pod nogama. Mi bismo se trudili a on ni najmanje se ne opterećuje. Alija ibni ebi Talib (neka je Allah zadovoljan njime) kaže da bi Allahov Poslanik (alejhi's-selam) kad bi išao, išao bi pogeto ali kao da silazi niz strminu, a onda je jednom rekao: kada bi se dizao sa zemlje bilo bi kao da se čovjek spušta niz strminu, a to je hod velikih, odabranih i hrabrih.[14]

Robovi Milostivoga su ozbiljni, dostojanstveni, idu prema cilju kojim su obuzete njihove duše i njihove velike pažnje, oni se ne osvrću na ludorije ludaka ni na gluposti glupaka. Njih ne zanima, niti gube vrijeme i svoj trud u sukobljavanju sa ovim ludacima i glupacima u prepirci ili borbi, oni su iznad tih svađa sa svađalicama i lahkomislenima. *I kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!"* (25/63). Oni to ne čine iz slabosti nego iz ponosa, ne čine zbog nemoći nego upravo zbog nadmoći, zbog čuvanja i vremena i truda da to ne bi utrošili u ono što ne dolikuje plemenitom čovjeku koji je zauzet nečim što je važnije, plemenitije i časnije od prepirke i svađe.

❊ ❊ ❊

Ovako se oni ponašaju sa ljudima u toku dana, a u toku noći oni se predaju bogobojaznosti i Allahovu nadzoru, predaju se svijesti o Njegovoj uzvišenosti i strahu od Njegove kazne.

i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tle padajući i stojeći; (25/64).

i oni koji govore: "Gospodaru naš, poštedi nas patnje u džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna, (25/65)

on je ružno prebivalište i boravište"; (25/66).

Ovaj izraz ističe namaz, sedždu i kijam da bi se predstavila aktivnost robova Allahovih u okrilju noći dok ljudi spavaju. I dok oni provode noći klanjajući se svome Gospodaru padajući na sedždu i stojeći, okreću se samo svome Gospodaru, klanjaju se samo Njemu, sedždu čine samo Njemu, oni se ne predaju ugodnom i prijatnom snu nego nečemu što je bolje i korisnije, predaju se usmjerenju prema svome Gospodaru

---

[14] *An Zadi'l me'ad* od Ibni Kajima Dževzije

povezujući i svoje duše i svoje organe s Njim. I dok ljudi spavaju oni sedždu čine, i dok ljudi teže ka ovoj Zemlji oni gledaju prema Onome koji cijelim svijetom vlada, Milostivom, Uzvišenom i Plemenitom. Za vrijeme dok stoje u namazu, sedždu čine, njihovom gledanju i povezivanju, njihova srca su ispunjena bogobojaznošću i strahom od kazne Džehennema, oni govore: *Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna* (25/65-66). Oni nisu vidjeli Džehennem, ali oni vjeruju da on postoji. Svoje predstave o Džehennemu grade na osnovu iznijetih podataka u plemenitom Kur'anu preko plemenitog Allahova Poslanika, a ovaj plemeniti strah je plod njihovog dubokog vjerovanja i potvrđivanja srcem.

Oni se usmjeravaju prema svome Gospodaru, skrušeno i predano kako bi od njih odstranio džehennemsku kaznu. Oni se ne zadovoljavaju time što noću sedždu čine svome Gospodaru i što klanjaju i oni na osnovu bogobojaznosti koju izražavaju njihova srca usmjeravaju i svoja djela i svoje klanjanje ali u tome ne vide sigurnost i bezbjednost od Džehennema ako ih ne bi snašla Allahova dobrota, Njegov dar, oprost i milost i ako se ne bi odstranila od njih džehennemska patnja.

Ovaj izraz govori kao da je Džehennem izložen pred svakog pojedinca, ispršen pred svakim čovjekom, otvorenih usta, zainteresiran da ih dočepa ispruženih ruku hoće da ih dohvati i izbiliza i izdaleka, a robovi Milostivoga koji noći provode i čineći sedždu i stojeći u namazu moleći se svome Gospodaru boje se i skrušeno se ponašaju prema svome Gospodaru moleći se da im odstrani džennehemsku kaznu moleći se da ih poštedi džehennemske patnje.

Ovaj njihov izraz kao da podrhtava, a oni tako skrušeno u strahu i uplašeni obraćaju se svome Gospodaru riječima: *jer je patnja u njemu, doista, patnja neminovna* (25/66), tj. nužno pogađa onoga koji je zaslužio, ne može se od nje osloboditi niti rastaviti. Ovo ih je uplašilo, zaplašilo i unijelo strah. Oni kažu: *on je ružno prebivalište i boravište* (25/66), pa ima li neko gore mjesto od Džehennema u kome će čovjek biti smješten i gdje će boraviti. Kakav je to smještaj - Džehennem! Kakvo je boravište tamo gdje se čovjek danonoćno prevrće na plamenu!

Ovi robovi Allahovi oni su u svom životu primjer: namjere, pravde i ravnoteže:

i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine; (25/67).

Ovo je karakteristika islama koja se ostvaruje u životu i pojedinca i društva, karakteristika kojom se usmjerava čovjek kod odgoja i kod zakonodavstva. Njegova izgradnja počiva na ravnoteži i umjerenosti.

Musliman, s obzirom da islam priznaje ograničeno privatno vlasništvo nije sasvim slobodan u trošenju svoga privatnog imetka kao što bi on htio kao što je to slučaj u kapitalističkom sistemu i kad naroda gdje ne vlada Božanski zakon u njihovim životima u svim oblastima. Čovjek je ograničen posredstvom dvjema naredbama: prekomjernim trošenjem i škrtarenjem. Prekomjerno trošenje upropaštava i čovjeka, i imetak, i društvo, a škrtarenje odražava zatvaranje kapitala tako da ga njegov vlasnik ne koristi pa ni društvo oko vlasnika tog kapitala. Kapital je društvena poluga za ostvarenje društvenih usluga. Prekomjerno trošenje i škrtarenje izazivaju poremećaj i u društvu i u privredi, a škrtarenje imetkom izaziva krize, a odražava se u njegovu trošenju bez računa, pored unošenja smutnje i u srca i u etiku društva.

Islam, dok regulira i ovu stranu života, počinje od same osobe pa umjerenost čini jednom od karakteristika islama.

...već se u tome drže sredine (25/67).

* * *

Karakteristika robova Milostivog je da oni ne pripisuju Allahu ortaka, ne ubijaju, ne čine blud, ne čine te velike grijehe koji zaslužuju da budu kažnjeni bolnom kaznom:

i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusiće kaznu, (25/68).

patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati; (25/69)

ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova rđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je; (25/70).

a onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio; (25/71)

Monoteizam (tewhid) je osnova ovog vjerovanja, raspuće između jasnoće Pravog Puta i jednostavnosti u vjerovanju i nejasnoće, skretanja i složenosti na čemu ne može biti uspostavljen dobar sistem u životu.

Sustezanje od ubijanja onih koje je Allah zabranio osim kad pravda zahtijeva je isto tako raspuće između društvenog bezbjednog i smirenog života u kome ljudski život predstavlja svetost koji ima svoju vrijednost, a život šume i pećine ne daje nikome sigurnost, niti mir u radu ili gradnji.

Sustezanje od bluda je rasuće između čistog života u kome čovjek osjeća da je iznad životinjskog grubog osjećaja, osjeća da susret sa drugim spolom ima uzvišeniji cilj od zadovoljenja vruće želje tijela i krvi. Niski i grubi život u kome ni muškarac ni žena nemaju nikakvog drugog cilja do zadovoljenja te vruće gladi.

Zbog toga ova tri svojstva su raspuće između života koji je dostojan plemenitog čovjeka, s jedne strane, i jeftinog i grubog života koji pada na stepen životinje, s druge strane. Zbog toga ova svojstva Allah spominje da su svojstva robova Milostivoga, najuzvišenijih i najplemenitijih stvorenja kod Allaha. Poslije isticanja ovih svojstava iznosi se i jaka prijetnja: *a ko to radi, iskusiće kaznu* (25/68), tj. "azab". Ovu kaznu azab prokomentarisan je poslije ovog navoda *patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati* (25/69). Ova udvostručena kazna azab sama je također poniženje. To je čak i gore i prezirnije poniženje.

Pa ipak, vrata pokajanja su otvorena ko želi da se spasi ovakve teške sudbine, da se spasi tevbom, pravim vjerovanjem i dobrim djelom. *Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine* (25/70) . Oni koji se pokaju, koji vjeruju i koji čine dobra djela i izmijene loša djela koja su činili, dodat će se poslije teobe njihovim dobrim djelima. *Allah će njihova rđava djela u dobra promijeniti* (25/70). To je neograničeni Allahov izliv dara, a za to se od čovjeka traži samo da se uputi i napusti zabluda da ustraje u Allahovoj zaštiti i da traži zaštitu nakon tog progonjenja i lutanja. *A Allah prašta i samilostan je* (25/70).

Vrata tevbe su vazda otvorena, kroz njih ulazi svako čije se srce otrijezni i osvijesti i želi da se povrati. Njegova namjera neće biti odbijena

niti će biti zatvorena vrata pred onim ko traži utočište, bez obzira ko bio i bez obzira kakve grijehe počinio.

Taberani prenosi hadis od Ebu Mugire, Safvana ibni Omera, Abdurrahmana ibni Džubejra i Ebi Fervea da je on jednog dana došao Poslaniku (alejhi's-selam) i zapitao ga: "Šta kažeš ti za čovjeka koji je griješio i činio razne grijehe, nije ništa propuštao, griješio je, ima li i on pravo na teobu?" Poslanik (alejhi's-selam) ga pita: "Jesi li ti primio islam?" On odgovara: "Da, jesam." Tada mu Polsanik reče: "Radi dobra djela, prođi se loših, Allah će ti sve to pretočiti u dobra djela." Ebi Mugire pita: "I moje vjerolomstvo i griješenje?" "Da!" odgovori Poslanik. On je i dalje ustrajao na griješenju.

Pokajanje ima i pravilo i uvjete. *A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio (25/71).* Tevba počinje sa kajanjem i prekidanjem svakog grijeha a završava dobrim djelom koje potvrđuje da tevba zaista iskrena i da je ozbiljna. Ovakav postupak istovremeno stvara pozitivne nadoknade u čovjeku da se prođe grijeha, a griješenje je i u radu i u kretanju, pa je slobodno vrijeme potrebno ispuniti djelom koje je protivno griješenju i griješnom hodanju inače, čovjek je sklon da čini grijeh pod utjecajem neangažiranoga vremena poslije napuštanja grijeha. Ovo je moment koji se odnosi na neobičan kur'anski program odgoja koji počiva na dubokom iskustvu čovječanstva sa dušom. A ko je izvijestio, ko je Stvoritelj stvorenom – Uzvišeni Allah!

* * *

Posije ovog umetnutog objašnjenja kontekst se ponovo vraća na karakteristike *ibadu'r-Rahman* - robova Milostivog.

I oni koji ne svjedoče lažno, i koji prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno (25/72).

Ne svjedočiti lažno katkada se ogleda u samom terminu čije značenja odprilike približno, a to znači da oni nikada ne svjedoče lažno, kako se ne bi istina dovodila u tjesnac i pomagalo nasilje. Ovo katkada znači i ne nalaziti se u društvu ili mjestu u kome se lažno govori bez obzira o čemu se radilo kako se ovi robovi Milostivoga ne bi nalazili u ovakvim društvima. Ovo značenje krivog svjedočenja je potpunije i realnije od prvog. Robovi Milostivoga se također čuvaju i vode računa da sami se

nalaze u onome što ih se ne tiče i u traču i *i koji , prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno (25/72),* ne interesira ih to, ne prljaju time svoje osobenosti, njih krasi to što oni smatraju da su takva udruženja i nalaženje u takvom društvu glupost zbog toga vjernik mora biti zainteresiran nečim drugim van onoga što ga se ne tiče i trača. Vjernik nema ni praznog niti slobodnog vremena da bi se pozabavio onim što ga se ne tiče. On je sukladno svom vjerovanju, pozivu i obavezama koje proističu iz tog poziva, cijelim svojim životom zauzet tim obavezama.

Karakteristike *robova Milostivoga* su i to što oni se vrlo brzo sjete kada ih neko posjeti , uzimaju vrlo brzo u obzir kada budu savjetovani, njihova su srca otvorena za prihvatanje Allahovih dokaza koje oni primaju sa razumijevanjem i uzimajući ih u obzir:

i oni koji, kad budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu (25/73).

U ovom izrazu aludira se na politeiste koji se naklanjaju svojim bogovima, svojim vjerama i neistinama kao gluhi i slijepi koji niti čuju niti vide, a i ne gledaju na uputu ili svjetlo. Klanjanje bez čuvanje, viđenja, razmišljanje je kretnja koja označava nemar, ugroženost i slijepu fanatičnost. Međutim, *robovi Milostivoga* oni su potpuno svjesni i vide koje su istine u njihovom vjerovanju, uočavaju kakve su tačnosti u Allahovim dokazima, pa otuda oni vjeruju svjesnom i opredjeljenom vjerom, a ne iz slijepog fanatizma niti klanjanja. I kada se ozare i predaju svojoj vjeri, to je predaja i ozarenost onoga koji spoznaje, shvaća i vidi.

Na kraju *robovi Milostivoga* se ne zadovoljavaju da provode noći čineći sedždu i stojeći klanjajući se svome Gospodaru, da bi se uzdigli tim svim velikim karakteristikama, nego se oni nadaju da iza njih uslijedi potomstvo koje će ići njihovim stopama, da imaju supružnike kao što su i oni da se zajedno s njima tješe i smiruju s njima njihova srca da se poveća

preko njih broj robova Milostiva i nadaju se da od tih svojih sljedbenika bude lijep uzor onima koji se boje i čuvaju Allaha:

i oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!"- (25/74).

Ovo je taj prirodni vjernički i duboki osjećaj, osjećaj želje da se udvostruči broj onih koji idu određenim putem ka Allahu, a prije svega da to bude njihovo potomstvo i supružnici, jer su oni najbliži koji ih slijede, a oni su emanet za kojeg će se ljudi prvo pitati. Robovi Milostivoga teže takoder da vjernik osjeća da je on uzor koji vodi dobru, s kim se kompletiraju oni koji teže ka Allahu. U ovom svemu nema nikakve sebičnosti niti oholosti jer cjelokupna povorka je usmjerena putem ka Allahu.

* * *

Sa nagradom *robova Milostivoga* završava ovo objašnjenje:

oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani, (25/75)

u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište! (25/76).

Pod ovom odajom možda se misli Džennet ili posebno mjesto u Džennetu, a odaja je često puta značajnija i plemenitija od salona kakve ljudi podižu u svojim kućama na ovom svijetu u kojima primaju goste. Ovi plemeniti čija su svojstva naprijed navedena bit će dočekani sa pozdravom i selamom, što im je nagrada za ono što su trpili. Ovo je izraz koji ima svoj smisao i značaj, a to je nagrada za odlučno strpljenje i suzdržavanje od požude, strasti i zavođenja u životu, odbijanje onoga što ponižava i ustrajanja na ulaganju truda. Sve se ovo ne može ostvariti bez strpljenja. Prema tome strpljenje je to koje zaslužuje da ga Allah spominje u ovom Furkanu.

Na suprot Džehennema, od koga robovi Milostivoga mole Allaha da ih poštedi od njega, njih Allah nagrađuje džennetskim odajama: *u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište! (25/76).* Dok Allah

ne htjedne, niko ne može izaći. Oni će tamo imati najbolju poziciju, najbolje mjesto i najbolji život.

Sada kada su već predstavljeni robovi Milostivoga tim čistim sažetkom o čovjeku, vjerniku, sura završava sa napadom ljudi na Allaha da nije ovih koji su usmjereni i koji gledaju prema uzvišenosti, oni koji demantiraju i nagone u laž neminovno bi zadesila kazna.

Reci: "Allah vam poklanja pažnju samo zbog vaše molitve, a pošto ste vi poricali, neminovno vas čeka patnja" (25/77).

To je kraj koji odgovara temi ove sure u cjelini. Njen kontekst govori o Poslaniku (alejhi's-selam) i o njegovoj utjehi zbog odvratnosti njegova naroda nijekanja i napadanja na njega a kojima je on bio izložen, dok oni poznaju njegovo mjesto.Međutim oni da bi ostali na svojim neistinama oni se suprotstavljaju i insistiraju na tom suprotstavljanju. Šta vrijedi njegov narod, šta su svi ovi ljudi kad ne bi bilo ove male vjerničke skupine koja se moli Allahu i izražava skrušenost prema Njemu kao što to čine *robovi milostivoga* koji izražavaju skrušenost?!

Šta znače oni, šta znači Zemlja koja sadrži sav svijet? Oni su samo kao atom u velikom Kosmosu, a svi ljudi su samo jedna vrsta od onoga živoga na ovoj Zemlji i jedan od naroda ove Zemlje! Jedno pokoljenje naroda je samo jedna strana ogromne knjige, čije stranice zna samo Allah!

Pa i pored toga, čovjek se oholi i drži sebe za nešto važno i napada, tako da napada i na svoga Stvoritelja (Uzvišenoga), a čovjek neznatan, sasvim slab, krajnje ograničen, osim u slučaju da se spoji sa Allahom i od Njega se napaja snagom i uputom, samo tada čovjek može značiti nešto u Allahovoj tezulji i on tada preteže meleke na ovoj tezulji kao dar Allahov. On je ukazao čast ovom čovjeku i naredio melekima da mu sedždu čine, kako bi čovjek spoznao Allaha, povezao se s Njim i Njemu se klanjao, i time sačuvao te svoje osobenosti zbog kojih su njemu i meleki sedždu činili. U protivnom, on bi bio izgubljen i kad bi svi ljudi bili postavljani na ovu tezulju ne bi time pretegnuli tas ove tezulje.

Reci: "Allah vam poklanja pažnju samo zbog vaše molitve (25/77). U ovom izrazu je podrška Poslaniku (alejhi's-selam) i pojačanje. *Reci: "Allah*

vam poklanja pažnju (25/77) - pa na taj način ja sam u Njegovom susjedstvu i zaštiti, On je moj Gospodar, a ja Njegov rob. Šta vi značite bez vjerovanja u Allaha, bez priključivanja Njegovim robovima? Vi se približavate Džehennemu, a *pošto ste vi poricali, neminovno vas čeka patnja* (25/77).

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« طسٓمٓ ① تِلْكَ آيَاتُ ٱلْكِتَابِ ٱلْمُبِينِ * لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ * إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ ٱلسَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ * وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ * فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ * إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » ⑨

SURA EŠ'ŠU'ARA'
OBJAVLJENA U MEKKI
227 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ta-sīn-mim (26/1).

Ovo su ajeti Knjige jasne! (26/2).

Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici? (26/3).

Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli (26/4).

I njima ne dođe nijedna nova opomena od Milostivoga, a da se od nje ne okrenu (26/5).

Oni poriču, - pa, stići će ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju (26/6).

Zar oni ne vide kako činimo da iz zemlje niče svakovrsno bilje plemenito? (26/7).

To je, doista, dokaz, ali većina njih ne vjeruje, (26/8)

a Gospodar tvoj je, zaista, silan i milostiv (26/9).

Glavna tema ove sure - kao i tema svih sura objavljenih u Mekki - je vjerovanje. Sažetak njenih osnovnih elemenata je:

- monoteizam: *Zato se, mimo Allaha ne moli drugom bogu - da ne bi bio jedan od onih koji će biti mučeni* (26/213).

- strah od budućeg svijeta: *i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti, na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti* (26/87-89).

- potvrda Objave objavljene Muhammedu (alejhi's-selam): *I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova; donosi ga povjerljivi Džibril na srce tvoje, da opominješ* (26/192-194).

- zaplašivanje posljedicom zbog nagonjenja u laž, bilo kaznom na ovom svijetu koja će potpuno srušiti one koji nagone u laž ili kaznom na budućem svijetu koja očekuje nevjernike, *Oni poriču, - a, stići će ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju* (26/6). *A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti* (26/227).

Pored toga u ovoj suri se tješi Poslanik (alejhi's-selam) zbog opovrgavanja njega i opovrgavanja Kur'ana od strane politeista: *Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici* (26/3), unosi smirenje u srca vjernika da budu strpljivi zbog pritisaka na njih, govori o njihovu ustaljenju na vjerovanju, bez obzira na muke koje podnose na ovom putu od strane nasilnika, govori o njihovu ustaljenju kao što su bili čvrsti i vjernici prije njih.

Kostur ove sure čine kazivanja koja se protežu na 180 ajeta od ukupnog broja ajeta ove sure. Sura je satkana od ovih kazivanja, sa predgovorom i pogovorom. I kazivanja, i predgovor, i pogovor, čine jednu kompletnu harmoničnu cjelinu koja govori o predmetu ove sure, a iznosi ih u nekoliko raznih stilova koji se svi susreću na jednom cilju, a onda se

izlaže svako kazivanje sa po jedan ili više krugova, kojima se ostvaruje ovaj cilj.

Kod ovih kazivanja, kao i kod cjelokupne ove sure, preovlađuje atmosfera upozorenja, nagonjenja u laž i kazna koja slijedi zbog ugonjenja u laž. Ovo zbog toga što se ova sura konfrontira politeističkom kurejšijskom nagonjenju u laž Poslanika (alejhi's-selam), njihovom ismijavanju sa upozorenjem i njihovom suprotstavljanju Allahovim dokazima, njihovom insistiranju da se ubrza kazna koja im je obećana, sa prigovorima protiv Objave i Kur'ana i tvrdnje da je Kur'an čarolija ili poezija koju donose šejtani.

Ova sura kao da je jedna cjelina; njen predgovor, njena kazivanja i pogovor su na jednom mjestu. Zbog toga ćemo je podijeliti na odlomke ili krugove prema njenom rasporedu. Da počnemo sa uvodnim dijelom prije odabranog kazivanja.

Ta-sīn-mim. Ovo su ajeti Knjige jasne (26/1-2).

Ta - sīn- mim su nepovezani konsonanti radi upozorenja da su ovo ajeti jasne Knjige, pa i ajeti ove sure sastavljeni iz sličnih slova koja su dostupna i onima koji pokušavaju demantirati Obajvu, a sami nisu u stanju da sastave od ovih slova nešto slično ovoj jasnoj Knjizi. Razgovor o ovoj Knjizi uključen je i u ovoj suri u njenom predgovoru i na kraju sure, kao što je slučaj i u početnim surama sa nepovezanim konsonantima u Kur'anu.

Nakon ovog upozorenja u kontekstu Kur'ana počinje se sa obraćanjem Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) koji je zainterisiran za pitanje politeista, a koga muči i uznemirava njihov pokušaj da pobijaju njega kao i Kur'an Časni. Zbog toga se u tekstu tješi Poslanik, olakšava mu se ovo pitanje i ističe da je previše ono što pati zbog njih. Međutim, Allah je Moćan da im povije šije prisilno i da prihvate vjerovanje prisilnim dokazom koji bi ih prisilio da vjeruju.

Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici? (26/3).

Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli (26/4).

U ovom izrazu javlja se kod Poslanika (alejhi's-selam) nešto što sliči zamoru zbog jakog osjećaja tjeskobe, pritiska i brige što oni ne vjeruju: *Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici?* (26/3) - uništiti sebe ovdje znači ubiti sebe. Ovaj ajet predstavlja dalekosežnost osjećaja i patnje koju je trpio Poslanik (alejhi's-selam) zbog njihova nagonjenja u laž, a on je, istovremno, potpuno uvjeren šta ih čeka zbog ovog poricanja. On se topi zbog njih, jer su oni njegovi, njegova šira porodica i njegov narod, pa zbog toga osjeća pritisak u grudima. Njegov Gospodar je sažaljiv prema njemu i zabranjuje mu ovu ubitačnu brigu, olakšava mu ovo pitanje, govoreći mu: Njihovo vjerovanje tebe ničim ne obavezuje, jer da smo Mi htjeli da ih prisilimo da vjeruju, Mi smo ih mogli prisiliti, a da smo poslali s neba neki prisilni dokaz, oni tada ne bi, pored tog dokaza, imali mogućnosti da raspravljaju, niti bi odstupili od vjerovanja. I ovdje se predstavlja njihova podložnost ovom ajetu na jedan vrlo osjetljivi način: *pred kojim bi oni šije svoje sagnuli,* (26/4)- savili bi ih potpuno tako da se čini da se taj njihov izgled neće nikada izmijeniti, nego da će tako s tim ostati!

Međutim, Allah (Uzvišeni) nije htio da ovo posljednje poslanstvo pretvori u prisilni dokaz (mu'džizu) nego je tu mudžizu dao da se odrazi u Kur'anu, programu kompletnog života i nadnaravnosti u svakoj oblasti.

Nadnaravnost u njenom graditeljskom izrazu, njenoj umjetničkoj harmoniji, ali uspostavljenoj na istovjetnim osobinama, na jednom nivou koji se ne cijepa i gdje se ne miješaju specifičnosti ove nadnaravnosti, kao što se to dešava u ljudskim poslovima gdje se javlja i podizanje, i spuštanje, i snaga, i slabost, kao djelo jedne osobe sasvim različitih stanja, dok izražajne specifičnosti ovog Kur'ana ostaju trajne na jednom nivou, stalne, ne remete se. Ovo ukazuje da je izvor te nadnaravnosti Onaj na koga ne djeluju nikakve situacije.

To je nadnaravnost misaonog zdanja čiji su dijelovi sasvim skladni, kompletiraju jedni druge. Tu nema ništa da se samo po sebi dogodilo, niti slučajno. Sva usmjerenja i njeni propisi susreću se, skladni su i dopunjuju se. Oni obuhvataju ljudski život, proučavaju ga, odazivaju mu se i pokreću ga, bez ikakva suprotstavljanja bilo kakve jedinke tog kompletnog ogromnog programa drugim kakvim jedinkama, niti da se sudari neka njena jedinka sa ljudskom prirodom ili da se ne mogne odazvati njenoj potrebi. Sve je to čvrsto vezano za jednu osovinu, za jedno uže, kod usklađivanja, te je nemoguće da to prozre ograničeno iskustvo čovjeka. Ovo znači da je nužno da tamo postoji apsolutno Iskustvo, a ne iskustvo koje je okovano lancima vremena i mjesta. To je Iskustvo koje obuhvata ovo sve i regulira i uređuje na ovaj način.

To je nadnaravnost i u samoj lahkoći njena ulaska u srca i duše ljudi, lahkoća kod doticaja njenih ključeva, otvaranja njihovih vrata i mobiliziranje situacija koje djeluju i u kojima dolazi do odgovora i prihvatanja. To je mu'džiza (nadnaravnost) koja rješava čvorove i probleme na najjednostavniji čudni i lahki način u odgajanju srca i u postupcima, sukladno programu najlakšeg doticaja bez složenosti, bez odstupanja i problematičnosti.

Allah je htio da Kur'an bude mu'džiza - nadanaravnost ovog poslanstva, ne neka druga dominirajuća materijalna mu'džiza koja bi savila vratove, povila ih i prisilila na predaju, zbog toga što je ovo posljednje poslanstvo, otvoreno svim narodima i svim pokoljenjima. Ovo poslanstvo nije ograničeno na jedno vrijeme ili jedno mjesto. Ova mu'džiza - nadnaravnost postaje obavezna i za bližeg i daljnjeg, za svaki narod i svako pokoljenje. Prisilna nadnaravnost povija vratove samo onih koji su njeni savremenici, a poslije toga ona postaje samo jedno kazivanje koje se prenosi i pripovijeda, a ne realnost. Kur'an je mu'džiza koja traje više od trinaest stoljeća, otvorena knjiga i ocrtani program, iz kojeg narod ovog vremena izvlači sve ono na čemu gradi svoj život u slučaju da su ljudi upućeni da Kur'an uzimaju sebi za život, da im se Kur'an odazove i odgovori na sve njihove potrebe, i da ih vodi, tada, ka boljem svjetlu, višem horizontu uzorne sudbine. U njemu će oni naći, i oni koji iza nas dolaze, mnogo toga što mi nismo uočili i našli. To je zbog toga što Kur'an daje svakome onoliko koliko mu je potrebno, a ostavlja i zalihe koje ne iščezavaju, nego se obnavljaju. Međutim, ljudi još nisu prozreli u ovu veliku mudrost, nego su, s vremena na vrijeme, odbijali poruke Kur'ana i protivili se onome što im objavljuje Uzvišeni Kur'an.

I njima ne dođe nijedna nova opomena od Milostivoga, a da se od nje ne okrenu (26/5).

Ovdje se koristi ime "Milostivi" da bi se time ukazalo na veličinu Njegove milosti date sa Objavom ove Opomene - Kur'ana. Njihovo odbijanje Kur'ana izgleda veoma ogavno i prijezirno, jer izbjegavaju milost koja im se nudi, odbijaju je i lišavaju se nje, a ona baš njima najviše treba.

Odbijanje ove Allahove Opomene - Kur'ana i Njegove milosti, popraćeno je prijetnjom, i kaznom:

Oni poriču, - pa, stići će ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju (26/6).

To je skrivena, sažeta i strašna prijetnja. U svom izrazu ona je podrugljiva i odgovara njihovom ismijavanju prijetnje: *pa, stiće ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju (26/6)*, o čemu će biti obaviješteni, bit će obaviješteni o onome što su ismijavali. Oni neće biti obaviješteni, nego će osjetiti samu kaznu i na taj način oni će biti sobom ta vijest koju će ljudi prenositi, vijest koja će govoriti šta se zbilo s njima. Međutim, oni se i dalje ismijavaju, ali će i sami biti ismijani strašnom prijetnjom.

Oni traže da im se donese kakav nadnaravni dokaz, a zanemaruju svijetle Allahove dokaze oko sebe, koji su sasvim dovoljni otvorenom srcu i osjećaju koji zapaža. Svaka stranica ovog čudnog Kosmosa ima u sebi ono što smiruje srca:

Zar oni ne vide kako činimo da iz zemlje niče svakovrsno bilje plemenito? (26/7).

To je, doista, dokaz, ali većina njih ne vjeruje (26/8)

To je nadnaravnost izvođenja iz zemlje živog bilja u paru, muško-žensko, bilo odvojeno u posebnoj biljci ili zajedno u jednoj te istoj biljci. Ovo je to pretežno u biljnom svijetu, gdje su zajedno i muški i ženski spol u jednom stablu. Ova nadnaravnost ponavlja se svakog momenta oko onih koji odbijaju Kur'an: *"Zar oni ne vide! (26/7).* Ovo pitanje ne traži ništa više nego samo pogled.

Kur'anski program odgaja i povezuje srce i scene ovog Kosmosa, upozorava zamrli osjećaj, gluhi um i zatvoreno srce na kreatorstvo Allahova stvaralaštva razasutog svugdje oko nas, upozorava da čovjek promatra ovaj živi Kosmos živim srcem, da vidi Allaha u kreatorstvu Njegova stvaranja i osjeti Ga kad god mu oko padne na Njegova kreatorska djela, da se spoji s Njim u svakom Njegovom stvorenju i da promatra da bi osjetio da je On prisutan u svakom momentu dana i noći, da osjeti da je i on sam jedan od Njegovih robova, povezan sa Njegovim stvaranjima, povezan zakonom koji vlada svim stvorenjima u Kosmosu, da on, čovjek, ima važnu ulogu u ovom Kosmosu, posebno na Zemlji, gdje je namjesnik učinjen.

Zar oni ne vide kako činimo da iz zemlje niče svakovrsno bilje plemenito? (26/7).

Sve plemenito, među koje spada i život, dato je od strane plemenitog Allaha. Ovaj termin govori čovjeku o posmatranju Allahova stvorenja, na način koji odgovara ovoj plemenitosti i svečanosti, a ne sa

omalovažavanjem i nemarom: *To je, doista, dokaz* (26/8), ali politeisti insistiraju na drugim dokazima, ne prihvataju ove dokaze: *ali većina njih ne vjeruje* (26/8).

Uvod ove sure završava pogovorom, koji se redovno ponavlja u ovoj suri poslije iznošenja cijelog događaja.

a Gospodar tvoj je, zaista, silan i milostiv (26/9).

Termin *El Aziz* - Silni, znači da je On snažan i moćan, da kreira ove dokaze i da kažnjava žestokom kaznom one koji poriču, a termin *Er-Rahim* -Milostivi znači da On otkriva svoje dokaze i da u njih vjeruje onaj čije je srce upućeno, da On daje vremena onima koji poriču, pa ih ne kažnjava dok im ne dođe neko ko bi ih upozorio, da su Allahovi dokazi brojni, pa ipak Allahova milost traži da se upućuju poslanici, da otvaraju oči drugima, da rasvjetljavaju, razveseljavaju i upozoravaju.

« وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى : أَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑩ قَوْمَ فِرْعَوْنَ . أَلَا يَتَّقُونَ ؟ *
قَالَ : رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ * وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي ، فَأَرْسِلْ
إِلَى هَارُونَ * وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ * قَالَ : كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا
مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ * فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا : إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ * أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا
بَنِي إِسْرَائِيلَ .

« قَالَ : أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ؟ * وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ
الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ؟ * قَالَ : فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ * فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ
لَمَّا خِفْتُكُمْ ، فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ * وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ
أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ * قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ؟ * قَالَ : رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ * قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ : أَلَا تَسْتَمِعُونَ ؟ * قَالَ رَبُّكُمْ
وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ * قَالَ : إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ * قَالَ :
رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ * قَالَ : لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي
لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ * قَالَ : أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ * قَالَ : فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ

مِنَ ٱلصَّادِقِينَ * فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ * وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ * قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ : إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ * يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ؟ * قَالُوا : أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي ٱلْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ * يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ .

« فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ * وَقِيلَ لِلنَّاسِ : هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ؟ * لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ ٱلْغَالِبِينَ .

« فَلَمَّا جَاءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ : أَئِنَّ لَنَا لَأَجْراً إِنْ كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَالِبِينَ ؟ * قَالَ : نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَنْ لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ * قَالَ لَهُمْ مُوسَى: أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ * فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا : بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَالِبُونَ * فَأَلْقَى مُوسَىٰ عَصَاهُ ، فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ * فَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ سَاجِدِينَ * قَالُوا : آمَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَالَمِينَ * رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ * قَالَ : آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ! إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِي عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ، لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ، وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ * قَالُوا : لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ * إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ .

« وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ * فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي ٱلْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ * إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ * وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ * فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ * كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ .

« فَأَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ * فَلَمَّا تَرَاءَى ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى : إِنَّا لَمُدْرَكُونَ * قَالَ : كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ * فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنِ ٱضْرِبْ بِعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ

فَانفَلَقَ ، فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ * وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ الْآخَرِينَ * وَأَنجَيْنَا مُوسَى
وَمَن مَّعَهُ أَجْمَعِينَ * ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ .

« إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ » (٦٨).

A kad je Gospodar tvoj Mūsāa zovnuo: "Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, (26/10)

narodu faraonovu, ne bi li se Allaha pobojao", - (26/11)

on je rekao: "Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeruju, (26/12)

da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne saplete; zato podaj poslanstvo i Hārūnu, (26/13)

a ja sam njima i odgovoran, pa se plašim da me ne ubiju" (26/14).

"Neće!" - reče On. "Idite obojica sa dokazima Našim, Mi ćemo s vama biti i slušati (26/15).

Otiđite faraonu i recite: "Mi smo poslanici Gospodara svjetova (26/16),

dopusti da sinovi Isrāilovi pođu s nama!" (26/17).

"Zar te među nama nismo gojili dok si dijete bio i zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?" - reče faraon - (26/18)

"i uradio si nedjelo koje si uradio i još si nezahvalnik?" (26/19).

"Ja sam onda ono uradio nehotice" - reče, (26/20)

"a od vas sam pobjegao zato što sam se vas bojao, pa mi je Gospodar moj mudrost darovao i poslanikom me učinio (26/21).

A dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Isrāilove robljem učinio?" (26/22).

"A ko je Gospodar svjetova?" - upita faraon (26/23).

"Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, ako vjerujete" - odgovori on (26/24).

"Čujete li?" - reče onima oko sebe faraon (26/25).

"Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka" - reče Mūsā (26/26).

"Poslanik koji vam je poslan, uistinu, je lud" - reče faraon (26/27).

"Gospodar istoka i zapada i onoga što je između njih, ako pameti imate" - reče Mūsā (26/28).

A faraon reče: "Ako budeš kao boga nekoga drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti!" (26/29).

"Zar i onda kad ti budem očigledan dokaz donio?" - upita on (26/30).

"Pa daj ga, ako istinu govoriš!" - reče faraon (26/31).

I Mūsā baci štap svoj, kad on - zmija prava, (26/32)

a onda izvadi ruku iz njedara, kad ona, onima koji su gledali - bijela (26/33).

"Ovaj je zaista vješt čarobnjak" - reče glavešinama oko sebe faraon -, (26/34)

"hoće da vas čarolijom svòjom iz zemlje vaše izvede. Pa šta savjetujete?" (26/35).

"Ostavi njega i brata njegova!" - rekoše -, "a u gradove pošalji da sakupljaju, (26/36)

sve čarobnjake vješte će ti dovesti" (26/37).

I čarobnjaci se u određeno vrijeme i označenog dana sabraše, (26/38)

a narodu bi rečeno: "Hoćete li se iskupiti (26/39)

da budemo uz čarobnjake, ako oni budu pobjednici!" (26/40).

A kad dođoše, čarobnjaci faraona upitaše: "Da li će nama, doista, pripasti nagrada ako mi budemo pobjednici?" (26/41).

"Hoće" - odgovori on - "i bićete tada sigurno meni najbliži" (26/42).

Mūsā im reče: "Bacite ono što želite da bacite!" (26/43).

I oni pobacaše konope svoje i štapove svoje i rekoše: "Tako nam dostojanstva faraonova, mi ćemo svakako pobijediti!" (26/44).

Zatim Mūsā baci svoj štap, koji, odjednom, proguta ono što su oni lažno izveli (26/45).

Čarobnjaci se onda na tle baciše (26/46)

i rekoše: "Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, (26/47).

Gospodara Mūsāova i Hārūnova!" (26/48).

"Da povjerujete njemu prije dopuštenja moga!" - viknu faraon. - "On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio - a vi ćete zapamtiti: poodsijecaću vam ruke i noge vaše unakrst i sve ću vas porazapinjati!" (26/49).

"Ništa strašno!" - rekoše oni -, "mi ćemo se Gospodaru svome vratiti (26/50).

Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti zato što smo prvi vjernici" (26/51).

I Mi objavismo Mūsāu: "Kreni noću s robovima Mojim, ali bićete gonjeni" (26/52).

I faraon posla po gradovima sakupljače: (26/53)

"Ovih je zaista malo (26/54)

i rasrdili su nas, (26/55)

a mi smo svi budni!" (26/56).

I Mi ih izvedosmo iz vrtova i rijeka, (26/57)

iz riznica i dvoraca divnih (26/58).

Eto tako je bilo, i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Isrāilovi (26/59).

I oni ih, kad se sunce rađalo, sustigoše (26/60).

pa kad jedni druge ugledaše, drugovi Mūsāovi povikaše: "Samo što nas nisu stigli!" (26/61).

"Neće!" - reče on - "Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati" (26/62).

I Mi objavismo Mūsāu: "Udari štapom svojim po moru!" - i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo; (26/63)

i Mi onda tamo one druge približismo - (26/64)

a Mūsāa i sve one koji bijahu s njim spasismo (26/65)

i one druge potopismo (26/66).

To je, zaista, pouka, i većina njih nisu bili vjernici (26/67)

a Gospodar tvoj je, doista, Silan i Milostiv (26/68).

Ova serija kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam) dolazi u ovoj suri sukladno samoj temi. Tekst u ovoj suri pretendira da objasni kakva će biti posljedica onih koji poriču poslanstvo, da umiri Poslanika (alejhi's-selam) i utješi ga zbog napada politeista Kurejšija na njega, zbog njihova poricanja i nagonjenja u laž, da ukaže na Allahovu zaštitu Poslanika (alejhi's-selam) i vjernika koji učestvuju s njim, makar oni bili lišeni moći, a njihovi neprijatelji moćni i silni na Zemlji, vladaju njima mučeći ih, i da ukaže na drastične kazne. To je situacija u kojoj su se našli muslimani u Mekki kada je bila objavljena ova sura i kada je ovo kazivanje bilo jedno od sredstava kur'anskog odgoja, izloženo u čsnom Kur'anu.

Serije kazivanja o Mūsā (alejhi's-selam) dosada su navedene u surama: El-Beqare, El-Maide, El-E'araf, Junus, El-Isra, El-Kehf, i Taha, pored ukazivanja na to i u drugim surama.

Svaki put kada bi bile izlagane serije ovog kazivanja, ili bar ukazivano na njih, bilo je, vazda, u skladu sa temama dotične sure, ili konteksta u kome je iznijeta, poput izlaganja u ovoj suri. Kazivanje je redovno doprinosilo predstavljanju teme koja se namjerava u kontekstu izložiti.[15]

Serija kazivanja izložena ovdje je serija vezana za poslanstvo, poricanje, potop faraona i njegovih glavešina, kao kazna za ono što su poricali, zatim kao kazna zbog faraonove zavjere protiv Mūsāa i vjernika koji su uz njega pristajali, spašavanje Mūsāa i sinova Isrāilovih od spletke nasilnika. U ovome je potvrda riječi Allaha Uzvišenoga u ovoj suri o politeistima: *A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku*

---

[15] V. stranu 86-92 XVI džuza *U okrilju Kur'ana,* zatim poglavlje *El-Qissa fi'l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*

uvaliti (26/227). *Oni poriči, - pa, stićiće ih sigurno posljedice ovoga čemu se izruguju* (26/6).

Ova serija je podijeljena na izložene scene, između kojih je pauza koliko se može spustiti zastor na sceni, zatim podići se za scenu koja slijedi. To je uočljiva umjetnička pojava u metodi kur'anskog izlaganja.[16]

Ovdje je sedam scena. Prva je scena: dozivanje, upućivanje Mūsāa, Objava i tihi razgovor Mūsāa (alejhi's-selam) sa njegovim Gospodarom. Druga scena: konfrotacija Mūsāa sa faraonom i njegovim glavešinama, upućivanje Mūsāa i njegovi dokazi, štap i bijela ruka. Treća scena: zavjera, okupljanje čarobnjaka i ljudi da prisustvuju velikom takmičenju. Četvrta scena: čarobnjaci u prisustvu faraona koji se zadovoljavaju obećanom nagradom, ali i iznesenom prijetnjom. Peta je scena samo takmičenje, vjerovanje čarobnjaka i prijetnja faraona kaznom. Šesta scena je podijeljena na dva dijela, prvi dio je Allahovo ukazivanje Mūsāu da požuri sa svojim ljudima, još noću, a druga je slanje faraona po gradovima da saberu i sakupe vojsku da bi dostigli Sinove Isrāilove. Sedma scena je: stizanje Sinova Isrāilovih pred samim morem i kraj te scene, razdvajanje mora, potop nasilnika i spas vjernika.

Sve ove scene bile su izložene i u surama: El-A'raf, Junus i Taha. Međutim, one su izložene na svim tim mjestima na način koji odgovara toj temi tamo i shodno samom smjeru teme. Koncentracija u tim kazivanjima svodila bi se na određene momente.

Tako npr. u suri El-A'raf počinje se sa scenom suočavanja Mūsāa i faraona, ali ukratko, prolazeći preko scene čarobnjaka i njena vrlo brzog završavanja, dok se zadržava na iznošenju zavjere, dogovora faraona i njegovih velikana poslije toga i izlaganje dokaza Mūsāa za vrijeme njegova boravka u Egiptu, nakon ovog takmičenja, a prije scene potopa jednih i spasa drugih. Poslije toga nastavlja se sa sinovima Isrāilovim nakon što su prešli preko mora, i to u nizu serija. Ovdje se stalo i ništa više se ne govori o tome, dok se zadržava na sceni rasprave između Mūsāa i faraona o jednoti Allaha (Uzvišenoga), i na Objavi Svome Poslaniku. To je tema rasprave u ovoj suri između politeista i Vjerovjesnika (alejhi's-selam).

U suri Junus počinje se sa scenom konfrontiranja ali ukratko, u kojoj se ne dotiču dvaju dokaza Mūsāa štapa i ruke. Tu se govori i veoma kratko

[16] V. stranu 87 do 92 XVI džuza *U okrilju Kur'ana*.

i o sceni takmičenja, dok se ovdje u ovoj suri o tome, o jednom i drugom, govori više.

U suri Taha govori se više u prvoj sceni o tihom razgovoru izmedu Mūsāa i njegova Gospodara, a onda se nastavlja sa izlaganjem dviju drugih scena, konfrontiranju i takmičenju, pa o predstavljanju Sinova Isrāilovih na njihovom dugom putu. Ovdje se ne spominje scena potopa jednih i spasa drugih.

Isto tako mi ne nalazimo ponavljanja ni u jednom ovom kazivanju, mada se to kazivanje izlaže više puta u surama Kur'ana. Sva ova raznovrsnost izbora serija kazivanja koja su izložena, - scena cjelokupne serije izabranog dijela svake scene kao i način izlaganja, sve je to predstavljeno na sasvim nov način u svakoj temi i u skladu sa dotičnom temom.

* * *

A kad je Gospodar tvoj Mūsāa zovnuo: "Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, (26/10)

narodu faraonovu, ne bi li se Allaha pobojao", - (26/11)

on je rekao: "Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeruju, (26/12)

da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne saplete; zato podaj poslanstvo i Hārūnu, (26/13)

a ja sam njima i odgovoran, pa se plašim da me ne ubiju" (26/14).

"Neće!" - reče On. "Idite obojica sa dokazima Našim, Mi ćemo s vama biti i slušati (26/15).

Otiđite faraonu i recite: "Mi smo poslanici Gospodara svjetova (26/16).

dopusti da sinovi Isrāilovi pođu s nama!" (26/17).

Ovo su riječi upućene Poslaniku (alejhi's-selam) u ovim kazivanjima nakon što nam je rečeno na početku ove sure: *Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici? Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli. I njima ne dođe nijedna nova*

opomena od Milostivoga, a da se od nje ne okrenu. Oni poriču, - pa, stići će ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju (26/3-6). Onda mu se kazuju vijesti o onima koji poriču, suprotstavljaju se i ismijavaju, o, kakva ih je bolna kazna zadesila.

A kad je Gospodar tvoj Mūsāa zovnuo: "Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, (26/10)

narodu faraonovu, ne bi li se Allaha pobojao", - (26/11)...

Ovo je prva scena, scena zaduženja Mūsāa (alejhi's-selam) poslanstvom. Ona počinje oglašavanjem osobina ljudi, o *narodu koji se prema sebi ogriješio* (26/10). Ogriješili su se prema sebi zbog nevjerovanja i zablude, činili nepravdu Sinovima Isrāilovim, koljući njihovu mušku djecu, a ostavljajući u životu žensku, mučeći ih čarobnjaštvom i drastičnim kaznama. Zbog toga se unaprijed ističu njihove osobine, a onda definira ko su oni, govori se o *narodu faraonovu* (26/11), a onda se Mūsā čudi njima kao što se čudi svaki čovjek, *ne bi li se Allaha pobojao* (26/11). Zar se oni ne plaše svoga Gospodara? Zar se oni ne plaše zablude svojih nasilja? Zar oni neće napustiti svoje zablude? Eto, taj njihov stav zaista je čudan i zaslužuje svako čuđenje. To čuđenje zaslužuje i svaki drugi griješnik i nasilnik koji postupa kao oni.

Postupak faraona i njegovih velikana nije bilo nešto novo Mūsāu (alejhi's-selam). On to zna, zna i nasilje faraona, zna njegovu oholost i griješenje. Mūsā shvaća da je ovaj poziv nešto veliko,velika obaveza, a onda se žali svome Gospodaru, zbog svoje slabosti i mahane, ne da se izvuče i oslobodi obaveze, nego da zatraži pomoć od ovog teškog zadatka:

on je rekao: "Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeruju, (26/12)

da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne saplete; zato podaj poslanstvo i Hārūnu, (26/13)

a ja sam njima i odgovoran, pa se plašim da me ne ubiju" (26/14).

Iz samog kazivanja Mūsāa (alejhi's-selam) primjećuje se da taj njegov strah nije zbog samog poricanja, nego što to dolazi u vrijeme kad mu postaje teško u duši, ne može da polemizira o ovom poricanju i da to demantira, jer mu je jezik bio ukočen, o čemu se govori u suri Taha: *Odriješi uzao sa jezika mog da bi razumjeli govor moj* (20/27-28), što je prouzrokovalo osjećaj tjeskobe u grudima, što je stvaralo nesposobnost aktiviranje jezika u govoru, jer - sve što bi se više povećavalo uzbuđenje,

kod njega bi se povećavala tjeskoba u grudima itd. Ova situacija je poznata. Zbog toga se i Mūsā bojao da ne dopadne u ovakvo stanje u vrijeme kad predočava poslanstvo griješniku, silniku kao što je faraon. Zbog toga se žali svome Gospodaru na svoju slabost i bojazan prilikom saopćenja svoga poslanstva. Zamolio je da mu se pridruži njegov brat, Hārūn, u ovoj Objavi, bojeći se propusta kod prenošenja ovog zadatka, a ne da se povuče i izvini zbog obaveze. Hārūn je rječitiji od njega, a i smireniji i osjetljiviji. Kada bi Mūsāa snašla mucavost ili osjetio tjeskobu, ustao bi Hārūn da polemizira i objašnjava. Mūsā se obratio svome Gospodaru, kao što je navedeno u suri Taha, da mu riješi ovaj nedostatak u govoru, ali za svaki slučaj, on moli da mu pridruži brata Hārūna kao vezira i pomagača, da bi mogao uspješno obaviti ovu obavezu.

Ovo se isto govori i u Kur'anu riječima: *"A ja sam njima i odgovoran, pa se plašim da me ne ubiju"* (26/14). Spominjanje toga i ovdje nije zbog straha od konfrontiranja i izbjegavanja obaveze, nego zbog slanja Hārūna, jer kada je Mūsā ubio Egipćanina, Hārūn je obavljao poslije njega ulogu poslanstva i obavio zaduženje kako mu je naredio njegov Gospodar, bez ikakva zatezanja.

Ovo je predostrožnost vezana za poziv, a ne za onoga ko poziva. Prvo, da ga neće jezik izdati u vrijeme dok vrši ulogu poslanstva svoga Gospodara i objašnjava to poslanstvo, pa da mu poziv ne uspije, i drugo, iz predostrožnosti, da ga neće ubiti, pa da se prestane sa širenjem poziva njegova Gospodara, a on, Mūsā, zadužen je da to prenese i on to zaista i želi. Ovo odgovara Mūsāu (alejhi's-selam) koga je Allah odgojio kako je htio i pripremio ga za Sebe.

Kada je postala jasna ova njegova težnja, želja i predostrožnost, Allah je pristao i odobrio ono što je Mūsā (alejhi's-selam) tražio i umirio ga zbog čega se Mūsā (alejhi's-selam) bojao. Ovaj termin ovdje sažima fazu prihvatanja, fazu poslanstva Hārūna, fazu dolaska Mūsāa u Egipat, njegova susreta sa Hārūnom, isticanjem scene Mūsāa i Hārūna zajedno, kako primaju naredbu od svoga Plemenitog Gospodara u istom momentu kada njihov Gospodar smiruje Mūsāa i odbacuje strah, što je potpuno izraženo u terminu koji se upotrebljava da označi odbijanje, a to je *kella* (neće nikako).

"Neće!" - reče On. "Idite obojica sa dokazima Našim, Mi ćemo s vama biti i slušati (26/15).

Otiđite faraonu i recite: "Mi smo poslanici Gospodara svjetova (26/16),

dopusti da sinovi Isrāilovi pođu s nama!" (26/17).

Nikako, neće ti biti teško u grudima, neće se ukočiti jezik, neće te ubiti. Odbaci sve ovo od sebe, nego idi, ti i tvoj brat. *Idite obojica sa dokazima Našim!* (26/15). Od tih dokaza Mūsā je primijenio štap i bijelu ruku. Ovdje se u kontekstu govori sažeto o tome, jer je pažnja koncentrirana u ovoj suri na konfrontaciju, na stav čarobnjaka, slučaj potopa jednih i spas drugih. Idite, *Mi ćemo s vama biti i slušati* (26/16). O, kakva je ova snaga? Kakva sila, kakva zaštita, čuvanje i bezbjednost! Allah je s njima, sa svakim čovjekom, u svakom momentu i na svakom mjestu. Sa druženjem se ovdje misli na pružanje pomoći i podrške, a to se ne ocrtava u slici *slušanje* koja odražava viši stepen prisutnosti i pažnje. Ovo je onomatopejski izraz za krajnju pažnju i pružanje pomoći. Ovo se ostvaruje kur'anskim metodom izražavanja u formi slike i predočenja.

Idite vas dvojica, otiđite faraonu (26/16) i obavijestite ga o vašoj zadaći bez ikakva obzira i zamuckivanja i recite: *Mi smo poslanici Gospodara svjetova,* (26/16). Njih su dvojica ali oni odlaze radi jednog zadatka - jednog poslanstva. Njih dvojica su poslanici Gospodara svjetova, da kažu u lice faraonu koji za sebe prisvjaja božanstvo i koji bi govorio svome narodu: *Ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene* (28/38). Ovo je snažno i otvoreno suočavanje sa Istinom monoteizma od prvog momenta, direktno, bez postepenosti kod saopćenja ili upozorenja. To je jedna Istina koja ne trpi postepenost niti okolišanje. *"Mi smo poslanici Gospodara svjetova, dopusti da sinovi Isrāilovi pođu s nama* (26/16-17). Iz ovoga se jasno vidi - kao i iz drugih sličnih primjera ukazivanja o Mūsāu u Kur'anu - da Mūsā nije bio upućen faraonu i njegovu narodu da ih pozove u svoju vjeru i odgaja u programu svoga poslanstva, nego je on bio poslan njima da oslobode i puste Sinove Isrāilove, da se oni klanjaju svome gospodaru kako oni žele. Oni su bili vjernici u vrijeme njihova roditelja Isrāila, a Isrāil je Jakub, otac Jusufa (Bog im se smilovao). Ova vjera se izrodila u njihovim dušama. Oni su iskvarili svoje vjerovanje pa im je Allah poslao Mūsāa da ih spasi nasilja faraonova i da im vrati odgoj na principu monoteizma.

Dovdje smo bili pred scenom upućivanja, objave i zaduženja, ali se zastor spušta da bismo se našli pred scenom konfrontiranja. Ovdje je dat kratak sadržaj onoga što se da shvatiti šta se zbilo između dvije scene, iznijeto po umjetničkoj metodi kur'anskog izlaganja.

"Zar te među nama nismo gojili dok si dijete bio i zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?" - reče faraon - (26/18)

"i uradio si nedjelo koje si uradio i još si nezahvalnik?" (26/19).

"Ja sam onda ono uradio nehotice" - reče, (26/20)

"a od vas sam pobjegao zato što sam vas se bojao, pa mi je Gospodar moj mudrost darovao i poslanikom me učinio (26/21).

A dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Isrāilove robljem učinio?" (26/22).

Faraon se čudi dok gleda Mūsāa kako mu se suprotstavlja ovom velikom pozivu: *Mi smo poslanici Gospodara svjetova* (26/16). On tu traži i postavlja veliki zahtjev: *Dopusti da Sinovi Isrāilovi pođu s nama!* (26/17). U posljednje vrijeme faraonovo Mūsā je bio odgajan u njegovoj palači kada su uhvatili njegov kovčeg[17], a Mūsā je pobjegao nakon što je ubio jednog Kopta kojeg je našao kako se tuče s jednim Isrāilićaninom.[18] Kažu da je ovaj Kopt bio iz svite faraona. Prema tome, nije veliko odstojanje između posljednjeg perioda boravka Mūsāa kod faraona i onog značajnog poziva s kojim se faraon suočava nakon 10 godina. Tada je faraon počeo ismijavati Mūsāa pitajući se u čudu:

"Zar te među nama nismo gojili dok si dijete bio i _ zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?" - reče faraon - (26/18)

"i uradio si nedjelo koje si uradio i još si nezahvalnik?" (26/19).

Je li ovo nagrada za odgoj i ukazanu čast koju si ti imao kod nas kad si bio dijete, pa da dođeš danas i suprotstaviš se vjeri koju mi ispovijedamo, da se suprotstaviš vladaru u čijoj si kući odrastao i da ga pozivaš da se klanja drugom Božanstvu, a ne svom?!

Šta je tebi, zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo, nisi ništa govorio o ovome pozivu kojem danas pozivaš i nisi nas podsjetio ničim o ovom velikom pitanju?!

Faraon podsjeća Mūsāa na ubistvo Kopta predočavajući to zaplašivanjem i otjelovljenjem "*i uradio si nedjelo koje si uradio*" (26/19). To tvoje djelo je nešto strašno i grozno, djelo koje ne zaslužuje da se o njemu govori otvoreno. Ti si to uradio i sada "*još si nezahvalnik* (26/19), ne vjeruješ

[17] Sura Taha, 16. džuz "U okrilju Kur'ana".
[18] Sura "El Qasas".

u Gospodara svjetova o kome ti danas govoriš, ti, zaista, u to vrijeme nisi govorio o Gospodaru svjetova.

Na taj način faraon je skupio sve što je smatrao za potrebno da odgovori tako da Mūsā (alejhi's-selam) nije imao odgovora, nije se mogao suprotstavljati posebno u vezi sa pričom o ubistvu, nije mogao da to poprati zbog osvete koja mu je prijetila iza ovih riječi.

Međutim, Mūsāu se - a Bog mu je uslišao molbu - razvezao jezik, pa je odgovorio:

"Ja sam onda ono uradio nehotice" - reče, (26/20)

"a od vas sam pobjegao zato što sam se vas bojao, pa mi je Gospodar moj mudrost darovao i poslanikom me učinio (26/21).

A dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Isrāilove robljem učinio?" (26/22).

Ja sam uradio to nedjelo, kad sam još bio paganin. Pokrenula me je sklonost fanatizmu i pripadnosti mome narodu. Nije me pokrenuo osjećaj vjerovanja koga sam danas spomenuo, nakon što mi je moj Gospodar podario mudrost, *a od vas sam pobjegao zato što sam se vas bojao* (26/21). Pa mi je Allah podario dobro i darovao mudrost *i poslanikom me učinio* (26/21) - ja ne donosim ništa novo, ja sam samo jedan od poslanika. [19]

Uslijedilo je ismijavanje za ismijavanjem, ali istinito *"a dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Isrāilove robljem učinio* (26/22). Tvoje odgajanje mene u tvojoj palači dok sam bio dijete imalo je cilj samo tvoje porobljavanje Sinova Isrāilovih, ubijanje njihove muške djece, što je prisililo moju majku da me stavi u kovčeg, baci tabut u vodu, pa ste mi uhvatili, tako da sam se ja odgajao u tvojoj palači, ne u kući mojih roditelja. Je li ovo to što ti meni prebacuješ?! Je li ovo to tvoje veliko dobro?!

Tada odstupi faraon od ovog pitanja i postavi pitanje o suštini Mūsāova poziva, ali praveći se neukim ismijavanjem i loše se ponašajući o Istini plemenitog Allaha.

[19] Primjećuje se sa stanovišta umjetničke skladnosti u izrazu da je slovo razdvajanja u suri *mim* ili *nun,* a prije toga *med,* a u riječi *minel murselin* osjeća se muzika sa intonacijom koja vlada u ovoj suri. Međutim, bilo bi sasvim suprotno da je rečeno *ve džealni resula.* Pa i pored toga ovo daje značenje koje se namjerava, a to je da je on jedan od mnogih poslanika, a to nije ništa neobično ni iznimno. Na ovaj način objedinjuje se i umjetnička i vjerska sklonost u izrazu.

"A ko je Gospodar svjetova?" - upita faraon (26/23).

On pita - Bog ga ubio! - koja stvar je Gospodar svjetova o kojoj ti govoriš jer si ti njegov Poslanik? Ovo pitanje zaslužuje prijezir u svojoj osnovi. Ono ismijava i sami sadržaj pitanja a i onoga koji pita. Ptanje je u cjelini vrlo čudno tako da je skoro nemoguće da se može i pretpostaviti, nemoguće je da to pitanje bude predmet razgovora.

I Mūsā (alejhi's-selam) mu odgovori na način koji govori o božanskom odgoju, odgovorom koji je vezan za cjelokupni uređeni Kosmos i ono što je oko čovjeka.

"Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, ako vjerujete" - odgovori on (26/24).

To je odgovor koji sasvim zadovoljava to ignoriranje: to je Gospodar ovog velikog Kosmosa, tvoja vlast ne dostiže tamo, o, Faraone, niti tvoje znanje; Mūsā pobija tvrdnju faraona da je on bog ovog naroda i ove doline - *Vadi Nila.* On je sićušni i neznatni vladar, on je kao atom ili jedna praška u kraljevstvu nebesa i Zemlje i onoga što je između njih. Tako odgovor Mūsāa (alejhi's-selam) nosi u sebi omalovažavanje onoga što faraon tvrdi i pobija to, usmjerava pogled faraona ka ovom velikom Kosmosu da razmisli ko bi mogao biti njegov Gospodar, a to je Gospodar svjetova. Ovo usmjerenje popraćeno je u smislu[20] *ako vjerujete* (26/24). Sama ova misao čini da čovjek ispravi svoje vjerovanje i da potvrdi.

Faraon se osvrće oko sebe, začuđen ovim riječima, ne bi li kako otklonio utjecaj tih riječi, i to čini na način silnika koji se boje da se jednostavne i otvorene riječi Istine ne uvuku u srca.

"Čujete li?" - reče onima oko sebe faraon (26/25).

Zar ne čujete ove veoma čudne riječi o kojima mi ne znamo ništa, niti je iko tako nešto rekao, pa da nam je to poznato.

Nije mnogo proteklo, a Mūsā ponovo napada na drugi način iznoseći osobine Gospodara svjetova.

"Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka" - reče Mūsā (26/26).

---

[20] Mūsā nije govorio arapski nego se obraćao faraonu, naravno, na egipatskom jeziku, međutim, Kur'an prenosi njegove riječi.

Ovo se još jače dojmilo faraona, njegove tvrdnje i pozicije, jer se on prsi da je on gospodar svjetova, on lično, a ustvari on je samo jedan od robova Allahovih, ne Božanstvo, kako on tvrdi među svojim ljudima. Allah je Gospodar njegova naroda, a nije faraon, kao što faraon tvrdi. Allah je Gospodar i njihovih pradjedova, a nasljedstvo na čemu počiva božanstvo faraona je neistinita tvrdnja, jer uvijek, i ranije, Allah je bio Gospodar svjetova.

To je bila katastrofa za faraona. To mu nije dopuštalo da šuti dok njegovi velikani oko njega, to slušaju. Zbog toga on naziva svoga sagovornika, ismijavajući ga, da je lud.

"Poslanik koji vam je poslan, uistinu, je lud" - reče faraon (26/27).

Vaš Poslanik koji vam je poslan hoće da ismije samo pitanje poslanstva i da udalji srca od potvrđivanja poslanstva ovim ismijavanjem, a ne da želi da potvrdi poslanstvo i da prizna njegovu mogućnost. Faraon potvara Mūsāa (alejhi's-selam) da je lud, kako bi odstranio utjecaj Mūsāovih riječi koje su povrijedile bit političkog i vjerskog položaja faraona, pa su usmjerile ljude ka Allahu njihovu, Gospodaru i Gospodaru njihovih pradjedova.

Međutim, ovo ismijavanje i ovo bacanje potvore ne djeluju na mišice Mūsāa, on nastavlja svojim putem riječju Istine koja potresa sve nasilnike i ohole.

"Gospodar istoka i zapada i onoga što je između njih, ako pameti imate" - reče Mūsā (26/28).

Istok i zapad su dvije scene koje su vazda izložene pogledima, ali srca ne obraćaju pažnju na njih zbog čestog njihova ponavljanja i pridruživanja. Ovaj termin ukazuje na izlazak i zalazak, a ukazuje i na istočne i zapadne prostore. Ovim dvama velikim događajima ne usuđuje se ni faraon ni bilo koji drugi nasilnik da tvrdi da njima raspolaže. Onda, ko njima raspolaže? Ko daje da se tako konstantno zbiva i da ne dolazi do zamjene ni usporavanja njegovog određenog termina? Ovo usmjeravanje jako potresa glupa srca i budi nemarne umove. Mūsā (alejhi's-selam) izaziva njihove osjećaje i poziva ih da razmišljaju i promišljaju i kaže, kako stoji u Kur'anu:" *ako pameti imate"* (26/28).

Nijedan nasilnik ne boji se ničega više kao što se boji osvješćenja naroda i osvježavanja srca. Niko od njih ne osuđuje nekoga kao što osuđuje one koji pozivaju na osvješćenje i buđenje. Niko od njih se ne sveti

nikome tako jako, žestoko, kao što se sveti onima koji potresaju nemarna srca. U tekstu se dalje primjećuje kako faraon viče na Mūsāa i nervira se kada su Mūsāove riječi dotakle strune srca. Dijalog sa faraonom završava grubom prijetnjom i odvažnom izjavom na koju se uvijek oslanjaju svi silnici kada ne raspolažu dokazima.

A faraon reče: "Ako budeš kao boga nekoga drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti"[21] (26/29).

Ovo je njegov dokaz, prijetnja da će toga staviti među osuđenike, a stavljanje u zatvor njemu nije nimalo tuđe niti kakva nova mjera. Ovo je čudni njegov dokaz, znak svijesti da je neistina nemoćna pred Istinom, da je to karakteristika svih nasilnika i njihov metod ranije, a i sada.

Međutim, ta prijetnja nije djelovala da Mūsā izgubi vezu sa smjelošću. A kako da ne bude smion kada je on Allahov poslanik. Allah je s njim, a i njegov brat Hārūn. I kada Mūsā hoće da otvori novu stranicu, a koju je faraon htio da zatvori i da se smiri, Mūsā je otvara novim riječima i novim dokazom:

"Zar i onda kad ti budem očigledan dokaz donio?" - upita on (26/30).

Pa čak i onda kad sam ti donio jasan dokaz da je moje poslanstvo istinito, pa zar ćeš me i tada strpati u zatvor? Ovdje se faraon pravda pred velikanima koji slušaju i čuju riječi koje je Mūsā izgovorio. Da pokaže da je odbio taj jasni dokaz, značilo bi da se on plaši Mūsāova dokaza, dok istovremeno tvrdi da je Mūsā lud. Tada se faraon osjeti da je primoran da zatraži od njega dokaz.

"Pa daj ga, ako istinu govoriš!" - reče faraon (26/31) -

ako istinu govoriš u svom pozivu, i ako si sam istinit da ti imaš pri sebi nešto jasno. Ovo znači da faraon još uvijek sumnja u Mūsāa i boji se da taj dokaz ne utječe i na njegov narod.

Ovdje Mūsā otkriva svoje dvije materijalne nadnaravnosti koje dosada nije iznio kako bi njegov izazov dostigao vrhunac kod faraona.

I Mūsā baci štap svoj, kad on - zmija prava, (26/32)

a onda izvadi ruku iz njedara, kad ona, onima koji su gledali - bijela (26/33).

---

[21] Ovdje se kaže kao što je prije rečeno u Kur'anu: *mine'l-murselin.*

Ovaj ajet ukazuje da se štap Mūsāa pretvorio stvarno u zmiju u kojoj gmizi život i da je Mūsāova ruka, kad ju je on izvukao, stvarno bila bijela. Na to ukazuju riječi Kur'ana *kad ona* (26/33). Ovo nije bio privid i obmana, kao što je slučaj kod čarolije koje ne mijenjaju prirodu stvari, nego samo djeluju da se pričini čulima čovjeka , ali ne kao istinito.

Nadnaravnost života koji kruži, o čemu čovjek ne može ništa da zna, nadnaravnost je koja se dešava svakog časa, ali ljudi ne posvećuju tome pažnju zbog dugog druženja sa tim nadnaravnostima zato što se te nadnaravnosti stalno ponavljaju ili zato što ljudi ne osjećaju tu promjenu kao izazov, a ovdje se navodi primjer u ovoj sceni - znači, primjer Mūsāa (alejhi's-selam) -, koji On stavlja pred oči faraona ove dvije nadnaravnosti koje se snažno doimaju i plaše.

Faraon je već osjetio veličinu ove nadnaravnosti i njenu snagu pa je požurio da joj se suprotstavi i odbaci je. On osjeća slabost svoga položaja. Skoro da je počeo laskati ljudima oko sebe. On viče kako bi ih zaplašio Mūsāom i njegovim ljudima, kako bi prekrio snagu i dojam nadnaravnosti koja se doima.

"Ovaj je zaista vješt čarobnjak" - reče glavešinama oko sebe faraon -, (26/34)

"hoće da vas čarolijom svojom iz zemlje vaše izvede! Pa šta savjetujete?" (26/35).

Izgleda da osjeća slabost i poniženje pa ispoljava skrušenost prema ljudima kojima je govorio i pravi se da im je bog, a sada traži njihovo mišljenje i odgovor: *Pa šta savjetujete?* (26/35), a kada je neki od faraona tražio nešto od sljedbenika koji su mu se do zemlje klanjali?

To je priroda svih nasilnika kada osjete da im se zemlja pod nogama trese. Onda oni postaju blagi u riječima poslije oholosti i nasilja, traže sklonište kod naroda, a ranije su taj narod gazili nogama. Sada se prave kao da traže savjet i konsultacije o ovom pitanju, a ranije su ih tlačili sa uživanjem. To traje sve dok ne prebrode opasno područje, a onda - oni ostaju kao što su i bili, oholi, tlačitelji i nasilnici.

Poglavari koje je potčinila njegova spletka - a i oni su ortaci faraona u neistini koju on širi - jako su zainteresirani da ostane ista situacija koja im je omogućila da budu svita i bližnji faraonu, koja je bila jako utjecajna i imala vlast, i oni su se bojali da ih Mūsā i Sinovi Isrāilovi ne savladaju i ne zadominiraju njihovom zemljom, u slučaju da široke mase uz njih pristanu,

kada primijete te dvije nadnaravnosti koje ispoljava Mūsā i kada saslušaju njegove riječi, oni predlažu faraonu da donese čarobnjačko djelo kao i oni nakon pripreme:

"Ostavi njega i brata njegova!" - rekoše -, "a u gradove pošalji da sakupljaju, (26/36)

sve čarobnjake vješte će ti dovesti" (26/37).

To jeste, faraon daje vremena Mūsāu i njegovu bratu, upućuje i svoje kurire po većim gradovima Egipta da saberu sve vješte čarobnjake radi takmičenja u čarobnjaštvu tih vještaka i Mūsāa.

Ovdje se spušta zavjesa nad ovom scenom da bi se podigla nad scenom čarobnjaka i ostalih kako se sakupljaju. A ljudi se sabiru da bi prisustvovali takmičenju i dali podršku čarobnjacima i vlastodršcima koji stoje iza čarobnjaka. Prostor se priprema za takmičenje između Istine i neistine, između vjerovanja i nasilja.

I čarobnjaci se u određeno vrijeme i označenog dana sabraše, (26/38)

a narodu bi rečeno: "Hoćete li se iskupiti (26/39)

da budemo uz čarobnjake, ako oni budu pobjednici!" (26/40).

Iz ove misli primjećuje se talasanje, nemir i uzbuđenost, a i podrška od strane masa. *Hoćete li se iskupiti da budemo uz čarobnjake* (26/38), jeste li spremni sakupiti se da ne izostanete iza dogovorenog roka da posmatramo pobjedu čarobnjaka, njihovu pobjedu nad Mūsāom Isrāilićaninom! Mase su uvijek mase, one se okupljaju u svim sličnim događajima bez prozrenja, bez shvaćanja da se njihovi vladari, nasilnici, zabavljaju i iživljavaju njima. Oni ih zapošljavaju ovim takmičenjem, slavljenjem i okupljanjem da bi ih utješili zbog patnje, pritiska i očaja koje pate i podnose. Tako se Egipćani sakupiše da prisustvuju natjecanju između čarobnjaka i Mūsāa (alejhi's-selam).

Dolazi scena čarobnjaka u prisustvu faraona nešto prije otpočinjanja takmičenja. Čarobnjaci su zadovoljni zbog nagrade i plate ako budu pobjedinici, očekuju od faraona obećanje obilne nagrade i bliskosti sa njegovim prijestoljem:

A kad dođoše, čarobnjaci faraona upitaše: "Da li će nama, doista, pripasti nagrada ako mi budemo pobjednici?" (26/41).

"Hoće" - odgovori on - "i bićete tada sigurno meni najbliži" (26/42).

Ovako se otkriva položaj grupe koja je plaćena, koja očekuje nagradu, koja time podržava faraona nasilnika, ulaže sve svoje vještine da bi ostvarila nagradu koju očekuje. Ova grupa nema nikakve veze sa vjerom niti sa ovim pitanjem. Ona ima pred očima samo nagradu i interes. Ove i ovakve nasilnici vazda koriste, svugdje i u svako vrijeme.

Eto, oni su sigurni u svoju nagradu zbog zamora, igre i vještine u potčinjavanju, a ovaj faraon obećava im daleko više od nagrade, obećava im da će biti njegovi bližnji, a po njegovoj tvrdnji, on im je i gospodar i bog.

* * *

Dolazi do scene velikog takmičenja i smionih događaja te scene:

Mūsā im reče: "Bacite ono što želite da bacite!" (26/43).

I oni pobacaše konope svoje i štapove svoje i rekoše: "Tako nam dostojanstva faraonova, mi ćemo svakako pobijediti!" (26/44).

Zatim Mūsā baci svoj štap, koji, odjednom, proguta ono što su oni lažno izveli (26/45).

Čarobnjaci se onda na tle baciše (26/46)

i rekoše: "Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, (26/47).

Gospodara Mūsāova i Hārūnova!" (26/48).

"Da povjerujete njemu prije dopuštenja moga!" - viknu faraon. - "On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio - a vi ćete zapamtiti: poodsijecaću vam ruke i noge vaše unakrst i sve ću vas porazapinjati!" (26/49).

"Ništa strašno!" - rekoše oni -, "mi ćemo se Gospodaru svome vratiti (26/50).

Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti zato što smo prvi vjernici" (26/51).

Scena počinje uobičajenim mirom. Od samog početka osjeća se smirenost Mūsāova zbog Istine koja je s njim. On malo posvećuje pažnje grupi okupljenih čarobnjaka iz raznih gradova koji su se pripremili da iznesu svoje krajnje vještine kojima raspolažu. Iza njih je faraon, njegovi velikani, a oko njih i ta zavedena poslušna masa. Ova smirenost ogleda se u prepuštanju da oni počnu.

Mūsā im reče: "Bacite ono što želite da bacite!" (26/43).

U ovom samom izrazu javlja se omalovažavanje *"Bacite ono što želite da bacite!"* (26/43) - bez ikakvog pregonjenja, bez određenosti ili pažnje.

Čarobnjaci su krajnje pripremili svoje vještine, najveće svoje spletke, i počinju rundu u ime faraona i njegove časti:

I oni pobacaše konope svoje i štapove svoje i rekoše: "Tako nam dostojanstva faraonova, mi ćemo svakako pobijediti!" (26/44).

Ovdje u kontekstu se ne objašnjava šta je bilo sa njihovim užadima i štapovima kao što je to objašnjeno u surama El-A'raf i Taha. To je učinjeno da bi ostala sjena smirenosti i čvrstine uz Istinu i da bi se završilo natjecanje na kraju ovog takmičenja između Istine i neistine, jer je, uostalom, to osnovni cilj ove sure.

Zatim Mūsā baci svoj štap, koji, odjednom, proguta ono što su oni lažno izveli (26/45).

Dogodilo se zaglušujuće iznenađenje koje nisu očekivali glavni predstavnici čarobnjaka. Oni su bili uložili krajnji napor u toj svojoj vještini, u kojoj su dugo živjeli i tu vještinu usavršili. Uradili su krajnje što su mogli urade u oblasti čarobnjaštva. Oni su bili brojni, bili su sabrani sa svih mjesta, a Mūsā, sam, sa sobom je imao samo štap. Najednom štap proguta sve ono što su oni lažno izveli a progutati je najbrži način jedenja. Suština kod čarobnjaštva je fantazija - zabluda, a ovaj štap zaista proguta njihova užad i štapove i ne ostavi nikakva traga od njih, a da je djelo koje je izveo Mūsā bilo čarolija, njihova užad i štapovi ostali bi i poslije zavođenja i njih i prisutnih ljudi i ono što je progutala zmija Mūsāova. Međutim, oni posmatraju i gledaju, ali ništa od toga, zaista, ne nalaze.

Tada se nisu mogli održati a da se ne predaju poslušnosti jasne Istine koja ne prihvata nikakav spor i prepiranje. Oni najbolje znaju da je to istina.

Čarobnjaci se onda na tle baciše (26/46)

i rekoše: "Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, (26/47).

Gospodara Mūsāova i Hārūnova!" (26/48).

Od prvog momenta njima je bila obećana nagrada od faraona koju su oni očekivali za svoje vještine. Oni nisu bili vjernici niti su imali kakve veze sa ovim problemom, ali istina koja je dotakla njihova srca potpuno ih je izmijenila. Mūsāovo djelo ih je jako protreslo, prodrlo do dubina njihovih duša i srca. To je od njih odstranilo nagomilanost zablude, učinilo njihova srca čistim, živim, skrušenim i predanim Istini. Uživljeli su se u vjerovanju u vrlo kratkom vremenu. Najednom oni nalaze sebe bačene na tle, klanjaju se bez vlastite želje. Njihovi jezici se pokreću i očituju riječ vjerovanja sasvim čisto i jasno: *"Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, Gospodara Mūsāa i Hārūna* (26/47-48).

Ljudsko srce je veoma, veoma čudno. Samo jedan doticaj koji je pogodio srce gdje treba izmijenilo ga je u cjelini. Istinu je rekao Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kada kaže: "Svako srce se nalazi između dva prsta Milostivoga; ako hoće, uputi ga, a ako hoće, ostavi ga u zabludi."[22] Tako se čarobnjaci vratiše kao odabrani vjernici na očevid i sluh mase koja je okupljena, faraona i njegovih glavešina. Oni uopće ne razmišljaju šta će ih pogoditi zato što su javno oglasili vjerovanje pred licem nasilnika. Nisu razmišljali o posljedicama i rezultatima toga. Njih nije interesiralo šta će raditi ili šta će reći faraon.

Ovaj iznenadni preokret mora da je djelovao na faraona i njegove velikane kao oluja iz vedra neba. Ovu masu mobilizirali su radnici faraona, oni su ih sakupili da prisustvuju takmičenju. Mobilizirali su ih lažno, tvrdeći da je Mūsā čarobnjak koji namjerava da ih protjera iz njihove zemlje svojim čarobnjaštvom, govorili su da Mūsā želi da ostvari vlast i preda je svom narodu. Govorili su da će čarobnjaci njega poraziti i time se ponositi. Međutim, eto, ta masa, ti prisutni gledaju čarobnjake kako bacaju ono što imaju baciti u ime faraona i njegove časti, a onda najednom poraženi čarobnjaci javno oglašavaju poraz, priznaju da Mūsā zastupa istinu u svom poslanstvu, da je upućen od strane Allaha, vjeruju u Gospodara svjetova koji ga je poslao i odbacuju sa sebe klanjanje faraonu.

---

[22] Citiraju Buharija i Muslim

Do malo prije oni su bili njegova vojska oni koji su došli da bi mu bili u službi, očekivali su da budu nagrađeni i da proslave njegov ugled.

Ovo je preokret koji prijeti prijestolju faraonovu, jer prijeti vjerskim bajkama na kojima počiva ovo prijestolje, prijeti božanskim bajkama ili božanskom sinovstvu, što je bilo prošireno u jedno vrijeme. Ovo su čarobnjaci, a čarobnjaštvo je bilo sveto zanimanje koje su mogli obavljati samo svećenici po bogomoljama širom zemlje, a eto - oni sada vjeruju u Gospodara svjetova, Gospodara Mūsāova i Hārūnova, a poznato je da masa uvijek ide iza svećenstva pridržavajući se vjerovanja kojima su ih zabavljali. Pa šta je onda preostalo prijestolju faraonovu, kakav oslonac do sila, a sama sila bez vjerovanja ne održava prijestolje niti štiti vlast.

Možemo samo pojmiti kakav je strah spopao faraona zbog ovog iznenađenja, a i strah glavešina oko njega, kad pojmimo ovu istinu, tj. vjerovanje čarobnjaka i svećenstva otvoreno i jasno, vjerovanje tako snažno da se oni ne mogu zadržati, a da ne učine klanjanje priznajući Mūsāov poziv i odazivajući mu se.

Faraon je potpuno poludio, pribjegao prijetnji strogom i drastičnom kaznom, optužujući čarobnjake za zavjeru protiv njega, protiv naroda, a u dosluhu sa Mūsāom:

"Da povjerujete njemu prije dopuštenja moga!" - viknu faraon. - "On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio - a vi ćete zapamtiti: poodsijecaću vam ruke i noge vaše unakrst i sve ću vas porazapinjati!" (26/49).

"Da povjerujete njemu prije dopuštanja moga" (26/49) - a nije rekao da vjerujete u njega, jer je htio reći da su se predali njemu prije nego što im je faraon odobrio. To su uradili raznim manevrisanjem koje je pripremio Mūsā i koji dominira njihovim htijenjima. Faraon zna šta Mūsā želi, zna šta mu je cilj, kakva će biti posljedica. Njegovo srce nije osjetilo te doticaje koji su dotakli srca tih čarobnjaka. Međutim, kada je neko od nasilnika imao srce koje bi osjetilo ovako svijetle doticaje? Zato on žuri da ih optuži za urotu zbog ovog opasnog preokreta, pa kaže: *"On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio (26/49).* To je čudna optužba. Nju mogu objasniti samo neki od ovih čarobnjaka. Oni su iz kruga svećenstva, oni koji su ranije odgajali Mūsāa u palači faraonovoj u vrijeme kada ga je faraon posinio, ili možda kada se Mūsā navraćao njima u bogomolje. Faraon se u svom napadu oslanja na ove daleke veze. On potpuno zamjenjuje ovo pitanje i umjesto da kaže: "on je zaista vaš učenik" on ističe *"On je vaš učitelj" (26/49)* - da bi uozbiljio i uvećao ovo pitanje i zaprijetio pred masama.

Faraon počinje da prijeti strašnom kaznom, a prethodno je zaprijetio šta očekuje vjernike.

"Da povjerujete njemu prije dopuštenja moga!" - viknu faraon. - "On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio - a vi ćete zapamtiti: poodsijecaću vam ruke i noge vaše unakrst i sve ću vas porazapinjati!" (26/49).

To je ludost koju može počiniti nasilnik kad osjeti opasnost za svoje prijestolje ili za svoju ličnost. On to čini sa žestokom grubošću i grozotom bez imalo grižnje savijesti. To su bile riječi nasilnika faraona koji se oholi, koji ima i moć da realizira ono što kaže. Kakav li će biti odgovor vjerničke grupe koja je primijetila svjetlo?!

Bit će to riječ srca koja je pronašla Allaha i koja ni najmanje ne mari šta će izgubiti poslije ovog osvješćenja, bit će to riječi srca koje je spojeno sa Allahom, koje je osjetilo ukus te Veličine i koje ne mari za proslavom nasilnika, bit će to riječi srca koje se nada nagradi budućeg svijeta, srca koje ne mari bogzna kako za ovaj svijet.

"Ništa strašno!" - rekoše oni -, "mi ćemo se Gospodaru svome vratiti (26/50).

Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti zato što smo prvi vjernici" (26/51).

Ništa srašno! Ništa srašno nije sječenje nogu i ruku unakrst.[23] Ništa strašno u stavljanju na križ, niti mučenju. Ništa strašno nije umrijeti ili pasti kao šehid! Ništa strašno nije jer se mi vraćamo našem Gospodaru, a ovdje na ovom svijetu neka bude šta će biti! Težnja za koju smo mi vezani i čemu se nadamo je: *da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti* (26/51), kao nagradu, *zato što smo prvi vjernici* (26/51) i što smo mi pobijedili u takmičenju.

Bože dragi! Ja kava je ljepota vjerovanje kad zasija u grudima, kada se izlije na duše i unese smirenost u čovjeka, kad uzdiže to blato na najviše visine, kad ispuni srca bogatstvom, zalihom i obiljem i kad sve što je na ovom svijetu postaje beznačajno, nevažno i nisko!

Ovdje se u kontekstu spušta zastor upravo na ovoj nagomilanoj ljepoti. Tu se ništa ne dodaje kako bi ostala scena svjetla svijetla i veličanstvena sa snažnom intonacijom. Time su se odgajale duše, ranije u

---

[23] Desnu ruku sa lijevom nogom i lijevu ruku sa desnom nogom.

Mekki dok su se suočavale sa mukom, strahom i tjeskobom. Time se odgaja i danas svaki vjernik koji se zbog svoje vjere suočava sa nasiljem, grubosti i mučenjem.

Poslije ovakve situacije Allah će zaštititi Svoje robove vjernike, a faraon priprema zavjeru i sakuplja svu svoju vojsku:

I Mi objavismo Mūsāu: "Kreni noću s robovima Mojim, ali bićete gonjeni" (26/52).

I faraon posla po gradovima sakupljače: (26/53)

"Ovih je zaista malo (26/54)

i rasrdili su nas, (26/55)

a mi smo svi budni!" (26/56).

Ovdje se javlja jedna praznina u događaju i u vremenu. Ništa se ne govori na ovom mjestu, Mūsā i Sinovi Isrāilovi živjeli su poslije ovog takmičenja neko vrijeme, o čemu govore drugi ajeti koji se navode u suri El-A'raf.[24] prije nego je Allah objavio Mūsāu da otputuje sa svojim ljudima. Kontekst to i ovdje prekriva kako bi došao do kraja koji odgovara temi ove sure i njenom osnovnom smjeru.

Allah je tada objavio Mūsāu da ide sa svojim ljudima, da noću putuje nakon pripreme i organiziranja. Allah obavještava Mūsāa da će ga faraon slijediti sa svojom vojskom. Istovremeno, Allah mu je naredio da vodi svoj narod prema obali mora. (Najvjerovatnije da je to bio Suecki zaljev u oblasti Buhajrat.)

Faraon je znao da će Sinovi Isrāilovi potajno napustiti Egipat pa je naredio da se izvrši opća mobilizacija i uputio sakupljače u veća mjesta da sakupe vojsku da bi stigao Mūsāa i njegov narod i tako poremetio njihove namjere. Faraon nije znao da je sve ovo rasporedio Onaj koji sve raspoređuje.

Namjesnici njegovi su odjurili da sakupe vojsku. Međutim, ovo okupljanje izazvalo je uznemirenost faraona zbog snage Mūsāa i onih koji su s njim, da oni predstavljaju veliku opasnost tako da i vladar, božanstvo po njegovom mišljenju, ima potrebu da izvrši opću mobilizaciju, ali istovremeno potrebno je i omalovažiti položaj vjernika:

---

[24] V. IX džuz U okrilju Kur'ana str. 83-91

"ovih je zaista malo" (26/54).

Ako je to tako, zašto toliko interesiranje za Mūsāov narod? Zašto sakupljanje kad su oni, zaista, malobrojni?

"I rasrdili su nas" (26/55) -

oni čine razna djela i govore što izaziva srdžbu i nemir.

Ovo znači da oni predstavljaju opasnost u svakom slučaju pa ovi namjesnici neka onda govore, nije to važno, mi ih očekujemo, mi smo na čeki.

"A mi smo svi budni (26/56) -

pratimo njihove spletke, držimo ih u ruci, držimo uzde ovog problema.

To je zbunjenost, to su neistine i stalne oholosti u momentima konfrontacije sa nosiocima vjere.

* * *

Prije nego se izloži i posljednja scena, u kontekstu se brzo govori o posljednjem momentu izlaska faraona i njegovih glavešina, govori se šta je bilo s njihovim uživanjima i posjedom i o nasljedstvu Sinova Isrāilovih koji su bili slabi.

I Mi ih izvedosmo iz vrtova i rijeka, (26/57)

iz riznica i dvoraca divnih (26/58).

Eto tako je bilo, i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Isrāilovi (26/59).

Izašli su slijedeći korake Mūsāa i njegovih ljudi, prateći njihov trag. Ovaj njihov izlazak bio je posljednji. On je bio istovremeno i izlazak i napuštanje svih bašča, svih izvora, svih riznica i vrijednih mjesta kojima su raspolagali. Poslije ovoga oni se nisu nikada vratili tom uživanju. Zbog toga se ovdje i ističe njihov kraj ubrzo po njihovu izlasku da prate trag vjernika. Čudna kazna za nasilje, oholost i zlo!

I Mi dadosmo da to naslijede sinovi Isrāilovi (26/59).

Nije poznato da li su se Sinovi Isrāilovi vratili u Egipat nakon što su izašli u Svetu zemlju, naslijedili vlast Egipta, riznice faraona i njegov položaj. Zbog toga neki komentatori Kur'ana kažu da su oni naslijedili sve što je imao faraon i njegove glavešine. To nasljedstvo je: raznovrsne bašče, izvori, riznice i ugledni položaji, čime su faraon i njegove glavešine raspolagali.

* * *

Poslije ovog izlaganja dolazi posljednja odlučna scena.

I oni ih, kad se sunce rađalo, sustigoše (26/60).

pa kad jedni druge ugledaše, drugovi Mūsāovi povikaše: "Samo što nas nisu stigli!" (26/61).

"Neće!" - reče on - "Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati" (26/62).

I Mi objavismo Mūsāu: "Udari štapom svojim po moru!" - i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo; (26/63)

i Mi onda tamo one druge približismo - (26/64)

a Mūsāa i sve one koji bijahu s njim spasismo (26/65)

i one druge potopismo (26/66).

Mūsā je žurio sa Allahovim robovima na osnovu objave Allaha i Njegova rasporeda. Slijedila ih je vojska faraonova, ujutro, sa spletkom i paklom faraona. Ovdje se ta scena približava svome kraju, a borba dostiže svoj vrhunac. Mūsā i njegov narod su pred morem. Oni nemaju broda, a nije im moguće gaziti more. Oni nemaju ni svoga oružja. Faraon im se već približio sa svojom vojskom, sa oružjem, traže ih, a zna se da faraon i njegove glavešine nisu ni najmanje milostivi. Situacija jasno govori: nema izlaza, more pred njima, a neprijatelj za njima.

Drugovi Mūsāovi povikaše: "Samo što nas nisu stigli!" (26/61).

Panika je dostigla vrhunac. Preostaje još samo nekoliko minuta, a onda navaljuje smrt, nema izlaza, nema pomagača.

Međutim, Mūsā, koji prima objavu od svoga Gospodara, ne sumnja nijednog trena u spas. Srce mu je ispunjeno pouzdanjem u svoga Gospodara. Uvjerenjem da mu je Allah u pomoći. Siguran je u spas, iako ne zna kako će to biti. Spas mora da bude jer ga Allah upućuje i štiti. *"Neće!" reče on - "Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati"* (26/62).

"Neće!" (26/62), sigurno i potvrdno, *neće*. Neće nas stići, *neće*. Nećemo biti upropašteni. *Neće*, nećemo biti stavljeni na iskušenje. *Neće*, nećemo biti izgubljeni. *"Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati"* (26/62) - govori Mūsā sa ovom odlučnošću, potvrdom i uvjerenjem.

U posljednjem trenu iskrsnu svijetli znak u noći očaja i panike i otvara put spasa odakle oni sami ne znaju.

I Mi objavismo Mūsāu: "Udari štapom svojim po moru!" (26/63).

Kontekst ne daje vremena da bi se reklo da je Mūsā udario svojim štapom po moru. Ovo je razmljivo, jer se žuri sagledati rezultat.

i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo (26/63).

I ovdje se desila nadnaravnost. Ostvarilo se ono što ljudi kažu da je nemoguće, jer oni porede Allahov zakon sa nečim što se stalno ponavlja. Allah koji je dao zakon, On je moćan i da se taj zakon odvija prema Njegovom htijenju onako kako On hoće.

Dogodila se nadnaravnost i otkrio se put između dva dijela vode. Voda je stajala na jednoj i drugoj strani puta kao veliko brdo. Provukoše se Sinovi Isrāila.

Faraon je stao sa svojom vojskom kao svjedok. Nije očekivao takvo nešto. Posmatrao je ovu nadnaravnu scenu i taj čudni događaj.

Mora da je bio pogođen i začuđen pa je dugo stajao i gledao Mūsāa i njegove ljude kako prelaze kroz ovo duboko more putem koji je bio otkriven, prije nego je naredio svojoj vojsci da se i oni probijaju iza Mūsāa i njegovih ljudi tim istim čudnim putem.

Allahova odredba se završava. Sinovi Isrāilovi bili su izašli na drugu obalu kada su se faraon i njegova vojska našli između dva brijega vode. Allah im je približio njihovu zapečaćenu sudbinu:

i Mi onda tamo one druge približismo - (26/64)

a Mūsāa i sve one koji bijahu s njim spasismo (26/65)

i one druge potopismo (26/66).

Tako ova nadnaravnost ostaje za stalno, kroz vremena, da kazuje o sebi, stoljećima. Da li su u nju mnogi vjerovali?

To je, zaista, pouka, i većina njih nisu bili vjernici (26/67).

Ovi nadnaravni događaji ne vuku za sobom vjerovanje iako su se ljudi tome prisilno priklonili; vjerovanje je uputa u srcima:

a Gospodar tvoj je, doista, Silan i Milostiv (26/68).

Nakon izlaganja ovih potvora i događaja u ovoj suri pogovor je sasvim poznat:

« وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ * إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ : مَا تَعْبُدُونَ ؟ * قَالُوا :
نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ * قَالَ : هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ؛ أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ
أَوْ يَضُرُّونَ ؟ * قَالُوا : بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ * قَالَ : أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ
تَعْبُدُونَ * أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ؟ * فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ ٱلْعَالَمِينَ * ٱلَّذِي
خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ * وَٱلَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ *
وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ * وَٱلَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ ٱلدِّينِ .

« رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِٱلصَّالِحِينَ * وَٱجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي ٱلْآخِرِينَ *
وَٱجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ * وَٱغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ ٱلضَّالِّينَ * وَلَا تُخْزِنِي
يَوْمَ يُبْعَثُونَ * يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ .

« وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ * وَقِيلَ لَهُمْ : أَيْنَ مَا كُنْتُمْ
تَعْبُدُونَ * مِنْ دُونِ ٱللَّهِ ؟ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ ؟ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ
وَٱلْغَاوُونَ * وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ * قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ : * تَٱللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ
مُبِينٍ * إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ ٱلْعَالَمِينَ * وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ * فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ *
وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ * فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ !

« إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ » ﴿١٠٤﴾

i kaži im vijest o Ibrāhimu (26/69)

kad je oca svoga i narod svoj upitao: "Čemu se vi klanjate?" (26/70)

a oni odgovorili: "Klanjamo se kumirima i povazdan im se molimo", (26/71)

on je rekao: "Da li vas oni čuju kada se molite, (26/72)

ili, da li vam mogu koristiti ili naškoditi?" (26/73).

"Ne," - odgovoriše, "ali mi smo upamtili pretke naše kako tako postupaju" (26/74).

"A da li ste razmišljali" - upita on - "da su oni kojima se klanjate (26/75)

vi i kojima su se klanjali davni preci vaši, (26/76)

doista, neprijatelji moji? Ali, to nije Gospodar svjetova, (26/77)

koji me je stvorio i na pravi put uputio, (26/78)

i koji me hrani i poji, (26/79)

i koji me, kad se razbolim, liječi, (26/80)

i koji će mi život oduzeti, i koji će me poslije oživjeti, (26/81)

i koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti! (26/82).

Gospodaru moj, podari mi znanje i uvrsti me među one koji su dobri (26/83)

i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći, (26/84)

i učini me jednim od onih kojima ćeš džennetske blagodati darovati, - (26/85)

i ocu mome oprosti, on je jedan od zalutalih - (26/86)

i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti, (26/87)

na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, (26/88)

samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti" (26/89).

I džennet će se čestitima približiti, (26/90)

a džehennem zalutalima ukazati, (26/91)

i reći će im se: "Gdje su oni kojima ste se klanjali, (26/92)

a niste Allahu; mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći?" (26/93).

pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, (26/94)

i vojske Iblisove - svi zajedno (26/95).

I oni će, svađajući se u njemu, govoriti: (26/96)

"Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi (26/97)

kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali, (26/98)

a na stranputicu su nas naveli zlikovci, (26/99)

pa nemamo ni zagovornika, (26/100)

ni prisna prijatelja, - (26/101)

da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici!" (26/102).

U tome je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, (26/103)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/104).

Kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam), faraonu i faraonovim velikanima su time završena. Ona govore o radosnoj vijesti vjernicima koji su bili slabi i koji su ugnjetavani, isto onako kao što je bila ugnjetavana vjernička manjina, svojevremeno, u Mekki. Ovo kazivanje govori i o propasti nasilnika i oholih čiji položaj sliči položaju Kurejšija.

Sada se nastavlja sa kazivanjem o Ibrāhimu (alejhi's-selam) i njegovu narodu, naređuje se Poslaniku (alejhi's-selam) da to prenese politeistima. To je zbog toga što oni smatraju da su oni nasljednici Ibrāhima, da vjeruju u Ibrāhimovu vjeru, a ustvari oni pripisuju Allahu ortaka, podižu kipove u Kjabi da im se klanjaju, u Kjabi koju je iskreno, radi Allaha sagradio Ibrāhim. Poslanik (alejhi's-selam) im prenosi vijest o Ibrāhimu da bi iz toga izvukli istinu u koju sumnjaju.

Kazivanja u ovoj suri ne prate historijsku hronologiju, jer je ovdje cilj pouka, dok se u suri A'raf namjerava i historijska hronologija da bi se iznijela linija nasljedstva na Zemlji i slijed poslanika od vremena Ādema (alejhi's-selam) pa kazivanje ovdje prati historijsku liniju od samog spuštanja Ādema iz Dženneta i početka ljudskog života.

Moment koji se ovdje izlaže iz okvira kazivanja o Ibrāhimu (alejhi's-selam) je moment poslanstva njegovu narodu, njegov razgovor s njima o vjerovanju, nijekanju takozvanih božanstava, usmjerenje ljudi ka Allahu, podsjećanje na Posljednji dan. U ovoj kompletnoj sceni koja je popratila scene Sudnjeg dana, osuđuje se klanjanje nekom drugom božanstvu i kajanje ljudi zbog politeizma koji je doveo u situaciju u kakvoj oni sada jesu pa oni kao da su stvarno tu gdje su. Ovo je pouka onima koji pripisuju Allahu ortaka, a onda se ova scena razvija u razgovor o karakteristikama monoteizma i smutnji politeizma i sudbini politeista na Sudnjem danu jer je cjelokupna koncentracija usmjerena prema monoteizmu i ograničila se na to, osim što se o tome više govori u drugim surama.

Brojni momenti i kazivanja o Ibrāhimu (alejhi's-selam) navedeni su u surama: El-Beqare, El-En'am, Hūd, Ibrāhim, El-Hidžr, Merjem, El-Enbija i Hadždž. U svakoj ovoj suri izloženo je onoliko koliko odgovara općem kontekstu, a izloženo je upravo onoliko koliko odgovara i temi sure, njenoj atmosferi i odrazu.

U suri *Beqare* iznijet je moment Ibrāhimove gradnje Kjabe sa Ismailom, njegova molba da Allah učini ovo mjesto sigurnim, oglas da nasljedstvo Kjabe i njenog graditelja pripada muslimanima koji slijede njegovu vjeru, a ne onima koji se nasljeđuju srodstvom. Ovo je bilo zbog suprotstavljanja Sinova Isrāilovih, njihovog progonjenja i prokletstva i davanje muslimanima da naslijede Ibrāhimovu vjeru i Kjabu.

U ovom dijelu izložen je također i spor sa vladarom nevjernikom o svojstvima Allaha koji daje život a i smrt, koji daje da Sunce dolazi sa istoka, i izaziva tog vladara da on da ako može da se Sunce rađa i dolazi sa zapada. Tako su pali na tlo nevjernici.

Ovdje su također izloženi i momenti Ibrāhimove molbe upućene njegovom Gospodaru da mu pokaže kako On oživljava mrtve, pa mu je Allah naredio da zakolje četiri ptice, da njihove komade razbaca po brdima, a onda da ih oživi pred njegovim očima, njih koje su došle žureći prema Ibrāhimu.

I jedno i drugo nalazi se u ovoj suri o Allahovim dokazima, Allahovoj moći da daje i smrt i život.

U suri *El-En'am* iznijet je moment koji govori o Ibrāhimovu Gospodaru, o njegovoj uputi prema Gospodaru nakon razmišljanja o zvijezdama, Mjesecu i Suncu i praćenju scena koje se dešavaju u Kosmosu. To je bilo u ovoj suri koja govori o vjerovanju, o Allahovim dokazima u Kosmosu, dokaza tih znakova, o Stvoritelju i Kreatoru koji nema ortaka.

U suri *Hūd* izložen je moment Ibrāhimovog razveseljavanja Ishakom, a o tome se govori u kontekstu kazivanja o Lūtu, zatim se govori o prolasku meleka koji su zaduženi da sruše njegovo naselje na njihovom putu sa Ibrāhimom. U tim momentima dolazi do izražaja Allahova pažnja prema odabranicima, Njegovim robovima, i uništenje griješnika.

U suri *Ibrāhim* izložen je moment Ibrāhimove molbe koju on čini u blizini Bejtullaha za sve iz njegovog potomstva koji su bili naseljeni u neplodnoj dolini, izložena je njegova zahvala na Allahovom poklonu i daru, Ismaila i Ishaka, iako je on u starosti, njegova molba upućena njegovu Gospodaru da mu omogući da ustraje na obavljanju namaza i on i njegovo potomstvo, da mu Allah primi njegovu molbu i da mu oprosti, njemu i njegovim roditeljima na Dan obračuna. Kontekst ove sure u cjelini je pregled svih poslanika koji donose jedno poslanstvo, a to je *tewhid* - monoteizam, govori se o onima koji potvaraju poslanike da su oni svi jedni te isti i kao da je poslanstvo svih poslanika sjenovito stablo u paklenoj vrućini nevjerovanja i pustinji negiranja.

U suri *El-Hadždž* izložen je moment koji je izložen i u suri *Hūd* sa nešto više objašnjenja kod spominjanja Allahove milosti spram njegovih vjernih robova i Njegove kazne spram griješnika koji nagone u laž.

U suri *Merjem* iznijet je moment Ibrāhimove molbe sažeeljenja prema njegovu ocu i grubost Ibrāhimova oca prema Ibrāhimu, izoliranje Ibrāhima od oca i njegova naroda i darivanje Ismaila i Ishaka Ibrāhimu. To je bilo izloženo u suri u kojoj se govori o Allahovoj zaštiti čestitih i čistih Allahovih robova, govori se da atmosferu cjelokupne te sure sjeni milost, ljubav i blagost.

U suri *El-Enbija* iznijeta je Ibrāhimova molba za njegova oca i njegov narod, Ibrāhimov prijezir kipova kojima se klanja taj narod, rušenje tih kipova, Ibrahinmovo bacanje u vatru koja je po naredbi Allahovoj postala hladna i spasonosna za Ibrāhima, spašavanje njega i njegovog bratića Lūta u zemlji koju smo blagoslovili za svjetove, a to je poradi izlaganja svih

poslanika, Allahova zaštita tih poslanika i njihovo usmjeravanje ka klanjanju samo Allahu koji nema ortaka.

U suri *El-Hadždž* navodi se moment ukazivanja na naredbu čišćenja Kjabe radi onih koji čine tavaf i povazdan se mole.

* * *

i kaži im vijest o Ibrāhimu (26/69)

kad je oca svoga i narod svoj upitao: "Čemu se vi klanjate?" (26/70).

I kaži vijest o Ibrāhimu onima koji smatraju da ga slijede, da oni slijede njegovu vjeru, kaži im to, a on je osuđivao ono čemu se klanjao njegov otac i njegov narod, klanjali se kipovima kao što su ovi kipovi kojima se klanjaju politeisti u Mekki. On se suprotstavlja svome ocu i svome narodu zbog njihovog nevjerovanja, osuđuje njihovu zabludu koju prakticiraju i pita ih u čudu: *Čemu se vi klanjate (26/70),*

a oni su odgovorili: "Klanjamo se kumirima i povazdan im se molimo", (26/71)...

Oni nazivaše svoje kipove božanstvima i kažu da su to kipovi koji predskazuju da oni ne mogu zanijekati da su ta božanstva - kipovi isklesani od kamena, i da se oni i pored toga njima mole i neumorno im se klanjaju. Ovo je krajnja glupost. Međutim, kada jedna vjera odstupi, onda nosioci tog vjerovanja ne mogu prozreti dokle je odstupilo njihovo klanjanje, poimanje i riječi od Istine.

Ibrāhim (alejhi's-selam) počinje da budi njihova nemarna srca i upozorava glupe umove na tu glupost koju prakticira ne razmišljajući niti promišljajući.

On je rekao: "Da li vas oni čuju kada se molite, ili da li vam mogu koristiti ili naškoditi (26/72-73)...

Najmanje što bi božanstvo, kome se neko klanja, moralo imati je sluh kao i onaj kome se klanja i usmjerava s ibadetom i molitvama. Ovi kipovi ne čuju svoje robove, a oni im se klanjaju i mole ih za koristi i štetu. A ako su kipovi gluhi, pa ih ne čuju, onda ima li kakog smisla klanjati im

se, mogu li oni što koristiti ili štetiti? Jasno, ne mogu učiniti ni jedno ni drugo za što im se mole.

Prisutni ljudi nisu ništa na ovo odgovorili. Oni ne sumnjaju da se Ibrâhim njima ismijava i da to osuđuje, ali oni nemaju nikakvog dokaza da bi se suprotstavili tome što on kaže. Kada bi bilo šta progovorili, otkrili bi okamenjenost koja pogađa one koji oponašaju druge bez svijesti i razmišljanja:

"Ne," - odgovoriše, "ali mi smo upamtili pretke naše kako tako postupaju" (26/74).

Ovi kipovi ne čuju, ne štete, ni koriste. Međutim, mi smo našli naše pradjedove kako im se mole pa se i mi njima molimo i klanjamo im se.

To je sraman odgovor, ali politeisti se nisu sramili da to kažu, isto kao što se nisu sramili ni politeisti u Mekki da to čine. Postupak njihovih pradjedova bio je garancija da se to prihvati bez ikakve rasprave. Štaviše, postojali su i drugi elementi, ne islam, da politeisti napuste vjeru svojih pradjedova, da ne uzmu u obzir njihov stav i da donesu sud da su bili u zabludi. Ali ovakvo nešto nije dopušteno za one koji napuštaju Istinu.

Ovako se istupa sa sličnim praznim uvjerenjima u lice Istine pokušavajući da djeluju protiv Istine u svim periodima umnog i duševnog okamenjenja i devijacije koja pogađa ljude. Tada je potreban jak i snažan potres da ih vrati ka slobodi, poletu i razmišljanju.

Pred takvim okamenjenjem Ibrâhim (alejhi's-selam), uprkos svoje blagosti i strpljenja, nije pronašao ništa drugo do da ih jako potrese, javno oglasi i iznese svoje neprijateljstvo prema kipovima i iskvarenom vjerovanju koje dozvoljava da se ljudi klanjaju nečem sličnom:

"A da li ste razmišljali" - upita on - "da su oni kojima se klanjate (26/75)

vi i kojima su se klanjali davni preci vaši, (26/76)

doista, neprijatelji moji? Ali, to nije Gospodar svjetova, (26/77)...

Tako Kur'an govori vjernicima i uči ih da nema laskanja u vjerovanju ni prema ocu ni prema narodu, da je glavna spona tu spona vjere, glavna vrijednost je vrijednost vjerovanja, a sve osim toga slijedi to - ma šta bilo i ma gdje bilo.

Ibrâhim izuzima *Gospodara svjetova* (26/77) između svojih neprijatelja koje su oni i njihovi pradjedovi obožavali *Doista, neprijatelji moji, ali to nije*

Gospodar svjetova (26/77), jer među njihovim drevnim precima bio je i poneko ko se klanjao Allahu prije nego što je narod pokvario vjeru i unio devijaciju, a možda je bilo i onih koji su se klanjali Allahu, ali pripisivali su Mu ortaka, drugo takozvano božanstvo. To bi bila predostrožnost u riječima i tačan svjesni vrlo važan izraz kojeg je Ibrāhim (alejhi's-selam) koristio u razgovoru o vjerovanju.

Tada Ibrāhim (alejhi's-selam) počinje da opisuje svoga Gospodara, Gospodara svjetova, i svoje povezivanje sa Gospodarom u svakoj situaciji i vremenu. Tu osjećamo čvrstu blizinu, prijatnu vezu, osjećamo da je to u Allahovoj ruci u vrijeme kretanja i u vrijeme mirovanja, u vrijeme svake potrebe i cilja:

koji me je stvorio i na pravi put uputio, (26/78)

i koji me hrani i poji, (26/79)

i koji me, kad se razbolim, liječi, (26/80)

i koji će mi život oduzeti, i koji će me poslije oživjeti, (26/81)

i koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti! (26/82).

Primjećujemo iz Ibrāhimova opisa njegova Gospodara i njegove predanosti u predstavljanju svoje veze sa Gospodarom da on živi svojim bićem sa svojim Gospodarom, da gleda na Njega jakim pouzdanjem, kreće prema Njemu sa ljubavlju. On Ga opisuje kao da Ga vidi i osjeća realnost Njegove blagodati, Njegova izlivanja dobra, osjeća to svojim srcem, svojim osjećajima, svojim udovima. Prijatna muzikalnost u kazivanju Ibrāhimovih riječi u Kur'anu pomaže da se ova atmsfera i susret u ovoj sceni proširi u prijatnoj, ugodnoj, blagoj i stalnoj ritmici.

...Koji me je stvorio i na pravi put uputio (26/78), Koji me je dao da se razvijem, što je Njemu poznato, a ja ne znam, On zna moju bit i sastav, zna moju ulogu i osjećaj, moje stanje i moje sklonište. Koji me *...na pravi put uputio (26/78),* na moj Put koji ja slijedim, na stazu po kojoj idem. Ibrāhim (alejhi's-selam) kao da osjeća da je On pokorno tijesto u ruci Stvoritelja koji kreira, formira ga kako hoće, u slici i prilici kako želi. To je apsolutna predaja, u potpunoj smirenosti, zadovoljstvu, sigurnosti i uvjerljivosti.

...i koji me hrani i poji, i koji me, kad se razbolim liječi (26/79-80) - to je direktno i zaštitno staranje, puno pažnje i ljubavi, a što Ibrāhim osjeća i kada je zdrav i bolestan. On je odgojen veličanstvenim odgojem poslanstva

tako da ne pripisuje svoju bolest Bogu, jer zna da je on u htijenju svoga Gospodara i kad je bolestan i zdrav. On primjećuje svoga Gospodara i na mjestima uživanja i izlijevanja blagodati primjećuje kada ga njegov Gospodar hrani, poji i liječi, on ne spominje svoga Gospodara na mjestima iskušenja kada ga Allah ikušava.

...i koji će mi život oduzeti i koji će me poslije odživjeti (26/81) - to je vjerovanje da je Allah Onaj koji daje smrt, to je vjerovanje u proživljenje, okupljanje, predaja i krajnje zadovoljstvo.

...i koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti (26/82) to je kranje što Ibrāhim(alejhi's-selam) želi, vjerovjesnik i poslanik koji poznaje svoga Gospodara ovako o Njemu, osjeća u svojoj duši ovu blizinu. To je krajnje što može poželjeti da bi mu oprostio njegov Gospodar njegove grješke na Sudnjem danu. Ibrāhim ne pravda sebe. On osjeća da ima grješke. On se ne osvrće na svoja djela i ne misli da zaslužuje bilo šta za svoja djela, nego samo želi Allahovu dobrotu, nada se Njegovoj milosti. To je ono, jedino, kome teži kod oprosta.

To je osjećaj bogobojaznosti, lijepog odgoja i odgovornosti. To je ispravna odgovornost, osjećaj vrijednosti Allahove blagodati. Ta blagodat je veličanstvena dok je vrijednost rada čovjekova potpuno neznatna.

Ovako Ibrāhim kod opisa svoga Gospodara sabire, i elemente pravog vjerovanja: vjerovanje u jednog Gospodara svjetova, vjerovanje da Gospodar raspolaže ljudima u najtanahnijim momentima njihova života na Zemlji, zatim u proživljenje, polaganje računa poslije smrti, u Allahovu neizmjernu dobrot i ograničenost čovjeka. To su elementi koje negira Ibrāhimov narod, a negiraju ih i politeisti.

Ibrāhim (alejhi's-selam) ovdje počinje obraćanjem Allahu (Uzvišenom) svojom nježnom i dugom molbom, pun vjerovanja i skrušenosti.

Gospodaru moj, podari mi znanje i uvrsti me među one koji su dobri (26/83)

i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći, (26/84)

i učini me jednim od onih kojima ćeš džennetske blagodati darovati, - (26/85)

i ocu mome oprosti, on je jedan od zalutalih - (26/86)

i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti, (26/87)

na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, (26/88)

samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti" (26/89).

U cjeloj ovoj molbi ne traži se nikakva ponuda ovog svijeta, čak ni tjelesno zdravlje, nego je to molba upućena višem horizontu, molba koju su pokrenuli čisti osjećaji, molba srca koje je upoznalo Allaha i koje smatra sve drugo nevažnim osim Allaha, srca koje je osjetilo znanje koje još više traži, nada se i plaši u granicama onoga što je okusilo i što želi.

Gospodaru moj, podari mi znanje (26/83) - daj mi mudrost pomoću koje ću prepoznati šta su zdrave, a šta slabe vrijednosti i daj da ostanem na putu i stazi koja će me dovesti do onoga što je trajnije.

... *i uvrsti me među one koji su dobri* (26/83) - govori to Ibrāhim plemeniti vjerovjesnik, koji se obraća Allahu i koji je blag. O, Bože, kakve li skromnosti! Kakva je to odgovornost! Kakvo osjećanje grijeha, kakav strah da ne dođe do promjene u njegovu srcu! Kakva čežnja da se poveže samo sa dobrima, uz pomoć svoga Gospodara da čini dobra djela koja će ga povezati sa dobrim ljudima.

...*i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći* (26/84) - to je molba pomoću koje se želja kreće naprijed i proteže ne srodstvom nego vjerovanjem. Ibrāhim, obraćajući se svome Gospodaru, moli da mu Allah podari da oni koji kasnije dođu budu iskreni, poziva ih Istini, želi da ih dovede do istinite i tolerantne vjere, vjere Ibrāhimove. Možda je ova njegova molba bila izražena i na drugom mjestu, npr. kada je uspostavljao Kjabu sa svojim sinom Ismailom, kada je govorio: *Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš nek bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si! Gospodaru naš, pošalji im poslanika jednog od njih koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih i mudrosti učiti i očisti ih, jer Ti si, uistinu, silan i mudar!* (2/128-129). Allah mu je prihvatio tu molbu, ostvario njegovo traženje i dao da ga lijepim spominju oni koji poslije njega dolaze, dao im poslanika, jednog od njih, da ih podučava Allahovim dokazima, da ih uči Kur'anu i mudrosti i da ih očisti. Taj odgovor uslijedio je poslije više hiljada godina. To je po narodnom shvatanju i običaju veoma dugo, a kod Allaha je određeni termin koji zahtijeva usvajanje odgovor čija mudrost zahtijeva da se ostvari u tom roku prihvaćena molba.

...i učini me jednim od onih kojima ćeš džennetske blagodati darovati (26/85) - on je molio svoga Gospodara, još prije, da ga spoji sa dobrim ljudima da mu podari da uspije na dobrom djelu kojeg bi činio u redovima tih dobrih ljudi, molio je za ugodni Džennet koji nasljeđuju Allahovi dobri robovi.

...i ocu mome oprosti, on je jedan od zalutalih (26/86) - on je to molio iako je imao neprilika koje mu je njegov otac činio, grubosti mu govorio i prijetio. Međutim, Ibrāhim mu je već ranije obećao da će tražiti oprost za njega i evo sada on to obećanje ispunjava; Kur'an je kasnije objasnio da nije dozvoljeno tražiti oprost za politeiste makar oni bili i bliža rodbina. Ibrāhim je tražio oprost za svoga oca na osnovu obećanja koje mu je ranije obećao: *a čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao* (9/114). Ovim se ističe da srodstvo ne počiva na krvnoj vezi nego na vjerovanju. Ovo je jedna od osobina islamskog jasnog odgoja. Prema tome, prva spona među ljudima jeste spona vjerovanja u Allaha. Nikakva veza između dvije osobe u ljudskom rodu ne počiva do na ovoj osnovi - vjerskoj, i kada ova spona bude prekinuta, to će se odraziti na ostale veze i povezivanja tako da će uslijediti tolika udaljenost da ne postoji nikakva veza niti spona ako nema i vjerske.

...i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti, na Dan kada neće nikavo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti (26/87-89). Iz riječi Ibrāhimovih (alejhi's-selam): *i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti* (26/87) saznajemo dalekosežnost njegova osjećaja za strah Sudnjeg dana, dalekosežnost njegova stida od njegova Gospodara, njegovu bojaznost da ne bude griješio pred Gospodarom, njegov strah da neće upotpuniti svoje obaveze, a on plemeniti vjerovjesnik. Iz njegovih riječi: *Na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti* (26/88-89) saznajemo dalekosežnost njegove spoznaje o istinitosti toga Dana o njegovu saznanju prave vrijednosti, jer na Dan obračuna, postoji samo vrijednost iskrenosti, iskrenost srca u cjelini prema Allahu, čistota srca svih nedostataka, svih bolesti, svih ciljeva, strasti i devijacija. Kada je srce vezano samo za Allaha, tad će ostvariti spas koji ima svoju vrijednost i težinu: *na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti* (26/88), kada neće ništa koristiti neistinite i sumnjive vrijednosti kojim su okovani i u zabludu dovedeni oni koji su okovani time na ovom svijetu, a to nema nikakve težine na posljednjoj Tezulji.

Ovdje se navodi jedna od scena Sudnjeg dana koja ocrtava Dan koga se plaši Ibrāhim, a ta scena kao da je tu prisutna, vidi se, gleda je Ibrāhim dok se upućuje svome Gospodaru sa tom skrušenom dovom:

I džennet će se čestitima približiti, (26/90)

a džehennem zalutalima ukazati, (26/91)

i reći će im se: "Gdje su oni kojima ste se klanjali, (26/92)

a niste Allahu; mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći?" (26/93).

pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, (26/94)

i vojske Iblisove - svi zajedno (26/95).

I oni će, svađajući se u njemu, govoriti: (26/96)

"Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi (26/97)

kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali, (26/98)

a na stranputicu su nas naveli zlikovci, (26/99)

pa nemamo ni zagovornika, (26/100)

ni prisna prijatelja, - (26/101)

da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici!" (26/102).

Džennet se već približio, izložen je bogobojaznima koji su se plašili Allahove kazne, a otkriven je i Džehennem i pokazan onima koji su zavodili, koji su skrenuli sa Pravog Puta i pobijali da će doći Sudnji dan. Eto, oni sada stoje pred scenom Džehennema gdje mogu da čuju i kuđenje i kajanje prije nego budu okovani i bačeni u njegovu vatru. Tada će biti pitani šta su i koga, obožavali, mimo Allaha, a to je u skladu sa kazivanjem o Ibrāhimu i njegovu narodu i kakav je bio dijalog između njega i njih u povodu onog što su oni obožavali. Oni će danas zaista biti pitani: *gdje su oni kojima ste se klanjali, a niste Allahu;* (26/92-93). Gdje su oni? *Mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći* (26/93); ne čuje se od njih nikakav odgovor niti se očekuje da odgovore, to je samo pitanje čuđenja i kajanja; *pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, i vojske Iblisa - svi zajedno* (26/94), biti bačeni, a mi skoro da čujemo zvonkost riječi, zvonkost glasa koji ih tiska i koji ih obara bez ikakve zaštite i sistema, glas nereda koji je izbio iz bacanja u ponor - kao da se nešto ruši, a njega slijedi drugo rušenje. To

je termin koji predstvalja svojom zvonkošću svoje značenje. Oni su zaista oni koji su zalutali i s njima su bačeni u ponor svi oni koji lutaju, oni *i vojske Iblisove - svi zajedno* (26/95). Svi su oni vojnici Iblisa. Ovaj termin ima opće nakon specifičnog, posebnog značenja.

Slušamo ih dok su u Džehennemu gdje govore svojim božanstvima – kipovima: *"Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali* (26/97-98), pa smo vas obožavali i klanjali vam se kao što se Allahu klanja, bilo u prisustvu ili bez prisustva. Oni to sada govore kada je vrijeme već isteklo, oni bacaju odgovornost na one koji su zajedno s njima griješili, na one koji su ih zavodili i odvraćali od Pravog Puta, tada se oni osvješćuju i primjećuju da je vrijeme već prošlo i da ne vrijedi ništa dijeliti odgovornosti.... *pa nemamo ni zagovornika ni prisna prijatelja* (26/100-101), nema nikakva božanstva koje bi se zauzelo za nas niti iskrena prijatelja koji bi nam koristio. I kada nije bilo zagovornika za ono što je prošlo, oni pitaju: Zar neće biti povratka na ovaj svijet da onda činimo dobro koje nas je mašilo na tom svijetu? *Da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici* (26/102) - to je samo želja, nema povratka, nema zagovaranja, ovo je dan obračuna.

Poslije ovoga uslijedio je određeni pogovor: *U tome je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv* (16/103-104).

To je istovremeno pogovor koji je donijet u ovoj suri nakon stradanja naroda: Āda, Semūda i Lūtova naroda, pogovor koji je došao poslije svakog Allahova ajeta u kome se govori o onima koji nagone u laž. Ova scena Sudnjeg dana je nadoknada u kontekstu ove sure za stradanja onih koji nagone u laž na ovom svijetu, jer scena predstavlja kraj Ibrāhimova naroda, kraj svakog politeizma. To je scena koja nudi pouku u svim kazivanjima ove sure, scene Sudnjeg dana u Kur'anu koje su date kao da su prava realnost i kao da ih gledaju oči kako slijede jedna za drugom, razmišljaju o njima osjećaji i potresaju se savjesti - kao da su to stradanja koja su se dogodaila na očevid ljudi dok su ih oni posmatrali.

« كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ: أَلَا تَتَّقُونَ * إِنِّي
لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ * فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ * فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ * قَالُوا : أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ؟ *

قَالَ : وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ؟ * إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَى رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ * وَمَا أَنَا بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ * إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ .

« قَالُوا : لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَانُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ * قَالَ : رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ * فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا ، وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ * فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ * ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ .

« إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » (١٢٢)

I Nūhov narod je smatrao lažnim poslanike (26/105).

Kad im brat njihov Nūh reče: "Kako to da se Allaha ne bojite? (26/106).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/107)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/108).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi, (26/109)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni!" - (26/110).

oni rekoše: "Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?" (26/111).

"Ne znam ja šta oni rade" - reče on, (26/112)

"svi će pred Gospodarom mojim, da znate, račun polagati, (26/113)

a ja vjernike neću otjerati, (26/114)

ja samo javno opominjem!" (26/115).

"Ako se ne okaniš, o, Nūhu!" - rekoše oni -, "bićeš sigurno kamenovan!" (26/116).

"Gospodaru moj," - reče on - "narod moj me u laž utjeruje, (26/117)

pa Ti meni i njima presudi i mene i vjernike koji su sa mnom spasi!" (26/118).

I Mi smo njega i one koji su bili uz njega u lađi krcatoj spasili, (26/119)

a ostale potopili (26/120).

To je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, (26/121)

a Gospodar tvoj je zaista Silan i Milostiv (26/122).

Isto onako kao što se kontekst vraća u historijskom smislu sa kazivanja o Mūsāu na kazivanje o Ibrāhimu, on se vraća i sa kazivanja o Ibrāhimu na kazivanja o Nūhu. Hronološko kazivanje, zaista, nije cilj, nego je cilj pouka iz tog kazivanja šta se na kraju zbilo sa politeistima i onima koji su poslanika nagonili u laž.

Kazivanje o Nūhu, isto kao i kazivanje o Mūsāu i Ibrāhimu, izloženo je u raznim surama Kur'ana. Tako je izloženo ranije u suri El-A'raf hronološki o poslanicima i poslanstvima po izlasku Ādema iz Dženneta, ukratko, gdje se govori o Nūhovu pozivu njegovu narodu da prihvati vjeru u jednog Boga, gdje su upozoreni na kaznu velikog Dana, gdje je njega njegov narod optužio za zabludu, gdje se oni čude da je Allah njima poslao čovjeka, jednog od njih, da bude poslanik i, najzad, gdje se govori o njihovu potopu i sporu Nūha i onih koji su bili s njim.

Kazivanje izloženo i u suri Jūnus, ukratko, na kraju ove sure kada ga je izazivao njegov narod i ugonio u laž, zatim je on spašen i drugi koji su bili s njim u brodu, a potopljeni ostali.

Kazivanje o Nūhu iznijeto je u suri Hūd i to podrobnije u kazivanju o potopu i lađi gdje se govori, poslije potopa o njegovoj molbi i obraćanju svome Gospodaru u vezi sa sinom koji je utopljen sa onima koji su bili utopoljeni, zatim - kakva je bila prepirka između njega i njegova naroda o monoteističkom vjerovanju.

I u suri El-Mu'minun iznosi se kazivanje o Nūhu. Tu se govori o njegovu pozivu svoga naroda da se klanja samo jednom Allahu, njihovu protivljenju protiv njega to što je on jedan od njih, a želi da bude poznatiji od njih, govori se: da je Allah htio, mogao je poslati meleka, govori se da su ga optužili da je lud, a onda u tekstu se iznosi da se on obraća svome Gospodaru i traži od Njega pomoć i dosta brzo ukazuje na lađu i Potop.

Sva ova kazivanja o Nūhu izložena su pretežno u nizu kazivanja o Ādu, Semūdu, narodu Lūtovu i stanovnicima Medjena. To je isto i u ovoj suri. Najuočljivije, u ovoj izloženoj niski, ovdje je: njegovo obraćanje svome narodu sa pozivom da budu bogobojazni, da on ne traži od njih nikakvu nagradu za to što ih upućuje na Pravi Put, njegovo odbijanje da progoni vjernike siromahe koje izbjegavaju oholi i osuđuju ih, s čime se potpuno i identično suočava i Poslanik (alejhi's-selam) u Mekki. Na kraju se iznosi i njegova molba upućena njegovu Gospodaru, u kojoj on moli da joj njegov Gospodar presudi o njemu i njegovu narodu, da je toj molbi Allah udovoljio potapajući one koji su nagonili u laž i spasavajući vjernike.

I Nūhov narod je smatrao lažnim poslanike (26/105).

To je kraj ovog kazivanja, o čemu se u ovoj suri govori i na njenom početku. Iza toga uslijedilo je objašnjenje.

Narod Nūha nije nagonio u laž samo Nūha, nego je taj narod nagonio u laž sve poslanike. Poslanstvo je, u osnovi, samo jedno. To je poziv ka vjerovanju u jednog Gospodara i poziv klanjanju samo Njemu. Onaj ko to odbija negira sve poslanike, jer je to bio poziv svih poslanika. Kur'an potvrđuje ovaj smisao i to ističe na više mjesta, raznim načinima, jer je to jedna od cjelina islamskog vjerovanja koje njeguje poziv svih poslanika i dijeli čovječanstvo na dva tabora, tabor vjernika i tabor nevjernika, i to tokom svih poslanstava i stoljeća. Kad vjernik pogleda na to sve, onda su svi vjernički narodi, sljedbenici svih vjera objavljenih od Allaha narod jedne vjere od početka historije do pojave islama, posljednje monoteističke vjere, a onaj drugi tabor čine nevjernici svakog naroda i svake druge vjere; primjetno je da ovaj vjernik vjeruje u sve poslanike, poštuje ih sve, jer svi oni nose jedno poslanstvo, poslanstvo vjere u jednog Boga.

Po ocjeni muslimana čovječanstvo se, zaista, ne dijeli na nacije, boje i zemlje, nego se dijeli na pristalice Istine i pristalice neistine u svako vrijeme i na svakom mjestu. Ovakav jedinstven stav kod muslimana potojao je tokom cijele historije. Vrijednost u svijesti muslimana je iznad ekstremizma vezanog za naciju, boju, jezik, zemlju, prisutnog ili istaknutog približavanja kroz historiju. Vrijednost u svijesti vjernika uzdiže se iznad

toga i ima samo jednu vrijednost, a to je vrijednost vjerovanja, prema čemu se vrednuju svi i na čemu opstaju svi.

I Nūhov narod je smatrao lažnim poslanike (26/105).

Kad im brat njihov Nūh reče: "Kako to da se Allaha ne bojite? (26/106).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/107)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/108).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi, (26/109)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni!" - (26/110).

Ovo je molba Nūhova u kojoj dolazi do izražaja da ga je njegov narod nagonio u laž, a on je njihov brat. Među braćom bilo bi prikladnije da taj poziv vodi ka pomirenju, miru, vjerovanju i potvrđivanju, ali njegov narod ne pazi na ovu vezu, njihova srca nisu postala mekahna prema pozivu njihova brata Nūha kada im je rekao: *"Kako to da se Allaha ne bojite?" (26/106)*, kako to da se ne bojite posljedica zbog toga što radite? Kako to da vaša srca ne osjećaju strah od Allaha i ne boje Ga se?

Ovo ukazivanje na bogobojaznost konstantno je u ovoj suri. Ovo je isto rekao Allah o faraonu i narodu Mūsāovu kad je obavezuje da ide k njima. Ovo je isto rekao Nūh svome narodu. To su isto rekli i svi poslanici za svoj narod poslije Nūha.

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani (26/107), poslanik koji ne vara, ne podvaljuje niti zavodi. On ništa ne dodaje niti oduzima od saopćenja sa kojim je zadužen. ... *zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/108).*

Tako on se vraća da ih podsjeti na bogobojaznost definira je ovaj puta pripisuje je Allahu Uzvišenom i nastoji da mobilizira time njihova srca na pokornost i predaju.

Potom ih on smiruje u pogledu ovog svijeta i ovoga što ovaj svijet nudi pa kaže da on nema njihove želje ni potrebe za naknadom zbog toga što ih poziva ka Allahovom Putu, niti nagrade što ih upućuje. On traži svoju nagradu od Gospodara ljudi koji ga je i zadužio da poziva ljude. Ovo je upozorenje da on ne traži nikakvu nagradu, a takav postupak izgleda vazda nužan kod istinskog poziva, koji se i razlikuje od onoga su ljudi ranije imali obavezu prema čarobnjacima i ljudima vjera, koji su koristili vjeru da bi plijenili bogatstvo ljudi. Čarobnjaci i devijantni predstavnici vjere uvijek su bili izvor pljačke imovine na razne načine. Međutim, kod istinitog poziva

Allahu nosioci tog poziva vazda su bili bez tih zahtjeva, nikada nisu tražili naknadu za uputu, jer je njihova nagrada kod Gospodara svjetova.

Ponovo se ovdje skreće pažnja ljudima na bogobojaznost i pokornost Allahu nakon uvjerenja i umirenja da se neće tražiti nagrada za poziv ni njihovo eksploatiranje. *...zato se bojte Allaha i budite poslušni meni (26/108)*, ali ljudi i dalje gledaju na njega sa čudnim odbijanjem. To odbijanje poziva ponavlja se među ljudima kod poziva svakog poslanika.

...oni rekoše: "Kako da te poslušamo kad te najniži sloj ljudi slijedi?" (26/111).

Pod pojomom *najniži* oni misle na siromašne, a ovi siromašni utrkuju se ka poslanicima i poslanstvima, imanu i punoj predaji. Njih ne može odvratiti od ove upute prazna oholost oholih, niti bojaznost zbog interesa pozicije ili mjesta u društvu. Oni su ti koji se odazivaju na poziv i koji se u tome utrkuju, dok glavešine oholih zadržava njihova oholost, njih zadržavaju njihovi interesi koji su uspostavljeni na nečasnim pozicijama i izvlače pomoć iz iluzija i bajki koje su zaogrnute plaštom vjere. Najzad njima nije pravo i ide im uz nos da ih čisti monoteizam izjednači sa širokim masama kada sumnjiva vrijednost u cjelini pada, a uzdiže jedna jedina vrijednost, vrijednost vjerovanja i dobra djela, jedna jedina vrijednost koja jedne narode podiže, a druge ponižava, jednim mjerilom, a to je mjerilo vjerovanja i ispravnog ponašanja.

Potom im Nûh odgovara riječima koje potvrđuju stalnu vrijednost, definiraju kompentencije poslanika; Nûh prepušta postupke ljudi i njihov obračun Allahu za sva djela koja čine:

"Ne znam ja šta oni rade" - reče on, (26/112)

"svi će pred Gospodarom mojim, da znate, račun polagati, (26/113)

a ja vjernike neću otjerati, (26/114)

ja samo javno opominjem!" (26/115).

Oholi vazda govore o siromašnima da njihovi običaji i ponašanja ne zadovoljavaju visok stepen niti odgovaraju visokim standardima koji imaju istančan osjećaj i lijep ukus. Nûh im odgovara da on ne traži ništa od ljudi do vjerovanje, a oni već vjeruju. Što se tiče njihovih ranijih djela, ona su prepuštena Allahu. On ih mjeri i procjenjuje. On ih nagrađuje za dobra djela i kažnjava za loša. A ono što Allah procijeni, to je istina *da znate (26/113)*. To je prava vrijednost koja preteže u Allahovom mjerilu. Moje

zaduženje je samo da upozorim i objasnim, *ja samo javno opominjem!* *(26/115).*

Nakon što ih je Nūh (alejhi's-selam) suočio sa jasnim dokazom i ispravnom logikom i nakon što su oni ostali nemoćni da nastave raspravu i da to potkrijepe dokazom, oni su pribjegli nasilju, jer kad god nasilniku nedostaje dokaz ili ga dokaz iznevjeri, on pribjegne prijetnji materijalnom grubom silom. Na tu grubu silu se vazda i u svakom mjestu oslanjaju nasilnici kad god im nedostaje dokaz ili kad ne mogu da ga pronađu.

"Ako se ne okaniš, o, Nūhu!" - rekoše oni -, "bićeš sigurno kamenovan!" *(26/116).*

Nasilnik pakaza svoje mutno i strogo lice, otkri zabludu sa svog okrutnog sredstva, a Nūh vidje da kruta srca neće nikada omekšati. Ovdje se Nūh okreće prema jedinom Stvoritelju i jedinom pamagaču, gdje vjernici mogu samo njemu pribjeći.

"Gospodaru moj," - reče on - "narod moj me u laž utjeruje, (26/117)

pa Ti meni i njima presudi i mene i vjernike koji su sa mnom spasi!" *(26/118).*

Allah zna da ga njegov narod u laž utjeruje, a on se žali i tuži Pomagaču, traži pravdu i prepušta njihov postupak Allahu *...pa Ti meni i njima presudi (26/117),* stavljajući posljednju granicu nasilja i nagonjenja u laž. *Mene i vjernike koji su sa mnom spasi (26/118).*

Allah je uslišao molbu Svoga poslanika kome nasilnik prijeti kamenovanjem, jer vjerovjesnik poziva ljude na bogobojaznost, pokoravanje Njegovu poslaniku, ne traži za to nikakvu nagradu, niti želi časti i masti.

I Mi smo njega i one koji su bili uz njega u lađi krcatoj spasili, (26/119)

a ostale potopili (26/120).

Ovako je iznijeto ukratko i brzo, predstavljen je kraj borbe između vjerovanja i nasilja u rano vrijeme čovječanstva i definiranja sudbine u slijedećoj borbi duge ljudske historije.

Zatim je uslijedio pogovor koji se ponavlja u ovoj suri poslije svakog dokaza Uzvišenog i Milostivog Allaha. *To je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, (26/121) a Gospodar tvoj je zaista Silan i Milostiv (26/122).*

« كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ (١٢٣) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ : أَلَا تَتَّقُونَ ؟ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ * فَٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ
ٱلْعَالَمِينَ * أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ؟ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ؟ *
وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ؟ * فَٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَٱتَّقُوا ٱلَّذِي أَمَدَّكُمْ
بِمَا تَعْلَمُونَ * أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ * وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ .

« قَالُوا : سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ ٱلْوَاعِظِينَ * إِنْ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ
ٱلْأَوَّلِينَ * وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ .

« فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ . إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ *
وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » (١٤٠)

I Ād je smatrao lažnim poslanike (26/123).

Kad im brat njihov Hūd reče: "Kako to da se Allaha ne bojite? (26/124).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/125)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/126).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi (26/127).

Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući, (26/128)

i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, (26/129)

a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? (26/130).

Bojte se Allaha i meni budite poslušni! (26/131).

Bojte se onoga koji vam daruje ono što znate: (26/132)

daruje vam stoku i sinove, (26/133)

i bašče i izvore (26/134).

Ja se, doista, za vas bojim na Velikom danu patnje" - (26/135)

rekoše oni: "Nama je svejedno savjetovao ti ili ne bio savjetnik, (26/136)

ovako su i narodi davnašnji vjerovali, (26/137)

i mi nećemo biti mučeni" (26/138).

I oni su nastavili da ga u laž utjeruju, pa smo ih Mi uništili. To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/139)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/140).

Narod Hūda nastanjivao je područje El-Ahkaf. To su pješčani brežuljci blizu Hadremeuta i Jemena. Oni su tu došli poslije Nūha, a bili su narod čija su srca skrenula nakon potopa kojim je Zemlja očišćena od griješnika.

Ovo kazivanje navedeno je detaljno u surama: El-E'raf i Hūd. Ono je navedeno i u surama El-Mu'minun, gdje se ne spominje ime Hūd i Ād. Ono je ovdje izloženo dosta sažeto i ubačeno između poziva Hūda njegovu narodu i stradanja čime je završena sudbina onih koji utjeruju u laž. Ovo kazivanje je počelo kao što je i počelo kazivanje o narodu Nūha:

I Ād je smatrao lažnim poslanike (26/123).

Kad im brat njihov Hūd reče: "Kako to da se Allaha ne bojite? (26/124).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/125)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/126).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi (26/127).

To je jedna te ista poruka koju je izgovarao svaki poslanik: poziv ka bogobojaznosti, pokornosti Njegovu poslaniku i izvršavanje nezainteresiranih za ono čime raspolažu ljudi na ovom svijetu, izdizanje iznad nesigurne vrijednosti ovog svijeta i gledanje prema plemenitoj nagradi koja je kod Allaha.

Zatim svaki poslanik dodaje i ono što je specifično za stanje ljudi i njihove postupke tako da osuđuje raskoš kod izgradnje koja se čini samo radi natjecanja i moći i radi isticanja bogatstva, pretjeranosti i pokoravanja

toj gradnji. Svaki poslanik osuđuje i zavođenje svim stvarima ovog svijeta, a koje mogu ostvariti i pri tome ismijavaju moć Allahovu, zanemaruju bogobojaznost i Allahovu kontrolu:

Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući, (26/128)

i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, (26/129)

Termin *ri* ovdje upotrijebljen znači uzvisinu na zemlji. Ovo znači da su gradili palače na brežuljcima da bi kad se posmatraju iz daljine, izgledale kao da se neki znak, a time se namjeravao istaći ponos i smionost u moći i vještini, a onda je to nazvano "ismijavanjem", jer da je to bilo putokaz prolazniku ne bi im rekao: zidajte *druge ismijavajući* (26/128). Ovo govori da se trud, vještina i sredstva troše na ono što je nužno i korisno, a ne radi raskoši, ukrašavanja i bez svrhe isticanja vještine.

Također se da podrazumijevati iz Njegovih riječi: ... *i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti* (26/129) da je narod Ād bio dostigao visok stepen u zanatstvu i koji zaslužuje da bude spomenut tako da su klesali brda i gradili palače i podizali "znakove" na uzvisinama, tako da je u sjećanju naroda ostalo da su ovi zanati i ono što oni podižu pomoću tih zanata sasvim dovoljni da ih zaštiti od smrti, od utjecaja atmosferskih faktora i napada neprijatelja.

Hūd nastavlja da osuđuje svoj narod:

...a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? (26/130).

Oni su arogantni i grubi. Sile se kada kažnjavaju. Ne osjećaju odgovornost zbog grubosti i kažnjavanja, kao što rade silnici koji se ponose materijalnom snagom kojom raspolažu.

Ovdje ih Hūd navodi na bogobojaznost i pokornost Njegovu Poslaniku ne bi li ih odvratio od kažnjavajuće nasilničke grubosti.

Bojte se onoga koji vam daruje ono što znate: (26/132)

Ovdje ih podsjeća na Allahovu blagodet koju oni uživaju, ponosno i oholo, dočim, bilo bi im preče da se toga sjete, zahvale Mu i boje da im ne oduzme ono što im je Allah dao da ih kazni za ono što su se ismijavali, grubo kažnjavali i pokuđeno ponašali:

Bojte se Allaha i meni budite poslušni! (26/131).

Bojte se Onoga koji vam daruje ono što znate: (26/132)

daruje vam stoku i sinove, (26/133)

i bašče i izvore (26/134).

Ja se, doista, za vas bojim na Velikom danu patnje" - (26/135)...

Na taj način Hūd ih podsjeća na Darovatelja blagodati na općenit način, prvo *koji vam daruje ono što znate* (26/132), i on je pred vama, oni njega znaju, poznaju ga i žive s njim, zatim objašnjava neka objašnjenja ...*daruje vam stoku i sinove, i bašče i izvore* (26/133-134) - to je potpuno poznata blagodat u toj obavezi (ugovoru). To je blagodat u svakoj obavezi. Hūd ih, zatim, plaši kaznom velikog Dana u slici saosjećanja i brižnje za njima zbog kazne. Pa on je njihov brat, on je jedan od njih, on žarko želi da se na njih ne sruči pakao tog Dana, u šta nema sumnje.

Ali ovo podsjećanje i ovo zaplašivanje ne dostiže do tih krutih, groznih i grubih srca. Oni na to odgovaraju da i dalje ostaje pri svome, ostaju tvrdoglavi i ismijavaju.

...*rekoše oni: "Nama je svejedno savjetovao ti ili ne bio savjetnik,* (26/136)...

Nas ne interesira to što ćeš ti nas savjetovati ili da ti, uopće, nas ne savjetuješ. To je izraz koji znači i lahkomislenost i prijezir i prazninu. Iz njega proističe: stagnacija, okamenjenje i oslanjanje na oponašanje:

ovako su i narodi davnašnji vjerovali, (26/137)

i mi nećemo biti mučeni" (26/138).

Njihov dokaz za to jesu oni sami i svega onoga što kod njih Hūd osuđuje. On je jedan od prvih vjernika i program njihov. Oni idu putem tih prvih vjernika. Zatim, oni negiraju mogućnost primjene kazne na prve vjernike: *i mi nećemo biti mučeni* (26/138).

Kontekst ne nastavlja ovdje sa objašnjenjem rasprave koja je iskrsla između njih i njihova poslanika i nastavlja da svodi kraju ovu raspravu:

I oni su nastavljali da ga u laž utjeruju (26/139). U ove dvije misli okončan je ovaj problem, prekriven je nasilnički narod Ād, prekrivene su njihove tvornice koje su oni koristili, prekrivene su i sve blagodati koje su oni koristili: stoka, bašče i izvori.

Koliko je i koliko naroda poslije Āda razmišljalo na ovaj način i zaveli se kao i narod Ād, udaljili od Allaha kad god bi civilizacija uznapredovala i smatrali da je čovjek dostigao taj stepen da nema potrebe za Allahom. To je rezultat uzroka rušenja drugih i lična zaštita od neprijatelja, a onda jedno jutro ili večer pogodi ih kazna iz neba ili Zemlje ili na bilo koji drugi način.

To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/139,140).

«كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ (١٤١) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ : أَلَا تَتَّقُونَ؟* إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ * فَاتَّقُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى
رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ * أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ * فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ
طَلْعُهَا هَضِيمٌ * وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ؟ * فَاتَّقُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَلَا
تُطِيعُوا أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ * ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ .

« قَالُوا : إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ * مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا ، فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ
كُنْتَ مِنَ ٱلصَّادِقِينَ .

« قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ * وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ
فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ .

« فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ * فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ . إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » ..

I Semūd je smtrao lažnim poslanike (26/141).

Kad im brat njihov Sālih reče: "Kako to da se Allaha ne bojite? (26/142).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani (26/143).

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/144).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi (26/145).

Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni bezbjedni, (26/146)

u vrtovima i među izvorima (26/147).

u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim? (26/148)

Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete (26/149).

zato se bojte Allaha i poslušni meni budite (26/150)

i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju (26/151),

koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju" – (26/152).

rekoše oni: "Ti si samo opčinjen; (26/153)

ti si čovjek, kao i mi; zato nam donesi jedno čudo ako je istina to što govoriš!" (26/154).

"Evo to je kamila" – reče on -, "u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi. (26/155).

i ne učinite joj nikakvo zlo da vas ne bi stigla patnja na Velikom danu!" (26/156).

Ali, oni je zaklaše i potom se pokajaše. (26/157).

i stiže ih kazna. To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/158),

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/159).

To je isto ono učenje kome je pozivao svaki poslanik. Kur'an objedinjuje namjenu kazivanja pouke koju prenosi svaki od poslanika svome narodu kao dokaz jedinstva poslanstva sistemski i programski, da osnova svih poslanstva na kojima ona počivaju jedna, a to je vjerovanje, bogobojaznost i pokoravanje poslaniku upućenom od strane Allaha.

U tekstu se dodaje ono što je posebno vezano na narod Semūd, što od njih traže priroda mjesta i uvjeti, jer ih njihov brat Sālih podsjeća na blagodati koje oni uživaju (nastanjivali su prostor između Sirije i Hidžaza; Poslanik (alejhi's-selam) prošao je jednom pored njihovih porušenih domova sa ashabima u vrijeme borbe na Tebuku) i zaplašio ih oduzimanjem te blagodati a i polaganjem računa nakon uživanja i njihova postupanja u tom uživanju:

Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni bezbjedni, (26/146)

u vrtovima i među izvorima (26/147),

u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim? (26/148).

Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete (26/149).

Oni, zaista, žive u ovom dobru koje im predočava njihov brat Sālih, ali oni žive nemarno, ne promišljaju ko im je to darovao, ne razmišljaju da On daje i život i smrt, ne zahvaljuju Darovatelju koji im je dao ovu blagodat, pa im njihov poslanik predočava ovo blagostanje da o tome promisle, spoznaju vrijednost toga i uplaše da će tome doći kraj.

Među onim što im je rekao bili su i doticaji koji bude nemarna srca, Kur'an upozorava tim doticajima na čežnju i strah: *zar mislite da ćete ovdje biti ostvaljeni bezbjedni? (26/146).* Zar mislite da ćete biti prepušteni ovome blagostanju, uživanju i blagodati koje sada uživate i svim drugim što sadrže ove ljepote, jer vi mislite da ćete biti prepušteni ovome svemu, da ćete biti obezbijeđeni, da vas smrt neće zaplašiti, da vas neće uznemiriti plijen i ugroziti izmjena?

Zar mislite da ćete biti ostavljeni u baščama i izvorima, raznovrsnim plodovima, lijepim i zrelim plodovima koji se lahko vare kao da je njihov plod svaren koji ne traži nikakva truda u trbuhu, zar mislite da ćete biti ostavljeni u kućama koje ste vi isklesali u stijenama vještinom i dovitljivošću, sa elegantnošću i živahnošću.

I nakon što su njihva srca bila dotknuta ovim doticajima koji bude i pozivaju ih na bogobojaznost, na pokornost na suprotstavljanje nasilnicima, glavešinama koji su daleko od Istine i namjere, koji su skloni smutnji i zlu:

zato se bojte Allaha i poslušni meni budite (26/150),

i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, (26/151)

koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju" - (26/152)...

Ali ovi doticaji i pozivi ne stižu do tih oporih i krutih srca koja se ne daju smekšati:

...rekoše oni: "Ti si samo opčinjen; ti si čovjek, kao i mi; zato nam donesi jedno čudo ako je istina to što govoriš!" (26/153-154).

Ti si onaj koji je opčarao njihova srca pa se pretjerano hvale i za ono što ne znaju i misle da poziv Allahu samo poziv ludilu.

Ti si čovjek, kao i mi (26/154) - to je sličnost koja zavarava ljude kad god im je dolazio poslanik. Ljudska poimanja su ograničena i ne spoznaju poslanika, za njih je on uvijek čudak. Ljudi nisu spoznali Allahovu mudrost

u tome da poslanik bude čovjek. Oni također nisu spoznali ni ovu ukazanu čast ljudskoj vrsti izborom poslanika iz vrste da budu vođe ljudima koji su vezani za izvor Upute i Svjetla.

Ljudi su pretpostavljali da je Poslanik nešto drugo a ne čovjek, ili bar tako bi trebalo da bude, pošto im donosi vijest s neba, donosi neviđeno, donosi vijest o svijetu koji im je nedokučiv. To je znog toga što ljudi nisu spoznali tajnu ovog čovjeka kome je Allah ukazao čast, a to je da mu je Allah poklonio moć da bude u kontaktu sa visokim sferama; dok boravi na ovoj zemlji, jede, spava, ženi se i ide po trgovima, ima osjećaje i karakteristike kao i drugi ljudi, ali vezan za tu veliku tajnu.

Ljudi su iz pokoljenja u pokoljenje tražili od Vjerovjesnika čudnu nadnaravnost koja bi potvrdila da je on uistinu Allahov poslanik: *zato nam donesi jedno čudo, ako je istina to što govoriš (26/154).* I narod Semūda je tako tražio ovu nadnaravnost i Allah je uslišao molbu Svoga roba Sāliha, dao mu tu nadanarvnost u liku deve u čiji se opis mi nećemo upuštati kao što su to činili raniji komanetatori Kur'ana, jer mi ovdje nemamo pouzdanog oslonca na koga bi se mogli osloniti kod ovog opisa, nego ćemo se zadovoljiti time da kažemo da je to bila nadnaravnost kakvu je tražio narod Semūd.

"Evo to je kamila" - reče on -, "u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi (26/155),

i ne učinite joj nikakvo zlo da vas ne bi stigla patnja na Velikom danu!" (26/156).

Sālih im je doveo devu pod uvjetom da voda koju oni piju bude jedan dan za devu a jedan dan za njih, da joj ne čine nasilje u danu njoj dodijeljenom niti da ona čini nasilje u danu njima dodijeljenom, tako da se njena voda koju pije ne miješa sa njihovom vodom za piće niti da se zamjenjuje njen dan za njihov dan. Upozorio ih je da će ih sigurno pogoditi nesreća, ili da će biti kažnjeni kaznom velikog Dana.

Šta je učinila ova nadnaravnost sa tvrdoglavim narodom? Ta nadnaravnost nije im ulila vjerovanje u suha srca nije bacila svjetlo u njihove mračne duše, iako ih je porazila i donijela im prijetnju. Oni nisu očuvali svoje obećanje, nisu ispunili svoje uvjete:

Ali, oni je zaklaše i potom se pokajaše (26/157).

Termin koji je ovdje upotrebljen je *akr,* a to je klanje. A ti koji su je zaklali bili su oni koji unose smutnju na Zemlji i ne čine nikakva dobra.

Sālih ih je upozorio na to, ali oni se nisu plašili tog upozorenja, pa se njihova grješka protegla na sve, svi su bili kažnjeni zbog ovog velikog grijeha.

Narod se pokajao zbog djela kojeg su učinili, ali nakon što je vrijeme prošlo, a potvrdilo se upozorenje:

i stiže ih kazna (26/158) - ovdje se ne objašnjava kakva je bila kazna radi same žurbe .

Na to je uslijedio i pogovor: *To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruju, a Gospodar tvoj je, zaista, silan i milostiv* (26/158-159).

« كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ⑯ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ : أَلَا تَتَّقُونَ ؟ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ * فَٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ، إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ * أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَالَمِينَ ؟ * وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ ؟ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ * قَالُوا : لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ * قَالَ : إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ ٱلْقَالِينَ * رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ .

« فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ * إِلَّا عَجُوزًا فِي ٱلْغَابِرِينَ * ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْآخَرِينَ * وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا ، فَسَاءَ مَطَرُ ٱلْمُنْذَرِينَ .

« إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » ..

I Lūtov narod je smatrao lažnim poslanike (26/160).

Kad im njihov brat Lūt reče: "Kako to da se ne bojite? (26/161).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/162)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/163).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi (26/164).

Zašto vi, mimo sav svijet, sa muškarcima općite, (26/165)

a žene svoje, koje je za vas Gospodar vaš stvorio, ostavljate? Vi ste ljudi koji svaku granicu zla prelazite" - (26/166)

rekoše oni: "Ako se ne okaniš, o, Lūte, bićeš sigurno prognan" (26/167).

"Ja se gnušam toga što vi radite!" - reče on; (26/168)

"Gospodaru moj, sačuvaj mene i porodicu moju kazne za ono što oni rade!" (26/169).

I Mi smo sačuvali njega i porodicu njegovu - sve, (26/170)

osim starice koja je ostala sa onima koji su kaznu iskusili, (26/171)

a zatim smo ostale uništili (26/172)

spustivši na njih kišu, - a strašne li kiše za one koji su opomenuti bili! (26/173).

To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/174)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/175).

Ovdje je uslijedilo kazivanje o Lūtovu narodu. Historijsko mjesto ovog kazivanja bilo je kao i kazivanje Ibrāhima. Međutim, hronologija se ne primjećuje u ovoj suri, kao što smo ranije rekli, nego se primjećuje jedinstvo poslanstva, programa i posljedica onih koji nagone u laž, govori se o spasenju vjernika i uništenju onih koji nagone u laž.

Lūt sa svojim narodom počinje da postupa kao što su činili Nūh, Hūd i Sālih, osuđuje njihovu lahkomislenost, mobilizira u njihovim srcima savjest bogobojaznosti, poziva ih da vjeruju i budu pokorni, umiruje ih da on ne traži ništa od njihovih imetaka kao nagradu za uputu i na kraju ih suočava sa osudom njihovog izuzetnog griješenja koje je poznato u historiji.

Zašto vi, mimo sav svijet, sa muškarcima općite, (26/165)

a žene svoje, koje je za vas Gospodar vaš stvorio, ostavljate? Vi ste ljudi koji svaku granicu zla prelazite" - (26/166)...

Grozna grješka koja je prepoznatljiva kod Lūtova naroda, a oni su nastanjivali nekoliko mjesta u kotlini Jordana, jeste da su spolno općili sa muškarcima, a zanemarili žene. To je grozna devijacija u prirodi. Allah je

dao sklonost muškarca prema ženi i u prirodi je da svako od njih bude sklono prema drugoj strani da bi se ostvarila Allahova mudrost i htijenje na putu kontinuiteta i razvijanja života putem potomstva koje nastaje spajanjem muškarca i žene. Ova sklonost je jedan vid općeg kosmičkog zakona koji čini da sve što je u Kosmosu i sve ko je u Kosmosu bude u harmoničnom stanju i suradnji na provođenju htijenja Onoga koji raspoređuje i upravlja Kosmosom. Međutim, spolni snošaj između muškarca i muškarca nema nikakva cilja niti ga ostvaruje, on ne ide ni u korak sa prirodom ovog Kosmosa i njegova zakona. Čudno je da tu iko nalazi nekakvu slast, a slast koju nalaze muškarac i žena u svojim susretima nije ništa drugo do prirodno sredstvo za ostvarenja Allahovog htijenja. Odstupanje od kosmičkog zakona je sasvim jasano u djelu Lūtova naroda. Otuda je bilo neminovno da oni napuste ovu nastranost ili da budu upropašteni zbog njihova iskakanja iz povorke života, a i povorke prirode i njihova lišavanja svrhe njihovog postojanja, a svrha postojanja je produživanje života, putem braka i razmnožavanja putem rađanja.

Kada ih je Lūt pozvao da napuste ovu nastranost i osudio to što oni čine a napuštaju ono što im je njihov Gospodar dao, napuštaju svoje supruge i čine nasilej protiv prirode, prekoračuju mudrost koja je data u prirodi, proistiće da oni nisu bili spremni da se vrate u povorku života i zakonu prirode:

rekoše oni: "Ako se ne okaniš, o, Lūte, bićeš sigurno prognan" (26/167).

S njima je bio i jedan neobičan čovjek. Došao im je sa Ibrāhimovim amidžom kada se Ibrāhim povukao od oca i svoga naroda, napustio svoju domovinu, prešao Jordan sa Ibrāhimom u zajednici sa onom manjinom koja je vjerovala s njim, zatim živio sam sa ovim narodom dok ga Allah nije poslao njima kao poslanika da ih odvrati od onoga gdje su. Međutim, oni su njemu zaprijetili da će protjerati između njih ako ne prestane sa pozivanjem njih ka jasnoj prirodi.

Tada je preostalo samo da on javno oglasi njihovo prijezirno i nastrano djelo osjećajući odvratnost i grozotu.

"Ja se gnušam toga što vi radite!" - reče on; (26/168)...

Gnušanje je krajnji prijezir koji Lūt izgovara njima u lice - povlačeći se, a onda upućuje svom Gospodaru molbu da njega i njegovu porodicu spasi ovog iskuženja:

"Gospodaru moj, sačuvaj mene i porodicu moju kazne za ono što oni rade!" (26/169).

On ne radi ono što oni rade, ali osjeća u svojoj iskrenoj prirodi da je to djelo koje se odbacuje i koje upropaštava. On je među njima pa se zbog toga okreće prema svome Gospodaru da spase njega i njegovu porodicu od nesreće i rušenja koja će pogoditi njegov narod.

Allah je uslišao molbu Svoga poslanika:

I Mi smo sačuvali njega i porodicu njegovu - sve, (26/170)

osim starice koja je ostala sa onima koji su kaznu iskusili, (26/171)...

Ova starica je njegova supruga kao što je istaknuto u drugim surama ona je bila starica koja je podržavala ovaj narod da ustraju u tim ogavnim djelima i pomagala ih pri tome:

a zatim smo ostale uništili (26/172)

spustivši na njih kišu, - a strašne li kiše za one koji su opomenuti bili! (26/173).

Kaže se da su im naselja sravnjena sa zemljom i da ih je prekrila voda. Među to nasleje spada i naselje Sodom; misli se da je ono potopljeno i nalazi se ispod Mrtvog mora u Jordanu.

Neki geolozi potvrđuju da je Mrtvo more potopilo gradove koji su bili nastanjeni. Neki arheolozi otkrili su ostatke jedne tvrđave u blizini ovog mora i pored te tvrđave i klaonicu gdje su se prinosile žrtve.

Bilo kako bilo, Kur'an kazuje vijest o naseljima Lūtova naroda na ovaj način, čije su riječi konačno rješenje o ovoj temi. Stradanje ovih naroda popraćeno je ponovljenim isticanjem kazne:

To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/174)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/175).

«كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ؟ * إِنِّي
لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ * فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ * أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ * وَزِنُوا

بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ * وَلَا تَبْخَسُوا ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ ، وَلَا تَعْثَوْا فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ *
وَٱتَّقُوا ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلْجِبِلَّةَ ٱلْأَوَّلِينَ .

« قَالُوا : إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ * وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ، وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ * فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ * قَالَ : رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ .

« فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ، إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ .

« إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَآيَةً ، وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ » (١٩١)

I stanovnici Ejke su u laž ugonili poslanike (26/176).

Kad im Šuajb reče: "Kako to da se ne bojite? (26/177).

Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, (26/178)

zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! (26/179).

Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi (26/180).

Pravo mjerite na litru i ne zakidajte (26/181)

a na kantaru ispravnom mjerom mjerite, (26/182)

i ljudima prava njihova ne umanjujte i zlo po Zemlji, nered praveći, ne činite, (26/183)

i Onoga koji je stvorio i vas i narode davnašnje bojte se" - (26/184)

rekoše oni: "Ti si samo opčinjen; (26/185)

i ti si samo čovjek kao i mi; za nas si ti, doista, lažac pravi; (26/186)

zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš!" (26/187).

"Gospodar moj dobro zna šta vi radite" - reče on (26/188).

I oni su nastavili da ga u laž utjeruju pa ih je stigla kazna iz oblaka; a to je bila kazna jednoga strašnog dana (26/189).

To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/190)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/191).

Ovo je kazivanje o Šuajbu. Njegovo je historijsko mjesto prije kazivanja o Mūsāu. Ovdje je navedena u kontekstu kao pouka, kao što je slučaj i sa ostalim kazivanjima u ovoj suri. Stanivnci Ejke su pretežno stanovnici Medjena, a ejket je stablo gusto i upleteno. Izgleda da je Medjen bio blizu ovog protegnutog gustiša sačinjenog od stabala. Midjen se nalazi između Hidžaza i Palestine oko zaljeva Akabe. Šuajb je počeo da govori njima kao što su počeli svi poslanici govoriti o svom narodu, o osnovama vjerovanja, bez ikakvog nagrađivanja. A onda ih je počeo usmjeravati što je bilo usko vezano za njih:

Pravo mjerite na litru i ne zakidajte, (26/181)

a na kantaru ispravnom mjerom mjerite, (26/182)

i ljudima prava njihova ne umanjujte i zlo po Zemlji, nered praveći, ne činite, (26/183)...

Oni su, bili kao što se spominje u dvije sure El-A'raf i Hūd da su zakidali na vagi i kantaru, da su uzimali prisilno i nasilno više nego što imaju pravo. Davali su manje nego što su ljudi imali pravo, kupovali su za veoma niske cijene, a prodavali po visokim cijenama. Izgleda da su oni bili negdje na mjestima kuda su prolazile trgovačke karavane i da su vladali tim mjestima. Njihov poslanik Šuajb naredio im je da postupaju pravično u svim ovim poslovima jer da bi čovjek ispravno vjerovao, i postupci moraju biti dobri. On ne može odstupiti od istine i pravde u postupcima sa ljudima.

Šuajb potom mobiliše svijest o bogobojaznosti u samim njima podsjećajući ih na njihova jedinog Stvoritelja, Svoritelja svih pokoljenja i svih ranijih naroda:

i Onoga koji je stvorio i vas i narode davnašnje bojte se" - (26/184)

Oni su ga optužili da je čarobnjak, da miješa i govori zablude u svom kazivanju:

rekoše oni : "Ti si samo opčinjen; (26/185)

Osim toga, oni osuđuju i njegovo poslanstvo pošto je on čovjek kao i oni, a takvo nešto ne može biti po njihovu shvatanju, čovjek ne može biti poslanik. Oni ga potvaraju i da laže u onome što govori:

i ti si samo čovjek kao i mi; za nas si ti, doista, lažac pravi; (26/186)...

Osim toga, oni ga izazivaju da im predoči kaznu kojom ih on plaši ako istinu govori u svojim tvrdnjama, izazivaju ga da spusti na njih kakvo kamenovanje iz nebesa ili da ih sruši ili padne komad s neba:

zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš!" (26/187).

To je izazivanje lahkomislenoga, onoga koji se ismijava i prezire. To je sličnost izazivanju kojeg su činili politeisti plemenitom Poslaniku (alejhi's-selam):

"Gospodar moj dobro zna šta vi radite" - reče on (26/188).

U kontekstu se žuri sa krajem, bez objašnjenja i dužeg izlaganja:

I oni su nastavili da ga u laž utjeruju pa ih je stigla kazna iz oblaka; a to je bila kazna jednoga strašnog dana (26/189).

Kaže se da ih je pogodila vrućina koja jako guši tako da staje dah i postaje veoma teško u prsima, a onda su se pokazali i oblaci koji su ih nadkrili i sjenu spustili, ali su bili hladni, kad ono – ledena oluja grmi i ječi, koja ih je jako uplašila i potpuno uništila.

To je bila *kazna jednog strašnog Dana* (67/189), kazna čija je osobina i danas poznata.

Ovdje je uslijedio pogovor koji se ponavlja:

To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, (26/190)

a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv (26/191).

Kazivanje u ovoj suri se završava da bi odmah iza toga došao i posljednji pogovor:

«وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ * عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ
مِنَ الْمُنذِرِينَ * بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ * وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ * أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ آيَةً
أَن يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ ؟

« وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ * فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ * كَذَٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ * لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرَوُا ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ * فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ * فَيَقُولُوا : هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ؟

« أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ؟ * أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ * ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ * مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ .

« وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ * ذِكْرَى وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ .

« وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَاطِينُ * وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ * إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ .

« فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ * وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ * وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ * فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ : إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ * وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ * ٱلَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ .

« هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَى مَنْ تَنَزَّلُ ٱلشَّيَاطِينُ ؟ * تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ * يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ * وَٱلشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُونَ * أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ؟ * وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ؟ * إِلَّا ٱلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا ٱلصَّالِحَاتِ ، وَذَكَرُوا ٱللَّهَ كَثِيرًا ، وَٱنْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا . وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ » ..

I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova; (26/192)

donosi ga povjerljivi Džibril (26/193)

na srce tvoje, da opominješ (26/194)

na jasnom arapskom jeziku; (26/195)

on je spomenut u knjigama poslanika prijašnjih, - (26/196)

zar ovima nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Isrāilovih? (26/197)

A da ga objavljujemo i nekom ne-Arapu (26/198)

pa da im ga on čita, opet u nj ne bi povjerovali (26/199).

Eto, tako ga Mi u srca grešnika uvodimo, (26/200)

oni u nj neće vjerovati dok ne dožive patnju nesnosnu, (26/201)

koja će im iznenada doći, kad je najmanje budu očekivali, (26/202)

pa će reći: "Hoće li nam se imalo vremena dati?" (26/203)

Zašto oni kaznu Našu požuruju?! (26/204).

Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, (26/205)

i naposljetku ih snađe ono čime im se prijeti, (26/206)

zar će imati šta od slatkog života koji su provodili? (26/207).

Mi nijedan grad nismo razorili prije nego su im došli oni koji su ih opominjali (26/208)

da bi pouku primili; Mi nismo nepravedni bili (26/209).

Kur'an ne donose šejtani, (26/210)

nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, (26/211)

oni nikako ne mogu da ga prisluškuju (26/212).

Zato se, mimo Allaha, ne moli drugom bogu - da ne bi bio jedan od onih koji će biti mučeni! (26/213).

I opominji rodbinu svoju najbližu (26/214)

i budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede! (26/215).

A ako te ne budu poslušali, ti reci: "Ja nemam ništa s tim što vi radite" (26/216).

I pouzdaj se u Silnoga i Milostivog, (26/217)

koji te vidi kada ustaneš (26/218)

da sa ostalima molitvu obaviš, (26/219)

jer On, doista, sve čuje i sve zna (26/220).

Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? (26/221).

Oni dolaze svakom lašcu, grešniku, (26/222)

oni prisluškuju, - i većinom oni lažu (26/223).

A zavedeni slijede pjesnike (26/224).

Zar ne znaš da oni svakom dolinom blude (26/225)

i da govore ono što ne rade, (26/226)

tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju, i koji uzvraćaju kad ih ismijavaju. A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti (26/227).

Ova kazivanja se završavaju, a sva ona govore o poslanicima i poslanstvima, o laži i suprotstavljanju, o izazovu i kazni.

Ova kazivanja su počela neposredno poslije uvoda ove sure. Poseban je govor o Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) i politeistima Kurejšijama *Zar ćeš ti sebe uništiti, zato što ovi neće da postanu vjernici? Kad bismo htjeli Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli. I njima ne dođe ni jedna nova opomena o Milostivoga, a da se od nje ne okrenu. Oni poriču, - pa, stićiće ih sigurno posljedice onoga čemu se izruguju* (26/3-6). Poslije ovoga nastavlja se kazivanje koje daje uzorak svih naroda o kojima se govori o onome što su ismijavali.

Po završetku ovog kazivanja kontekst se zavraća na temu ove sure koju je sadržavao njezin uvodni dio, a onda je došao ovaj posljednji pogovor koji govori o Kur'anu, da je on objavljen od Gospodara svjetova, u kome su i ova kazivanja koja se odnose na ranija stoljeća. Prema tome, Kur'an je objavljen od Gospodara svjetova i ukazuje da učenjaci, Sinovi Isrāilovi, poznaju vijest o ovom Poslaniku i Kur'anu koji je s njim jer je ovaj Poslanik spomenut i u knjigama ranijih naroda, samo što politeisti iz tvrdoglavosti odbijaju očite dokaze i ističu da je Kur'an čarolija ili poezija. A da je Kur'an bio objavljen nekome ko ne govori arapski i taj im ga uči i prenosi oni opet ne bi u njega vjerovali jer ta odbojnost koja ih udaljuje od vjerovanja ne znači slabost dokaza. Šejtani nisu objavili ovaj Kur'an Muhammedu

(alejhi's-selam) kao što su prenijeli kojekakva kazivanja čarobnjacima, Kur'an nije ni poezija, Kur'an ima stalni program, a pjesnici lutaju svim dolinama sukladno svojim emocijama i željama dok je Kur'an objavljen od strane Allaha kao opomena politeistima prije nego što će ih Allah kazniti i prije nego budu obaviješteni o onome što oni ismijavaju: *A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti* (26/227).

* * *

I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova; (26/192)

donosi ga povjerljivi Džibril (26/193)

na srce tvoje, da opominješ (26/194)

na jasnom arapskom jeziku; (26/195)...

Ruhu'l-Emin je Džibril (alejhi's-selam). On je prenio Kur'an od Allaha na srce Allahova Poslanika (alejhi's-selam), a on je pouzdan u onom što prenosi, čuva ga, prenio je to na srce Poslanika tako da ga je Poslanik direktno primio i svjesno sačuvao, prenio ga je na srce Poslanika da bude onaj koji upozorava na jasnom arapskom jeziku. To je jezik njegova naroda koga on tim jezikom poziva na Pravi Put, uči im Kur'an. Oni znaju dokle seže ljudska sposobnost i šta mogu da kažu, shvaćaju da ovaj Kur'an nije ljudski govor, mada je na njihovom jeziku napisan na tom jeziku, u sebi nosi značenje tog jezika, koristi se njime i ide ukorak s njim ali da je on dokaz iz izvora koji nije sigurno ljudski.

Sa ovog ličnog dokaza prelazi se na drugi, vanjski dokaz:

on je spomenut u knjigama poslanika prijašnjih, - (26/196)

zar ovima nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Isrāilovih? (26/197)

Ovdje je navedena osobina Poslanika kome je Allah poslao Kur'an, navedene su osnove ovog vjerovanja o kome se govori i u knjigama upućenim ranijim narodima, zatim su znalci, Sinovi Isrāilovi, očekivali ovo poslanstvo i ovog Poslanika i bili su obradovani da je to vrijeme i njih natkrivilo. Ovi znalci govorili su jedan drugom o ovome kao što prenosi

Selman Farisi, Abdullah ibni Selam (neka je Allah zadovoljan njima). Vijesti o ovome su sigurne i dokazane.

Međutim, velikani politeistički i tvdoglavi zbog svoje oholosti i tvrdoglavosti, ne zbog nedostatka dokaza odbijaju vjerovati u Kur'an, jer kad bi im došao Kur'an na drugom, a ne arapskom jeziku i kad bi ga taj neko učio na arapskom jeziku, ni tada oni ne bi vjerovali, ne bi potvrdili niti mu priznali da je to objava njemu, čak ni sa ovim dokazom koji se suočava sa oholima:

A da ga objavljujemo i nekom ne-Arapu (26/198)

pa da im ga on čita, opet u nj ne bi povjerovali (26/199).

U ovoj utjehi Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam), predstavljanju njihove odbojnosti i oholosti u svakom dokazu dolazi i do pogovora na to da nagonjenje u laž je propisano narodu koje odgovara njihovoj odbojnosti i oholosti tako da je ovo pitanje i završeno time što su oni dočekali Kur'an sa ugonjenjem u laž kao da se priroda u njihovim srcima ne mijenja sve dok im ne dođe kazna a oni u nemarnosti ništa ne primjećuju.

Eto, tako ga Mi u srca grešnika uvodimo, (26/200)

oni u nj neće vjerovati dok ne dožive patnju nesnosnu, (26/201)

koja će im iznenada doći, kad je najmanje budu očekivali, (26/202)

Ova misao ocrtava osjetilnu sliku koja prati njihovu laž i ističe da su oni takvi, da ne vjeruju i odbijaju Kur'an, govori da smo ih mi tako učinili i dali da se u srcima njihovim tako odvija pa da oni negiraju i odbijaju Kur'an. Ovakva će njihova srca ostati *dok ne dožive patnju nesnosnu* (26/201), *koja će im iznenada doći kad je najmanje budu očekivali* (26/202). I zaista su neki ostali ovakvi sve dok nisu napustili ovaj svijet bilo da su poginuli ili umrli prirodno, a onda slijedi bolna kazna. Samo tog trena oni dolaze do sebe i trijezne se: *pa će reći: "Hoće li nam se imalo vremena dati?"* (26/203).

Da li će nam se dati druga prilika da uradimo kako valja ono što smo propustili? Daleko je, daleko takvo nešto.

Oni su insistirali da im se Allahova kazna ubrza, tako da su to ismijavali i govorili lahkomisleno. Život u kome su uživali zaveo ih je, zaglupio im je osjećaje, tako da je djelovao na njih da je to daleko i nemoguće da će se dogoditi muka i stravična kazna. Oni su se ponašali isto kao i svi koji uživaju i kojima malo kada padne na um da je život prolazan,

koji vrlo rijetko poimaju da može doći do promjene, a eto ovdje ovi ih dokazi bude iz ove namrnosti, ocrtava im njihove slike kakve će biti kada im se desi ono što su tražili da im se ubrza:

Zašto oni kaznu Našu požuruju?! (26/204).

Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, (26/205)

i naposljetku ih snađe ono čime im se prijeti, (26/206)

zar će imati šta od slatkog života koji su provodili? (26/207).

Ovdje se donosi slika tog njihovog insistiranja da se ubrza kazna, a s druge, ostvaruje se ta prijetnja, kada to višegodišnje uživanje prestaje kao da ga nije ni bili, ništa im sada ne pomaže niti im umanjuje patnje.

U vjerodostojnom hadisu stoji da će biti doveden nevjernik i bačen u Džehennem, pa će mu biti rečeno: "Da li si ikada vidio dobro? Da li ikada uživao?" On će odgovoriti: "Ne, Boga mi, moj Bože!" Zatim će biti doveden i čovjek koji je podnosio najgroznije muke na Zemlji da uživa obilato u Džennetu, pa će i on biti upitan: "Ja si li ikada vidio patnju?" On će odgovoriti: "Ne, Boga mi, Bože!"[25]

U kontekstu se oni zaplašuju time što je upozorenje prethodnica upropaštavanja, da Božija milost nikada neće upropastiti neko naselje prije nego im pošalje poslanika da bi ih podsjetio iznoseći dokaze vjerovanja:

Mi nijedan grad nismo razorili prije nego su im došli oni koji su ih opominjali (26/208)

da bi pouku primili; Mi nismo nepravedni bili (26/209).

Allah je zadužio prirodu ljudi da vjeruju u jednog Boga i da Mu se klanjaju. Priroda sama po sebi osjeća da ima Jedan jedini Stvoritelj sve dotle dok se ta priroda ne pokvari i ne odstupi.[26] Allah je dao dokaze vjerovanja i u Kosmosu, sve govori o biti Jedinoga Stvoritelja i kada svijet zaboravi na svoju prirodu, zanemari dokaze vjerovanja onda im dolazi upućivač da ih podsjeti na ono što su zaboravili, da im ukaže na ono što su zanemarili. Otuda je poslanstvo pouka koja podsjeća ljude, budi nemarne na više pravde i milosti *Mi nismo nepravedni bili* (26/209), i poslije toga dolazi

---

25 Prenosi Ibni Kesir u svom tefsiru i kaže da je ovo rečeno u sahih hadisu.
26 Vidi komentar ajeta 7/172 "U okrilju Kur'ana 9" str. 114-120

do kazne naselja i upropaštavanja. To je katastrofalna kazna za odstupanja od smjera Upute i programa vjerovanja.

S njima ovdje nastaje novi krug o Časnom Kur'anu.

Kur'an ne donose šejtani, (26/210)

nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, (26/211)

oni nikako ne mogu da ga prisluškuju (26/212).

U prošloj cjelini potvrđeno je da je Gospodar svjetova poslao Kur'an koga je prenio Ruhu'l-Emin, nastavilo se sa njihovim demantiranjem Kur'ana, insistiranje na ubrzanju kazne koja im je obećana, odbacuje se njihova tvrdnja da Kur'an objavljuju šejtani preko čarobnjaka, koji su smatrala da čarobnjacima šejtano donose vijesti neviđenoga i da čuju vijesti koje oni iznose u svojim čarobnjaštvima.

Ovom Kur'anu ne dolikuje da ga šejtan objavljuje, jer Kur'an poziva na uputu, dobro i vjerovanje, a šejtan poziva na zabludu, smutnju i nevjerovanje.

Šejtani nisu u stanju donijeti Kur'an jer su oni izolirani i ne mogu čuti Objavu od Allaha nego Kur'an je poslat preko Ruhu-l-Emina sa dozvolom Gospodar svjetova. Ovo nije moguće da urade šejtani.

Ovdje se u kontekstu usmjeravaju riječi Božijem Poslaniku (alejhi's-selam) i on se upozorava na politeizam, a on je daleko od toga da bi mogao biti politeista, pa ako se on upozorava, preče je da budu drugi upozoreni. Poslanik (alejhi's-selam) se upozorava da upozori svoju rodbinu i svoje bliže, naređuje mu se da se osloni na Allaha, koji ga stalno motri i čuva ga:

Zato se, mimo Allaha, ne moli drugom bogu - da ne bi bio jedan od onih koji će biti mučeni! (26/213).

I opominji rodbinu svoju najbližu (26/214)

i budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede! (26/215).

A ako te ne budu poslušali, ti reci: "Ja nemam ništa s tim što vi radite" (26/216).

I pouzdaj se u Silnoga i Milostivog, (26/217)

koji te vidi kada ustaneš (26/218)

da sa ostalima molitvu obaviš, (26/219)

jer On, doista, sve čuje i sve zna (26/220).

I kada se govori i Poslaniku (alejhi's-selam) o kazni sa onima koji će biti kažnjeni u slučaju kad bi on pored Boga priznavao i drugo božanstvo, a ovo je nemoguće, ali se pretpostavlja, pa kako će biti drugima, kako će biti spašen kazne onaj koji poziva ovim pozivom druge? Tamo nema međusobne pažnje, kazna neće biti izmijenjena čak i kad se radi o Poslaniku ako bi on počinio kakav veliki grijeh.

Nakon upozorenja ličnosti Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) kojim se zadužuje da upozorava svoje kako bi on bio uzor za druge, da se i ovim prijeti kaznom kad bi ostali u politeizmu a ne bi vjerovali: *I opominji rodbinu svoju najbližu* (26/214).

Buharija i Muslim prenose da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) po objavi ovog ajeta otišao do Saffe i dozvao: "O, narode, dođite!" I narod se iskupi. Neki od njih je došao lično, a neki su poslali svoga izaslanika. Božiji Poslanik (alejhi's-selam) bi tada rekao: "O, sinovi Abdul Mutaliba! O, sinovi Fihrevi, o, sinovi Lueja! Šta mislite kad bih vam rekao da je jedna četa konjanika ispod ovog brijega koja želi da vas uništi. Hoćete li mi povjerovati?" Oni odgovoriše: "Da, hoćemo." Na to Poslanik reče: "Ja vas upozoravam strašnom kaznom!" Na to Ebu Leheb reče ljutito: "Propao ti danas, zar nas pozivaš da čujemo ovo?" Tada je Allah objavio: *Neka propadne Ebu Leheb, i propao je* (111/1).

Muslim prenosi svojim senedom od Aiše (Bog bio zadovoljan njome) da je rekla: "Kad je bilo objavljeno: *I opominji rodbinu svoju najbližu!* (26/214), Poslanik (alejhi's-selam) je ustao i rekao: "O, Fatima, kćeri Muhammedova, o, Safija, kćeri Abdulmatalleba, o, sinovi Abdulmutalliba, ja vas ne mogu zaštiti od Allaha, a tražite od moje svojine šta želite!"

Muslim i Tirmizi prenose lancem prenošenja od Ebu Hurejrea koji kaže: "Kada je objavljen ovaj ajet, Poslanik (alejhi's-selam) pozvao je Kurejšije, pozvao je i ugledne i obični svijet i rekao: "O, Kurejšije, spašavjte se od vatre! O, Beni Kajb, spašavajte se od vatre! O, Fatima, kćeri Muhammedova, spasi se od vatre! jer ja, tako mi Allaha, ne mogu vam tu ništa pomoći nego ću nastojati da i dalje čuvam prijateljske veze s vama."

Ovi i drugi hadisi jasno govore kako je Božiji Poslanik (alejhi's-selam) dočekivao naredbe, kako ih je prenosio svojoj najbližoj rodbini, ističe da im ne može ništa pomoći, prepušta ih njihovu Gospodaru, objašnjava im da im njegovo srodstvo s njima ništa neće pomoći ako im ne bude njihovo djelo pomoglo. On za njih ne može ništa učiniti kod Allaha, on je Allahov Poslanik, a ovo je taj islam u svojoj čistoti, u svojoj jasnoći, u negiranju posredništva između Allaha i njegovih ljudi, čak i posredništva Njegova plemenitog Poslanika.

Allah je također objasnio svome Poslaniku kako će postupati sa vjernicima koji prihvataju Allahov poziv preko njega:

i budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede! (26/215).

To je blagost, skromnost i pažnja predočena u primijetnoj i osjetljivoj slici spuštanja krila kao što ptica spušta svoja krila kada hoće da se spusti. Tako je Poslanik (alejhi's-selam) postupao cijelog svog života sa vjernicima. Njegovo etičko ponašanje je bilo Kur'an. On je bio živo, kompleksno interpretiranje časnog Kur'ana.

Allah mu je također objasnio kako će postupiti sa griješnicima da ih prepusti njihovu Gospodaru, da on nema ništa s onim što oni rade.

A ako te ne budu poslušali, ti reci: "Ja nemam ništa s tim što vi radite" (26/216).

Ovakva je situacija bila u Mekki prije nego što je naređeno Poslaniku (alejhi's-selam) da se bori protiv politeista.

Zatim se ovim usmjerava Poslanik (alejhi's-selam) svome Gospodaru da se njime veže kao vezom stalne i kontrolne zaštite:

I pouzdaj se u Silnoga i Milostivog, (26/217)

koji te vidi kada ustaneš (26/218)

da sa ostalima namaz obaviš, (26/219)

jer On, doista, sve čuje i sve zna (26/220).

Ostavi ih i njihovo griješenje. Očisti se svih njihovih djela, usmjeri se prema svome Gospodaru oslanjajući se na Njega, tražeći pomoć u svim svojim djelima od Njega. Allah Uzvišeni se opisuje sa dva svojstva koja se ponavljaju u ovoj suri: *Silan i Milostiv,* da srce Resululaha osjeća druženje i blizinu, a njegov Gospodar prati ga kada on stoji sam u namazu, a vidi ga i kada čini sedždu u safu sa džema'atom, vidi ga i kad sam klanja i kad klanja u džema'atu kako se dogovara s njima, reda ih, imami im i prolazi između njih, vidi ga kada se kreće i kada miruje, čuje i šta misli i njegove molbe: *jer On, doista, sve čuje i sve zna* (26/220).

U ovoj misli izrečenoj na ovaj način primjećuje se druženje sa zaštitom, blizinom, čuvanjem i pažnjom. Tako je Poslanik (alejhi's-selam) osjećao da je On bio u zaštiti svoga Gospodara, u Njegovom susjedstvu, blizini u sjeni ovog visokog druženja.

Posljednja cjelina u ovoj suri govori, također, o Kur'anu. Po prvi puta potvrđuje da je Kur'an dostavljen od strane Gospodara svjetova, dostavio ga je Ruhu'l-Emin, a u drugom slučaju negira da ga donose šejtani. U Kur'anu se potvrđuje da šejtani ne dostavljaju ništa ličnostima poput Muhammeda (alejhi's-selam), koji je povjerljiv, iskren i čiji je program izuzetan. Šejtani mogu dostavljati svakom lažnom, griješnom čarobnjaku, koji dočekuje inspiracije tih šejtana, širi ih sa uvećavanjem i zaplašivanjem:

Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? (26/221).

Oni dolaze svakom lašcu, grešniku, (26/222)

oni prisluškuju, - i većinom oni lažu (26/223).

Među Arapima postojali su čarobnjaci koji su tvrdili da im džini dostavljaju vijesti. Ljudi su pribjegavali tim čarobnjacima, klanjali se tim njihovim predskazivanjima. Većinom su čarobnjaci lažovi i ono što su oni potvrđivali sve se to odvijalo iza iluzija i laži. U svakom slučaju, oni ne pozivaju na Uputu, ne insistiraju na bogobojaznosti niti vode svijet ka vjerovanju. Muhammed (alejhi's-selam) nije radio tako nego je pozivao svijet s ovim Kur'anom pravom programu.

Katkada su govorili o Kur'anu da je poezija, a o Poslaniku (alejhi's-selam) da je pjesnik. Oni su zbunjeni kako da se suoče sa ovim Govorom - Kur'anom, za koga ne znaju da postoji nešto slično, znaju da prodire u srca ljudi, potresa njihove osjećaje, savlađuje ih uprkos njihovim željama, a oni to ne mogu da spriječe i da odbiju.

U Kur'anu se objašnjava njima, u ovoj suri, da program Muhammeda (alejhi's-selam) i program Kur'ana nisu program pjesnika niti poezije uopće. Kur'an ustrajava na jasnom programu, poziva ka definiranom cilju i ide pravim putem ka ovom cilju. Poslanik (alejhi's-selam) ne govori nešto danas da bi to sutradan demantirao, ne slijedi svoje strasti i nestalne emocije. On insistira na Pozivu, stabilan je u vjeri i neumoran u provođenju programa u kome nema krivudanja. Pjesnici nisu takvi. Oni su zarobljenici svojih emocija i prevrtljivih simpatija u kojima preovladavaju njihovi osjećaji koji ih vode ka izražavanju o tome kako emocije i osjećaji žele. U jednom momentu gledaju nešto crnim, a u drugom, momentu bijelim pogledom. Kada su zadovoljni, govore jedno, a kada su srditi, govore drugo. Uostalom, oni su kombinatori, nikada nisu stalni na jednoj poziciji.

Oni stvaraju, pored toga, i svjetove svojim iluzijama u kojima žive. Oni uobražavaju neka djela i rezultate toga, a onda zamišljaju da je to istinita realnost pod čiji utjecaj potpadaju. Malo posvećuju pažnje realnosti stvari, jer oni stvaraju nešto i zamišljaju to u svojim vizijama da je realnost i žive u tome.

Nosilac određenog poziva ne postupa tako. Nosilac koji želi da svoj poziv realizira u svijetu realnosti i svijetu ljudi. Nosilac poziva na Pravi Put ima svoj cilj, svoj program, svoj put po kome ide. On ide pridružujući se tom postavljenom programu, otvorenih očiju, otvorena srca, svjestan, ne zadovoljava se iluzijama, ne živi u oblacima, ne zadovoljava se snovima, kako bi taj poziv postao realnost u svijetu ljudi.

Program Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i program pjesnika potpuno se razlikuje. Tu nema nikakve sličnosti. Ovo je pitanje sasvim jasno i očevidno:

A zavedeni slijede pjesnike (26/224).

Zar ne znaš da oni svakom dolinom blude (26/225)

i da govore ono što ne rade, (26/226).

Pjesnici slijede ćudi i želje, a onda njih slijede zavedeni i oni koji blude sa željama, slijede ih oni koji nemaju svoga ni programa ni cilja.

Oni blude po svakoj dolini i kotlini svijesti poimanja i riječi sukladno emociji koja zagospodari njima jednog momenta pod nekim utjecajem.

Oni govore ono što ne rade, jer žive u svjetovima koje su stvorile njihove iluzije i osjećaji, padaju pod utjecaj tih iluzornih svjetova nasuprot realnog života kojim se oni ne oduševljavaju. Uostalom, oni govore mnogo toga što ne rade jer i žive u tim nestvarnim svjetovima u vidljivom svijetu ljudi.

Priroda islama... a islam je kompletni program života koji je pripremljen za sprovođenje u realnom svijetu; islam je ogromna dinamičnost u nagomilanim savjestima i primjetnim situacijama života... ova priroda islama ne odgovara prirodi pjesnika kakva je poznata čovječanstvu pretežno, jer pjesnik stvori san u svom osjećaju i zadovolji se njime, dok islam želi ostvariti san i raditi na njegovom ostvarenju i želi da pretoči osjećaje u svijet realnosti putem tog veličanstvenog programa.

Islam želi da se ljudi suoče s činjenicama realnosti, da od njih ne bježe u zavodljive iluzije, a ako ih ove činjenice ne oduševljavaju i ako nisu u skladu s programom koga se oni pridržavaju, onda ih to navodi da ih mijenjaju i ostvaruju programom ono što to on dozvoljava.

Tada u ljudskoj moći ne bi preostalo snage za zavodljive i lutajuće snove, jer islam iscrpljuje ovu moć na putu odstranjenja visokih snova sukladno svom veličanstvenom i uzvišenom programu.

Pa i pored toga, islam se ne suprotstavlja poeziji i umjetnosti, kao što bi se to moglo shvatiti iz samih termina. Islam se bori protiv onog programa na kome počivaju poezija i umjetnost, programa iluzija i emocija koje nemaju nikakva regulatora, bori se protiv programa zavodljivih snova koji odvraćaju njihove nosioce od realizacije. Međutim, kada se duša ustali na islamskom programu i prožme islamskim utjecajem, i poezija i umjetnost djeluju na ostvarenju ovih plemenitih osjećaja u svijetu realnosti, a ne zadovoljavaju se stvaranjem iluzornih svjetova u kojima bi živjeli i ostavili realnost života za ono što je deformisano, suprotno i ružno.

Kada duša ima stalni program koji smjera islamskom cilju i kada posmatra na ovaj svijet i to krz prizmu islama i u svjetlu islama, i o tome govori u poeziji i umjetnosti. Takvu poeziju islam ne prezire niti se suprotstavlja umjetnosti kao što bi se moglo shvatiti na prvi pogled.

Kur'an usmjerava srca i razume na krasote ovog Kosmosa, na skrivenost ljudskih duša, a to je u ovom slučaju riječ je o jednom i drugom, predmetu i poezije i umjetnosti. Kur'an se zadržava na brojnim mjestima pred divotom ukupnog stvaranja i stvaranja čovjeka kakvu poezija nikada nije dostigla ni u prozirnosti ni u realitetu ni u svečenosti.

Osim toga, Kur'an izuzima iz tog općeg opisa pjesnika i kaže:

tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju, i koji uzvraćaju kad ih ismijavaju (26/227).

Ovi pjesnici ne ulaze u okvir tog općeg opisa, oni vjeruju i njihova su srca ispunjena vjerovanjem, njihov život je ustrajan na programu, oni rade dobra djela i njihova snaga je usmjerena na činjenje dobrih i lijepih djela. Oni se ne zadovoljavaju sa fiktivnim predstavljanjem ili snovima, a i vraćaju se od grijeha koje su počinili i njihova je borba nadahnuta snagom za pobjedu istine koju su objeručke prihvatili. Medu ovim pjesnicima koji su bili nadahnuti vjerom oja ih je pratila za vrijeme borbe protiv politeizma i politeista u vrijeme Poslanika (alejhi's-selam): Hasan ibni Sabit, Kjab ibni Malik i Abdullah ibni Revaha (neka je Bog zadovoljan njima), među pjesnicima ensarijama. Među ove pjesnike spadaju i: Abullah ibni Zib'ara i Ebu Sufjan ibni Haris ibni Abu Mutalib. Njih dvojica su napadali Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) u vrijeme predislamskog doba, a kada su prihvatili islam iskreno, hvalili su Božijeg Poslanika i nadahnjivali se islamom.

Potvrđeno je sahih hadisom da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) reko Hasanu ibni Sabitu: "**Napadni ih, Džibril je s tobom!**" A Abdurrahman ibni Kjab prenosi od svoga oca da je on jednog dana rekao Poslaniku (alejhi's-selam) da je Allah dao pjesnicima ono što je dao, a Poslanik (alejhi's-selam) kaže: "Vjernici se bore i sa mačem i sa jezikom. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, i ono što pjesnici izgovore je kao zasipanje strijelama, prenosi Imam-i Ahmed.

Slike koje ostvaruje islamska poezija i islamska umjetnost su brojne, osim ovih koje su ispjevane prema potrebi. Dovoljno je da poezija ili umjetnost proističu iz islamskog poimanja života u bilo kojoj oblasti, pa da njima islam bude zadovoljan.

Nije neophodno da poezija bude odbrambena ili poezija koja podstrekava ili bude direktni poziv u islam, niti veličanja islama ili borbe iz prošlosti islama i istaknutih ličnosti u islamu. Nije neophodno da bi ona tretirala ove teme pa da bude islamska poezija. Sami pogled na tok noći i

svitanja jutra vezani su za osjećaje muslimana koji povezuje ove scene sa Allahom u svom osjećaju pa da bude to islamska poezija u svojoj suštini. Moment ozračenja i spajanja sa Allahom ili spajanja sa ovim Bitkom kojeg je kreirao Allah sasvim je dovoljan moment da nastane poezija sa kojom bi zadovoljan bio islam.

Ukratko islam ima posebno poimanje i gledanje na život u cjelini, za odnose i povezivanje u životu i svaka poezija koja je nastala iz ovog poimanja je poezija kojom je islam zadovoljan.

* * *

Ova sura završava neprimjetnom sažeto prijetnjom:

A mnogoboci će sigurno sazati u kakvu će se muku uvaliti (26/227).

Ova sura koja odražava poimanje odbojnosti politeista i njihovu oholost, njihovu lahkomislenost sa izraženom prijetnom i insistiranjem da im se ubrza. Ona govori i o stradanju onih koji su nagonili u laž tokom raznih poslanstava i stoljeća.

Sura završava ovom zaplušujućom prijetnjom koju sažima njezina tema. Ta prijetnja je posljednji stravični ritam predstavljen u raznim slikama, predstavljen u viziji i očekivanju, koji potresa jako i snažno biće griješnika.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

« طسٓ * تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ * هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ * الَّذِينَ
يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ، وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ * إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ * أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي
الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ * وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ » ..

SURA EN-NEML
OBJAVLJENA U MEKKI
93 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ta-sīn. Ovo su ajeti Kur'ana, Knjige jasne, (27/1)

upute i radosne vijesti onima koji vjeruju, (27/2)

koji namaz obavljaju i milostinju udjeljuju i koji u onaj svijet čvrsto vjeruju (27/3).

Onima koji u onaj svijet ne vjeruju Mi prikazujemo kao lijepe postupke njihove - zato oni lutaju; (27/4)

njih čeka zla kob, a na onom svijetu će biti posve izgubljeni, (27/5)

a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudroga i Sveznajućeg! (27/6).

Ova sura je objavljena u Mekki. Objavljena je poslije sure Eš-Šu'ara. Ona je izložena poput prethodne sure: u uvodu, uvodnom dijelu i pogovoru predstvaljena je tema koju ona tretira. Kazivanja koja se nalaze između uvodnog dijela i pogovora pomažu da se sagleda ova tema, da se potvrde i istaknu u njima određena mjesta radi odmjeravanja stava politeista u Mekki i stavova ranijih raznih naroda prema njima, radi pouke i razmišljanja o Allahovim zakonima i zakonima poziva na Pravi Put.

Osnovna tema ove kao i ostalih mekanskih sura je vjerovanje: vjerovanje u Allaha, klanjanje samo Njemu, vjerovanje u budući svijet, nagradu i kaznu na budućem svijetu, vjerovanje u Objavu, vjerovanje da nevideno zna samo Allah niko drugi, vjerovanje da je Allah Stvoritelj, Skrbnik i Onaj koji poklanja blagodati, usmjerenje srca ka zahvali Allahu na daru vjerovanja ljudima, vjerovanje da sve moći i snage pripadaju Allahu, samo Njemu, nikome drugom.

Uslijedila su kazivanja da potvrde ovo značenje, da predoče kakva će posljedica biti onih koji poriču, a kakva onih koji vjeruju.

Kazivanja Mūsāu (alejhi's-selam) potvrđuju ovaj smisao, a ona slijede odmah iza uvoda sure, zatim Mūsāovo videnje vatre, njegov odlazak prema vatri, poziv koji mu je upućen iz Visokih sfera, zaduživanje Mūsāa da prenese poruku poslanstva faraonu i njegovim velikanima. U kontekstu se dosta brzo iznosi i vijest o njihovom neprihvaćanju Allahovih dokaza, a dokazi potpuno uvjerljivi i istiniti, i vijest da će sigurno uslijediti kazne za ugonjenje u laž: *I oni ih nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istiniti, pa pogledaj kako su skončali smutljivci* (27/14). Tako isto su činili politeisti u Mekki sa dokazima jasnog Kur'ana.

Iza ovoga uslijedilo je ukazivanje na Allahovu blagodat Dāvūdu i Sulejmānu (alehime's-selam), zatim kazivanje o Sulejmānu i mravu, Hūdhudu, kraljici od Sabe i njenu narodu. U ovom kazivanju dolazi do izražaja Allahova blagodat Dāvūdu i Sulejmānu i njihova zahvala na ovom dobročinstvu. To je zahvala na znanju, vlasti i poslanstvu, na potčinjavanju džina i ptica Sulejmānu. U ovim kazivanjima ističu se i osnovni principi vjerovanja kojima je pozivao svaki poslanik. Posebno se ističe doček pisma Sulejmānova od strane kraljice od Sabe i njena naroda, i da je Sulejmān jedan od Božijih robova. Potom se ističe i doček Allahove Knjige od strane Kurejšija koji poriču i niječu Objavu, a oni drugi vjeruju i predaju se. Allah je poklonio Sulejmānu to što mu je poklonio, i potčinio mu to što je potčinio. Allah gospodari svim, On zna sve, a ono čime Sulejmān raspolaže i što zna, samo je kapljica tog blijeska koji se ne smanjuje.

Poslije ovog kazivanja slijedi kazivanje o Sālihu i njegovu narodu Semūdu. U ovom kazivanju ističe se zavjera smutljivaca i njihovih pristalica protiv Sāliha i naroda njegova, ističe se pripremanje njegova ubistva, zatim postupak Allaha prema ovom narodu i spas Sāliha i vjernika s njim, rušenje Semūda sa zavjerenicima: ***eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su činili*** *(27/52)*. I Kurejšije su pravili zavjeru protiv Allahova Poslanika (alejhi's-selam), pripremali njegovo ubistvo, isto onako kao što je narod Semūd pripremao likvidaciju Sāliha i vjernika.

Kazivanja završavaju osvrtom na Lūta i njegov narod, na njihovo nastojanje da ga protjeraju zajedno sa vjernicima, uz dokaz da su to ljudi koji vole da se čiste, govori se šta je bilo s njima nakon iseljenja Lūta i prepuštanju tog naroda potpunom rušenju: *I pustili smo na njih kišu, a strašne li kiše za one koji su bili opomenuti!* *(27/58)*. I Kurejšije su brigu brinule kako da protjeraju Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i kako su se potajno dogovarali o tome, nešto prije Hidžre.

Po završetku ovih kazivanja uslijedio je pogovor u riječima: *Reci: "Hvala Allahu i mir robovima Njegovim, koje je On odabrao!" Šta je bolje: Allah ili oni koje Njemu ravnim smatraju* *(27/59)*. Tada nastaje kruženje s njima po scenama Kosmosa, po scenama u samom njimu u čemu im se pokazuje ruka Graditelja, Raspoređivača, Stvoritelja i Skrbnika, Onoga koji sam zna neviđeno i kome se svi vraćaju. Tad im Kur'an predočava i jedan od predznaka Sudnjeg dana i neke njegove scene, potom šta očekuje one koji ne vjeruju u ovaj Dan, taj veliki događaj.

Ova sura završava ritmom koji odgovara njenoj temi i atmosferi:

Ja sam primio zapovijest da se klanjam jedino Gospodaru ovoga grada, koji je On učinio svetim - a Njemu sve pripada - i naređeno mi je da budem poslušan *(27/91)*

i da Kur'an kazujem; onaj ko bude išao pravim putem, na pravom putu je za svoje dobro; a onome ko je u zabludi ti reci: "Ja samo opominjem" *(27/92)*.

I reci: "Hvala Allahu, On će vam znamenja Svoja pokazati, pa ćete ih vi poznati!" A Gospodar tvoj motri na ono što radite *(27/93)*.

* * *

Koncentracija u ovoj suri je usmjerena na znanje, apsolutno Allahovo znanje o pojavnom i nevidljivom, o Njegovom znanju koje je nešto posebno, Njegovim kosmičkim znacima koje on otkriva ljudima, znanju koje je On poklonio Dāvūdu i Sulejmānu; poučio je Sulejmāna da razumije cvrkut ptica i raznovrsno drugo Allahovo znanje o ovome. U uvodnom dijelu ove sure stoji: *a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudroga i Sveznajućeg* (27/6), dok u pogovoru stoji: *Reci: "Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna šta će se dogoditi; i oni ne znaju kada će oživljeni biti. Zar oni o onome svijetu da šta znaju!"* (27/65-66). *Gospodar tvoj dobro zna ono što grudi njihove taje i ono što oni na javu iznose. Nema ničeg skrivenog ni na nebu ni na Zemlji a da nije u Knjizni jasnoj* (27/74-75). Na kraju stoji: *On će vam znamenja Svoja pokazati, pa ćete ih vi poznati!* (27/93). U kazivanju o Sulejmānu stoji: *Dāvūdu i Sulejmānu smo znanje dali. I oni su govorili: "Hvala Allahu, koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih"* (27/15), a u riječima Sulejmāna se ističe: *"O, ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove* (27/16). U riječima Hūdhuda stoji: *Pa da se klanjaju Allahu, koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite* (27/25). A kada je Sulejmān htio da dobavi prijesto kraljice od Sabe, Ifrit- džin nije mogao da ga donese za treptaj oka, nego je to mogao učiniti *onaj koji je učio iz Knjige* (27/40).

Ovako dolazi do izražaja svojstvo znanja u atmosferi ove sure koju osjenčavaju razni odsjeni u njenom cijelom tekstu od početka do kraja. Cjelokupnost teksta ove sure odvija se ovako od početka do njena kraja, a prema slijedu kojeg smo ranije naveli. Da prijeđemo na detaljno izlaganje.

* * *

Ta-sīn (27/1) - to su nepovezani konsonanti da bi se time upozorilo na prioritetnu materiju od kojih je sastavljena ova sura i Kur'an u cjelosti. Ova slova su dostupna svima koji govore arapskim jezikom, ali oni su ostali u nemogućnosti da sačine neko djelo kao što je Kur'an, nakon izazova i nesposobnosti da se takvo nešto donese.

Spominjanje Kur'ana uslijedilo je poslije ovog upozorenja:

Ovo su ajeti Kur'ana, Knjige jasne (27/1).

Ta Knjiga je Kur'an, njegovo nazivanje ovim atributom ovdje, izgleda nam, da je radi potajnog poređenja između kurejšijskog dočeka ove Knjige

objavljene od strane Allaha i dočeka pisma od strane kraljice od Sabe i njenog naroda, pisma kojeg je uputio Sulejmān. A i Sulejmān je jedan od Allahovih robova.

Nakon toga opisuje se Kur'an ili Knjiga, da je ona:

uputa i radosna vijest onima koji vjeruju, (27/2).

Ovo je djelotvornije i rječitije nego da je bilo rečeno: u njemu je uputa i radosna vijest za vjernike. Kur'anski izraz na ovaj način čini sadržaj u Kur'anu i suštinu tog sadržaja uputom i veselom viješću vjernicima. Kur'an omogućava vjernicima uputu na svakom koraku, na svakom putu, kao što im govori i nagovještava radosne vijesti na oba života, prvom i drugom.

Doznačavanjem upute i vesele vijesti vjernicima ostvaruje se značajna i velika istina. Kur'an nije teoretska ili primijenjena nauka, već Knjiga kojom se koristi svako ko je čita i upija ono što sadrži, Knjiga koja se obraća, prije svega, srcu i baca svoje svjetlo i miris u srce koje je otvoreno, srce koje prima Kur'an sa vjerom i uvjerenjem. Kad god srce bude nadojeno vjerovanjem, povećat će mu se ah za slatkoćom Kur'ana, želja da spozna njegovo značenje i smjerove koje ne može spoznati kruto i suho srce. Kur'an upućuje zahvaljujući svome svjetlu. Tom pravcu ne može se usmjeriti onaj koji poriče i oslanja se na slučajnost, nego onaj koji se koristi njegovim druženjem kakvim se ne može koristiti slijepi čitalac.

Čovjek čita ajet ili neku suru više puta, ali nemarno ili žurno i tada ništa ne zapaža, a onda, najednom, zasija mu svjetlo u srcu, otvore mu se svjetovi koji mu uopće nisu padali na um, čineći u njegovu životu čudne stvari, provodeći ga iz programa u program, sa jednog puta na drugi put.

Svi sistemi, zakoni i moralne norme koje sadrži Kur'an, počivaju prije svega na vjerovanju. Onaj čije srce ne vjeruje u Allaha, on ne prihvaća da je Kur'an Objava od Allaha i da je sve ono što Kur'an sadrži program koji želi Allah. Onaj koji ne vjeruje ovakvim vjerovanjem, on ne može biti ni upućen Kur'anom kako valja, niti može biti obveseljen radosnim vijestima koje Kur'an sadrži.

U Kur'anu su ogromne riznice, upute, spoznaje, dinamičnosti i usmjerenja. Vjerovanje je ključ ovih riznica. Riznice Kur'ana mogu biti otvorene jedino ključem vjerovanja. Oni koji vjeruju pravim vjerovanjem ostvarili su nadnaravnosti zahvaljujući Kur'anu, ali kada Kur'an postane Knjiga čije ajete samo pjevuše oni koji pjevuše, pa tako dopire do ušiju, a

ne i do srca, tada Knjiga ne čini ništa, niti znači išta. Takvom Knjigom se niko ne može koristiti. Ona je postala riznicom bez ključa.

Ova sura izlaže osobine vjernika koji u Kur'anu nalaze uputu i radosnu vijest. To su oni:

koji namaz obavljaju i milostinju udjeljuju i koji u onaj svijet čvrsto vjeruju (27/3).

Klanjaju namaz, obavljaju ga kako valja. Njihova srca su svjesna da oni stoje pred Allahom. Duše im osjećaju da su oni u prisustvu Uzvišenoga i Plemenitoga, njihovi su osjećaju uzdignuti na taj sjajni horizont. Njihove pažnje su preokupirane tihim razgovorom sa Allahom, molbom upućenom Njemu i usmjerenjem prema Njemu i Njegovoj uzvišenoj prisutnosti.

Daju zekjat - i time prečišćavaju sebe od srama škrtosti, izdižu se duhom iznad spletke imetka i povezuju se sa svojom braćom, u ime Allaha, dijelom koji udjeljuju, a kojim ih je Allah opskrbio, obavljaju dužnosti muslimanske zajednice čiji su i oni članovi.

Vjeruju u Sudnji dan, tako da Dan obračuna ne zaboravljaju. To ih odvraća od povinjavanja strastima. Njihove duše prekriva bogobojaznost, skrušenost i stid, da se ne bi našli na mjestu griješnika.

Ovi vjernici spominju Allaha, izvršavaju svoje obaveze, plaše se polaganja računa i posljedica. Oni teže da ostvare Allahovo zadovoljstvo i Njegovu nagradu. To su oni čija su srca otvorena prema Kur'anu, kojima je on uputa i radost. On im je svjetlo u dušama, pogon u krvi, mobilnost u životu, poputbina koju su postigli i čime ih njihov Gospodar liječi.

Kad se spomene Sudnji dan i kad se na njemu zadrži i predoči prijetnja onima koji ne vjeruju u nj, oni to ne vide u svojoj zabludi sve dok ne sretnu svoju lošu sudbinu.

Onima koji u onaj svijet ne vjeruju Mi prikazujemo kao lijepe postupke njihove - zato oni lutaju; (27/4)

njih čeka zla kob, a na onom svijetu će biti posve izgubljeni, (27/5).

Vjerovanje u budući svijet je uzda koja zauzdava i koči strasti i nagone, obezbjeđuje namjenu i umjerenost u životu. Onaj ko ne vejruje u Drugi svijet, on ne može sebi da zabrani strast ili da je zauzda. On misli da je to jedina moguća i pružena prilika na ovoj Planeti, a život je kratak, bez obzira koliko bio dug, skoro da nije dovoljan nizašto što žele ljudske duše

i nade koje se neće ispuniti. Zatim šta ga može zadržati kada njime dominiraju strasti i želje, ostvarenje užitaka i želja? On ne misli da će uopće doći pred Allaha, ne očekuje ni kaznu ni nagradu na Dan kada se pozovu svjedoci.

Zatim, ostvarenje svake strasti i slasti postaje ukras svakog čovjeka koji ne vjeruje u budući svijet. On se tome predaje bez ikakve smetnje koju bi izazvala bogobojaznost ili stid. Čovjek je po prirodi sklon da voli ono što mu godi, nalazi da je to dobro i lijepo, ako nije upućen Allahovim dokazima i poslanstvom da vjeruje u budući svijet, vječiti svijet nakon ovog prolaznog svijeta. Kada priroda čovjeka nađe svoje slasti u djelima i željama onoga svijeta, onda se priroda čovjeka smanjuje za užicima stomaka i tijela.

Allah Uzvišeni stvorio je ljudsku dušu ovakvom i učinio je spremnom za Uputu ako bude nadahnuta dokazima Upute, a ako budu prekriveni otvori spoznaje u njoj, onda ju je učinio spremnom za sljepilo. Njegovo htijenje je prozorče sukladno zakonu Onoga koji je stvorio ljudsku dušu u dva stanja, stanju upute i stanju sljepila. Kur'an govori onima koji ne vjeruju u budući svijet: *Mi im prikazujemo kao lijepe postupke njihove - zato oni lutaju* (27/4). Oni ne vjeruju u budući svijet, pa je zbog toga i sproveden Allahov Zakon da su njihova djela ili njihove strasti postale njima ukras, oni ih smatraju lijepim. Ovo je značenje *ukrašavanja* na ovom mjestu, oni lutaju i ne primjećuju šta je u tome zlo i loše, ili može se reći oni su iznenađeni i nisu upućeni u svojim djelima na Pravi Put.

Kazna je poznata, zna se kome će se povećati zlo i ono što je loše: *Njih čeka zla kob, a na onom svijetu će biti posve izgubljeni* (27/5). Bez obzira da li imaju kaznu na ovom ili budućem svijetu. Opća kazna je na budućem svijetu. Tamo će se ostvariti kazna sukladno razmjeru lošim djelima.

Uvodni dio ove sure završava potvrđivanjem Božanskog izvora od koga je i došao Kur'an Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam).

a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudroga i Sveznajućeg! (27/6).

Termin *primaš* baca svjetlo direktne zakonske upute od strane Mudrog i Sveznajućeg koji čini svaku stvar mudro i raspoređuje je znano. Njegova mudrost i znanje zrače u ovom Kur'anu, u programu Kur'ana, u obavezama, smjernicama, putu, Objavi, u njegovim dijelovima i sukladnostima njegovih tema.

Ovdje se nastavlja sa kazivanjem u kome se iznosi Allahova mudrost, Njegovo znanje i Njegov skriveni i ugodni raspored.

« إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ : إِنِّي آنَسْتُ نَارًا . سَآتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ
بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (٧) فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا ،
وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَأَلْقِ عَصَاكَ .
فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ . يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ . إِنِّي لَا يَخَافُ
لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ * إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ * وَأَدْخِلْ يَدَكَ
فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ ، إِنَّهُمْ كَانُوا
قَوْمًا فَاسِقِينَ .

« فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا : هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ * وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا
أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ، فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ » (١٤)

Kada Mūsā reče čeljadi svojoj: "Vidio sam vatru, donijeću vam otuda vijest kakvu ili ću vam donijeti razgorjelu glavnju da biste se ogrijali", (27/7)

neko ga, kada joj se približi, zovnu: " Nek su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra i oni oko nje, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova! (27/8)

O, Mūsā, Ja sam - Allah, Silni i Mudri! (27/9)

Baci svoj štap!" Pa kad ga vidje da se, kao da je hitra zmija, kreće, on uzmače i ne vrati se. "O, Mūsā, ne boj se! Poslanici se kod Mene ne treba ničega da boje; (27/10)

a onome koji grijeh počini, a onda zlo dobrim djelom zamijeni - Ja ću, uistinu, oprostiti i samilostan biti (27/11).

Uvuci ruku svoju u njedra svoja, pojaviće se bijela, ali neće biti bolesna, - biće to jedno od devet čuda faraonu i narodu njegovu; oni su, doista, narod nevjernički (27/12).

I kad im očito dođoše znamenja Naša, oni rekoše: "Ovo je prava čarolija !" (27/13)

I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita, pa pogledaj kako su skončali smutljivci (27/14).

Ova cjelina izlaže dosta brzo kazivanje o Mūsāu (alejhi's-selam) nakon riječi Allaha Uzvišenog u ovoj suri... *a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudroga i Sveznajućeg* (27/6), kao da Allah kaže Božijem Poslaniku (alejhi's-selam), ti nisi ništa novo u ovom primanju jer i Mūsā, on lično, primao je obaveze, i bio je i pozvan da obavijesti faraona i njegov narod o ovom poslanstvu. To što te s tim dočekuje tvoj narod nije nešto novo u poricanju, jer, eto, takav je bio i narod Mūsāa koji su bili uvjereni u Allahove dokaze, ali su ih nijekali griješeći i oholeći se: *pa pogledaj kako su skončali smutljici* (27/14). Neka pogleda tvoj narod kakva je posljedica onih koji negiraju i koji se ohole!

* * *

Kada Mūsā reče čeljadi svojoj: "Vidio sam vatru, donijeću vam otuda vijest kakvu ili ću vam donijeti razgorjelu glavnju da biste se ogrijali", (27/7).

Ova situacija je spomenuta u suri Ta - ha dok je Mūsā bio na putu svoga povratka iz Medjena u Egipat i s njim njegova supruga, kćerka Šuajba (alejhi's-selam).[27] Mūsā je zalutao na putu tamne i hladne noći. Na to ukazuju i njegove riječi upućene njegovom narodu: *Donijeću vam otuda vijest kakvu ili ću vam donijeti razgorjelu glavnju da biste se ogrijali* (27/7). To je bilo negdje pored brda Tur, a vatra je gorjela u pustinji iznad brežuljaka kao putokaz onima koji noću putuju. Kada bi ti putnici noću došli do te vatre, našli bi tu naselja i ogrijali se ili bi pronašli smjer kako će da nastave put.

"Vidio sam vatru!" (27/7) - vidio ju je izdaleka osjetio smirenost, osjetio da će naći nekoga. Očekivao je da će tamo naći obavještenje o putu ili da će naći i uzeti sa te vatre nešto čime će se ogrijati on i njegov narod u toj hladnoj noći u pustinji.

[27] Nema kategoričnog teksta o tome, da je Šuajb bio u godinama, Šuajb koga je služio Mūsā i oženio se s jednom od njegovih kćeri. Međutim ovo je vjerovatnije s obzirom da se kazivanje o Mūsāu navodi poslije kazivanja o Šuajbu u svakom historijskom navođenju ovih kazivanja u Kur'anu, što nagovještava da su njih dvojica mogla biti savremenici ili su došli jedan poslije drugoga.

Mūsā (alejhi's-selam) je produžio prema vatri koju je vidio, očekujući kakvu vijest, kad najednom čuje visok poziv:

neko ga, kada joj se približi, zovnu: "Nek su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra i oni oko nje, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova! (27/8)

O, Mūsā, Ja sam - Allah, Silni i Mudri! (27/9)

To je poziv koji odjekuje cjelokupnim Kosmosom, poziv kojim su povezani i svjetovi i svemiri, poziv kome se skrušeno klanja sve što je u Kosmosu, podrhtavaju zbog njega savjesti ljudi, to je poziv u kome se spajaju i nebesa i Zemlja i svaki atom dočekuje poziv svoga Uzvišeg Gospodara, to je poziv u kome se uzdiže prolazni i sićušni čovjek na stepen gdje vodi tihi razgovor zahvaljujući Allahu.

Neko ga, kada joj se približi, zovnu (27/8) - ovo je izraženo u pasivu (neka bude pozvan), a poznat je subjekat, međutim, iz poštovanja veličine Onoga koji poziva rečeno je u pasivu.

Neko ga... zovnu: "Neka su blagoslovljeni oni koji se nalaze na ovom mjestu na kojem je vatra i oni oko nje (27/8).

Ko je bio u vatri? Ko je bio oko vatre? Najvjerovatnije da to nije bila vatra koju mi palimo nego je bila vatra čiji su izvor Visoke sfere, vatra koju su zapalile čiste duše Allahovih meleka radi velike upute. Ona je izgledala kao vatra i ove čiste duše u njoj, zatim sami poziv: *"Nek su blagoslovljeni oni koji se nalaze na ovom mjestu na kojem je vatra* (27/8), stizao je glas iz izliva visoke blagodati na meleke koji su bili u vatri i one koji su bili oko nje, među kojima je bio i Mūsā. Ovaj visoki i cijenjeni dar registrirao je cjelokupni Kosmos i ovaj plemeniti kutak nastavio je u protokolu Bitka, blagoslovljen, svet, sa pojavom Uzvišenoga u tom blagoslovljenom kutku, koji to nazivaju velikim blagoslovom.

Cjelokupni Kosmos registrirao je ovaj poziv i spas: *neka je havljen Allah, Gospodar svjetova! O, Mūsā, Ja sam - Allah, Silni i Mudri!* (27/8-9).

Allah Sam govori da nema drugog Boga osim Njega i oglašava Svoje gospodstvo nad svim svjetovima, otkriva Svome robu da je Onaj koji ga je pozvao Uzvišeni i Mudri Allah. Cjelokupno čovječanstvo uzdiglo se u ličnosti Mūsāa (alejhi's-selam) na taj sjajni i plemeniti horizont. Mūsā nađe vijest od same vatre koju je primijetio. Međutim, vijest koju je pronašao bila je zaplašujuća i velika, našao je glavnju koja grije, ali je to bila glavnja koja upućuje na Pravi Put.

Poziv je bio radi očišćenja, a nakon očišćenja stoje obaveze preuzimanja poslanstva i prenošenja pouke poslanstva najvećem silniku na Zemlji toga vremena. Njegov Gospodar počinje da ga sprema i priprema pa mu kaže:

Baci svoj štap (27/10) - to je vrlo kratko rečeno ovdje gdje se ne spominje taj spas o kome se govori u suri Taha, jer je poželjna pouka ovdje izražena u pozivu i obavezi.

Pa kad ga vidje da se, kao da je hitra zmija, kreće, on uzmače i ne vrati se (27/10).

Mūsā baci štap kao što mu je naređeno, kad - on gmiže, žuri, kreće se vrlo brzo kao što se kreće ta vrsta brze životinje. Mūsā (alejhi's-selam) je uvidio njenu prirodnu aktivnost, iznenadio se i jako uplašio, kako nije mogao ni pomisliti, otrčao je daleko od te zmije misleći da se vrati a ona se kreće, tako da iznenađenje djeluje isto kao što djeluje u svojoj prirodi.

Ponovo Mūsā bude pozvan jakim i smirujućim glasom u kome mu se iznosi i priroda obaveze koja će ga susresti:

"O, Mūsā, ne boj se! Poslanici se kod Mene ne treba ničega da boje!" (27/10).

Ne boj se, ti si zadužen poslanstvom, a ni jedan od poslanika ne plaši se kada je u prisustvu svoga Gospodara dok prima obaveze:

a onome koji grijeh počini, a onda zlo dobrim djelom zamijeni - Ja ću, uistinu, oprostiti i samilostan biti (27/11).

Allaha se boje oni koji griješe, osim ako zamijene loše djelo dobrim, nasilje pretoče u pravdu a politeizam u monoteizam, pretočie zlo u dobro, jer Moja milost je široka, a oprost veliki.

Ovdje se Mūsā smiri i ustali, a njegov Gospodar opskrbi ga drugom nadnaravnošću prije nego što mu je iznio poslanstvo i obavezu:

Uvuci ruku svoju u njedra svoja, pojaviće se bijela, neće biti bolesna (27/12).

I to je zaista bilo. Mūsā uvuče svoju ruku u otvor svoga odijela, i ona izađe bijela, svijetla, ne zbog bolesti, nego kao nadnaravnost. Njegov Gospopdar obećao mu je da će ga poduprijeti sa devet dokaza ove vrste, od kojih je Mūsā vidio dva. Tada mu je Allah otkrio i razlog zbog čega ga je pozvao, opremio i čuvao.

...biće to jedno od devet čuda faraonu i narodu njegovu; oni su, doista, narod nevjernički (27/12).

Ovdje se ne navode ostale od tih devet nadnaravnosti, o kojima se govorilo u suri El-A'raf, a to su i sušne godine, nedostatak ploda, poplava, skakavci, mravi, žabe i krv, jer koncentracija misli ovdje je na snazi tih dokaza, a ne o njihovoj biti, njihovom objašnjenju i njihovu negiranju od strane naroda.

Uvuci ruku svoju u njedra svoja, pojaviće se bijela, ali neće biti bolesna, - biće to jedno od devet čuda faraonu i narodu njegovu; oni su, doista, narod nevjernički (27/12).

I kad im očito dođoše znamenja Naša, oni rekoše: "Ovo je prava čarolija !" (27/13)

Ovo su brojne nadnaravnosti koje otkrivaju istinu da bi se uvjerio svaki onaj ko ima oči. Za ove dokaze kaže se da oni otvaraju oči ljudima da vide svijet oko sebe i da ih ti dokazi vode ka Uputi. Pa i pored toga ti ljudi kažu da je to očito čarobnjaštvo. To oni govore ne zato što su uvjereni u to, ili što sumnjaju u to, nego iz nepravde i oholosti, a same njihove duše su se uvjerile da je to istina u koju nema ni najmanje sumnje,... *ali su u sebi vjerovali* (27/14). Govorili su negirajući to i držali se oholo jer nisu htjeli vjerovati, nisu tražili ni dokaz držeći se iznad Istine i čineći nepravdu njoj pa čak i sebi ovom pokuđenom ohološću.

To su isto govorili visoki predstavnici Kurejšija kada su se sreli sa Kur'anom. I oni su bili uvjereni da je Kur'an istina, ali su ga nijekali, nijekali su poziv Poslanika (alejhi's-selam) da je on upućen njima od jedinog Allaha. To su činili jer su željeli da ostanu u svojoj vjeri i ideologiji pošto im je ta vjera omogućila pozicije i bogatstvo koje im je pristizalo iz te pozicije. Ta situacija, koja je počivala na toj pokvarenoj ideologiji, podsjećala ih je na opasnost islamskog poziva za njih, podsjećala ih je da će se zatresti njihove pozicije, da će se zatresti njihova srca, a čekići jasne Istine obilježiti praznu i sumnjivu neistinu.

Ni ovu Istinu oni nisu nijekali iz svoga neznanja jer su je poznavali. Nijekali su je, a njihove duše su se uvjerile u Istinu, ali su osjećali u tome opasnost za svoje postojanje, osjećali su opasnost za svoje položaje, svoje interese i plijen, pa su se držali naspram ove Istine oholo, premda je Istina sasvim jasna.

pa pogledaj kako su skončali smutljivci (27/ 14).

Sudbina faraona i njegovog naroda je poznata. O toj sudbini Kur'an govori na drugim mjestima dok ovdje samo ukazuje na nju ne bi li ona probudila nemarne, one koji niječu Istinu držeći se oholo prema njoj, Kur'an ukazuje na sudbinu faraona i njegova naroda prije nego ih snađe ono što pogađa sve smutljivce.

« وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا ، وَقَالَا : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ⑮ وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ ، وَقَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ ، وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ .

« وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ * حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِي النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ : يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ ، لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ ، وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ * فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا ، وَقَالَ : رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ ، وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ ، وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ .

« وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ : مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ؟ * لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا ، أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ .

« فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ ، فَقَالَ : أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ ، وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ * إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ ، وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ * وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ ، وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ ، فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ ، فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ * أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ * اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * قَالَ : سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ * اذْهَبْ بِكِتَابِي هَٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ، ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ ، فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ .

« قَالَتْ : يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ * إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ * قَالَتْ : يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي ، مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ * قَالُوا : نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ ، وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ * قَالَتْ : إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا ، وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً ، وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ * وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ .

« فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ : أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ ! فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ ، بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ * ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا ، وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ .

« قَالَ : يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ * قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ : أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ ، وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ * قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ : أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ . فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ : هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ؟ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ، وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ * قَالَ : نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ؟

« فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ : أَهَكَذَا عَرْشُكِ ؟ قَالَتْ : كَأَنَّهُ هُوَ ، وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ .

« وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ ، إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ .

« قِيلَ لَهَا : ادْخُلِي الصَّرْحَ ، فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا . قَالَ : إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ . قَالَتْ : رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ، وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » (٤٤)

Dāvūdu i Sulejmānu smo znanje dali i oni su govorili: "Hvala Allahu koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih! (27/15).

I Sulejmān naslijedi Dāvūda i reče: "O ljudi, dato nam je da razumijemo ptičje glasove i svašta nam je dato; ovo je, zaista, prava blagodat!" (27/16).

I sakupiše se Sulejmānu vojske njegove, džinnovi i ljudi i ptice, sve četa do čete, postrojeni, (27/17)

i kad stigoše do mravlje doline, jedan mrav reče: "O mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejmān i vojske njegove, a da to i ne primijete!" (27/18).

I on se nasmija glasno riječima njegovim i reče: "Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan. na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!" (27/19).

I on izvrši smotru ptica, pa reče: "Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan" (27/20).

Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!" (27/21).

I ne potraja dugo,a on dođe, pa reče: "Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest (27/22).

Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni: (27/23)

vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu, - šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od pravog puta ih odvratio, te oni ne umiju da nađu Pravi Put (27/24)

pa da se klanjaju Allahu, koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite (27/25).

i Allah je, nema boga osim Njega, gospodar svega što postoji!" (27/26).

Vidjećemo" - reče Sulejmān - "da li govoriš istinui ili ne" (27/27).

Odnesi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći!" (27/28).

I "O velikaši", - reče ona - "meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo (27/29)

od Sulejmāna i glasi: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! (27/30).

Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!' (27/31).

"O velikaši," - reče ona - "savjetujte mi šta treba u ovom slučaju da uradim, ja bez vas ništa neću da odlučim!" (27/32).

"Mi smo vrlo jaki i hrabri" - rekoše oni - "A ti se pitaš." Pa, gledaj šta ćeš narediti!" (27/33).

"Kad carevi osvoje neki grad" - reče ona -, "oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade (27/34).

Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti" (27/35).

I kad on pred Sulejmāna iziđe, ovaj mu reče: "Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! (27/36).

Vrati se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene" (27/37).

"O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore?" (27/38).

"Ja ću ti ga donijeti" - reče Ifrit, jedan od džinnova - "prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan" (27/39).

"A ja ću ti ga donijeti" - reče onaj koji je učio iz Knjige - "prije nego što okom trepneš". I kad Sulejmān vidje da je prijesto već pred njega postavljen, uzviknu: "Ovo je blagodat Gospodara moga koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan - u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan - pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit (27/40).

Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!" (27/41).

I kad ona dođe, bi joj rečeno: "Je li ovakav prijesto tvoj" - "Kao da je on!" - uzviknu ona. - "A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani" (27/42).

A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala (27/43).

"Uđi u dvoranu!" - bi joj rečeno. I kad je ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. "Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!" - reče on. - "Gospodaru moj", - uzviknu ona - "ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmānom predajem se Allahu Gospodaru svjetova!" (27/44).

Kazivanje o Dāvūdu i ovo kazivanje o Sulejmānu poslije tih momenata iz kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam), a oni su svi poslanici sinova Isrāilovih, navode se u suri koja počinje kazivanjem o Kur'anu u kojoj stoji: *ovaj Kur'an sinovima Isrāilovim kazuje najviše o onome u čemu se oni razilaze* (27/76).

Kazivanje o Sulejmānu (alejhi's-selam) u ovoj suri više je izloženo nego u ajetima bilo koje druge sure, premda se ona odnosi na jedan doživljaj iz života Sulejmānova, koji govori o njemu, ptici Hūdhudu i kraljici od Sabe. U kontekstu se priprema i Sulejmānovo oglašavanje ljudima znanja koje mu je Allah dao: razumijevanju ptičijeg cvrkuta, davanju njemu od strane Allaha svega i svašta, njegovo zahvaljivanje na jasnom dobru Allahovu, zatim se govori i o sceni njegove povorke sastavljene od džina, ljudi i ptica, govori se o upozorenju mrava svoga naroda na ovu povorku, govori se o znanju Sulejmānovu šta govore mravi, njegovoj zahvali njegovu Gospodaru na datom dobru, govori se o Mūsāovu saznanju da je dobro neka vrsta iskušenja, zatim o njegovu traženju od njegova Gospodara da bude stalno zahvalan i da uspije u ovom iskušenju.

Povod navođenja ovih kazivanja u cjelini u ovoj suri je objašnjen u početku ove sure u govoru o Kur'anu i isticanju da ovaj Kur'an kazuje sinovima Isrāilovim najviše o onome u čemu se oni razilaze, i to u kazivanju o Mūsāu, Dāvūdu i Sulejmānu, o najvažnijim mometima u historiji sinova Isrāilovih. Povodi ovih momenata i predgovora o njima u temi ove sure iznijeti su na nekoliko mjesta u ovoj suri.

Koncentracija u atmosferi ove sure i njena odsjena je znanje. To smo istakli i na početku ove sure i prvog govora o Dāvūdu i Sulejmānu:

Dāvūdu i Sulejmānu smo znanje dali (27/15). Oglašavanje Allahove blagodati izlivene na Sulejmāna počinje sa ukazivanjem na njegovo znanje i razumijevanje cvrkuta ptica: *"O, ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove"* (27/16). Zatim dolazi izvinjenje ptice Hūdhuda u ovom kazivanju

zašto je bila odsutna, koje počinje: *Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest (27/22).* Tu se govori i o "znanju" Sulejmāna o Knjizi onoga koji je donio prijesto kraljice u tren oka.

Početak ove sure govori o Kur'anu - Allahovoj jasnoj Knjizi upućenoj politeistima koju oni dočekuju pobijajući je. U kazivanju o pismu Sulejmānovu koje je primila kraljica Sabe govori se da nije potrajalo dugo, a njen narod i ona postali su muslimani, uslijedilo je odmah nakon što je primijetila silnu moć Sulejmānovu, sastavljenu od ljudi, džina i ptica. Allah je potčinio Sulejmānu ono što je potčinio, a On je Moćan i iznad svih Svojih robova, On je Gospodar velikog Prijestolja.

U ovoj suri se govori i o velikoj blagodati datoj ljudima, Njegovim dokazima u Kosmosu, o zastupništvu čovjeka na Zemlji, a ti ljudi i dalje negiraju Allahove dokaze i pripisuju Mu ortaka. U ovom kazivanju su i uzorci čovjeka koji je zahvalan, čovjeka koji moli svoga Gospodara da mu omogući da vazda bude zahvalan na Njegovoj blagodati, da razmišlja o Allahovim znakovima i da ih ne zanemaruje, da se ne ponosi blagodatima, niti sili snagom. Brojni su i sasvim jasni povodi između tema ove sure i onoga na šta ukazuju kazivanje i pojedina mjesta tih kazivanja.

Kazivanje o Sulejmānu i kraljici Sabe dovoljan je primjer za ilustriranje i izražavanje umjetničke strane u Kur'anu. To je kazivanje kao povorka u kretnji sa puno istaknutih scena i presjecanja ovih scena umjetničkim prizorima.

Da pređemo na izlaganje toga podrobno.

Dāvūdu i Sulejmānu smo znanje dali i oni su govorili: "Hvala Allahu koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih"! (27/15).

Ovo je znak uvoda u ovo kazivanje, najava otvaranja i potvrdna vijest o najizrazitijim blagodatima kojima je Allah nagradio Dāvūda i Sulejmāna (alejhime's-selam), blagodatima znanja. Znanje koje je Allah dao Dāvūdu objašnjeno je detaljno u drugim surama, a to je da je Allah naučio Dāvūda da recituje odlomke iz Zebura tako da to njegovo recitiranje odjekuje Kosmosom oko njega, da mu se pridružuju u slavljenju i brda i ptice zbog

ljepote njegova glasa, intonacije i predaje tihom razgovoru sa svojim Gospodarom, lišavajući se pri tome svih smetnji i prepreka koje bi se našle na putu i rastavljale njega i atome ovog Bitka. Osim toga, Allah ga je podučio zanatu pravljenja pancira i drugog ratnog oružja, naučio ga je da mu se željezo potčini da od njega pravi ono što hoće, naučio ga je da sudi ljudima, u čemu je učestvovao i Sulejmān.

Što se tiče samog Sulejmāna, o njemu se govori u ovoj suri detaljno: da ga je Allah naučio da razumije govor ptica, naučio ga je i sudstvu što se navodi u drugim surama, i dao mu moć da usmjerava vjetar njemu potčinjen po Allahovoj naredbi.

Ovo kazivanje počinje upravo tom naznakom: *Dāvūdu i Sulejmānu smo znanje dali* (27/15), a prije nego što se završio ovaj ajet uslijedila je zahvala Dāvūda i Sulejmāna na ovoj blagodati, oglašavanje vrijednosti te blagodati i njene velike cijene kada kažu: Neka je hvala Allahu koji nas je odlikovao ovim darom iznad brojnih Svojih robova, vjernika; zatim se ističe vrijednost znanja, veličina toga Allahova dara ljudima i odabir onih kojima je Allah to dao nad ostalim brojnim Allahovim robovima, vjernicima.

Ovdje se ne spominje vrsta znanja i predmet tog znanja jer se želi da ukaže i istakne znanje kao vrsta, da nagovijesti da su sva znanja dar Allahov, da svaki onaj koji raspolaže nekim znanjem treba da zna izvor tog znanja, da se usmjeri sa zahvalom prema Allahu, da troši to znanje koje mu je Allah podario i dao na ono čime je Allah zadovoljan, da to znanje ne bude faktor udaljavanja nosioca tog znanja od Allaha, da ne zaboravlja Allaha koji mu je to dao.

Znanje koje udaljava srce od njegova Gospodara pokvareno je znanje, znanje koje odstupa od svog izvora i cilja, znanje koje ne daje plod i sreću ni njegovu nosiocu ni drugim ljudima, nego je to znanje koje prouzrokuje bol, strah, nemir i rušenje. To znanje nije povezano sa svojim izvorom nego je prekinuto, odstupilo je od izvora i njegov put ne vodi ka Allahu.

Čovječanstvo je danas dostiglo novi nivo u znanju sa razbijanjem atoma i njegovom upotrebom, ali šta je čovječanstvo do danas dobilo od tog znanja čiji su autori zaboravili na Allaha, kad Ga se ne boje, ne zahvaljuju Mu, ne usmjeravaju se svojim znanjem prema Njemu? Šta je čovječanstvo dobilo osim divljačkih žrtava koje su prouzrokavale bombe bačene na Hirošimu i Nagasaki, šta je dobilo do strah i nemir, a šta je

prouzrokovalo da ne može zaspati ni istok ni zapad, jer im prijeti drobljenje, rušenje i iščeznuće?![28]

Nakon ukazivanja na blagodati datog znanja Dāvūdu i Sulejmānu i njihove zahvale njihovu Gospodaru na tom daru, njihovu saznanju vrijednosti i cijene tog dara, Sulejmān sam kaže:

I Sulejmān naslijedi Dāvūda i reče: "O ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove i svašta nam je dato; ovo je, zaista, prava blagodat!" (27/16).

Dāvūdu je data vlast pored poslanstva i znanja, ali o ovoj vlasti ne govori se kod razgovora o Allahovoj blagodati datoj Dāvūdu i Sulejmānu, nego se spominje znanje, jer je vlast nešto neznatno i sićušno da bi bilo spomenuto na ovom mjestu.

I Sulejmān naslijedi Dāvūda (27/16) - iz ovoga se razumije da je to bilo nasljedstvo u znanju jer je znanje najveća vrijednost koja zaslužuje da se spomene. Ovo potvrđuje i oglas koga je uputio Sulejmān narodu: *"O, ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove i svašta nam je dato;* (27/16). Iz znanja da razumije ptičije glasove razumije se da se to odnosi na druge blagodati koje se vežu za Izvor, a to je Onaj koji mu je dao da razumije ptičije glasove. To nije bio Dāvūd, jer on to nije naslijedio od svoga oca, niti mu je dato ostalo što mu je dato, nego je sve to došlo od Onoga koji mu je dao to znanje:

"O, ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove i svašta nam je dato (27/16) - razglašava to Sulejmān (alejhi's-selam) ljudima u momentu kada im govori o Allahovoj blagodati i kada ističe Allahovu dobrotu ne oholeći se niti uzdižući među ljudima, nego je to popratio riječima: *Ovo je, zaista, prava blagodat!* (27/16) – ovo su Allahove blagodati koje potiču od

---

[28] M.J. Wilifnith, profesor na Univerzitetu Birmingem i član Komiteta za pripremu proizvodnje atomske bombe, nakon što je ona bačena na Hirošimu i Nagasaki kaže:.
"Uvjeren sam da će se pojaviti u vrlo kratkom vremenu na svjetskoj pozornici bombe koje će nadmašiti prve bombe, nadmašiti snagu desetinama hiljada tona eksploziva, a onda će uslijediti i bombe čije se snage mjere i na milione tona. Tada neće koristiti nikakva odbrana. Šest bombi ove snage dovoljne su da sruše Englesku u komade."
Njegovo predskazanje se obistinilo: proizvedene su hidrogenske bombe prema čijim su snagama, bombe bačene na Hirošimu i Nagasaki kao dječije igračke.
Ovom prilikom ističemo da je bomba bačena na Hirošimu usmrtila odmah po eksploziji između dvjestodeset hiljada i dvjesto četrdeset hiljada Japanaca, osim ranjenih i spržеnih koji su umrli kasnije. Broj tih nesretnika kreće se na desetine hiljada.

Njega i koje govore o Njemu. Niko ne može podučiti drugoga da razumije ptičije glasove do Allah. Također, niko ne može dati sve ovo, do Allah.

Ptice, životinje i kukci imaju sredstvo za međusobno razumijevanje, a to je njihov jezik i glasovi koje oni koriste međusobno. Allah (Uzvišeni), Stvoritelj svih ovih svjetova, kaže: ***Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas*** *(6/38)*. Nema nijednog ummeta a da nema posebnu vezu i način za međusobno pozdravljanje, da nema određena sredstva za međusobno razumijevanje. Ovo je uočljivo u životu brojnih ptica, životinja i kukaca. Znalci ove vrste znanja trude se da spoznaju nešto iz oblasti jezika i sredstava sporazumijevanja između ovih živih bića putem pretpostavki i mišljenja, a ne sigurno i uvjerljivo. Što se tiče Allahova dara Sulejmānu (alejhi's-selam), to je bilo nešto posebno dato njemu kao nadnaravnost. Ova nadnaravnost suprotstavlja se uobičajenom znanju ljudi, ona nije ostvarena putem pokušaja Sulejmānova niti njegova truda da shvati način sporazumijevanja između ptica i ostaloga, na način mišljenja i pretpostavke kao što je slučaj kod znalaca danas.

Želim da se potvrdi ovaj smisao i da postane jasno da neki komentatori Kur'ana, naši savremenici, kod onih koji su uzeli sebi za dokaz otkrića savremenih znanosti pokušavaju da prokomentarišu kazivanje o Sulejmānu (alejhi's-selam) koje je izloženo u Kur'anu na način da je ta spoznaja govora ptica, životinja i kukaca došla putem naučnih savremenih pokušaja. Ovo je iskakanje iz okvira prirode nadnaravnosti i jedan vid poraza zaslijepljenosti neznatnom ljudskom naukom. Međutim, daleko je lakše Allahu da poduči nekog Svoga roba da razumije govor ptica, životinja i kukaca, da to bude kao iskonski poklon od Allaha dat bez pokušaja i truda. To nije ništa drugo do udaljavanje prepreka, to je vrsta koju je Allah uspostavio između tih vrsta, a on je Stvoritelj svih njih.

Ovo sve nije bilo ništa drugo do jedan vid nadnaravnosti koju je Allah dao Svome robu Sulejmānu. A drugi vid je potčinjavanje grupe džina i ptica da budu pod njegovom vlašću i da se pokoravaju njegovoj naredbi kao njegova vojska sastavljena od istih ljudi i njemu potčinjenih grupa, grupa ptica kojima je poklonjena posebna sposobnost iz spoznaje uočljivih spoznaja u svijetu ptica.

Ovo se javlja u kazivanju o pupavcu koji je saznao kakva je situacija kod kraljice Sabe i njenog naroda, a što nije znao ni najpametniji, najoštroumniji i najbogobojazniji čovjek. I to je bilo na način nadnaravnosti i idžaza.

Činjenica je da se Allahov zakon kod stvaranja odvijao tako da ptica ima posebnu moć spoznaje koja nije uvijek istovjetna. Međutim, ta spoznaja ne dostiže nivo spoznaje čovjeka. Stvaranje ptice na ovaj način je jedna halka ili krug u nizu kosmičke opće skladnosti i ta halka u tom nizu kao pojedinačna potčinjena je općem zakonu koji predviđa da ona na ovaj način postoji.

Činjenica da je ptica pupavac koja i danas postoji i razvija se, primjerak pupavca koji postoji možda od prije hiljada ili miliona godina od vremena nastanka pupavca. Razumljivo je da postoje posebni faktori nasljedstva koji djeluju da svaki primjerak ptice pupavca bude sličan prvom primjerku. Bez obzira koliko došlo do izmjene u tome, to ne vodi tome da ta ptica iskače iz svoje vrste i prelazi u neku drugu vrstu. Ovo je, kao što se vidi, jedan moment Allahova zakona koji važi kod stvaranja i općeg zakona sukladnog Kosmosu.

Ove dvije istinite i stalne konstatacije ne sprječavaju da se i tu javi neka nadnaravnost kada to želi Allah, Stvoritelj svih zakona. Sama nadnaravnost može biti i dio općeg zakona čiji su dijelovi nama nepoznati, može biti dio koji se događa u određeno vrijeme koje zna samo Allah, može biti dio koji krši uobičajeno, krši ono što je ljudsko oko naviklo, ali to dopunjuje Allahov zakon u stvaranju i opću skladnost. Tako je npr. sa Sulejmānovim pupavcem, a možda je tako bilo i sa svakom grupom ptica koja mu je bila potčinjena u to vrijeme.

Da se vratimo iz ovog slijeda na objašnjenje kazivanja o Sulejmānu nakon njegovog nasljeđivanja Dāvūda, zatim na objašnjenje njegovog znanja koje mu je Allah dao, omogućio i obilato ga nagradio.

I sakupiše se Sulejmānu vojske njegove, džinovi i ljudi i ptice, sve četa do čete, postrojeni, (27/17)

Ovo je povorka Sulejmānova, sabrana i sakupljena, sastavljena je od ljudi, ptica i džina. Ljudi su poznati, ali šta su džini - oni su stvorenja o kojima znamo samo toliko što nam o njima kaže Kur'an i što im je naređeno u Kur'anu, a to je da su oni stvoreni od plamena vatre, valovitog plamena vatre, da oni primjećuju i vide čovjeka, a čovjek ne vidi njih: *On vas vidi, on i vojske njegove, odakle vi njih ne vidite* (7/27). (Riječ je o Iblisu ili šejtanu, a Iblis je u ovom slučaju džin). Oni su moćni da zavodu čovjeka, usmjeravaju ga na griješenje, a da mi ne znamo kako, da među njima postoji jedna grupa koja je vjerovala u Božijeg Poslanika (alejhi's-selam), ali ni on ih nije vidio niti je znao kakvo je njihovo vjerovanje, nego ga je

Allah obavijestio o tome: *Reci: "Meni je objavljeno da je nekoliko džinova prisluškivalo i reklo: "Mi smo doista, Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali, koji na Pravi Put upućuje - i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati"* (72/1-2). Mi znamo da je Allah jednu grupu od njih potčinio Sulejmānu da mu prave mihrabe, kipove i velike posude za hranu, da su s njim išli morem, konsultirali se po njegovoj naredbi, a Allahovu dopuštenju. Među takve spadaju i oni koji su se pojavili ovdje u povorci Sulejmānovoj sa njihovom braćom ljudima i pticama.

Mi kažemo da je Allah potčinio Sulejmānu jednu grupu džina i grupu ptica kao što je potčinio i jednu grupu ljudi kao i to da svi ljudi na Zemlji nisu bili armija Sulejmānova, jer njegova zemlja nije prelazila oblasti, koje su nama danas poznate, Palestinu, Liban, Siriju, Irak do obale Eufrata, kao i to da mu nisu bili potčinjeni svi džini i ptice, nego samo jedna grupa.

Kod pitanja džina mi se oslanjamo na to da su Iblis i njegovo potomstvo džini, kao što kaže Kur'an, *da je Iblis bio džin* (18/50), a u suri En-Nas stoji: *Od zla šejtana - napasnika, koji zle misli unosi u srca ljudi, od džinova i od ljudi* (114/5-6). Oni su se bavili zavođenjem, činjenjem zla i izazivanjem sumnje kod čovjeka u vrijeme Sulejmāna. Ovi nisu radili to jer su bili njemu potčinjeni i vezani za njegovu naredbu, a Sulejmān je poslanik, poziva na Pravi Put. Iz ovoga se da razumjeti da je ova grupa džina bila potčinjena Sulejmānu.

Kod pitanja ptica mi se oslanjamo na to da je Sulejmān, kada je vršio smotru ptica, znao da je pupavac odsutan, a da su se sve ptice koje su bile potčinjene njemu bile sabrale na ovom mjestu u njegovoj povorci, među kojima je bio i pupavac, Sulejmān ne bi mogao primijetiti odsutnost jednog pupavca među milionima pupavaca i na bilione drugih ptica. A kada je rekao: Šta mi je pa ne primjećujem pupavca, znači da se odnosi na posebnu pticu, lično. To bi moglo biti da je to ta ptica koja je bila potčinjena Sulejmānu iz roda pupavaca ili je možda bila dežurna u toj povorci iz skupine određenog broja grupe njegove vrste. Na ovo nas navodi to što je ta ptica bila nadarena posebnim saznanjem kojim ne raspolaže nijedan pupavac niti ijedna ptica općenito. Prema tome, ovaj dar je bio dar posebnoj grupi koju je Sulejmān potčinio, a ne svim pupavcima i svim pticama. Vrsta spoznaje koju je pokazivao taj posebni pupavac je nivo koji odgovara izuzetno pametnim i bogobojaznim ljudima.

Sulejmān je sakupio svoju vojsku od džina, ljudi i ptica. To je velika kolona, velika gomila povezana od prvog do posljednjega, *sve četa do čete, postrojeni* (27/17), da se ne bi razilazili i da među njima ne bi zavladala

anarhija. To je velika vojna formacija koja se naziva armijom, našto ukazuje ovo okupljanje i organiziranje.

i kad stigoše do mravlje doline, jedan mrav reče: "O, mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejmān i vojske njegove, a da to i ne primijete!" (27/18).

I on se nasmija glasno riječima njegovim i reče: "Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!" (27/19).

Ova Sulejmānova povorka sastavljena od džina, ljudi i ptica, raspoređena i organizirana, od prvog do posljednjega poredana u redove, išla je i stupala odgovarajućim korakom. Kada je došla do jedne doline gdje je bilo puno mrava, nazvanom "*mravlja dolina,*" tada matica mrava, koja nadzire i organizira rasute mrave u ovoj dolini, - a matica mrava, poput matice pčela, dobro radi na organizaciji i razvrstavanju uloge svakog pojedinog člana tako da svaki član mravinjaka vrši svoj čudno organizirani posao, tako da ljudi skoro nisu u stanju da ih prate, premda imaju visoki razum i spoznaju, - tada reče mravlja matica tako da to razumiju mravi, izraženo na jeziku kojim se međusobno sporazumijevaju mravi: Povucite se na svoja mjesta kako vas ne bi pogazio Sulejmān i njegova vojska jer oni vas ne primjećuju.

Sulejmān je shvatio šta je rekla mravlja matica, nasmiješio se i bilo mu je drago što je shvatio šta kaže. Upravo zbog toga što je ona rekla, on se razveseli kao što se razveseli stariji čovjek mlađem koji pokušava da se spasi neugodnosti, a on sam ne prouzrokuje tu neugodnost. Razveselio se Sulejmān zbog ovog razumijevanja, a to je Allahova blagodat data njemu da uspostavi vezu sa ovim izoliranim i svjetovima prekrivenim za spoznaju i pogleda ljudi zbog nepostojanja razumijevanja između ljudi i drugih svjetova. Sulejmān se obveselio tome, jer je to zaista veliko čudo da i mravlja matica ovo spoznaje, a preko nje i mravi to spoznaju i pokoravaju se.

Sulejmān je shvatio ovo i: *on se nasmija glasno riječima njegovim* (27/19). Ta scena ga je vrlo brzo potresla pa je usmjerio svoje srce prema svome Gopodaru koji mu je dao blagodat nadnaravne spoznaje, uspostavio vezu između njega i tog prekrivenog i izoliranog svijeta i uputio je Allahu molbu da Mu se približi.

"Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim (27/19).

Gospodaru, ovim bliskim i direktnim pozivom za spajanje *omogući mi* (27/19), saberi me cijeloga, sakupi sve moje organe i osjećaje, moj jezik, srce, poimanje, mig, moju riječ, moja djela i moje usmjerenje, učini sve to, učini moju cijelu moć i snagu od početka do kraja i od kraja do početka, a to je sinonim za riječ "omogući mi", da sve to bude zahvalno Tebi na blagodati učinjenoj meni i mojim roditeljima.

Ovaj izraz ocrtava Allahovu blagodat koja je dotakla srce Sulejmāna (alejhi's-selam) tog momenta, a odražava i vrstu tog utjecaja, snagu usmjerenja i podrhtavanje njegove savjesti pri čemu on osjeća obilati Allahov dar, predočava Allahovu ruku pruženu njemu i njegovim roditeljima, osjeća doticaj blagodati i milosti u strahu i molenju.

Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje (27/19). Dobro djelo - i to je Allahov dar kojeg on daje čovjeku koji Mu je zahvalan, a Sulejmān je zahvalan, on traži pomoć od svoga Gospodara da ga sabere i ustali da stalno bude zahvalan na Allahovoj blagodati, moli i pomoć od svoga Gopodara da ga usmjeri i učvrsti na dobru djelu kojim će Allah biti zadovoljan. On osjeća da je dobro djelo uspjeh i druga blagodat od Allaha.

i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove svoje (27/19).

Uvedi me, milošću Svojom, ističe Sulejmān, jer zna da je ulazak među dobre Allahove robove također milost od Allaha koja se izlijeva na čovjeka, omogućava mu da uspije u dobrom djelu i nastavi put sa dobrim ljudima. On zna to pa se i zbog toga skrušeno moli svome Gospodaru da bude jedan od onih kojima se Allah smilovao, kojima je dao da ustraju i ostanu u ovoj grupi. Sulejmān se obraća skrušeno svome Gospodaru, a on je i Vjerovjesnik koga je Allah obilato nagradio, potčinio mu i džine, i ljude, i ptice, ali nije siguran da neće posrnuti nakon što ga je Allah odabrao, boji se da neće biti kompletan u svom djelu i da neće smanjiti zahvaljivati se Allahu. Tako je izoštrena osjećajnost bila bogobojaznost, skrušenost i želja da se ostvari Allahovo zadovoljstvo i Njegova milost u svakom momentu u kome dolazi do izražaja Allahova milost kao što je došla do izražaja kada je matica mravlja rekla mravima, a Sulejmān shvatio to što ona kaže, zahvaljujući onome što ga je Allah naučio i obdario.

Mi ovdje stojimo pred dvije nadnaravnosti, ne pred jednom, pred nadnaravnošću Sulejmānove spoznaje da mravlja matica upozorava svoje mrave i pred nadnaravnošću da matica mravlja zna da je to Sulejmān i njegova vojska. Ovom prvom nadnaravnošću Allah je podučio Sulejmāna, a Sulejmān je čovjek i poslanik, pa ovo pitanje u odnosu na njega bliže je u osnovi drugoj nadnaravnosti, koja je u riječima mravlje matice. Mravlja matica zna da su ljudi veća stvorenja, da oni gnječe mrave kada ih gaze i čepaju. Mravi bježe od ove opasnosti zahvaljujući mudrosti koju im je Allah podario da bi sačuvali život. Znanje mravlje matice o Sulejmānu i njegovoj vojsci je posebna nadnaravnost koja iskače iz onoga što je uobičajeno, pa se to ubraja među nadnaravnosti kada je riječ o sličnim situacijama.

Sada prelazimo na kazivanje o Sulejmānu, pupavcu i kraljici Sabe. Ovo kazivanje je odlomak od šest scena između kojih su umjetničke praznine. Iz izloženih scena koje kompletiraju savršenstvo umjetničkog izlaganja u ovom kazivanju, to kazivanje prožimaju pogovori na neke od ovih scena, kojima je savjesno upućivanje - koje se namjerava izlaganjem ovog kazivanja u poglavlju ostvariti - pouka radi čega se navode kazivanja u Časnom Kur'anu. Pogovori su sasvim u skladu sa scenama i prazninama u dvije oblasti: umjetničkoj ljepoti i vjerskoj svjesnosti.

Pošto početak razgovora o Sulejmānu sadrži i ukazivanje na džine, ljude i ptice, a sadrži i ukazivanje na blagodat znanja, to ovo kazivanje sadrži i ulogu i džina, i ljudi, i ptica. Pri tome se ističe i uloga znanja, tako da je taj predgovor kao neki znak koji ukazuje na nosioce glavnih uloga u ovom kazivanju. Ovo je umjetnička i precizna karakteristika u kur'anskom kazivanju.

Kazivanje o Sulejmānu objašnjava glavne osobine i naznake karakterističnih svjetova i ličnosti u ovom kazivanju: Sulejmāna, kraljice Sabe, ptice pupavca i kraljičine svite. Istovremeno je izložena i duševna reakcija svih ovih osoba u raznim scenama ovog kazivanja i u raznim situacijama.

Prvi prikaz u sceni opće vojne smotre Sulejmāna i njegove vojske, nakon što su došli u mravlju dolinu, i poslije riječi mravlje matice i obraćanja Sulejmāna svome Gospodaru sa zahvalom, molbom i poniznošću, bio je:

I on izvrši smotru ptica, pa reče: "Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan?" (27/20).

Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!" (27/21).

Evo, to je vladar i poslanik Sulejmān sa ogromnom svojom povorkom, vrši smotru ptica i ne primjećuje pupavca. Iz ovog shvaćamo da je to posebna ptica pupavac, koja kao da je bila na straži za vrijeme smotre i da to nije obična ptica između tih hiljada, pa možda i miliona ptica koje se javljaju na Zemlji iz vrste ili roda ptica pupavaca. Iz Sulejmānove smotre ovog pupavca saznajemo i jednu od njegovih ličnih karakteristika, a to je: budnost, preciznost i odlučnost. Sulejmān je bio pažljiv da je mogao primijetiti odsutnost svakog pojedinog vojnika iz ove velike gomile, sastavljene od džina, ljudi i ptica, gomile u kojoj je sabrao od prvoga pa do posljednjega, sabrao sve kako se ne bi razišli ili možda bili povrijeđeni.

Sulejmān pita za pupavca strogim i sasvim uvježbanim glasom, *Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan?* (27/20).

Jasno je da je on odsutan. I svi znaju, iz ovog pitanja o pupavcu, da je odsutan bez odobrenja. U tom slučaju, neophodno je biti strog kako ne bi došlo do anarhije. Poslije ovog strogog kraljevog pitanja postalo je sasvim jasno, ako se ne pristupi sa strogošću prema onome koji je napravio takvo nešto - da bi to odjeknulo loše za ostale vojnike. Zbog toga primjećujemo da Sulejmān kao vladar nastupa odlučno, prijeti odsutnom vojniku koji se suprotstavio disciplini: *Teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati* (27/21). Međutim, Sulejmān nije nasilni vladar na zemlji, nego, vjerovjesnik, on još nije čuo pravdanje odsutnog pupavca. Otuda on ne može donijeti konačnu presudu prije nego što sasluša pupavca i njegovu ispriku zbog odsutnosti. Ovdje dolazi do izražaja karakteristika pravednog poslanika: *Ako mi ne donese valjano opravdanje* (27/21) - tj. snažan dokaz kojim bi opravdao svoju odsutnost i spriječio primjenu kazne.

Ovdje se spušta zastor na ovoj prvoj sceni ovog kazivanja; možda je Sulejmān još bio tu, a pupavac stiže. Sa sobom donosi veliku vijest, čak i veliko iznenađenje za samog Sulejmāna. I mi ćemo čuti sada sadržaj tih kazivanja:

I ne potraja dugo, on dođe, pa reče: "Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest (27/22).

Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni: (27/23)

vidio sam da se i ona i njen narod Suncu klanjaju, a ne Allahu, - šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od pravog puta ih odvratio, te oni ne umiju da nađu pravi put (27/24)

pa da se klanjaju Allahu, koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite (27/25).

Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega šro postoji!" (27/26).

Pupavac zna odlučnost ovog vladara i njegovu strogost pa u svom odgovoru počinje odmah sa iznenađenjem da bi opravdao svoju odsutnost i privukao pažnju vladara na to. Zbog toga kaže: *"Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest"* (27/22). Koji vladar ne bi saslušao nekog od svojih vojnika koji mu kaže: *"Doznao samo ono što ti ne znaš!"* (27/22).

Pošto je privukao pažnju vladara ovim iznenađenjem, pupavac je prešao na izlaganje istinite vijesti koju je donio iz Sabe, a Kraljevina Saba leži na jugu Arabijskog poluotoka u Jemenu. U svom izlaganju kaže da je našao narod u ovoj kraljevini kojima vlada žena *i da joj je svega i svačega dato* (27/23). Ovo je figurativni izraz, a znači veličinu njene vladavine, njene zemlje, bogastva, civilizacije, moći i uživanja. *A ima i prijesto veličanstveni* (27/23), to jeste ogroman i veliki prijesto što ukazuje na bogatstvo, obilje i razvijeno zanatstvo. U nastavku pupavac govori da je našao tu kraljicu i njen narod kako se *Suncu klanjaju, a ne Allahu* (27/24). Tu je objasnio zabludu tog naroda, da im šejtan krasi njihova djela i na taj ih način zavodi, da nisu upućeni da bi se klanjali Uzvišenom i Sveobaviještenom Allahu *Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji* (27/25). A skriveno obuhvata sve što je skriveno, bilo to kiša na nebu, bilje u zemlji ili kakve tajne na nebesima i u zemlji. Sve je ovo metaforički izraz za sve ono što je skriveno iza zavjese neviđenoga u prostranom Kosmosu, *Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite* (27/25), nasuprot skrivenoga na nebesima i u zemlji, skrivenoga u čovjeku javno ili tajno.

Sve do ovog časa pupavac stoji na mjestu okrivljenog o kome vladar još nije dao konačnu riječ. On se oslanja na kraj vijesti koju govori, prepušta Moćnom i Svemogućem Allahu, Gospodaru Svemira, vlasniku

velikog prijestolja s čim se ne mogu mjeriti prijestolja ljudi, da umiri vladara njegovu veličinu kojom se ponosi čovjek pred ovom Božanskom veličinom:

i Allah je, nema boga osim Njega, gospodar svega što postoji!" (27/26).

Srce Sulejmānovo dotaknuto je u pogovoru ove sure vještinom rada ove kraljice i njena naroda, ovim skrivenim znakom.

Mi se nalazimo pred čudnim pupavcem, koji je veoma obaviješten, oštrouman i koji vjeruje, koji je veoma dovitljiv kod izlaganja ove vijesti, svjestan svoga položaja i iznošenja onoga što zna na način da se razumije. On zna da je ovo kraljica, a ovo su njeni podanici, zna da se oni klanjaju Suncu mimo Allaha, zna da se vjernik klanja i sedždu čini samo Allahu, Onome koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u zemlji, zna da je on Gospodar Velikog prijestolja. Kako ovo da zna pupavac? To je ipak pupavac posebne vrste kojemu je dato ovo posebno znanje, u obliku nadnaravnosti koja se protivi uobičajenom.

Sulejmān nimalo ne žuri ni da to prihvati niti da pobije. On ne omalovažava tu značajnu vijest koju mu je pupavac donio, nego iz svog iskustva nastoji da utvrdi istinu kao što to radi pravedni vjerovjesnik i odlučni vladar.

"Vidjećemo" - reče Sulejmān - "da li govoriš istinui ili ne" (27/27).

Odnesi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći!" (27/28).

Sve do ovog mjesta ne zna se sadržaj ovog pisma. Ostalo je u njemu sve zatvoreno kao i samo pismo. Sve je ostalo tajanstveno dok se ne otvori tamo i ne oglasi i tada iznese umjetničko iznenađenje u povoljnom i odgovarajućem momentu.

Zavjesa se spušta na ovoj sceni da bi se ponovo digla kad na sceni budu kraljica i pismo koje joj je stiglo. Kraljica se konsultira sa dostojanstvenicima svoga naroda u vezi sa ovom složenom materijom.

"O, velikaši", - reče ona - "meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo (27/29)

od Sulejmāna i glasi: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! (27/30).

Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!' (27/31).

On ih izvještava da joj je donijeto pismo iz čega raspoznajemo da ni ona nije znala ko joj je donio to pismo niti kako joj je dobačeno. Da je nekim slučajem znala da je to bio pupavac, da je on pismo donio, kao što se kaže u nekim komentarima Kur'ana, ona bi oglasila ovo čudo koje se ne dešava svakog dana. Međutim, ona kaže u pasivnom obliku *dostavljeno je,* što nas navodi da zaključimo da ona nije znala kako joj je dostavljeno pismo niti ko joj ga je dostavio.

Ona kaže za pismo da je *vrijedno* (27/29). Reći za pismo da je vrijedno znači da ju je zaprepastio kraj tog pisma ili njegova forma ili sadržaj tog pisma o kome ona govori visokim predstavnicima. *Od Sulejmāna i glasi: "U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!" Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite* (27/30/31). Ona se nije klanjala Allahu, ali Sulejmānov glas odzvonjavao je u ovom pismu, a i jezik pisma u kome su Allahove riječi značile nešto visoko, značile nešto odlučno i kategorično. Značilo je ono što joj je nagoviješteno u ovom opisu kojeg ona iznosi.

Sadržaj pisma je krajnje jednostavan ali snažan. Pismo počinje sa "*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog*!" U njemu je samo jedna naredba: da se ne ponašaju oholo prema dostavljaču ovog pisma i da ne griješe, nego da dođu i pokore se Allahu u čije ime se govori u pismu.

Kraljica je iznijela dostojanstvenicima svoga naroda sadržaj pisma, a onda nastavila razgovor želeći da se s njima konsultira, da ona neće donijeti nikakvu odluku bez ove konsultacije, da bi ih zadovoljila i dobila njihovu saglasnost.

"O, velikaši," - reče ona - "savjetujte mi šta treba u ovom slučaju da uradim, ja bez vas ništa neću da odlučim!" (27/32).

U ovome dolazi do izražaja karakteristika okretne kraljice. Od prvog časa bilo je jasno da je njoj stiglo ovo pismo i da je ono dostavljeno od nekoga o kome ona ništa ne zna, a ono što se u pismu očituje to je odlučnost i nadmoćnost. Ovaj dojam kraljica je prenijela na duše velikana njena naroda, rekavši za ovo pismo da je *vrijedno*. Očito je da se ona ne želi suprotstaviti pismu niti ga osporiti, ali i ne iznosi ovaj stav otvoreno, nego to priprema ovim opisom, traži mišljenje i konsultacije drugih.

Po običaju ljudi koji čine svitu, oni uvijek izražavaju svoju spremnost za rad, ali prepuštaju kraljici da da svoje mišljenje:

"Mi smo vrlo jaki i hrabri" - rekoše oni - "a ti se pitaš." Pa, gledaj šta ćeš narediti!" (27/33).

Ovdje dolazi do izražaja ličnost žene iza ličnosti kraljice, žene koja osuđuje rat i rušenje i koja koristi oruđe iznalaženja rješenja i nečega što je povoljnije prije nego što koristi moć oružja i grubosti.

"Kad carevi osvoje neki grad" - reče ona -, "oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade (27/34).

Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti" (27/35).

Ona zna da je priroda vladara, kad uđu u neko naselje (a pod naseljem se podrazumijeva veći grad), unesu u to naselje smutnju, dopuštaju rušenje, povređuju čast i uništavaju sve snage koje im se suprotstavljaju, prvenstveno njene predstavnike i vođe, njih ponižavaju jer oni predstavljaju element otpora. Ovo je običaj koji oni čine.

Svaki poklon smekšava srce, nagovještava ljubav i stvara mogućnost da se otkloni sukob. To potvrđuje iskustvo. Ako taj poklon primi Sulejmān, onda se radi o pitanjima ovog svijeta i sredstva ovog svijeta su onda nešto čemu se daje poštovanje, a ako ga Sulejmān ne primi, onda je u pitanju vjerovanje, a vjerovanje ne može biti nadoknađeno sredstvima niti bilo kakvom ponudom ovog svijeta.

Zastor se spušta nad ovom scenom da bi se ponovo podigao na sceni na kojoj stoje izaslanici kraljice Sabe sa svojim poklonima pred Sulejmānom. Vidimo kako Sulejmān osuđuje njihove pokušaje da ga potkupe sredstvima ili da ga odvrate od poziva da prihvate islam. Vidimo kako on to snažno oglašava i insistira prijeteći i kaznom na kraju.

I kad on pred Sulejmāna iziđe, ovaj mu reče: "Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! (27/36).

Vrati se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene" (27/37).

U ovom odgovoru je nipodaštavanje sredstava, osuda njihova pokušaja i smjera koji nije išao njegovim smjerom, smjerom vjerovanja i poziva. *Zar da blagom mene pridobijete (27/36)*, zar mi dajete ovu beznačajnu i jeftinu ponudu? *Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama (27/36)* - dao mi je bolje bogatstvo nego ono čime vi raspolažete. Uostalom, dao mi je ono što je bolje od svakog bogatstva uopće, dao mi je znanje, poslanstvo i potčinjavanje džina i ptica. Ono što se može dobiti i što se nudi na zemlji ništa ne znači niti veseli dok, *vi se onome što vam se daruje radujete (27/36)*, oduševljavate se ovoj vrsti jeftine vrijednosti kojoj teže ljudi

ovog svijeta, ljudi koji nisu povezani sa Allahom niti dočekuju i primaju Njegove poklone.

Sulejmān je zatim ovaj prigovor popratio prijetnjom: *"Vrati se njima!"* (27/37) - vrati poklon i prenesi neka čekaju strašnu sudbinu. *Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti* (27/37) - vojske koja se nikada neće ni na jednom mjestu povinjavati ljudima, niti kraljica i njen narod imaju snage da joj se suprotstave u borbi: *"Istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene* (27/37), prognane i savladane.

I ovdje nad ovom strašnom scenom spušta se zavjesa, a izaslanici kraljice se vraćaju. Tekst ne govori o tome ni jedne riječi - kao da je naredba bila provedena i razgovor o ovoj temi završen.

Sulejmān (alejhi's-selam) shvaća da će ovaj njegov odgovor okončati ovo pitanje sa kraljicom koja ne želi sukob. Ovo se da naslutiti na osnovu njena postupka kod primanja njegovog pisma i njenog odgovora poklonom. Vjerovatno će ona prihvatiti njegov poziv ili će to biti potvrđeno, a tako je bilo.

U kontekstu se izričito ne govori kako su se njoj vratili njeni izaslanici, ne govori se ni šta su joj prenijeli, niti šta je ona odlučila poslije toga, nego je ovdje praznina, a poslije saznajemo ono što iza ove praznine slijedi, da će kraljica doći, da Sulejmān zna ovo i da se on konsultira sa svojom vojskom u vezi sa prenošenjm njena prijestolja kojeg je ona zaštićena ostavila u svojoj zemlji.

"O, dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto, prije nego što oni dođu da mi se pokore?" "Ja ću ti ga donijeti" - reče Ifrit, jedan od džinova - "prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan." "A ja ću ti ga donijeti "- reče onaj koji je učio iz Knjige - "prije nego što okom trepneš!" (27/38-40).

Lahko ćeš primijetiti šta smjera Sulejmān (alejhi's-selam) sa pribavljanjem njena prijestolja, prije nego što dođe ona predajući se sa svojim ljudima. Mi mislimo da je ovo bio, najvjerovatnije, način predstavljanja nadnaravne moći koja podržava i potkrepljuje Sulejmāna, kako bi to djelovalo na srce ove kraljice, privolilo je da prihvati vjeru u Allaha i ispolji poslušnost Sulejmānovu pozivu.

Ifrit, jedan od džina, ponudio se da donese prijesto prije nego se završi ova njegova sjednica. Izgleda da je Sulejmān održavao sjednice radi suđenja od jutra do podneva. Ovaj put kao da je Sulejnam produžio

sjednicu i usporio, kad *onaj koji je učio iz Knjige (27/40)* predlaže Sulejmānu da će ga donijeti prije nego što okom trepne. U Kur'anu se ne navodi ime ko je taj, niti ime Knjige iz koje je čitao, nego samo razumijemo da je to bila osoba vjernik, koja je bila povezana sa Allahom, osoba kojoj je bila poklonjena tajna od Allaha, tajna iz koje je on crpio veliku moć za koju ništa ne znače ni prepreke ni udaljenosti. To je nešto kao što se da primijetiti katkada kod onih koji su stalno u vezi sa Allahom, kod kojih nije razotkrivena tajna niti se da objasniti, jer to što takvi čine je nešto izvan uobičajenoga u ljudskom svakodnevnom životu. Ovo je krajnje što se može reći pouzdano, ono što ne odlazi u svijet bajki i izmišljotina.

Neki komentatori su proučavali šta stoji iza riječi *onaj koji je učio iz Knjige (27/40)*, pa kažu da je to bio Tevrat, a drugi da je ta osoba poznavala najuzvišenije ime Allahovo. Neki su govorili i drugo, osim ovoga. Ni u jednom ovom pojašnjenju ili razjašnjenju nema nešto sigurno. Od ovog svega je daleko lakše pronaći odgovor u Allahovoj moći, jer kad pogledamo na to realno, primijetit ćemo koliko i koliko postoji tajni u Kosmosu o kojima mi ne znamo ništa, koliko i koliko postoji moći koje ne možemo sebi potčiniti, koliko i koliko ima tajni u ljudskoj duši i moći koje ne možemo da otkrijemo, a Allah, kada hoće da uputi nekoga u ove tajne ili u neku tajnu ovih moći, onda nastupa nadnaravnost, nešto što nije uobičajeno u svakodnevnom životu nego se dešava po Allahovoj dozvoli, rasporedu i potčinjavanju, a to niko ne može izvesti ako Allah to ne želi; ne može to izvesti niko nikakvom snagom i moći.

Ovaj koji je učio iz Knjige bio je pripremljen znanjem kojim je raspolagao da dokuči neke tajne i kosmičke moći pomoću kojih se izvode te nadnaravnosti, od kojih je on jednu učinio pomoću znanja iz ove Knjige kojim je raspolagao. Njegovo srce je bilo povezano sa njegovim Gospodarom tako da je bio pripremljen za takav susret i vršenje usluge pomoću snage i tajne koju mu je Allah dao.

Neki komentatori hoće da kažu da je to uradio Sulejmān (alejhi's-selam) sobom. Mi mislimo da je to učinio neko drugi, ne on, jer da je to Sulejmān uradio, u tekstu bi bilo spomenuto njegovo ime, a pošto je ime u ovom kazivanju ostalo nepoznato, onda nema potrebe kriti ime Sulejmānovo u ovakom veličanstvenom slučaju ako je to on zaradio. Neki od komentatora čak kažu da je ime osobe koja je to uradila bilo Asaf ibni Berhija, za što nema nikakva dokaza.

I kad Sulejmān vidje da je prijesto već pred njega postavljen, uzviknu: "Ovo je blagodat Gospodara moga, koji me iskušava da li ću zahvalan ili

nezahvalan biti. A ko je zahvalan - u svoju je korist zahvalan, a ko je nezhvalan - pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit" (27/40).

Ovo ogromno iznenađenje dotaklo je i srce Sulejmānovo, (alejhi's-selam) i oduševilo ga, da mu Allah ostvari na ovaj čudni način njegove želje. Sulejmān je osjetio da je ova blagodat, data na ovaj način, ogromno i zaplašujuće iskušenje koje traži budnost od Sulejmāna da bi ga prebrodio, traži Allahovu pomoć da bi to iskušenje savladao, traži spoznaju ove blagodati i osjećaj vrijednosti te blagodati da bi se ispoljila njegova svijest pa da ga Allah zaštiti. Allah nema potrebe za zahvalom onih koji Mu zahvaljuju, ali onaj ko Mu zahvaljuje čini dobro samom sebi, povećat će sebi Allahovu blagodat, osjetit će pomoć kod savlađivanja iskušenja, a onaj koji ne vjeruje, pa - Allahu ne treba zahvale, On je plemenit, On daje iz te plemenitosti, a ne čeka zahvalu pa da daje.

Nakon ovog izliva pred blagodatima i nakon osjećaja iza kojeg stoji iskušenje, Sulejmān (alejhi's-selam) nastavlja sa pripremom iznenađenja kraljici koja će ubrzo doći:

Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!" (27/41) -

izmijenite njegove karakteristične oznake da vidimo njenu oštroumnost da li će ga prepoznati poslije ove izmjene ili će je to obmanuti pa da ga ne prepozna.

Možda je ovo bila Sulejmānova provjera da vidi koliko je oštroumna i kako će postupati, provjera, u ovom iznenađenju, izvedenom preko njena prijestolja. I dok je ta priprema tekla, najednom se kraljica pojavi na sceni, već došla:

I kad ona dođe, bi joj rečeno: "Je li ovakav prijesto tvoj" - "Kao da je on!" (27/42).

To je ogromno iznenađenje kakvo kraljici nije ni padalo na um. Gdje je njen prijesto tamo daleko u njenoj zemlji, pod ključem i stražom? Gdje je on ili kakva je razdaljina između njega i Jerusalema, mjesta boravka vladara Sulejmāna? Kako da se donese ovamo? Ko ga je donio?

Ali taj prijesto kao da je njen prijesto - i pored izmjena na njemu. Primjećuješ da ona ne negira da bi mogao biti njen na osnovu tih izmjena, ili primjećuješ nju kako kaže da bi on mogao biti njen na osnovu nekih znakova. Na kraju se sve završava oštroumnim pronicljivim odgovorom: *"Kao da je on" - uzviknu ona* (27/42). Ona ne negira, ali i ne potvrđuje, što

ukazuje na pronicljivost i očevidnost u suočavanju sa ovim čudnim iznenađenjem.

Praznina je i u samom kontekstu jer ona kao da govori o tajni iznenađenja pa kaže da se ona ranije pripremila za predaju i primanje islama, tj. otkako je odlučila da dođe Sulejmānu i nakon što je on odbio da primi njen poklon:

"A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani" (27/42).

Zatim kur'anski tekst objašnjava ono što je nju ranije sprječavalo da vjeruje u Allaha i što ju je odvraćalo od islama kada joj je stiglo pismo od Sulejmāna. U kontekstu stoji da je odrasla u nevjerničkom narodu, da ju je odvraćalo od klanjanja Allahu njeno klanjanje nečem drugom mimo Allaha, a što je On stvorio, a to je Sunce, kao što je navedeno na početku ovog kazivanja:

A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala (27/43).

Sulejmān (alejhi's-selam) je pripremio ovoj kraljici i drugo iznenađenje o kome se u kontekstu Kur'ana još ništa ne govori, a ne kao što je otkrio prvo iznenađenje prije spominjanja njena dolaska. Ovo je drugi način kur'anskog istupanja u kazivanju, različit od onog u prvom slučaju.[29]

"Uđi u dvoranu!" - bi joj rečeno. I kad je ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. "Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!" - reče on. - "Gospodaru moj", - uzviknu ona - "ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmānom predajem se Allahu Gospodaru svjetova!" (27/44).

Iznenađenje je bila palača od kristala čije je prizemlje bilo iznad vode pa je to izgledalo kao more, a kada joj je bilo rečeno da uđe u dvorac, ona je pomislila da će morati zagaziti u to more, pa je zadigla haljinu i otkrila svoje noge. Kada je iznenađenje završeno, Sulejmān joj je otkrio tajnu: *"Ovo je dvorana uglačanim staklom popločana!" -reče on* (27/44). Kraljica je stala iznenađena i zbunjena pred ovim čudom pred kojim čovjek ostaje nesposoban da kaže bilo šta. Ovo ukazuje da su Sulejmānu bile počinjene moći veće nego što su ljudske moći. Tada se ona obraća Allahu tiho

[29] V. poglavlje *El Qissa fi-l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'ani*,. 148-176, treće izdanje.

govoreći i priznajući grijeh zbog ranijeg svoga klanjanja drugom božanstvu, ne Allahu. Pri tome ona oglašava svoju predanost *sa Sulejmānom* (27/44), ne Sulejmānu, nego *Allahu, Gospodaru svjetova* (27/44).

Srce joj se već uputilo i rasvijetlilo. Spoznala je da se čovjek predaje samo Allahu, a ne nekom drugom Njegovom stvorenju makar to bio Sulejmān poslanik i vladar, nosilac ove nadnaravnosti. Islam je predanost samo Allahu, Gospodaru svjetova, a pridruživanje vjernicima u islamu i onima koji pozivaju na Pravi Put na nivou ravnopravnosti *i u društvu sa Sulejmānom, predajem se Allahu, Gospodaru svjetova* (27/44).

Kur'anski kontekst registira ovaj moment i ističe ga radi otkrivanja prirode vjerovanja u Allaha i predanosti Njemu. To je čast pomoću koje se pobijeđeni izdižu na nivo pobjednika, to je čast pomoću koje i pobjednik i pobijeđeni postaju braća u ime Allaha. Među njima nema pobjednika, nema pobijeđenoga. Oni su braća u ime Allaha, Gospodara svjetova, oni su na istoj ravni.

Velikani Kurejšija protivili su se pozivu Poslanika (alejhi's-selam), protivili su se što ih poziva u islam. U njihovim dušama vladala je oholost kako da se povedu za Muhammedom ibni Abdullah pa da on ima vlast i dominaciju nad njima. A eto ova žena, poznata u historiji uči ih da je to predanost radi Allaha, gdje su potpuno na istom nivou i ravni i onaj koji poziva i onaj koji bude pozvan, da su jednaki i vođa i sljedbenik, da se oni predaju sa Božijim poslanikom Allahu, Gospodaru svjetova.

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ ، فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ : يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ؟ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ * قَالُوا : اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ، قَالَ : طَائِرُكُمْ عِندَ اللَّهِ ، بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ .

« وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ * قَالُوا : تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ، ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ : مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ ، وَإِنَّا لَصَادِقُونَ !

« وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا ، وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ * فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ * فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا ، إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ * وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ » (53)

A Semūdu smo poslali brata njihova Sāliha da se klanjaju jedino Allahu – a oni se podijeliše u dvije skupine koje su se međusobno prepirale. (27/45)

"O, narode moj," – govorio im je on -"zašto tražite da vas stigne kazna prije nego što se pokajete? Zašto od Allaha ne tražite oprosta, da bi vam se ukazala milost?" (27/46)

"Mi smatramo rđavim predznakom tebe i one koji su s tobom!" - rekoše oni. - "Od Allaha vam je i dobro i zlo" - reče on -, "vi ste narod koji je stavljen u iskušenje." (26/47).

U gradu je bilo devet osoba koje su po zemlji ne red nego nered činile (26/48)

"Zakunite se najtežom zakletvom" - rekoše -"da ćemo noću i njega i porodicu njegovu ubiti, a onda njegovom najbližem krvnom srodniku reći: 'Mi nismo prisustvovali pogibiji porodice njegove, mi, zaista, istinu govorimo.' (26/49).

I smišljali su spletke, ali smo ih Mi kaznili onda kad se nisu nadali, (26/50)

pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve - i njih i narod njihov, (26/51)

eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su činili - to je zaista pouka narodu koji zna -, (26/52)

a spasili smo one koji su vjerovali i koji su se grijeha klonili (27/53).

Na više mjesta u Kur'anu navode se kazivanja o Sālihu i Semūdu u općem kontekstu kazivanja sa Nūhom, Hūdom, Lūtom, Šuajbom, a katkada i sa kazivanjem o Ibrāhimu. Međutim, u ovoj suri kontekst je skoncentrisan na kazivanja o Sinovima Isrāilovim jer se govori o Mūsāu,

Dāvūdu i Sulejmānu i nešto malo o Hūdu i Šuajbu u nizu, a ništa se ne govori o Ibrāhimu.

U ovoj suri se ne spominje ni moment vezan za devu u kazivanju o Sālihu (alejhi's-selam) nego se govori o grupi devet smutljivaca koji su radili protiv Sāliha i njegove porodice, koji su spletkarili, a on to nije primjećivao. Zbog toga Allah dovodi u nepriliku ove spletkaroše, a da oni to ne primjećuju. Allah je uništio i njih i njihov narod u cjelini. Spasili su se samo oni koji su vjerovali i bili bogobojazni. Na taj način Allah je ostavio domove smutljivaca prazne i puste da bi bili pouka onima koji dolaze iza njih. I politeisti iz Mekke prolaze pored ovih srušenih i pustih kuća, ali ne uzimaju nikakvu pouku.

* * *

A Semūdu smo poslali brata njihova Sāliha da se klanjaju jedino Allahu - a oni se podijeliše u dvije skupine koje su se međusobno prepirale (27/45).

Poslanstvo Sāliha (alejhi's-selam) može se sažeti u jednu istinu a to je *da se klanjaju jedino Allahu (27/45)*. To je osnova na kojoj je koncentrisano poslanstvo od Allaha svim pokoljenjima i putem svakog poslanika sa svim onim što je oko čovjeka u ovom Kosmosu i sve što ima u sebi dušu - upućeno im je da vjeruju u ovu jedinu Istinu. Do sada su prošla pokoljenja i pokoljenja i vremena i vremena koja zna samo Allah, i sva ta pokoljenja stajala su pred ovom Istinom negirajući je i odbijajući ili ismijavajući je i poričući. Sve do danas ljudi odstupaju od ove vječite Istine, idu raznim pravcima koji ih odvajaju od pravog i jedinog Allahova Puta.

O narodu Sālihovom Semūdu Kur'an sažeto govori nakon što ih je Sālih pozvao na Pravi Put i trudio se, oni postaše dvije grupe koje se međusobno glože, grupa koja se odazvala Sālihu i druga grupa koja mu se suprotstavila. Protivnička grupa bila je brojnija. Ovo saznajemo i na drugim mjestima u Kur'anu kada se iznosi ovo kazivanje.

Ovdje se susreće praznina u ovoj suri na način kur'anskog kazivanja iz čega spoznajemo da su oni koji su pobijali i protivili se Sālihu insistirali da im se ubrza Allahova kazna kojom ih je Sālih upozoravao, umjesto da oni traže Allahovu Uputu i Njegovu milost. Njihov postupak u ovom slučaju je bio kao i postupak politeista Kurejšija sa Plemenitim Poslanikom. Sālih

je osudio njihov takav stav, osudio je njihovo insistiranje da im se ubrza kazna, a ne traže Uputu. On je nastojao da ih uputi da zatraže oprost, možda će ih Allahova milost obuhvatiti:

"O, narode moj," - govorio im je on - "zašto tražite da vas stigne kazna prije nego što se pokajete? Zašto od Allaha ne tražite oprosta, da bi vam se ukazala milost?" (27/46).

Smutnja ovih srca dostigla je dotle da su govorili: *"Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti spusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu"* (8/32) – govorili su to umjesto da kažu: "Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, onda nas uputi da vjerujemo i da to očitujemo!"

Tako je govorio Sālihov narod, a nisu prihvatili poziv svoga poslanika, koji ih poziva na put milosti, pokajanja i traženja oprosta. Oni su se ispričavali zbog ovog svog postupka prema njemu i onima koji vjeruju time što ih oni smatraju lošim predznakom i misle da im oni donose zlo:

"Mi smatramo rđavim predznakom tebe i one koji su s tobom!" – rekoše oni (27/47).

Proricanje sudbine na osnovu leta ptice i zla slutnja preuzeti su iz običaja predislamskin naroda iza čega stoje bajke i iluzije jer takvo nešto ne dolazi iz čistog vjerovanja. Običaj je bio kad bi neko od njih namjeravao da nešto uradi pribjegavao gatanju pomoću ptice, poplašio bi pticu i, ako bi ona proletjela sa njegove desne strane prema lijevoj, značilo bi za njega nešto dobro i on bi se predao poslu, a ako bi proletjela sa njegove lijeve strane prema desnoj, značilo bi nešto loše i očekivao bi kakvu štetu. A šta zna ptica o neviđenom, šta mogu proreći njeni slučajni pokreti o nečemu što je nepoznato. Međutim, ljudska duša ne može da živi bez nepoznatog, neviđenog, ne može da se ne osloni na nešto u onome što ne zna i što nije u stanju učiniti. Ako to nepoznato i neviđeno ne bude prepušteno vjeri, Onome koji zna sve neviđeno, onda to povjerava ovim vizijama i izmišljotinama koje ne znače ništa, ne oslanjaju se na razum niti vode bilo kakvom smirenju i uvjerenju.

Čak i u ovo naše vrijeme primijetit ćeš da oni koji bježe od vjerovanja u Jedinog Allaha i sustežu se da se oslone kod neviđenog na Njega jer su oni, po njihovu mišljenju, dostigli stepen znanja koje im ne dozvoljava da se oslanjaju na "izmišljotine" vjere! To su oni koji ne vjeruju u Allaha ni u nespoznajno. Primjećujemo kako pridaju veliku važnost broju 13, prolasku crne mačke koja presijeće put pred njima i paljenju više od dvije cigarete jednim drvcetom šibice i drugim preprostim bajkama. To je zbog toga što

oni odbijaju istinu prirode koja ih vuče ka vjerovanju, što odstupaju od vjerovanja, oslanjaju se na to u objašnjenju brojnih istina u Kosmosu do kojih nije dostiglo znanje čovjeka i do kojih neće dostići nikada, jer je to nešto daleko iznad ljudske moći i iznad kompentencije čovjeka, daleko iznad onoga što zahtijeva zastupništvo čovjeka na Zemlji, daleko iznad moći hilafetstva. Pošto je narod Sālihov izrekao tu politeističku i prostu jednostavnu misao koja vodi u iluziju i razne izmišljotine, Sālih im je odgovorio da se vrate svjetlu sigurnosti i jasnoj istini koja je daleko, daleko od zamagljenosti i mraka.

"Od Allaha vam je i dobro i zlo" - reče on (27/47).

Vaša i sreća i budućnost i sudbina su u Allahovim rukama. Allah je donio zakone i naredio ljudima šta da rade. Objasnio im je koji je svjetliji put. Ko slijedi Njegov zakon ide ka Njegovoj uputi. Tamo je dobro, nema potrebe za gatanjem. Ko odstupi od Njegova zakona i skrene sa Pravog Puta naići će na zlo, nema potrebe nikakvom proricanju ni pesimizmu:

"vi ste narod koji je stavljen u iskušenje" (27/47).

Vi ste stavljeni u iskušenje Allahovim blagodatima, stavljeni ste na probu dobrom i zlom. Biti budan i razmišljati o Allahovom zakonu, pratiti događaje i tražiti kakvo iskušenje stoji iza toga je garancija da se na kraju ostvaruje nekakvo dobro. Nema pesimizma niti proricanja na osnovu nekih Allahovih stvorenja, bilo to ptica ili čovjek, svejedno.

Takvo istinito vjerovanje dovodi ljude jasnoći i ustrajnosti na Pravom Putu u procjeni stvari, dovodi njihova srca do budnosti i razmišljanja šta se dešava ljudima i šta se dešava oko njih. To ih podsjeća da Allahova ruka stoji iza svega toga, da nema ničega što se događa uzaludno ili slučajno. Time se uzdiže vrijednost života i vrijednost čovjeka. Time čovjek provodi svoj put na ovoj planeti ne prekidajući sponu sa cjelokupnim Kosmosom oko sebe, Stvoriteljem Kosmosa i Onim koji njime vlada, ne prekidajući vezu sa zakonima koji vladaju u Kosmosu i koji ga čuvaju naredbom Stvoritelja koji mudro raspoređuje.

Ovoj ispravnoj logici mogu pozitivno odgovoriti i prihvatiti je samo srca koja nisu iskvarena, srca koja nisu odstupila od istine tako daleko da se ne mogu ni povratiti. Među velikanima Sālihova naroda bilo je devet osoba kod kojih nije ostalo ni najmanje mjesta za dobro djelo i činjenja dobra djela, nego su otišli nastavili da kuju zavjere protiv Sāliha, protiv njega i njegova naroda u mraku i potajno:

U gradu je bilo devet osoba koje su po zemlji ne red nego nered činile (27/48).

"Zakunite se najtežom zakletvom" - rekoše - "da ćemo noću i njega i porodicu njegovu ubiti, a onda njegovom najbližem krvnom srodniku reći: 'Mi nismo prisustvovali pogibiji porodice njegove, mi, zaista, istinu govorimo!" (27/49).

Ova grupa od devet osoba čija su srca i djela bila naklonjena smutnji i neredu i u kojima nije bilo ni najmanje mjesta za red i dobra djela, osjetili su tjeskobu u sebi zbog Sālihova poziva i dokaza pa su počeli pripremati zavjeru. Čudno je da se oni pozivaju na zakletvu Allahom pri ovakvom opakom zlu kojeg su kovali, a to je da ubiju Sāliha i njegovu porodicu, a Sālih im ne čini ništa drugo nego ih poziva da se klanjaju samo Allahu.

Čudno je i to da oni kažu: *"Zakunite se najtežom zakletvom" - rekoše- "da ćemo noću i njega i porodicu njegovu ubiti, a onda njegovom najbližem krvnom srodniku reći: "Mi nismo prisutvovali pogibiji porodice njegove, mi, zaista, istinu govorimo* (27/49). Oni su ih pobili noću, a ovi nisu prisustvovali njihovom stradanju, tj. nisu to vidjeli zbog mraka.

Ovo je površno i prosto zavaravanje, ali se oni zadovoljavaju time i pravdaju svoju laž koju su skovali da bi se pomoću nje oslobodili bliže rodbine Sālihove i njegove porodice, kao i krvne osvete. Da, čudno je da ovakvi nastoje da budu iskreni, ali duša čovjekova je sklona devijaciji i iskrivljivanju, a posebno kada nije upućena svjetlom vjerovanja koje joj ocrtava Pravi Put.

Ovi su također činili zavjeru i spletkarili, ali Allah je postavio čeku, vidio ih, a oni njega nisu primjećivali. On zna njihove namjere koje misle preduzeti, zna njihovu spletku i zna šta osjećaju.

I smišljali su spletke, ali smo ih Mi kaznili onda kad se nisu nadali, (27/50)...

Kakva je razlika između spletke i spletke, kakva je razlika između snovanja i snovanja, kakva je razlika izmedu snage i snage?

Koliko griješe silnici i kako se varaju snagom i varkom kojom raspolažu, zanemaruju oko koje ih stalno gleda, zanemaruju snagu koja gospodari svime i dohvata ih iznenada kada oni ne očekuju:

pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve - i njih i narod njihov, (27/51)

eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su činili – (27/52)...

Iz časa u čas kad najednom - rušenje i propast, kuće postaju puste i prazne, a samo prije jednog trena u prošlom ajetu ove sure vidimo da oni snuju i spletkare i misle da su moćni da ostvare sve što spletkare.

Brzina u izlaganju ove stranice, nakon ove namjere u kontekstu, dolazi da bi se pokazalo i istaklo odlučujuće i presudno iznenađenje, iznenađenje moći kojoj se ne mogu suprotstaviti zavedeni svojim snagama, ne mogu se suprotstaviti iznanadnom rasporedu od koga se spletkaroši i oni koji se ponose svojim spletkama ne mogu izvući.

To je zaista pouka narodu koji zna (27/52). Na znanju je sva koncentracija u ovoj suri i pogovorima na kazivanje i događaje.

Poslije scene iznenađenja dolazi kazivanje o spasu vjernika koji se boje Allaha i koji se čuvaju:

a spasili smo one koji su vjerovali i koji su se grijeha klonili (27/53).

Onoga koji se plaši Allaha Uzvišeni čuva od svih strahota tako da se na njemu neće nikada okupiti dva straha, kao što je navedno u uzvišenom hadis-ikudsiju.

« وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ : أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ؟ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاءِ ؟ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (١) .

« فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا : أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ، إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ .

« فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ * وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنذَرِينَ » ﴿٥٨﴾.

I Lūta, kada reče narodu svome: "Zašto činite razvrat na očigled jedni drugih? Zar zbilja sa strašću općite sa muškarcima umjesto sa ženama? Vi ste, uistinu, bezumnici." (27/54-55)[30]

A odgovor naroda njegova je glasio: "Istjerajte Lūtovu porodicu iz grada vašeg, oni su ljudi-čistunci!" (27/56).

I Mi smo spasili njega i porodicu njegovu, sve osim žene njegove. Mi smo odredili da ona ostane s onima koji će kaznu iskusiti, (27/57)

i pustili smo na njih kišu, a strašne li kiše za one koji su bili opomenuti! (27/58).

Ovaj manji osvrt iz kazivanja o Lūtu bit će izložen sažeto. U njemu će se iznijeti insistiranje Lūtova naroda da protjeraju Lūta jer on osuđuje njihova sramna i gnusna djela, njihovo općenje - otvoreno i javno, sramno djelo ekscentričnih karaktera, spolno općenje sa muškarcima a zanemarivanje žene, što je suprotno prirodi na kojoj je Allah stvorio čovjeka, odnosno čine što je suprotno svemu živome.

To je čudna pojava u historiji ljudskog društva. Dešava se da pojedinci čine ekscentrična djela zbog nervne bolesti ili privremenog okruženja pa muškarac pokazuje sklonost prema muškarcu. Ovo se najviše dešava u vojničkim logorima gdje nema žena, ili u zatvorima gdje borave osuđenici duže vremena, zbog pritiska seksualne sklonosti kada su lišeni kontakata sa ženama. Međutim, da se javi i proširi ova ekscentričnost i da postane opće pravilo u cijeloj nekoj zemlji gdje postoje žene i gdje je lahko doći do sklapanja braka – to je veoma čudan događaj, zaista, u cjelokupnoj historiji ljudskog društva.

Allah je dao da po prirodi jedan spol bude sklon prema drugom spolu, jer cjelokupni život počiva na osnovici para, odnosno braka. Uzvišeni kaže: *Neka je hvaljen Onaj koji u svemu stvara par: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju!* (36/36). Allah je učinio da sve živo bude u paru, bilo da se radi o bilju ili ljudima ili o raznim stvorenjima koje ljudi ne znaju. Življenje u paru čini osnovu u zdanju cjelokupnog Kosmosa, pored života, tako da je i atom sastavljen iz elektrona i neutrona, pozitivnog i negativnog dijela, a to je jedinica u svim ponovljenim bitcima, kako izgleda sve do danas.

---

[30] Ovo je kraj devetnaestoga džuza prema rasporedu u Mushafu, ali mi nastavljamo sa izlaganjem konteksta do kraja ovog kazivanja.

U svakom slučaju, prava je istina da svaki život počiva na osnovi para čak i u vrstama koje ne dozvoljavaju da imaju odvojeno muški i ženski spol, spajaju se ćelije muškog i ženskog spola u jedno i na taj način se razmnožavaju.

Pošto je brak osnovica života po zakonu stvaranja, to je Allah učinio da postoji privlačnost između dvoga koje živi zajedno, nešto što je prirodno, nešto što ne traži nikakvu pouku, nešto što ne počiva na razmišljanju. To zato da bi se život odvijao svojim putem sa osnovnim nagonom prirode. Sve živo nalazi svoj užitak u ostvarenju onoga što traži priroda. Moć koja time vlada ostvaruje, kroz tu pohranjenu njihovu slast, ono što hoće, ostvaruje da postoji bez njihove svijesti ili bilo čijeg usmjerenja. Allah je dao da postoje organi ženke i organi muškarca, dao je da budu skloni jedno naprema drugome kako bi se ostvario prirodni užitak njihovim snošajem, a nije dao taj užitak u organima muškaraca i njihovoj međusobnoj sklonosti.

Prema tome, krajnje je čudno da priroda kolektivno odstupa, kao što se desilo kod Lūtova naroda, da odstupa bez nužnog nagona, suprotno ispravnom svome smjeru.

Zbog toga se Lūt suprotstavio svom narodu osuđujući njihov čin i čudeći se onome što rade.

I Lūta, kada reče narodu svome: "Zašto činite razvrat naočigled jedni drugih? (27/54).

Zar zbilja sa strašću općite sa muškarcima umjesto sa ženama? Vi ste, uistinu, bezumnici" (27/55).

Čudo je izraženo u njegovim prvim riječima da oni čine ovakav razvrat, a očito vide da život u svim vrstama teče i odvija se na prirodan način, samo što oni čine ekscentrično djelo u životu i među živima. U drugom dijelu svojih riječi on otvoreno govori o prirodi tog razvrata. Samo razotkrivanje tog čina dovoljno je da se istakne njegova ekscentričnost i čudo, nasuprot onoga što je uobičajeno medu ljudima, onome što je uobičajeno kao prirodno svima; zato ih je onda obznanio kao stvarne bezumnike, one koji čine bezumnost u smislu gubitka svakog znanja. Termin *el džehl* znači besramnost i glupost. I jedno i drugo značenje ostvaruju se u ovoj mrskoj devijaciji. Onaj koji ne zna logiku prirode, on ne zna ništa, ne zna uopće ništa. Onaj ko je sklon ovome zbog prirode ludosti i bestidnosti pripravan je na kršenje svih prava.

Šta bi bio odgovor Lūtova naroda na osudu ove devijacije i ovog usmjerenja ka zdravoj prirodi?

Njihov odgovor je bio veoma kratak, a to je da oni brinu kako da protjeraju Lūta kao i svakog onoga ko je čuo i prihvatio njegov poziv, a to su njegovi ukućani, osim njegove žene sa dokazom, da su oni ljudi koji vole da se čiste.

A odgovor naroda njegova je glasio: "Istjerajte Lūtovu porodicu iz grada vašeg, oni su ljudi-čistunci!" (27/56).

Ove njihove riječi katkada zvuče kao ismijavanje čišćenja od ovog prljavog djela, a katakada osuđuju Lūta da on to zove čistoćom. Oni zbog skliznuća ne osjećaju po prirodi šta je prljavo u njihovoj devijantnoj sklonosti. Katkada je to zbog tjeskobe sa čišćenjem i u čišćenju kada se od njih traži i kada se zadužuju da potpuno odbace tu nastranost.

Bilo kako bilo, oni su insistirali na svojoj brižnji, odlučili su ono što su htjeli, a Allah je htio nešto drugo, ne ono što su oni željeli.

I Mi smo spasili njega i porodicu njegovu, sve osim žene njegove. Mi smo odredili da ona ostane s onima koji će kaznu iskusiti, [31] *i pustili smo na njih kišu, a strašne li kiše za one koji su bili opomenuti.* (27/57-58).

Ovdje se ne spominju nikakvi detalji o ovoj smrtonosnoj kiši kao što su ti detalji navedeni u drugim surama. Mi ćemo se ovdje zadovoljiti onim što je donijeto u kontekstu. Pa ipak, skloni smo da kažemo da je Lūtov narod upropašten kišom, a to je ona kiša koja daje život i klijanje jer je slična njihovoj upotrebi vode koja daje život, upotrebi sperme tamo gdje nije mjesto za to, a sperma je materija života, ništa drugo. Pa ipak Allah najbolje zna šta je namjera njegovih riječi, On zna Svoj zakon i mjere, a ovo nije ništa drugo nego jedno mišljenje vezano za ovu vjeru.

Kraj 19. džuza, slijedi dvadeseti koji počinje riječima Uzvišenoga:

Reci: "Hvala Allahu i mir robovima Njegovim, koje je On odabrao!" (27/59).

[31] Među onima koji će biti upropašteni bila je i Lūtova žena zbog toga što je ona bila loša starica, odobravala je i slagala se sa devijacijom i nastranošću svoga naroda.